

HEVES MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (2014-2020)

HELYZETELEMZÉS, HELYZETÉRTÉKELÉS

Felelős tervező

Dr. Szlávik János

dékan, egyetemi tanár
Eszterházy Károly Főiskola

Vezető tervező

Dr. Kovács Tibor

tanszékvezető főiskolai docens
Eszterházy Károly Főiskola

2014. február 14.

A Heves Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020) dokumentumot jóváhagyta a Heves Megyei Közgyűlés 6/2014. (II.14.) számú határozatával

TERVEZŐK, SZAKÉRTŐK NÉVSORA

MEGBÍZÓI KONZULTÁCIÓ

Heves Megyei Önkormányzat részéről

Szabó Róbert
elnök, Heves Megyei Önkormányzat

Dr. Barta Viktor
megyei főjegyző

Oroján Sándor
elnök, Heves Megyei Közgyűlés Megyei Fejlesztési és Nemzetközi Ügyek Bizottsága

Domján Róbert
osztályvezető, Területfejlesztési és Területrendezési Osztály

A KONCEPCIÓ KIDOLGOZÁSÁBAN RÉSZT VETTEK

Az Eszterházy Károly Főiskola részéről

Dr. Csáfor Hajnalka
Csugány Julianna
Dr. Patkós Csaba
Dr. Tánczos Tamás

A Károly Róbert Főiskola részéről

Dr. Bujdosó Zoltán
Dr. Dávid Lóránt
Dr. Dinya László

A Heves Megyei Területfejlesztési Ügynökség knKft részéről

Göndör J. Tibor
Dr. Balassáné Besenyei Tímea
Telek Orsolya
Török Lilla Gabriella

Heves Megyei Önkormányzati Hivatal részéről

Szabó László
Mann Roland
Fejes Richárd Zsolt

A saját térképeket készítette

Dr. Pénzes János

Tartalom

Tartalom	3
BEVEZETÉS	5
A munka során alkalmazott módszerek.....	5
I. HEVES MEGYE KÜLSŐ KÖRNYEZETÉNEK VIZSGÁLATA	6
1.1. Heves megye pozicionálása	6
1.2. A vállalalkozási potenciál értékelése	8
1.3. Munkaerőpiaci értékelés	10
1.4. Jövedelemtermelés és elosztás értékelése	14
1.5. Összefoglalás.....	14
II. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK ÉS A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁNAK ELEMZÉSE	15
2.1. Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág) vizsgálata	15
2.2. A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása	16
2.3. A táj jellemzői, természet- és tájvédelem	16
2.4. Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők	20
2.5. A Heves megye területén fellépő veszélyeztető tényezők	23
2.6. Szennyezett, sérült és veszélyeztetett területek számbavétele adatbázis alapján	23
2.6.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek	23
2.6.2. Energiaforrások, ásványkincsek.....	24
2.6.3. Vízkárt okozó elemek és vízkárelhárítással kapcsolatos helyzetelemzés.....	25
2.7. Összefoglalás.....	26
III. ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉS A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELME	28
3.1. Az épített környezet fogalma és állapotát meghatározó jellemzők.....	28
3.2. Az épített környezet állapotának változásai	28
3.3. A megye épített kulturális értékei	29
3.4. Összefoglalás.....	29
IV. HEVES MEGYE BELSŐ GAZDASÁGI KÖRNYEZETE	30
4.1. A vállalalkozási potenciál ágazatonkénti értékelése	30
4.2. A foglalkoztatási helyzet ágazatonkénti értékelése	31
4.3. A gazdasági termelékenység ágazatonkénti értékelése	31
4.4. A területi innovációs potenciál.....	33
4.6. Összefoglalás.....	35
V. HEVES MEGYE TÁRSADALMI KÖRNYEZETE	35
5.1. Humán erőforrások és demográfiai szerkezet	36
5.2. Kulturális adottságok, értékek	39
5.3. Területi identitás, civil aktivitás	41
5.4. Összefoglalás.....	43
VI. AZ INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA HEVES MEGYÉBEN	44
6.1. Vonalas rendszerek, létesítmények	44
6.2. Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok	45
6.3. Vízellátás, szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás	46
6.4. Energiaellátás	49
6.5. Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás	51
6.6. A települések jellemző lakásviszonyai	52
6.7. Összefoglalás.....	53
VII. HEVES MEGYE TELEPÜLÉSEINEK INTÉZMÉNY-FELSZERELTSÉGE	54
7.1. Egészségügyi és szociális intézmények	54
7.2. Köznevelési és nevelési intézmények	57
7.3. Felsőoktatási intézmények a megyében	57
7.3.1. Eszterházy Károly Főiskola	57
7.3.2. Károly Róbert Főiskola	58
7.4. Turizmus, kereskedelem és intézményeik	58
7.6. Összefoglalás.....	61
VIII. HEVES MEGYE TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ADOTTSÁGAI	61
8.1. Településhierarchia	61
8.2. A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai	62
8.3. Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések	62
8.4. Összefoglalás.....	63

IX. HEVES MEGYE TÉRSZERKEZETI ELEMEINEK AZONOSÍTÁSA	64
9.1. Heves megye térszerkezeti elemeinek azonosítása	64
9.2. A térszerkezet időbeli alakulása.....	65
9.3. A térségi területfelhasználás vizsgálata, a térségi területfelhasználás változásai, tendenciák értékelése	65
9.4. Összefoglalás.....	66
X. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA.....	67
10.1. Gazdasági tevékenységek környezeti hatásai	67
10.2. Természet- és tájvédelem	67
10.3. Környezeti elemek állapota	68
10.4. A táj terhelése és terhelhetősége kistérségenként.....	69
10.5. Meglévő környezeti problémák és okozott környezeti következmények	71
10.6. Összefoglalás	72
XI. KISTÉRSÉGI SZINTŰ ELEMZÉSEK.....	73
11.1. Megyék közötti kapcsolódási pontok feltárása	73
11.2. A gazdasági fejlettség térbeli egyenlőtlenségei a megyében.....	75
11.3. Heves megye kistérségeinek fókuszcsoportos felmérésen alapuló elemzése.....	80
11.4. Összefoglalás	82
XII. A HEVES MEGYÉT ÉRINTŐ ÁGAZATI KONCEPCIÓK, TERÜLETFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS HATÁLYOS TERÜLETI TERVEK ÁTTEKINTÉSE	83
12.1. Az Országos Területfejlesztési Konceptió Heves megyét érintő vonatkozásai.....	83
12.2. Az Országos Területrendezési Terv Heves megyét érintő vonatkozásai, a környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások alakulása.....	83
12.3. Nemzeti Vidékstratégia (NVS 2012–2020).....	84
12.4. Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (2007-2013).....	84
12.5. Újraélesztett egészségügy, Gyógyuló Magyarország – Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére	84
12.6. Új Széchenyi Terv (2011-2013).....	85
12.7. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) céljai (2007).....	85
12.8. Területi Agenda 2020	86
12.9. Wekerle Terv	86
12.10. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia	86
12.11. Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020	86
12.12. Nemzeti Energiastratégia 2030	87
12.13. Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022 tervezet.....	87
12.14. Nemzeti Reform Program.....	87
12.15. Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (2007-2013).....	88
12.16. II. Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2009-2014.....	88
12.17. Európai Táj Egyezmény	89
12.18. Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási terve	89
12.19. Tisza-tó koncepció.....	89
12.20. Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése.....	90
12.21. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014)	90
12.22. A biológiai sokféleség megőrzésének stratégiája (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 1. melléklete).....	90
12.23. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv III. 2009-2014 (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 2. melléklete).....	91
12.24. Heves megye húszezer főnél népesebb települései Integrált Városfejlesztési Stratégiáinak összefoglalása	91
12.25. A megye fejlesztése szempontjából releváns jogszabályok.....	95
XIII. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE HEVES MEGYÉBEN	96
13.1. A területfejlesztés forrásainak elemzése.....	96
13.4. Európai Unió vidékfejlesztési támogatások Heves megyében	112
13.5. Heves megye szerepe a Magyarország-Szlovákia (HU-SK) Európai Területi Együttműködési (ETE) Programban	113
13.6. Összefoglalás.....	114
XIV. PARTNERSÉG ÉS CSELEKVÉSI TERÜLETEK	114
14.1. Partnerség.....	114
14.2. SWOT-analízis	115
14.3. Cselekvési területek beazonosítása.....	116
Felhasznált irodalom	122

BEVEZETÉS

Jelen dokumentum Heves megye területfejlesztési koncepciójának helyzetelemzése, helyzetértékelése, amely készítésének általános célja a megye hosszú távú fejlődéséhez szükséges stratégiai irányvonalak és célrendszer kialakítása, a térség felzárkózásának és fejlődésének elősegítése az elkövetkezendő években (2014-2020), konkrét célja pedig egy átfogó, összetett fejlesztési program kidolgozása a megye részére a jelzett időszakra.

A Megbízó által elvárt eredmény egy olyan NUTS III-szintű területfejlesztési dokumentum, mely a megye fejlődésének múltbeli tendenciáira és ebből adódó jelenlegi helyzetére építve meghatározza a fejlesztés jövőbeli reális prioritásait a megyében. A készülő koncepció és program értelemszerűen a megye teljes területére kiterjed.

A fentebb vázolt megyei koncepció készítésének az alapját a területfejlesztés intézményrendszerének, a (területi) tervezés gyakorlatának, valamint a megyei önkormányzatoknak a megváltozott feladatai képezik, hiszen a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 27. § (1) bek. értelmében „A megyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.” A törvény alapján a megye egyik legfontosabb feladatává a területfejlesztés vált, illetve a 2011. évi CXCVIII. tv. alapján a megye lett a területfejlesztés legfontosabb területi szintje.

A korábban működött regionális fejlesztési tanácsok jogutódjai a NUTS II-es szintű régiókat alkotó megyék lettek, s a területfejlesztési hatáskör átkerült a megyék (megyei önkormányzatok) irányítási felelősségi- és jogkörébe. Mindezek értelmében a megye hosszú- és középtávú fejlesztéseit megalapozó-meghatározó dokumentumok elkészítésének a felelőssége is a megyei szintre került. Az igen jelentősen átalakuló jogszabályi és gyakorlati területfejlesztési környezetben a megye is új kihívások elé kerül: el kell készítenie a helyzetelemzést; koncepciót kell alkotnia, és ki kell dolgoznia a tényleges fejlesztési programot.

Jelen dokumentum egy többlépcsős tervezés első szakaszának eredménye, a területfejlesztési szempontú helyzetfeltárás. A kidolgozás jelenlegi állapotában a rendelkezésre álló primer és szekunder információk elemzésével történik Heves megye helyzetének vizsgálata.

A későbbi koncepcióhoz a program megalapozottsága érdekében szükséges egy részletes, komplex helyzetelemzés készítése. A helyzetelemzésben a legfontosabb humán és fizikai erőforrások, társadalmi, gazdasági, környezeti, stb. jellemzők bemutatása mellett elemzésre kerülnek a megyére ható külső környezeti tényezők is. Az összegyűjtött primer és szekunder információk alapján kerülnek feltárára a szükségletek, problémák, valamint a kitérési lehetőségek. A helyzetelemzés elkészítésének következő szakasza során kiemelt szempont annak meghatározása, hogy mely ágazatok és földrajzi területek jelentenek kitérési lehetőséget a megye települései számára.

A munka jelenlegi fázisában a rendelkezésre álló adatok segítségével pozicionáljuk a megye helyzetét.

A munka során alkalmazott módszerek

A 2014-2020-as költségvetési időszakra való tervezés során természetesen figyelemmel vagyunk a formálódó közösségi irányelvekre, a jelenleg ismert, és az uniós fejlesztéspolitikát érintő stratégiai irányvonalakra, illetve az egész Közösséget, benne hazánkat érintő nemzetközi kihívásokra is.

A megyei fejlesztési dokumentum készítése mindemellett értelemszerűen idomul az országos tervezés folyamataihoz: az Országos Fejlesztési Koncepció (OFK), az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK), valamint az ezekre alapuló, a 2014-2020-as időszakban rendelkezésre álló uniós források felhasználását célzó majdani nemzeti fejlesztési tervdokumentumok (az ún. Partnerségi Szerződés és Operatív Programjai) mind befolyásolják a megyei területfejlesztési anyagok elkészülését.

A Heves megye fejlesztési koncepcióját megalapozó helyzetfeltárás készítése során az alábbi konkrét módszertani alapelveket alkalmaztuk:

- Társadalmi-gazdasági megközelítés
- Gyakorlatorientált megközelítés
- Hatályos tervdokumentumok felhasználása
- Meglévő megyei koncepciók, programok figyelembe vétele
- Primer és szekunder információk összhangja
- Az elmúlt időszakban megismert projektekre, fejlesztési elképzelésekre való támaszkodás
- Az érintettek bevonása (első körben a megyei önkormányzat mint képviselői intézmény személyében)

Az elemzések során felhasználtuk a rendelkezésre álló legfrissebb adatforrásokat és a megye korábban elkészített anyagait, koncepcióit, terveit is, és ezek alapján térképi ábrázolással, szöveges elemzéssel és számításokkal támasztottuk alá a megye jelen helyzetének bemutatását.

I. HEVES MEGYE KÜLSŐ KÖRNYEZETÉNEK VIZSGÁLATA

1.1. Heves megye pozicionálása

A rendszerváltás társadalmi-gazdasági-területi következményei Magyarországon: európai és hazai kitekintés

Heves megye az európai vérkeringés részét képezi, melynek ékes bizonyítéka, hogy a megyén halad át a transz-európai közlekedési hálózat (TEN-T) V. számú közlekedési folyosója. Az európai kontinens összlakossága több mint 730 millió fő, beleértve Magyarországot valamivel kevesebb, mint 10 milliós lakosságát. E számokhoz Heves megye – mint hazánk 5. legkisebb lakosságszámú megyéje – 305 ezer fővel járul hozzá, ami Európa népességének a 0,04 %-át jelenti. Területi kiterjedést illetően Európa 10.508.000 km²-es területéből, Magyarország 93.030 km²-es területéből 3.637 km²-nyi területet tesz ki Heves megye. Ez a kontinens összterületének csupán 0,035 %-a.

A rendszerváltás után megindult a gazdasági és politikai nyitás Nyugat-Európa felé, melynek eredményeként 2004-ben Magyarország belépett az Európai Unióba. Az egy főre jutó GDP értéke a megyében az EU átlagához viszonyítva jelentős lemaradást mutat (hazai viszonylatban is átlag alatti ez az érték, Heves megye a 12. a megyék közötti rangsorban e tekintetben). Ebből adódóan Heves megye – hasonlóan, mint hazánk valamennyi megyéje, kivéve Pest megye – a konvergencia régiók része, ugyanis a GDP/fő értéke nem éri el az EU átlagának 75%-át. A jelenlegi állapotokhoz az alábbi folyamatok vezettek.

Tagországok száma: 27

Terület: 4 millió 215 ezer km²

(Oroszország, az Egyesült Államok és Kína után a negyedik legnagyobb)

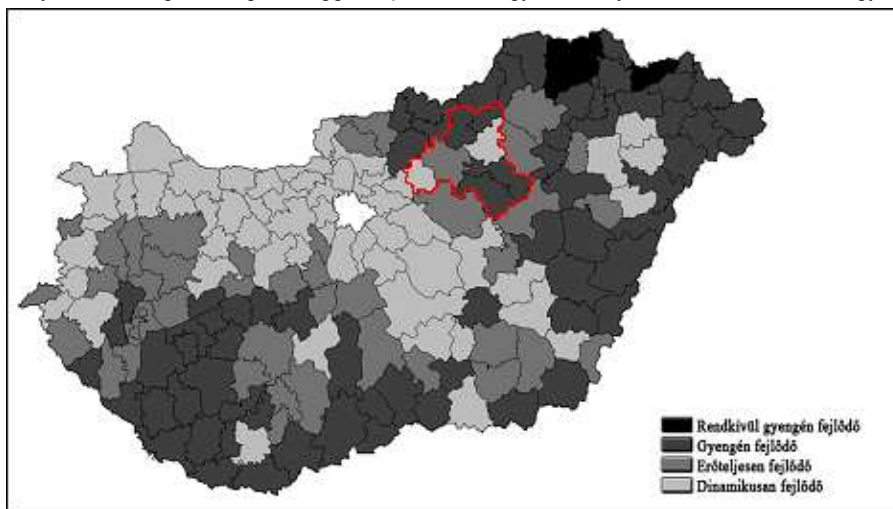
Lakosság: 493 millió

(Kína és India után a harmadik legnagyobb)

1. ábra: Az Európai Unió tagállamai (Forrás: <http://www.metropol.hu>)

Az 1990-es rendszerváltás után hazánkban gyökeres politikai, gazdasági, társadalmi és térbeli változások zajlottak le. Az átalakulás sok olyan, korábban alig ismert – vagy ismeretlen, esetleg el nem ismert – problémát és jelenséget idézett elő, amelyek szoros kapcsolatban állnak az időközben jelentősen felértékelődött területiséggel. A rendszerváltás egy mély és hosszú gazdasági válsággal kapcsolódott egybe, amelynek során a GDP mintegy ötödével esett vissza, két számjegyű infláció alakult ki, hozzávetőlegesen másfél millió munkahely szűnt meg, továbbá a lakosság döntő része jövedelme és életszínvonalának csökkenését élte meg.

2. ábra: Fejlődési zónák Magyarországon 1996 és 2007 között

Forrás: Tánczos T. 2010.

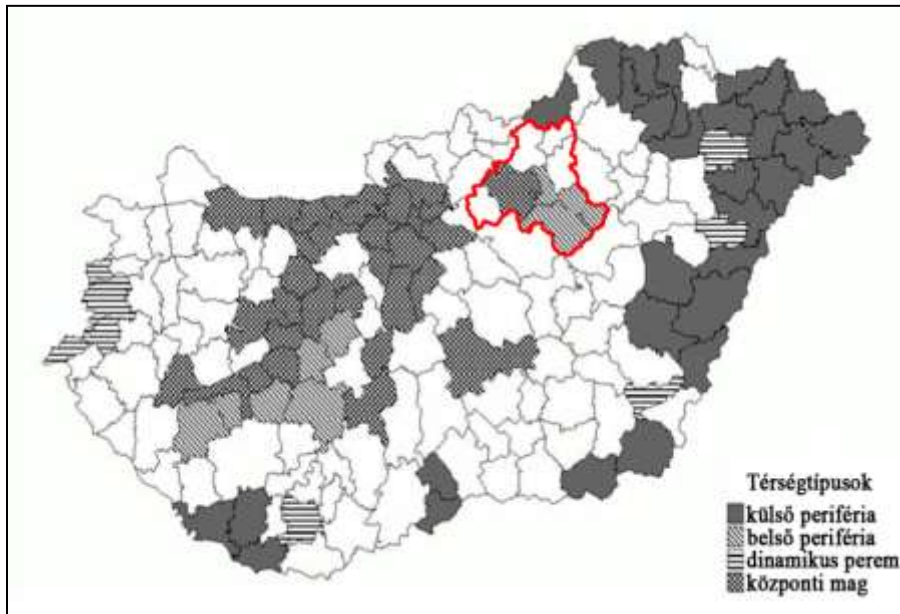
A vázoltak kapcsán – folyamatosan csökkenő népességszám, romló demográfiai mutatók mellett – tömeges és tartós munkanélküliség alakult ki, radikálisan megváltozott a keresők és az eltartottak aránya, a foglalkoztatottság alacsony szinten állandósult, az elszegényedés és lecsúszás sokakat érintett, a jövedelmi, társadalmi és a területi polarizáció irányzatai pedig felerősödtek. A piacgazdasági feltételek kiépítése az állami tulajdon és befolyás visszaszorulását eredményezte.

A folyamat egyik következménye az *állandó versenyhelyzet*, másik következménye pedig a *területi egyenlőtlenségek növekedése*, a térszerkezet átrajzolódása, a periferialódás részleges újra- és átstrukturálódása volt. A rendszerváltást követő piacgazdasági átalakulás *alapvetően az országban belüli területi egyenlőtlenségek növekedését* idézte elő.

A térszerkezet soha nem egyenletes (2. ábra), abban centrumok és perifériák váltják egymást: a térszerkezetbe való fejlesztéspolitikai beavatkozással az abban lévő eltéréseket (egyenlőtlenségeket) (3. ábra) igyekszünk korrigálni. A térszerkezetbe való beavatkozást a társadalmi egyenlőtlenségek és az ezeken alapuló gazdasági tényezők indokolják.

3. ábra.: Az elérhetőség és a komplex gazdasági fejlettség által meghatározott centrum-periféria viszony Magyarországon (2006)

Forrás: Lőcsei H. és Szalkai G. 2008.

A rendszerváltás gyökeres fordulatot hozott hazánk életében: az 1990-es évtized elején a válság egyenletesen terítette be az országot (a mélypontot az 1993-as év jelentette), a fejlődés viszont csak szigetszerűen, sőt, pontszerűen jelent meg a hazai térben. A területi egyenlőtlenségek megnövekedtek, nagytárségi szinten kialakult a nyugat-kelet lejtő, s a társadalom is szét szakadt, egy kicsi, ám nagyon gyorsan gazdagodó, és egy egyre szélesedően leszakadó, részben pauperizálódó rétegre. Mindkét esetben a középsztály – már amennyiben valaha is létezett – jelentősen olvadni kezdett.

Az ország térbeli képét komplex fejlettség alapján elemezve, a fentiekben túl megállapítható, hogy a legfejletlenebb települések főként az északkeleti, keleti határvidékre koncentrálnak, de a déli határvidék is jelentős számban tartalmaz ebbe a kategóriába tartozó településeket.

Északkelet-Magyarország

A fenti eredményekre támaszkodva úgy is lehet fogalmazni, hogy hazánkban igazából az egész kelet-magyarországi térség, különösen pedig Északkelet-Magyarország társadalmi-gazdasági helyzete periférikusnak minősül, s területén nagy számban fordulnak elő halmozottan hátrányos helyzetű belső perifériák. Tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy a Szeged–Szolnok–Balassagyarmat képzeltbeli vonaltól K-ÉK-i irányban elhelyezkedő régiók jelentős részei az ország legkiterjedtebb válságövezeteit foglalják magukban.

Heves megye fekvése egy potenciális hídszerep pozitív képét előlegezheti a közép- és hosszútávú területfejlesztési tervezésben és cselekvésben egyaránt. A természeti tőkével igen jól ellátott megye szoros kapcsolódási pontokkal rendelkezik a Hortobágy, illetve a Tisza-tó felé, melyek a komplex vidékfejlesztésnek, illetve az idegenforgalomnak már ma is jó együttműködési lehetőségekkel bíró térségei.

Észak-Magyarország

A régióhoz tartozó három megye országos viszonylatban az 1980-as évtized elején sem tartozott a kedvező adottságú és dinamikus fejlődők közé. A rendszerváltással együtt járó nehézségek az ország egészére kiható visszaesést okoztak, de ez a régió mindhárom megyéjében hatásaiban erősebben jelentkezett. A visszaesést még a 90-es évek elején sem követte olyan mértékű stabilizáció, amely a GDP-ben megmutatkozott volna, sőt a 2000-es évek elejétől a többi régióhoz képest a leszakadás fokozódott.

Jelenleg a három megye közül Heves pozíciói az országos átlagokhoz közeli értékeket mutatnak, míg Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád a megyék sorában a legkedvezőtlenebb értékkel rendelkezők között állnak.

Társadalmi szinten is érzékelhető a különbségek növekedése az egyes rétegek és térségek között. A nagyobb városokban a szegénynegyedek kialakulásának jelei, a gettósodás veszélye, az elzárt kistérségekben az elnéptelenedés, elöregedés figyelhető meg. Jelentős számú fiatal diplomás hagyja el a régiót. A demográfiai mutatók érzékeltetik, hogy ott, ahol a roma népesség nagyobb arányban él, az életszínvonal, az alacsony iskolázottsági szint, a várható élettartam, a közművesítettség,

a lakások komfort fokozata jóval alacsonyabb, magas a gyermekkorúak, a munkanélküliek, a szociális támogatásra szorulóknak száma, a halálózasi arány.

A régió népességének nagyobb hányada sorolható a **szegény** rétegbe, mint országosan. A jövedelmek és az élet-körülmények a legrosszabbak a kedvezőtlen adottságú kistérségek elzárt, távoli medencéiben, a városoktól távoli mikrotérségekben, illetve néhány nagyobb város peremkerületében.

Az átlagosnál alacsonyabb jövedelmek következményeként kisebb a társadalmi kohézió, mérsékelt a vállalkozási készség.

A **gazdaság helyzetét** kettősség jellemzi. Továbbra sem jellemzőek a termelés dinamizálását mutató jelek, még mindig alacsonyabb a beruházás, a szolgáltatás, a hatékonyság, a tőkebefektetés, vagy a kutatás-fejlesztés aránya, mint országosan. A termelésben még mindig jelentős szerepet játszanak a nagyvállalatok. A régió húzóágazatai a gépipar, az energia-termelés és a nehézipar nagyüzemei, a kisvállalkozások egyelőre még csak a foglalkoztatásban játszanak fontos szerepet. A fejlettebb régiókhoz képest nem jelentős a magas szellemi termékhányadot tartalmazó produktum.

Ugyanakkor biztató, hogy a turizmusban néhány éve mutatkozó fellendülés a kedvező adottságok kihasználásával hosszabb távon is érvényesülhet.

Az autópálya hálózat tökevonó képessége mellett bebizonyosodott az is, hogy a nagyobb népesség-koncentrációk vonzereje erősebb, a tőkebefektetés hatékonyabb, mint egy ritkábban lakott, távolabbi kistérségben. A fentiek alapján kirajzolódik egy, a főútvonalak mentén megvalósuló, dinamikus fejlődés, amelynek a kisugárzó hatása a távolabbi, kedvezőtlen adottságú térségeket is elérheti. A **versenyképesség-hatékonyság** elve nem jelenti a fenti térségek kizárólagos fejlesztését. A perifériák leszakadása ugyanis nem lehet olyan mértékű, hogy akadályozza a versenyképes térségek fejlődését. Ezért a kedvezőtlen adottságú kistérségek elérhetőségét, az ottani (alapellátási) szolgáltatási viszonyokat is javítani kell, azaz a fejlesztési források versenyképes térségekbe történő koncentrálása mellett a **méltányosság** elvének is érvényesülnie kell. Mindemellett hosszú távon várható egyes mikrotérségek elnéptelenedése.

A régió arculata, a **környezet** is kettős képet mutat. A felhagyott művelésű bányák, bezárt, lepusztult ipartelepek, vasutak, meddőhányók látványa, a bozótosodó, gazos, nem művelt mezőgazdasági területek, pusztuló erdők, erdősavók, megdézsmált fasorok, kezeletlen hulladéklerakók, a rossz utak látványa mellett érintetlen természeti szépségek, megkímélt idegenforgalmi látványosságok jellemzik a tájat.

A **magyar-szlovák** határ átjárhatóságát követően hosszú távon mindkét határmenti oldalon kedvezőbbé válnak a feltételek, a történelmi tradicionális kapcsolatok tovább épülhetnek, azonban rövidtávon még inkább a gondok fokozódása várható. A besztercebányai és kassai megyék határmenti kistérségei Szlovákián belül a legkedvezőtlenebb pozícióban vannak, hasonló gondokkal küzdenek, mint a magyar oldali kistérségek. A revúcai, rimaszombati, nagykürtösi, rozsnyói, nagymihályi járásokban szlovák viszonylatban a GDP a legalacsonyabb, a munkanélküliség a legmagasabb (25-30%). A roma nemzetiség aránya a magyar oldalhoz hasonlóan, az átlagosnál magasabb.

Heves megye

Az Északi-középhegység és az Alföld határterületén elhelyezkedő megyében a két nagy táj találkozási változatos arculatot és kiemelkedő természeti értékeket eredményez, meghatározva a mezőgazdasági termelés – elsősorban zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztés – kedvező adottságait (egri, mátraaljai borvidékek).

A természeti, kulturális és épített környezet egyedülálló adottságainak (Mátra, Bükk, Tisza-tó, Eger, jelentős termál- és gyógyvíz-készlet) köszönhetően kiemelkedő a turizmus jelentősége. Északi, jellemzően aprófalvas (Bélapátfalvai és Pétervásárai) kistérségeinek a népességmegtartó ereje gyenge, ráadásul a megyén kívüli szomszéd területek is a hátrányos helyzet negatív hatásaival küszködnek.

1.2. A vállalkozási potenciál értékelése

A vizsgált időszakra jellemző¹ működő vállalkozások térségi sűrűségét értékelve látható (4. ábra), hogy a megye vállalkozási potenciálja az időszak egészében a vidéki átlag² alatt van, és azzal összhangban negatív irányú változásokat mutat.

4. ábra: A működő vállalkozások területi sűrűségének alakulása

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

¹ Jelen szegmensben a vizsgáltból a 2004-es évet annak kiugró jellege miatt, a 2010-es évet pedig adathiány miatt ki kellett zárni, így az elemzett időszak 2005-2009-ig terjed.

² Vidéki átlag: országos átlag Budapest nélkül

A tendenciákat összevetve megállapítható, hogy a visszaesés üteme megyei szinten több mint 15%-kal kisebb a vidéki átlagnál, mellyel Heves megye országos összehasonlításban a 8. helyen áll, régió belül pedig az első. Az eltérő nagyságú negatív irányú tendenciáknak köszönhetően a megye a vidéki átlaghoz felzárkózik, így 2009-ben a vidék egészéhez mért lemaradása valamivel több mint 6,5%, mellyel országos összehasonlításban a 10., régió belül pedig a legjobb.

A megye gazdaságának méret nagyság szerinti szerkezetére továbbra is jellemző a tőkeszegény kisvállalkozások (azon belül mikro vállalkozások) magas részaránya, ugyanakkor a kevés számú, de nagy teljesítményértéket realizáló nagyvállalkozás.

A működő vállalkozások számának, az egyes szektorok szerepének alakulása több szempontból is fontos a jövőbeli fejlesztési irányvonalak meghatározásánál. Egyrészt a térségben erős, hagyományokkal rendelkező gazdálkodási területek lehetnek alapjai a 2014-2020-as időszak smart specialisation (okos specializáció) elnevezésű törekvésének. Ezen törekvés célja a helyi adottságok, komparatív előnyök kihasználása. Másrészt a gyenge pontok feltérképezése olyan helyi adottságok megerősítését teszi lehetővé, amivel a gazdaság diverzifikálható, a belső erőforrások aktivizálhatók. Ilyen terület az innováció területi és ágazati kiterjesztése, melyhez a következő tervezési időszak nagy reményeket fűz.

Az ábrán (5. ábra) látható, hogy 2007 és 2010 között hogyan alakul az Észak alakult Észak-magyarországi régió megyéiben a primer szektor aránya a működő vállalkozások tekintetében. Heves megye értékei növekedésnek indultak 2007-ben, azonban a válság erősen rányomta a bélyegét erre a változásra, így 2 százalékpontos csökkenés következett be, mely 2009-től stagnáló értéket mutat.

5. ábra Primer szektor arányának alakulása
Forrás: NORDA, 2013

A szekunder szektor közel azonos értékeket mutat a megyéket tekintve, de itt is elmondható, hogy arányban véve jelentősebb szerepe van, mint a többi megyében. Érdekes, hogy ennél a szektornál a működő vállalkozásokat tekintve nem tapasztalható a válság látványos hatása, csupán kismértékű csökkenés következett be.

6. ábra Szekunder szektor arányának alakulása
Forrás: NORDA szerkesztés KSH alapján

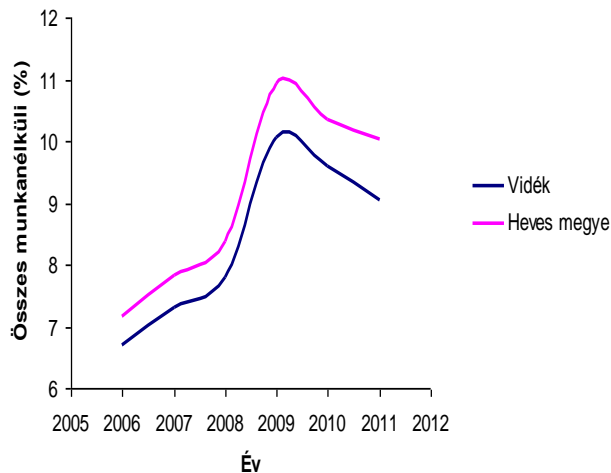

7. ábra Tercier szektor arányának alakulása
Forrás: NORDA szerkesztés KSH alapján

1.3. Munkaerőpiaci értékelés

Az összes munkanélkülit a munkavállalási korú népesség százalékában elemezve (5. ábra), a vizsgált időszak egészére nézve megállapítható, hogy Heves megye munkanélküliségi helyzete és annak tendenciája is rosszabb a vidéki átlagnál. Trendjében a megye 17%-kal van kedvezőtlenebb helyzetben a vidéki átlagnál, mellyel országos viszonylatban a 13., régió belül pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megye után a második helyen áll. A 2011. év munkanélküliségi helyzetét értékelve látható, hogy Heves megye több mint 10%-kal van kedvezőtlenebb helyzetben a vidéki átlaghoz viszonyítva, mellyel országos viszonylatban a 11., regionális viszonylatban pedig a legelőnyösebb helyzetben van.

8. ábra: A munkanélküliség alakulása a munkavállalási korú népesség százalékában

Forrás: KSH adatok alapján, 2011

A munkanélküliséget iskolázottság szerint elemezve megállapítható, hogy Heves megye munkanélküliségi helyzete a 8 általánosnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek terén a legkedvezőtlenebb a vidéki átlaghoz képest. A megyében tapasztalható növekvő tendencia több mint háromszor meredekebb a vidéki tendenciánál, mely országos szinten a 16., regionális szinten pedig a legrosszabb pozíciót eredményezi a megye számára. A 2011-es állapotot értékelve látható, hogy Heves megye a legiskolázatlanabb munkanélküliek terén közel 50%-kal rosszabb

helyzetben van a vidéki átlaghoz képest, mellyel országban belül a 15., régió belül viszont legkedvezőbb pozícióban van.

Az általános iskolai végzettséggel rendelkező munkanélkülieket elemezve, a fentiekhez hasonló, de a vidéki átlaghoz viszonyítva némileg enyhébb kép rajzolódik ki megyei szinten. Az adatok ebben a szegmensben is az időszak egészében meghaladják a vidéki átlagot, és a tendencia is kedvezőtlenebb annál. A megyei trend meredeksége közel 25%-kal nagyobb a vidékinél, mely országos szinten a 13., régió belül pedig Borsod megye után a második pozíciót eredményezi. A vizsgálat utolsó évében az általános iskolát végzett munkanélküliek aránya 12%-kal haladta meg a vidéki átlagot. Ezzel a megye országban belül a 12., régió belül pedig a legjobb pozícióban volt.

A legkisebb eltérés a vidéki átlag és a megyei viszonyok között, a középiskolai végzettségű munkanélküliek vonatkozásában tapasztalható.

A két adatsor 2006-ban szinte tökéletesen azonos értékről indul, a megyei trend meredeksége valamivel több mint 10%-kal haladja meg a vidékét, ami a megyei rangsorban országos viszonylatban a 12., régió belül pedig Borsod megyét követően a 2. pozíciót eredményezi. 2011-ben a megyei érték nem egészen 5%-kal magasabb a vidéki átlagnál, mellyel a megye országos viszonylatban 11., régió belül pedig a legkedvezőbb pozícióban van.

A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélkülieket elemezve megállapítható, hogy Heves megye a vizsgált időszak egészében a vidéki átlagtól kedvezőtlenebb helyzetben volt, a kirajzolódott tendencia pedig valamivel több mint 13%-kal mutat kedvezőtlenebb folyamatokat a vidéki átlag kapcsán tapasztalhatókhoz képest.

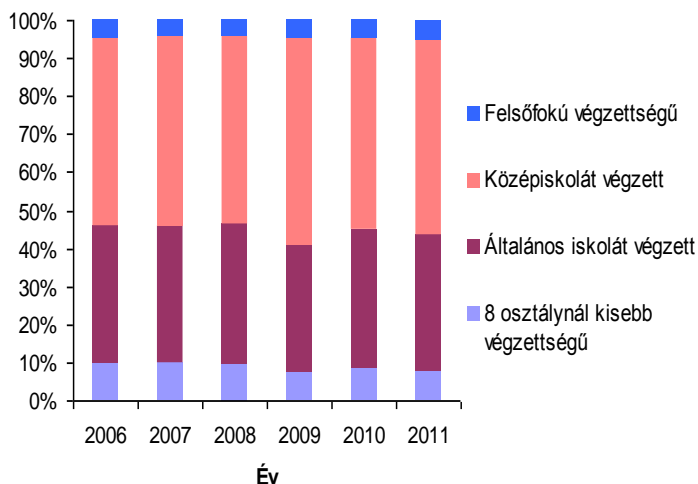
9. ábra: A munkanélküliek iskolázottság szerinti megoszlása a megyében

Forrás: KSH adatok alapján, 2011

A 2011. évre jellemző állapotot elemezve megállapítható, hogy a megye több mint 18%-kal van kedvezőtlenebb helyzetben a vidéki átlaghoz képest.

A folyamatokat országban belüli összehasonlításban vizsgálva, Heves megye a 17. helyen áll, mellyel régió belül az utolsó. A 2011-es állapot vonatkozásában a 15., mellyel régiós viszonylatban Nógrád megye mögött a második.

A munkanélküliek iskolázottság szerinti összetétele alapján látható, hogy a legnagyobb arányt a középiskolát végzettek adják, és az időszak egészében az arányuk némileg növekszik.

A második legnagyobb hányadot az általános iskolát végzettek képviselik, az arányuk gyakorlatilag stagnál. A nyolc osztálynál kisebb végzettségű munkanélküliek csökkenő tendencia mellett képezik a harmadik legnagyobb hányadot, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arány – bár növekvő tendencia mellett – a legkisebb. A folyamatok nagyságrendjüket és tendenciájukat illetően is összhangban állnak a vidéki átlag kapcsán tapasztalhatókkal. Megjegyzendő azonban, hogy a nyolc osztálynál kisebb végzettségű, valamint az általános iskolát végzett munkanélküliek aránya a vidéki átlagot néhány százalékponttal meghaladja.

10. ábra: A foglalkoztatási ráta a gazdaságban

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

Ha a középiskolát végzett munkanélkülieket szakmai ismeretek alapján felbontjuk két részre, akkor az tapasztalható, hogy a szakmával nem, de érettségivel rendelkező munkanélküliek aránya tendenciózusan növekszik, és ez a mérték a vizsgált időszak utolsó évében megközelíti a 15,5%-ot. A megyében a szakmával nem rendelkező munkanélküliek aránya a vizsgált időszak egészében meghaladta az 50%-ot, az utolsó vizsgált évben pedig néhány tized százalékpont híján elérte a 60%-ot. A leírtakból az következik, hogy a munkaerőpiaci problémák kapcsán, elsősorban ezen a téren kell megoldásokat találni.

A tartós munkanélküliek³ munkavállalási korú népesség belüli arányát idősorosan összevetve az iskolázottság szerinti munkanélküliek munkavállalási korú népesség belüli arányával, az tapasztalható, hogy az iskolázottság növekedésével a két említett jellemző közötti kapcsolat erőssége csökken. Ebből az látszik

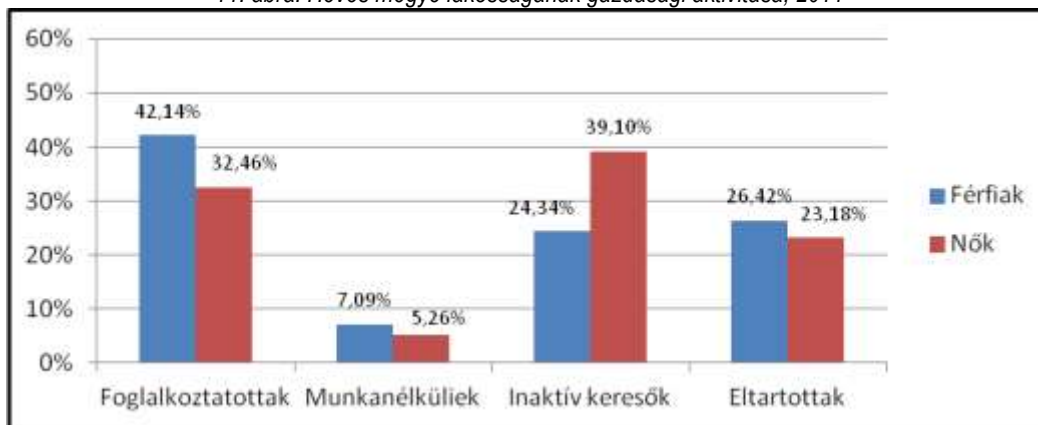
kiderülni, hogy az iskolázottság növekedésével egyrészt csökken a munkanélkülivé válás kockázata, másrészt mérséklődik annak tartóssága is. Ezt erősíti az is, hogy a tartós munkanélküliek és a gimnáziumot végzett munkanélküliek munkavállalási korú népesség belüli arányát összevetve, gyenge kapcsolat mutatható ki. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a vizsgált időszak átlagában – bár csökkenő tendencia mellett – az összes munkanélküli több mint 27,5%-a volt tartós munkanélküli⁴. A megye foglalkoztatási helyzetét elemezve megállapítható, hogy a 2004 és 2010 közötti időszak egészében a vidéki átlaghoz képest kedvezőtlenebb helyzetben volt. Tekintettel azonban arra, hogy a vidék átlagában a visszaesés több mint 70%-kal nagyobb mértékben jelentkezett, ezért az időszak végére a megye lemaradása 3,6 százalékpontra csökkent.

A folyamatokat országon belüli összehasonlításban vizsgálva, Heves megye a 9. helyen áll, mellyel régió belül az első. A 2010-es állapot vonatkozásában a 14., mellyel régiós viszonylatban a legjobb helyen áll.

A foglalkoztatottak 72,5%-ának a kis- és középvállalkozások adnak munkát.

A régió és megye lakosságának gazdasági aktivitását összehasonlítva elmondható, hogy arányaiban véve nemek szerint hasonló tendencia van érvényben, azonban Heves megyében sokkal kedvezőbb a foglalkoztatottak helyzete, mert a lakossághoz viszonyítva nemektől eltekintve a foglalkoztatási ráta 37,3 %, míg a régióban 34,97 %. Tehát Heves megye ilyen szempontból húzóerőnek számít. Az inaktív keresők és eltartottak aránya nagyjából azonos szintű.

11. ábra: Heves megye lakosságának gazdasági aktivitása, 2011

Forrás: 2011-es Népszámlálás adatai alapján

³ 180 napnál hosszabb ideje munkanélküli.

⁴ A munkavállalási korú népesség %-ában ez az adat 2,48.

12. ábra: Észak-magyarországi régió lakosságának gazdasági aktivitása, 2011

Forrás: 2011-es Népszámlálás adatai alapján

Az alábbi táblázat foglalja össze, hogyan alakult 2007-2012 közötti időszakban a nyilvántartott állás keresők száma az Észak-magyarországi régióban és megyéiben. Összességében növekedés figyelhető meg, amit nem feltétlenül kell negatív tendenciaként értelmezni. Mivel ebbe a kategóriába csak azok a munkanélküliek tartoznak bele, akik hajlandók munkát keresni, értelmezhetjük a munkavállalási hajlandóság növekedéseként is. Látható, hogy a pályakezdekők között is 2 %-kal nőtt az állás keresők aránya.

1. táblázat: Nyilvántartott állás keresők száma (fő)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Borsod-Abaúj-Zemplén	60 876	62 189	71 922	68 622	66 133	66 189
Heves	16 713	17 710	22 583	21 218	20 593	20 770
Nógrád	16 326	17 091	20 208	19 368	18 744	20 081
Észak-Magyarország	93 915	96 990	114 713	109 208	105 470	107 040
Ebből nyilvántartott pályakezdő						
Borsod-Abaúj-Zemplén	11,31%	10,63%	10,48%	10,70%	11,17%	12,55%
Heves	9,75%	8,96%	8,78%	9,44%	10,47%	11,84%
Nógrád	9,86%	10,25%	9,43%	9,33%	9,45%	11,81%
Észak-Magyarország	10,78%	10,25%	9,96%	10,21%	10,73%	12,27%

Forrás: KSH adatbázisa alapján

Kedvezőtlen munkaerő-piaci szempontból, hogy a regisztrált munkanélküliek 37,24 %-a csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Ez jelentősen korlátozza a betölthető állások körét, melyek leginkább a betanított és segédmunkás kategóriákra szűkülnek. Ugyanakkor láthattuk, hogy a működő vállalkozások javarészt a tercier szektor adja, mely többnyire megköveteli a legalább középfokú végzettséget.

2. táblázat: A regisztrált munkanélküliek számának alakulása
2007-2013 időszokban az iskolai végzettség szerint, Heves megye

	Kevesebb, mint 8 általános	Általános iskola	Szaktanulmányok	Szakisola	Szakközépiskola	Technikum	Gimnázium	Főiskola	Egyetem	Nem meghatározott	Összesen
2007	1 555	5 668	4 348	264	1 701	426	1 130	555	129	62	15 838
2008	1 625	6 122	4 619	274	1 873	411	1 119	537	148	54	16 782

2009	1 669	7 138	6 514	337	2 700	615	1 637	777	207	4	21 598
2010	1 720	7 377	5 441	310	2 457	518	1 396	726	211	1	20 157
2011	1 478	7 045	5 110	322	2 488	493	1 536	770	266	1	19 509
2012	1 557	7 239	5 222	345	2 494	476	1 569	684	263	1	19 850
2013	1 536	7 351	5 186	334	2 413	475	1 506	684	256	1	19 742
2007-2012, utolsó negyedévi adatok, 2013-ban 2. negyedévi adatok											
2007	9,82%	35,79%	27,45%	1,67%	10,74%	2,69%	7,13%	3,50%	0,81%	0,39%	
2013	7,78%	37,24%	26,27%	1,69%	12,22%	2,41%	7,63%	3,46%	1,30%	0,01%	
változás	2,04%	1,45%	1,18%	0,02%	1,48%	0,28%	0,49%	0,04%	0,48%	0,39%	

Forrás: NORDA szerkesztés KSH alapján

Ha ugyanezeket az arányok kerülnek vizsgálatra Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Nógrád megyében és az Észak-magyarországi régióban, akkor elmondható Heves megye helyzetéről, hogy a másik két megyéhez képest a kevesebb, mint 8 általános iskolai osztályt befejezett és a legalább 8 általános iskolai osztályt befejezett munkanélküliek számának növekedése középmezőnybe sorolja Hevest.

3. táblázat: A regisztrált munkanélküliek számának alakulása
2007-2013 időszakban az iskolai végzettség szerint, Észak-magyarország

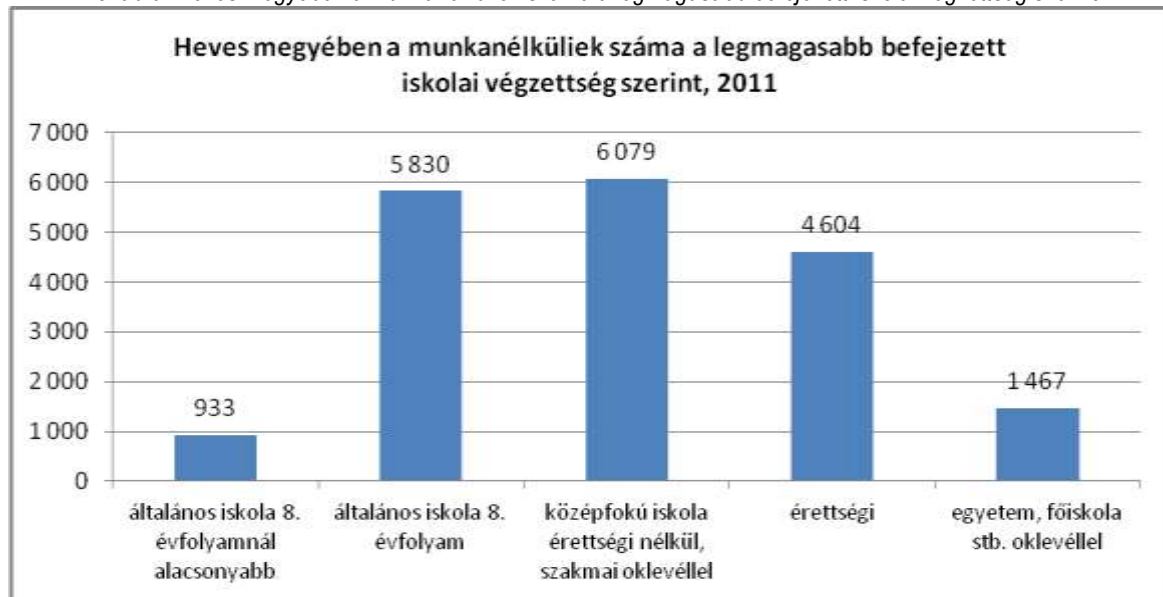
	Kevesebb, mint 8 általános	Általános iskola	Szaktanulmányok	Szakisola	Szakközépiskola	Technikum	Gimnázium	Egyetem	Főiskola	Nem meghatározott
Borsod-Abaúj-Zemplén megye										
2007	10,72%	38,06%	28,20%	1,72%	9,38%	2,22%	6,46%	0,79%	2,17%	0,28%
2013	8,81%	35,64%	26,97%	2,05%	12,03%	2,34%	8,31%	1,29%	2,56%	0,01%
változás	1,91 %	2,43 %	1,22%	0,33%	2,66%	0,12%	1,85%	0,50%	-0,38%	0,27%
Nógrád megye										
2007	8,82%	40,12%	25,91%	2,18%	10,80%	2,29%	7,14%	0,45%	1,96%	0,32%
2013	6,33%	39,84%	24,56%	2,33%	13,75%	2,07%	8,32%	0,76%	2,03%	0,01%
változás	2,49 %	0,28 %	1,35%	0,15%	2,95%	0,23%	1,18%	0,31%	-0,06%	0,31%
Észak-magyarországi régió										
2007	10,23%	38,02%	27,67%	1,79%	9,86%	2,31%	6,70%	1,21%	1,90%	0,31%
2013	8,13%	36,76%	26,38%	2,03%	12,39%	2,30%	8,17%	1,64%	2,19%	0,01%
változás	2,10 %	1,26 %	1,29%	0,23%	2,53%	0,01%	1,47%	0,43%	-0,30%	0,30%

Forrás: NORDA szerkesztés KSH alapján

Ha megvizsgáljuk a lenti ábrát, akkor harang alakú görbére illeszkedő közel normál eloszlást tapasztalhatunk. Ezek az adatok Heves megye teljes lakosságának iskolai végzettségéhez is nagyjából igazodó adatok. 35,63 %-uk a kevesebb, mint 8 általános és a 8 általános iskolai végzettséggel alulképzett kategóriába tartozik. Utóbbi csoport jelenti a legnagyobb terhet a

munkaerő-piac számára, hiszen csak betanított, segéd munkásként van esélyük az elhelyezkedésre, vagy a közmunkaprogramokban.

13. ábra: Heves megyében a munkanélküliek száma a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint

Forrás: saját szerkesztés 2011-es népszámlálás adatai alapján

1.4. Jövedelemtermelés és elosztás értékelése

A megyében az egy lakosra jutó GDP a vizsgált időszak egészében⁵ a vidéki átlag alatt van, a növekedési üteme azonban több mint 30%-kal jobb a vidéki átlag esetén tapasztalható növekedési ütemnél.

Az adatokból kitűnik, hogy a gazdasági növekedés vonatkozásában a megye lemaradása a vidéki átlaghoz képest csökkent, melynek mértéke az utolsó vizsgált évben 3,8%.

Országban belüli összehasonlításban megállapítható, hogy a tendencia alapján a 19 megyéből Heves a 4., a 2009-es adatok alapján pedig a 10. helyen áll.⁶ A megye pozíciója régió belül úgy tendenciájában mint a 2009-es pozícióját illetően a legkedvezőbb.

A gazdaság termelékenységét vizsgálva látható, hogy a vidéki teljesítmény az időszak egészében a megye fölött jár, de 2007-ben a két érték szinte tökéletesen azonos.

A növekedési ütemeket összevetve megállapítható, hogy a megye ebben a tekintetben közel 13%-os előnyt mutat a vidéki átlaghoz képest. Országban belüli összevetésben trend alapján a megye a hatodik, a 2009-es pozíció tekintetében – a vidéki átlagtól kevesebb mint egy százalékkal lemaradva – a kilencedik, mely eredményekkel régió belül mindkét szegmensben a legjobb helyen áll.

A megyében működő kisszámú nagyvállalkozás a megyei nettó árbevétel és a bruttó hozzáadott érték több mint felét, az exportnak pedig 80,5%-át produkálta.

1.5. Összefoglalás

A megye munkanélküliségi helyzete és annak tendenciája is rosszabb a vidéki átlagnál, ami leginkább a 8 általánosnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek terén jelentkezik. Az általános iskolai végzettséggel rendelkező munkanélkülieket elemezve, a fentiekhez hasonló, de a vidéki átlaghoz viszonyítva némileg enyhébb kép rajzolódik ki. A legkisebb eltérés a vidéki átlag és a megyei viszonyok között, a középiskolai végzettségű munkanélküliek vonatkozásában tapasztalható. A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélkülieket elemezve megállapítható, hogy Heves megye a vizsgált időszak egészében és tendenciájában is a vidéki átlagtól kedvezőtlenebb helyzetben volt. A megyében a szakmával nem rendelkező munkanélküliek összes munkanélkülin belüli aránya a vizsgált időszak egészében meghaladta az 50%-ot, az utolsó vizsgált évben pedig néhány tized százalékpont híján elérte a 60%-ot. Összességében a vizsgálatokból az látszik kiderülni, hogy **az iskolázottság növekedésével egyrészt csökken a munkanélkülivé válás kockázata, másrészt mérséklődik annak tartóssága is.** A megye foglalkoztatási helyzetét elemezve megállapítható, hogy a 2004 és 2010 közötti időszak egészében a vidéki átlaghoz képest kedvezőtlenebb helyzetben volt, lemaradása azonban jelentősen mérséklődött. **A megye úgy az egy lakosra, mint az egy foglalkoztatottra jutó GDP vonatkozásában elmarad a vidéki átlagtól, de a vizsgált időszakban mindkét területen felzárkózást mutat.**

II. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK ÉS A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁNAK ELEMZÉSE

Heves megye Magyarország legváltozatosabb megyéinek egyike, az ország északi részén található, nem képez önálló természeti földrajzi egységet, két nagy tájhoz, az Északi-középhegységhez és az Alföldhöz tartozik.

2.1. Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág) vizsgálata

Az **éghajlat** viszonylag kiegyenlített, a síkvidéki területek kontinentális, a hegyvidékek szubkontinentális jellegűek. Mikroklímában különösen gazdag a térség hegy és dombvidéki része. A délies lejtők sok besugárzást kapnak, melyek az világhírű borszőlő-fajtákat érik. A csapadék eloszlása változó. A síkvidéki területek csapadékban szegényebb területek, (kb. 500-600 mm) míg a hegyvidék, a Mátra és a Bükk éves viszonylatban 200 mm-rel is több csapadékot kap. Az uralkodó szélirány ÉNy-i - É-i, a hegyvidéken azonban a légáramlatokat erősen befolyásolja a hőmérsékleti inverzió. Az évi középhőmérséklet 8-10°C közötti - attól függően, hogy a megye északi vagy déli részéről van-e szó.

Földtani szempontból rendkívül változatos megye, hiszen eredetét illetően szinte mindenféle közettípus előfordul. A tájegységek geológiája igen változatos. A Mátra hegység főként andezitből áll, a Bükk tömegét pedig zömmel mészkő alkotja. Az alföldi területeken üledékes képződmények a jellemzőek.

Talajtan Heves megyében közel 32 féle genetikai talajtípus fordul elő. A legnagyobb kiterjedésűek a különféle barna erdei talajok, de jellemzőek a folyó menti öntéstalajok, kisebb kiterjedésű csernozjomok és helyenként a löszös és homoktalajok is mozaik-szerűen előfordulnak. A Hevesi-ártérben a szikesek, főleg a szolonyecsek előfordulása jellemző. A Mátra és a Bükk verőfényes déli lejtőin, a vulkáni kőzetek málladékain képződött jó talajon az egri és mátraaljai történelmi borvidék.

Vízrajz Legjelentősebb folyóvizei a Mátra nyugati oldalán a Zagyva, a keleti oldalon a Tarna, a Mátra és a Bükk határán az Eger patak és a Laskó. Valamennyi befogadja a Tisza. A megye délkeleti részét a Tisza, illetve a Tisza-tó határolja. A felszín alatti vizek között kénes és szénsavas vizek is vannak (Parád, Bükkszék, Eger), melyekre már a törökkorban gyógyfürdők épültek, napjainkban pedig ezek az egészség-, illetve gyógyturizmus alapjai.

Domborzat A megye É-i részén emelkednek az ország legmagasabb hegyei, a Mátra teljes tömege és a Bükk nyugati harmada. A megyében arányosan egyesülnek a hazánkra jellemző tájegységek. Dél felé az Alföldbe simul a táj.

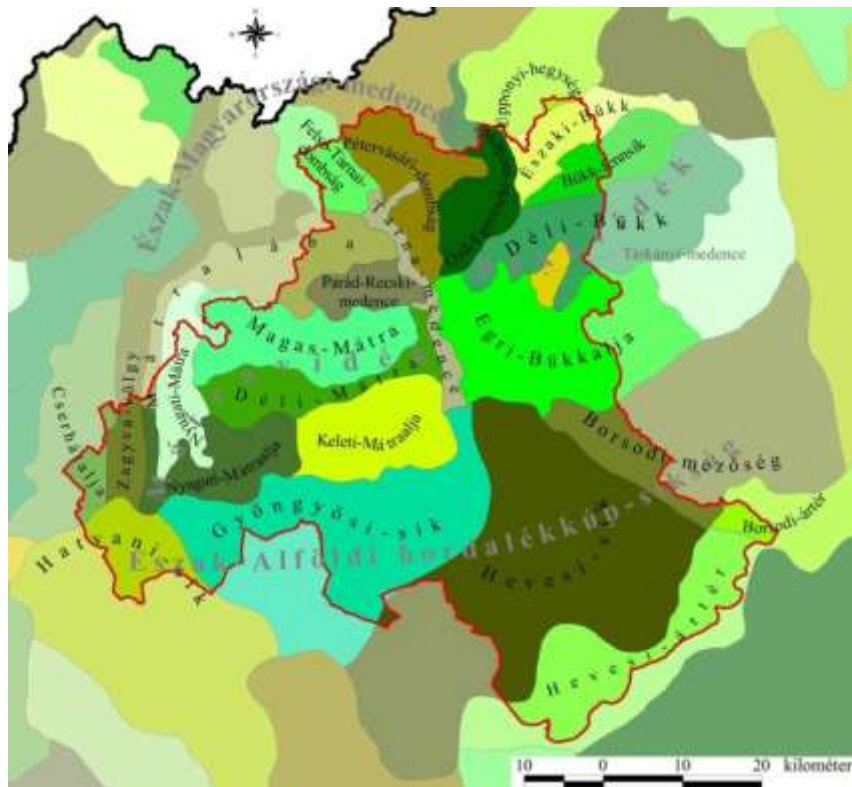
Élővilág A terület növényföldrajzilag a pannóniai flóratartományba tartozik, melyen belül három flórajárás található a megyében. Ezek közül önálló flórajárás a Matricum. Állatvilága változatos, minden magyarországi állatfaj megtalálható gyöngyösi Sár-hegy.

Tájbeosztás

A tájbeosztás bemutatásakor a szakmai konszenzuson alapuló Magyarország kistájainak katasztere című kiadványt vettük alapul. Ennek megfelelően Heves megye alapvetően két nagy-tájhoz tartozik: az Alföld és az Észak-magyarországi-középhegység területéhez. A tájak esetében hangsúlyozzuk, hogy a megyehatár természetesen nem merev választóvonal. Észak felé a Mátrához kapcsolódó dombos területek, keletre a Bükk tömege, dél felé az Alföld síkvidéki tájai, míg nyugat felé a Cserhát vonulatai jelentik a táji kapcsolódásokat.

14. ábra: Heves megye tájbeosztása

Forrás: Magyarország kistájainak katasztere (Szerk. Dövényi Z. 2010 alapján Pénzes János-Dávid Lóránt 2012)

2.2. A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása

A megye gazdaság szerkezetére az országos átlagnál lényegesen magasabb mezőgazdasági szerepvállalás jellemző, beleértve az erdő-, vad- és halgazdálkodást is. A lakosság 70-75 %-a érintett a mezőgazdasági termelésben. A megye összes földterülete 363.697 hektár (3.637 km²), ebből a termőterület 325.000 hektárt tesz ki (89%). Heves megyében van az ország termőterületének 3,8 %-a, a szántó 3,5 %-a, a gyepterület 3,7 %, a gyümölcsös terület 3,1 %-a valamint a szőlőültetvények 8,6 %-a. A megye összes területéből a szántó, a gyepterület és az erdő jelentősen felülmúlja az országos átlagot. A domborzati viszonyok miatt Heves megyében a magyar mezőgazdaságra jellemző összes ágazat egy térségben fellelhető, bár a talajadottságok miatt a legtöbb növény terméshozama az országosnál kedvezőtlenebb.

4. táblázat: Heves megye termőterületeinek megoszlása

Forrás: Heves megye területfejlesztési koncepciója és stratégiai programja 2007-2013, Eger 2008

Heves megye termőterületeinek megoszlása (%)			
Szántó	Erdő	Gyep	Egyéb
47,7	31,1	12,3	8,9

Szántóföldi növénytermesztés: A művelési ágak közül a szántó a legjelentősebb, mintegy 155.000 ha-al. A magyar viszonyoknak megfelelően a négy legfontosabb szántóföldi növény vetésterülete Heves megyében: őszi búza: 43-50 ezer ha/év, kukorica: 11-14 ezer ha/év, napraforgó 28-32 ezer ha/év, őszi káposzta repce 13-16 ezer ha. **Szőlőtermesztés:** A szőlőtermesztésre legkedvezőbb természeti adottságok a hegyvidék déli lejtőin és az előtte fekvő síkságokon vannak, ahol két történelmi borvidék alakult ki. Az Egri borvidék mintegy 6040 hektárnyi szőlőültetvénye a Bükk hegység déli lankáin terül el. A Mátrai borvidék a Mátra hegység déli lejtőin, kelet-nyugat irányban a Tarna és a Zagyva folyók által határolt területen, mintegy 15-20 km széles sávban helyezkedik el 7.815 ha szőlő területen. **Gyümölcsstermesztés:** Heves megyében mintegy 3 500 ha-on folyik gyümölcsstermesztés. Alma, körte, szilva, meggy, cseresznye, kajszibarack a jellemző fajok. A hagyományos gyümölcs termeszti körzetek Heves, Csány, Hatvan, Gyöngyös, Eger, Kál, Recsk térségében találhatók. **Zöldségtermesztés:** Heves megyében kb. 500 ha-on termesztenek általában intenzív körülmények között görög "hevesi" dinnyét. A termesztés dominánsan a Csány, Hort, Boconád településeken folyik. Itt található Magyarország legnagyobb gombatermesztéssel foglalkozó üzeme, mely a gombaágazat teljes vertikumát a kutatástól a konzervkészítésig felöleli. További 500 ha-os területen folyik zöldborsótermesztés. **Gyepgazdálkodás:** Heves megyében mintegy 40.000 ha gyepterület van, melynek jelentős része a Bükk és a Mátra között elterülő dombvidéken és a természetvédelmi jelentőségű Dél-Hevesi térségben a Hevesi síkon helyezkedik el. A területeket jellemzően juh és kismértékben szarvasmarhatartásra hasznosítják, de a területek nagyobb része gondozatlan, nem hasznosított. **Erdőgazdálkodás:** Heves megye domborzati adottságai miatt, az országos átlagnál magasabb mértékben erdőszült, ez összességében 101.000 ha erdőt jelent. A domináns fafajok a hegyvidéki és a dombvidéki területeken a cser, tölgy és a bükk, a sík vidéken és a dombvidéken jellemző a nem őshonos akác is. Az erdőterületek mintegy 50%-a állami tulajdonban van, melyen két állami tulajdonú részvénytársaság gazdálkodik. Az erdőállomány fennmaradó része magántulajdonban van (társaságok és magánszemélyek tulajdonában). **Állattartás:** Magyarországon a növénytermesztés és az állattenyésztés aránya ma már sajnos 65-35%-os súllyal szerepel a termelés kibocsátásában. Az állattenyésztés mutatói Heves megyében elmaradnak a lehetőségektől és az országos adatoktól. A gyepterületekhez kötődően a juhtenyésztés és az elmúlt években a húshasznú szarvasmarha tenyésztés a jellemző ágazat. 3-4 nagyobb tejtermelő vállalkozás működik a megyében. Néhány kisebb kibocsátású sertés telep, baromfi hús és tojás termelő vállalkozás működik a megyében. **Vadgazdálkodás:** Heves megye a domborzati adottságai miatt mind apróvad, mind nagyvadfajok esetében jó minőségű vadállománnyal rendelkezik. A jellemző nagyvadfajok gímszarvas, muflon, őz, vaddisznó. A jellemző apróvad fajok a mezei nyúl, fácán és a hevesi sík egyes területein a fogoly. A Tisza és a Tisza-tó térségében a réce és vadliba fajok is megtalálhatóak.

2.3. A táj jellemzői, természet- és tájvédelem

A természetvédelmi területeknek nagy jelentősége van a megye jelenlegi térszerkezetében, mivel a védett természeti területek az országos átlag feletti értéket mutatnak. A megye területe természetvédelmi szempontból különleges értékek hordozója, mely alapvetően abból adódik, hogy a hegyvidék és Alföld ütköző övezetként sajátosan gazdag biodiverzitás alakult ki. A jelenleg védelem alatt álló területek ugyan meglehetősen szigetszerűek, az ökológiai folyosók még nem alkotnak rendszert, de jó alapot nyújtanak a természetvédelmi célú fejlesztésekhez, és az ökológiai alapú területrendezéshez.

Heves megye országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területei:

Nemzeti Parkok:

- **Bükk** (összesen 42283,43 ha, ebből fokozottan védett 8138 ha) (érintett Heves megyei települések: Bélapátfalva, Eger, Felsőtárkány, Mónosbél, Nagyvisnyó, Szarvaskő, Szilvásvár) Napjainkban a **Bükk Nemzeti Park**

csaknem az egész Bükk hegységre kiterjed, magába foglalva annak legszebb, természeti értékekben leggazdagabb részeit. 2002-ben az országos jelentőségű terület kiterjedése jogszabály szerint 41.834,2 hektár (a helyrajzi számokban időközben bekövetkezett változások szerint a nemzeti park területe 42 283 hektár). Ennek 94,27 %-a erdő, 3,35 %-a gyeperdő (rét és legelő), 1,95 %-a művelés alól kivont terület, 0,42 %-a szántó, a fennmaradó alig 0,01 %-át pedig szőlők és gyümölcsösök teszik ki. A védett természeti terület nagyobb része (65 %) Borsod-Abaúj-Zemplén, kisebb része (35 %) Heves megyéhez tartozik. A nemzeti park védett természeti területének 97,7 %-a állami tulajdonban van. Kezelője szinte kizárólag két erdőgazdaság: az Egererdő ZRt. (a Bükk Ny-i felén) és az Északerdő ZRt. (a Bükk K-i felén).

- **Hortobágyi (összesen 80957,17 ha, ebből fokozottan védett 8669 ha)** (érintett Heves megyei települések: Poroszló, Újlőrincfalva) A különleges madárvédelmi rezervátumok, az egyedülálló és kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek részei az Európai Unió elindította Natura 2000 hálózatnak. A tájegység egész Európa szempontjából jelentős egyedi és veszélyeztetett fajokat, valamint ezek élőhelyeit őrzi.

Tájvédelmi körzetek:

- **Hevesi Fűves Puszta (összesen 16123,47 ha)** (érintett Heves megyei települések: Átány, Besenyőtelek, Bocanád, Dormánd, Erdőtelek, Erk, Füzesabony, Heves, Hevesvezekény, Kál, Kerecsend, Kisköre, Kompolt, Kömlő, Nagyút, Pély, Poroszló, Sarud, Tarnaméra, Tarnaszentmiklós, Tarnasádná, Tiszanána, Újlőrincfalva)
- **Közép-tiszai (összesen 9338,51 ha, ebből fokozottan védett 1260 ha)** (érintett Heves megyei települések: Kisköre, Pély)
- **Mátrai (összesen 12393,84 ha, ebből fokozottan védett 2637 ha)** (érintett Heves megyei települések: Domszló, Gyöngyös, Gyöngyössolymos, Kiszána, Markáz, Mátrászentimre, Parád, Parásd, Recsk, Sirok)
- **Tarnavidéki (összesen 9495,16 ha, ebből fokozottan védett 2091 ha)** (érintett Heves megyei települések: Bükkcenterzsebet, Hevesaranyos, Istenmezeje, Szentdomonkos, Tarnalelesz, Váraszó)

Természetvédelmi területek:

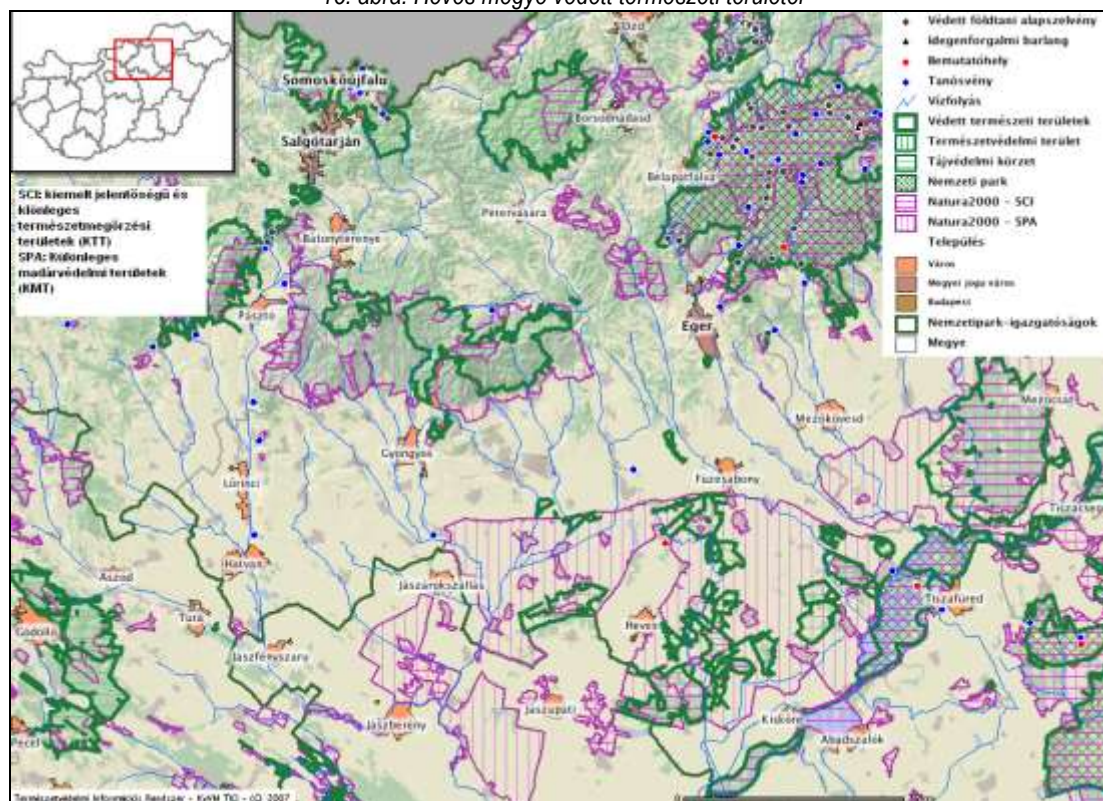
- Bél-kő (Bélapátfalva) 97,53 ha
- Erdőtelki arborétum (Erdőtelek) 7,25 ha
- Erdőtelki-égerláp (Erdőtelek) 18,1 ha
- Gyöngyösi Sár-hegy (Abasár, Gyöngyös, Pálosvörösmart, Visonta) 189,4 ha
- Kerecsendi-erdő (Kerecsend) 119,59 ha
- Kőlyuktető (Andornaktálya, Eger) 118,19 ha
- Siroki Nyírjes-tó (Sirok) 200,57 ha
- Szőlőskei-erdő (Eger) 26,8 ha

A Hevesi síkság Érzékeny Természeti Területen (Átány, Besenyőtelek, Bocanád, Dormánd, Egerfarms, Erdőtelek, Füzesabony, Heves, Hevesvezekény, Kál, Kisköre, Kömlő, Mezőtárkány, Poroszló, Sarud, Tarnabod, Tarnaszentmiklós, Tenk, Tiszafüred, Tiszanána, Újlőrincfalva) elsősorban a tűzok védelmét szolgáló programcsomagokra (szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, lucernatermesztés tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, gyeptermetelés tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, gyeptermetelés érzékeny természeti területen) lehet pályázni. A terület flórájában az alföldi erdőpuszta hol löszön, hol sziken kialakult mozaikos fás-füves foltjainak, azok társulásainak a fajai jellemzőek. A területen előforduló védett növények közül megtalálható pl. a réti iszalag, a buglyos boglárka, a macskahere, a réti ősziróza, a sziki ősziróza és a fátýolos nőszirom.

A Poroszlói-és Sarudi-medence egy része **Ramsari terület**. A létrehozott Tisza-tó sétány, amely nem más, mint egy lábakon álló sétahíd, egész évben nyitva áll a nagyközönség előtt, és lehetőséget nyújt a madárvilág megfigyelésére. A tó északi része elsősorban az ökoturizmusnak, madármegfigyelésnek nyújt teret.

Heves megye védett természeti területei:

15. ábra: Heves megye védett természeti területei

Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer

Heves megye helyi jelentőségű – települési önkormányzatok által, rendeletben védetté nyilvánított – védett természeti területei:

Természetvédelmi területek:

5. táblázat: Természetvédelmi területek

	Név	Település	Kiterjedés (ha)
1	Apci Széleskő tó és környéke	Apc	46,4
2	Arborétum	Recsk	67,79
3	Bába-kő	Gyöngyössolymos	1
4	Demjéni-gyepek	Demjén	0
5	Demjéni-kaptárkövek	Demjén	0
6	Édesvízi mészkőbányák és patak	Mónosbél	7
7	Egerszalóki-csöszkunyó és környezete	Egerszalók	0
8	Egerszalóki Sódomb és vízfolyás	Egerszalók	0,81
9	Érseki Palota felső-kert, középső-kert és díszkert	Eger	1,08
10	Érsekkert	Eger	10,54
11	Esterházy Károly Főiskola botanikus kertje	Eger	0,95
12	Fajzatpusztai park	Gyöngyöstarján	4
13	Fakövidékek lelőhelye	Mikófalva	150,8
14	Gyöngyösi Rigó utcai kert	Gyöngyös	0
15	Gyöngyösi Sástói-kőbánya	Gyöngyös	13,34
16	Kastély-park, Sói-rét	Gyöngyöstarján	4
17	Kiserdei Természetvédelmi Terület és szabadidőpark	Mátraballa	22,3
18	Mészhegy – Nyerges-tető	Eger	146,64

19	Mihalovics-féle kőbánya	Nagyvisnyó	0,76
20	Nagyegedi növénytarsum	Eger	166,96
21	Novaj, Csátés-völgy, Ostorosi-völgy	Novaj	13,05
22	Novaji-Kányás	Novaj	6,39
23	Novaji Kerek-domb, Homokos-tető, Alsó-Rakottás	Novaj	0
24	Novaji Nagy-gyepföld, Macskás-domb	Novaj	30,42
25	Novaji-rét	Novaj	0
26	Novaji-völgy	Novaj	0
27	Novaj, Szihalmi-part, Óvoda-domb	Novaj	2,6
28	Orczy-kastély kertje	Gyöngyös	2,26
29	Ostoros, Csátés-völgy, Ostorosi-völgy	Ostoros	130,37
30	Parádfürdői park	Parád	5,17
31	Siroki domb és víztározó	Sírok	5,25
32	Siroki vár és környéke	Sírok	33,9
33	Szalóki pásztorkunyo és kaptárkövek	Egerszalók	0
34	Szilvásvár belterületi parkja	Szilvásvár	12,1
35	Szociális otthon parkja	Vámosgyörk	1,78
36	Tenki Blaha Lujza emlékpark	Tenk	0
37	Tenki milleniumi emlékpark	Tenk	0,32
38	Történelmi emlékhely	Kápolna	3,26
39	Tőzegmohás láptavak	Egerbakta	731,71
40	Verpeléti Várhegy	Tarnaszentmária	1,01

Forrás: A Magyar Állami Természetvédelem hivatalos honlapja
(<http://www.termeszetvedelem.hu>)

Természeti emlékek:

6. táblázat: Természetvédelmi emlékek

	Név	Település
1	3. sz. főút melletti idős fasor	Füzesabony
2	Diófakút utcai diófa	Eger
3	Egri Agria Park fái (7 tiszafa)	Eger
4	Egri Csákány utcai japánakác	Eger
5	Egri Egésszég ház előtt álló páfrányfenyő	Eger
6	Egri Eszterházy Károly tér fái (vérbükk és törökmogyoró)	Eger
7	Egri Gárdonyi Géza Múzeum kertjének fái	Eger
8	Egri Gárdonyi Gimnázium fái (2 db tiszafa)	Eger
9	Egri Göber urnatemető piramistölgyei (3 db)	Eger
10	Egri Hősök temető kegyeleti park fái	Eger
11	Egri Kisfaludy u. 6. sz. előtt álló mamutfenyő	Eger
12	Egri Megyei Rendőr-kapitányság udvarán álló páfrányfenyő és juharlevelű platán	Eger
13	Egri Rendelőintézet udvarán álló juharlevelű platán	Eger
14	Egri Sancta Maria Leánykollégium udvarán álló páfrányfenyő és hegyi szil	Eger
15	Egri Szent János Továbbképző Központ udvarán álló vadgesztenye	Eger
16	Egri Termálfürdő fái (5 db juharlevelű platán, 3 db mocsárciprus)	Eger
17	Gyöngyös, Egri út 2. sz. alatt álló páfrányfenyő	Gyöngyös
18	Gyöngyösi Fő tér 13. sz. alatt található japánakác	Gyöngyös
19	Gyöngyösi Klapka u. 1. sz. alatt álló 3 tiszafa	Gyöngyös
20	Gyöngyösi Szent Bertalan u. 3. sz. alatt álló 2 db japánakác	Gyöngyös

21	Heves Megyei Önkormányzat udvarán álló 5 db vadgesztenye	Eger
22	Ilona-völgyi fasor	Parád
23	Mátrafüred, Akadémia u. 11. sz. alatt található 2 db lucfenyő	Gyöngyös
24	Millenáris Emlékpark nagylevelű hársfái (0,19 ha)	Kápolna
25	Öreg kocsányos tölgy	Kisköre
26	Útmenti hársfa	Hort
27	Védett fák	Gyöngyös

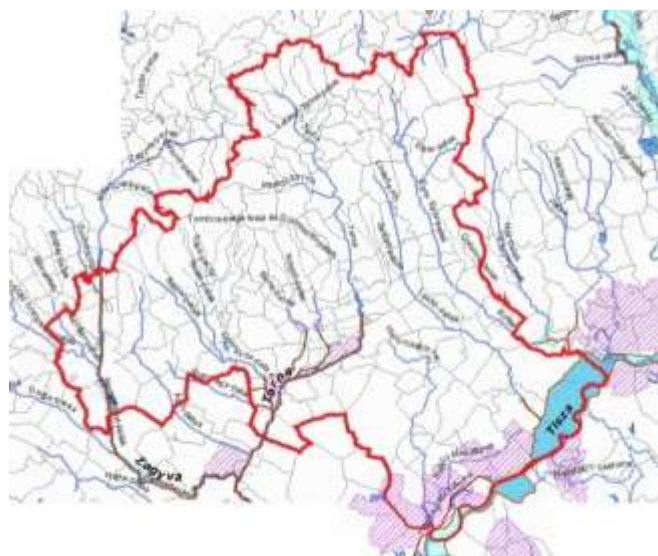
Forrás: A Magyar Állami Természetvédelem hivatalos honlapja
(<http://www.termeszetvedelem.hu>)

2.4. Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők

Felszíni vizek

A legnagyobb horderejű változások az utolsó százötven évre visszatekintve az egyik legfontosabb természeti erőforrás, a víz rendezésével hozhatók összefüggésbe. A legnagyobb beavatkozások a megye területén a XX. században zajlottak le.

A nagy ipari beruházások ugyan nem érintették a megyét oly mértékben, mint Borsodot, de a felszíni és felszínalatti vizekre

nagy hatást gyakorló szénbányászat és energia ipar itt is hagyott nyomokat. A mélyművelésű bányászat (Egercsehi, illetve az ércbányászat mellett a külfejtéses bányaművelés is teret hódított.) Rózsaszentmárton, Ecséd, majd Visonta a külfejtéses lignit-bányászat színtereivé váltak. A felszínalatti vízkészletek megcsappanása, valamint a lefolyó vizek mennyiségének növekedése egymással összefüggő folyamatok voltak. Ugyancsak nagy horderejű beavatkozás volt a megye táji környezetében a Kiskörei-tározó (Tisza-tó) építése, melynek duzzasztását 1973-ban kezdték meg. A 2012-ben zajló zajló legnagyobb beruházás a Hanyi-Tisasülyi Víztározó építése (KEOP-2.1.1/2F-2008-0002).

16. ábra: Heves megye jelentősebb felszíni vízfolyása.

Az árvízi tározónak kijelölt terület a 2.37 számú Laskó-Tisza-Zagyva-Tarna közti ártéri öblözet része.

Délen a Tisasülyi-főcsatorna, délkeleten a Jászsági-főcsatorna, keleten a Hanyi-éri-főcsatorna, észak felől a Pélyi-csatorna, illetve a Pély-Jászkisér összekötő közút, nyugat felől pedig a Jászkiséri-csatorna határolja.

A területen három önkormányzat érintett: Jászkisér, Tisasüly és Pély. Az árvízszintek magasságának csökkentését szolgáló, töltésekkel körülhatárolt, szabályozható töltő és ürítő műtárgyakkal rendelkező tározó a Közép-Tisza vidékén. A tározó elsődlegesen az árhullámoknak a mértékadó árvízszintek alatt való tartásához járul hozzá, másodlagosan lehetőséget teremt a természeti adottságokhoz jobban alkalmazkodó tájgazdálkodásra. Az árapasztó tározó átadása 2012. október 4-én megtörtént.

A Hanyi-Tisasülyi árvízvédelmi tározó a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése program keretében létesítendő tározó-rendszer harmadik eleme, Jászkisér, Pély és Tisasüly települések között épül meg. A tározó 55,7 km²-en valósult meg, amelyhez 4,3 millió köbméter földből készített, 4,4 m magas, 25 km hosszúságú töltéseket alakítottak ki a szakemberek. Az elkészült műtárgy teljes feltöltésével 247 millió köbméter víz befogadására lesz alkalmas.

A fejlesztéshez kapcsolódó teherforgalom következtében a környező úthálózat minősége jelentős mértékben romlott, melynek a korrekciója a jövőbeni ilyen irányú fejlesztések között prioritást kell élvezzen.

17. ábra: Ivóvíz minőség Heves megyében

Forrás: http://arcgis.vati.hu/teirgis_ivoviz/

Felszín alatti vizek

A vízlépcsőépítés, illetve a bányászat jelentős hatásterülettel rendelkezik, melynek eredményei mellett számos negatívuma napjainkban is fennáll. Pontos mérlegeléssel kimutathatóan néhány pozitív hatás is jelentkezett. A települések vezetékes vízellátása, és a takarékos vízfelhasználás fokozottan előtérbe helyezte a felszín alatti vizek védelmének kérdését. Már a 70-es évek óta napirenden van a vízmű védőidomok kijelölése és távlati vízbázisok védelme főleg a sérülékeny bükk karsztvidéken, illetve a folyóvölgyek kavicsteraszaival. Heves megye területének mintegy 20 %-a a szennyezésre különösen érzékeny kiemelt felszín alatti vízminőségvédelmi terület (Bükk-hegység, Mátraalja-Bükkalja térsége). 1994 óta a megye valamennyi településén vezetékes helyi vízellátó rendszer működik, a települések ivóvízellátása teljeskörű. Az ivóvízellátás alapja 83-84 %-ban felszín alatti rétegvíz, 11-12 %-ban karsztvíz, 4-5 %-ban felszíni víz. A megye ivóvízminősége jó, néhány település esetében mangán (szürke), nitrit (citromsárga) és ammónium (narancssárga) szennyezéssel találkozhatunk.

Talajok

Heves megye 381 613 hektáros összterületének az 53%-a mezőgazdasági terület, melynek döntő része (73%) a szántó művelési ághoz tartozik. A megyében 2000 óta több mint tízezer hektárral esett vissza a mezőgazdasági területek nagysága. A mezőgazdasági területek közül a második legnagyobb részarányban gyept találhatunk. Ez az ág az agrárterületek 17%-át adja, ettől kisebb arányban részesedik a konyhakert és a gyümölcsös kategóriája. Heves megye teljes területének 23%-a erdőszült, ez az országos átlag feletti érték. Művelés alól kivett terület a megyében 91 183 hektár, mely Heves megye összterületének 24%-a. (KSH, 2011) A termőterületek minősége tekintetében kirajzolódik egy észak-déli megosztottság, hiszen az Alföldhöz tartozó déli területeken jobb minőségű, akár 30 aranykorona értékű termőföldek is találhatóak, szemben az északi, dombos, hegyes területekkel, ahol ettől jelentősen rosszabb minőségű földek állnak rendelkezésre. A tájhasználat következtében, nagyrészt emberi beavatkozás eredményeként a talajfejlődési és átalakulási folyamatok jól nyomon követhetők. Főként az emberi tevékenység károsító hatásának következménye a talaj fizikai, kémiai degradációja, a köves, sziklás vázlatajok, illetve a másodlagos szikesek kialakulása, az elhomokosodás (sivatagosodás) dinamikus növekedési folyamata. A hegy- és dombvidéki területeken a vízerózió pusztításának következtében a megye É-i területein, a dombvidéki tájakon, jelentősen vékonyodott a termőtalaj, a völgyek peremén pedig erős akkumuláció zajlott, illetve zajlik le napjainkban is. A felületi és az árkos erózió szinte minden formája ismert.

Levegő

A levegőterhelés a megyében az alábbi összetevőkből származik:

a.) területi forrás: beépített területekről, nagyobb területen üzemelő gazdasági létesítményekből, illetve gondozatlan területekről származó:

- a beépített területek (települések) közül jelentős kibocsátó Eger, Gyöngyös, Hatvan városa, iparterületeik révén,
- a megyében a legjelentősebb gazdasági tevékenységből származó kibocsátás Visonta térségéből származik (erőmű),
- a gondozatlan telkek is veszélyforrást jelentenek levegőminőségi szempontból az allergén növények elszaporodása végett,
- az avar-, tarló és szalmaégetés időszakos jellegű terhelést jelent.

b.) vonalforrás (közlekedésből származó):

- a közlekedésből eredő levegőterhelés a legnagyobb forgalmú utakról, jelentős teher-gépjármű forgalmat bonyolító utakról származik (M3, 3, 33, 25, 21, 23. sz. utakról).

Másfelől a Bükk és a Mátra egyedülálló természeti adottságai, az egészséges magaslati levegő, továbbá a mátraderecskei mofetta gázainak (szárazfürdő) speciális gyógyító hatása nyomán egyértelművé válhat, hogy a megye számára a turizmus ezen ága egyedülálló és országosan is speciálisan komplex adottság és vonzerő.

Heves megyében a lignittüzelésű **Mátrai Erőmű Zrt.** hőerőműve a meghatározó légszennyező forrás, melynek kén-dioxid kibocsátása a '90-es években - a megnövekedett elektromos energiatermelés miatt - növekedett. A társaság 1998-ban nagyszabású teljesítmény és élettartam növelő beruházásba kezdett, a kénemisszió csökkentésére füstgáz-kéntelenítőt épített be, amely 2010-re az 1990. évi összkibocsátás 46 %-os csökkentését vonta maga után. Így a kén-dioxid vonatkozásában az erőmű kibocsátása már határérték alatti.

A megye összes ipari kibocsátása minden légszennyező komponens tekintetében szinte teljesen megegyezik az erőmű emissziójával, ami azt jelenti, hogy a kibocsátások 99 %-át az erőmű adja.

Emellett megemlíthető a lakossági emisszió és a közlekedési légszennyezés, de az erőmű mellett ezek szerepe nem számottevő.

A közlekedésből származó emisszió Heves megye teljes területét figyelembe véve sem haladta meg az Erőmű NOx kibocsátásának 6 %-át.

A lakossági kibocsátások tekintetében a téli időszak a legveszélyeztetettebb. Nagy mennyiségű fosszilis tüzelőanyag, elsősorban szén eltüzelésekor alakul ki, de ekkor adódtak a meteorológiai körülmények, valamint ekkor a legmagasabb a légszennyező- anyag kibocsátás is. A téli szmog jellemző szennyezőanyagok a kén-dioxid, szén-monoxid, a korom és a különböző szilárd szennyezőanyagok, mint például a szálló por.

Mindez az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai alapján is megállapítható.

7. táblázat: Légszennyező gázok besorolása

Vizsgált légszennyezők	Besorolás				
	Kiváló (1)	Jó (2)	Megfelelő (3)	Szennyezett (4)	Erősen szennyezett (5)
Kén-dioxid ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-20	20-40	40-50	50-100	100-
Nitrogén-dioxid ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-16	16-32	32-40	40-80	80-
Nitrogén-oxidok ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-28	28-56	56-70	70-140	140-
Szén-monoxid ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-1200	1200-2400	2400-3000	3000-6000	6000-
Ózon ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-48	48-96	96-120	120-220	220-
Szálló por (PM10) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	0-16	16-32	32-40*	40-80	80-
Ülepedő por ($\text{g}/\text{m}^2 \cdot 30 \text{ nap}$)	0-4	4-8	8-10	10-20	20-

Forrás: Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat hivatalos honlapja
(<http://www.kvvm.hu/olm>)

8. táblázat: A mért komponensek az automata mérőállomás adatai alapján (Eger, Katona tér):

Mért komponensek	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kén-dioxid	1	1	1	1	1	1	1
Nitrogén-dioxid	2	2	2	2	2	2	2
Nitrogén-oxidok	2	2	2	2	2	2	2
Szén-monoxid	1	1	1	1	1	1	1
Ózon	2	2	2	2	2	2	2
Szálló por (PM10)	3	4	2	2	2	2	2

Forrás: Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat hivatalos honlapja
(<http://www.kvvm.hu/olm>)

9. táblázat: Manuális mérőhálózatban vizsgált települések és mért komponensek:

Település	2007-ig mért komponensek			2008-ban mért komponensek			2009-ben mért komponensek			2010-ben mért komponensek			2011-ben mért komponensek		
	NO ₂	SO ₂	ÜP	NO ₂	SO ₂	ÜP	NO ₂	SO ₂	ÜP	NO ₂	SO ₂	ÜP	NO ₂	SO ₂	ÜP
Abasár	1	1	2												
Detk	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	
Domoszló	1	1	2	1	1		1	1		2	1		2	1	
Eger	2	1	2	2		2	2		1	2		1	2		
Gyöngyös	4	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	
Halmajugra			2												
Hatvan	1	1	2	2	1		2	1		2	1		2	1	
Kápolna			2												

Karácsond	2	1	2												
Kompolt			1												
Ludas	1	1	2												
Markaz	1	1	1												
Mátravidéki Hőerőmű régió	1	1	1												
Nagyfüged			2												
Nagyút			1												
Tófalu			2												
Vécs			1												

Forrás: Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat hivatalos honlapja
(<http://www.kvvm.hu/olm>)

2.5. A Heves megye területén fellépő veszélyeztető tényezők

Heves megye területén a kiváltó okok alapján az alábbiak veszélyek kialakulásával lehet számolni:

- ár és belvíz;
- vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletekben;
- rendkívüli időjárási körülmények, úgymint a nagymennyiségű csapadék (eső, hó), szélvihar, aszály;
- levegőszennyezés.
- különböző ipari tevékenységek következtében kialakult talajszennyezés
 - külfejtéses bányaművelés és energia ipari környezetterhelés
 - bánya-meddők és felhagyott pernyehányók utóhasznosítása (Lőrinci)
 - meddőhányókból a csapadékvíz, illetve az áradás által kioldott nehézfém szennyezés
- gyorsított erózió (lejtőirányú talajművelés hatására kialakuló talajpusztulás)

A legfontosabb vizsgálati területeket a levegőminőség, a vízminőség, a tájrombolás és a természeti katasztrófák jelentik.

2.6. Szennyezett, sérült és veszélyeztetett területek számbavétele adatbázis alapján

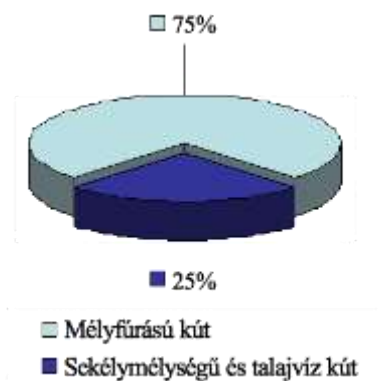
2.6.1. Felszíni és felszín alatti vízkészletek

Korunk egyik legnagyobb kihívása a vízzel való komplex gazdálkodás a fenntartható fejlődés figyelembevételével. A vízgyűjtő-gazdálkodás az egyik meghatározó eleme a gazdasági- társadalmi vízigények kielégítésének, a természetes vízkészletek számontartásának, megőrzésének és védelmének, illetve a megfelelő árvízvédelem és vízkárelhárítás megválasztásának, az anyagi és természeti javak védelmének. Az EU tagjaként kiemelt feladattá vált a vizek jó ökológiai állapotban tartását megcélzó ún. "Víz Keretirányelv" végrehajtásával összefüggő feladatok ellátása.

Felszín alatti vízkészletek

A Heves megyei Vízmű ZRt. az ellátási területén található 66 vízbázisból, felszín alatti vizekből szerzi az éves közel 16.400 em³ nyersvíz mennyiséget. A közel 12.600 em³/év szolgáltatott víz 96 % -a saját vízszerezésből származik, míg 4% -a társvízműtől átvett víz.

A vízszerezést biztosító ~ 190 db működő vízmű kút 75 %-a mélyfúrású kút és a nyersvíz 78 %-át szolgáltatja, míg a kitermelt nyersvíz 22 %-át sekélymélységű és talajvíz kutakból nyerjük. A felszín alatti vízkészletek megoszlása 16.400 em³/év nyersvíz 66 %-a réteg, 12 %-a karszt és 22 %-a talajvíz.

18. ábra: Mélyfúrású, sekélymélységű és talajvízes kutak megoszlása

19. ábra: A felszín alatti vízkészletek megoszlása

Forrás: <http://www.hmvizmurt.hu/szolgalatasaink/ivovizellatas>

Forrás: <http://www.hmvizmurt.hu/szolgalatasaink/ivovizellatas>

A termálvízre épülő turizmus feltételei országos szinten is kiemelkedőnek tekinthetők Heves megyében. A megye és különösen a megyeszékhely termálvizeinek gyógyító hatása régóta ismert, az erre alapozott fürdőkultúra több száz éves hagyományokra épül (pl. Eger Török Fürdő, Parád, stb.). A XX. századi szénhidrogén-kutatások nyomán újabb gyógyhatású termálvízkészleteket tártak fel (pl. Egerszalók, Mátraderecske, Bükkszék, stb.). A megyében található termálvízkincs sajátossága, hogy az egyes fürdők, kutak vízösszetétele és a vizek jellemzői különbözőek, ezáltal a legkülönbözőbb betegségek gyógyítására alkalmasak.

Felszíni vízkészletek

A megye természetes vízkészlete szegény, és ezek területi és időbeni eloszlása kedvezőtlen. A felszíni vízfolyások vízhozama kicsi, a vízjárások szélsőségesen ingadoznak. A Zagyva-Tarna-Galga vízrendszere a Mátra és a Cserhát vizeit, az Eger és a Laskó patak a Bükk nyugati oldalának vizeit gyűjti össze és szállítja a Tiszába.

A megyében található jelentős vízfolyások:

- Tisza
- Zagyva
- Tarna
- és az említett patakok.

A Tisza folyó megyénket érintő szakaszán található Magyarország második legnagyobb tava a Tisza-tó. A megyében ezen kívül több kisebb víztározó található.

A megye vízgazdálkodásáért két vízügyi igazgatóság is felel. A megye déli, Tisza-tóval határos részén (a Hevesi kistérség döntő részén) a Közép-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság Kiskörei Szakasz-mérnöksége végzi a feladatellátást, míg Heves megye középső és északi területein az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság Egri és Gyöngyösi Szakasz-mérnökségének illetékességi területe. A megyében három vízgazdálkodási társulat (Eger-Tarnavölgyi VGT, Hanyi-Sajfoki VGT. Mátraaljai VGTvT) működik.

2.6.2. Energiaforrások, ásványkincsek

Heves megye legjelentősebb ásványi nyersanyaga a lignit, a színes érc és a mészkő. Az Ózd-Egercsehi medencében több széntelep keletkezett, melyek közül a miocén-kori a legvastagabb. 1937-47 között Bükkszéken kőolaj kitermelés is folyt, Demjénben pedig 1960-ban kezdték a fúrásokat. A kőolajkutatások számos helyen termálvizet hoztak a felszínre (Bükkszék, Eger, Demjén), amelyekre alapozva később fürdő létesült. Fedémesen földgázt is találtak. A réz és színesfém jelentős készlete található Recskén. A nagy mélység miatt kitermelése jelenleg vitatott. 1985-ig Gyöngyösorosziban is folyt színesérc bányászat. Említésre méltó építési mészkő, vegyipari homok található még a megyében nagyobb mennyiségben. A visontai külszíni bányaművelés előrehaladásától eltekintve napjainkra a bányászat fokozatos visszavonulása vált jellemzővé. A Mátra-Érőmű Zrt. hazai alapanyagból, lignitből termel villamos energiát. A társaság két külszíni bányája Visontán és Bükkábrányban található. A visontai ún. Déli bányamező Detk – Ludas – Karácsond – Halmajugra községek által határolt területen fekszik. A részvénytársaság bükkábrányi bányája Visontától 55 km-re keletre a Bükkábrány – Vatta – Csincse községek közötti területen helyezkedik el.

10. táblázat: A rendelkezésre álló biomassza Heves megyében (2001)

Forrás: Gergely S. 2005

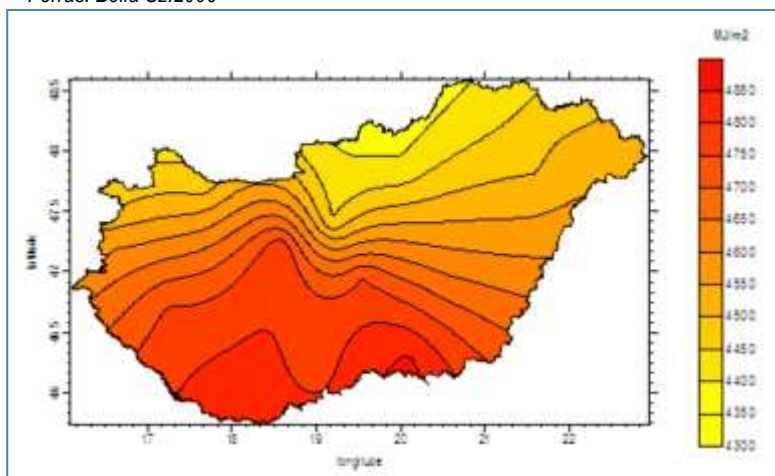
Megnevezés	Összes szárazanyag (t)	Energetikai lehetőség (GJ)
Szőlővenyige	14692,14	217443,7
Gyümölcsfa-nyesedék	5265,1	78973,22
Szántóföldi növények	135958	1732193
Energiaerdő	273880,83	4338152,91
Összesen	429796,07	6366762,83

Heves megye megújuló energia potenciáljának komplex meghatározására ez ideig komplex alapkutatást nem végeztek. Jó néhány becslés napvilágot látott ugyanakkor az egyes energia-típusok potenciáljának leírásáról. Az ily módon előállított közelítő adatok ugyanakkor csak hozzávetőlegesek,

azaz a konkrét gazdasági-műszaki hasznosítási lehetőségek megalapozására nem alkalmasak. Szakmai trivialitás, hogy a konkrét hasznosítási projektek megvalósításához ugyanakkor helyszínen-specifikus, vagy legalábbis kistérségi szintű alapkutatások szükségesek. Ilyen jellegű vizsgálatok indultak az EKF Agria-Innreg Tudáscentrum vezetésével 2012 őszén Eger térségében. A kutatás kiterjesztése a megye többi területére mindenképpen szükséges a következő években.

A Károly Róbert Főiskolán végzett és 2001-es statisztikai adatokra épülő kutatások a megyében rendelkezésre álló, energetikai célokra hasznosítható biomasszából előállítható energia mennyiségét kb. 6,3 millió GJ/év nagyságúra becsülték.

A napenergia tekintetében Heves megye délnyugati része a leginkább kedvező adottságú terület, ahol a globálsugárzás mértéke elérheti az 4400 MJ/m² éves értéket is. Észak és kelet felé ez az érték némileg csökken, a legrosszabb adottságú térségekben csak 4300 MJ/m²-es szinten van.

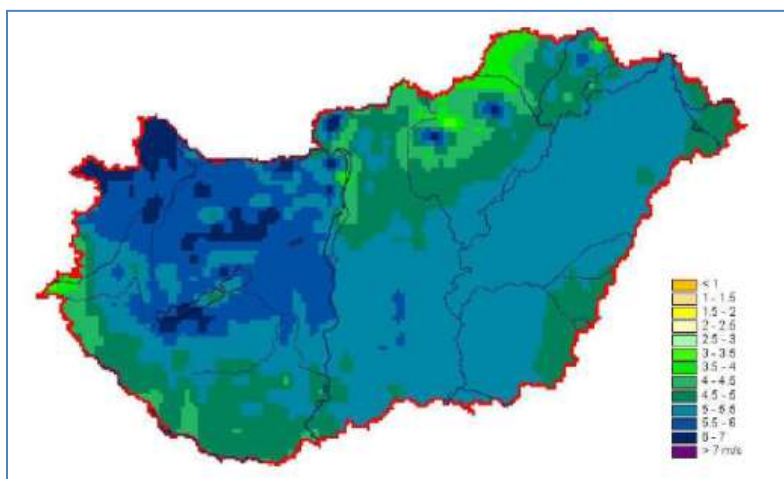
20. ábra: A globálsugárzás évi összegeinek eloszlása [MJ/m²] 1997–2002Forrás: Bella Sz.2006⁷

A megye geotermikus adottságai kiválóak, hiszen a hévizek hasznosítása már számos településen balneológiai céllal régóta zajlik. A fűtésre történő alkalmazás is perspektivikus lehet, hiszen például Egerben a közintézmények fűtését már rövid távon is a földhő alkalmazásával kívánják megoldani.

Szélenergiából a megye területének déli részén, illetve a magasabb hegyvidéki területen jobbak az adottságok – magasabb szélesebesség. A Mátra és a Bükk árnyékoló hatása miatt a szélesebességek a térség nagyobb részén nem nevezhetők optimálisnak. A számítások szerint Heves megyében összesen 3023 MW a technikai széleenergia-

potenciál (Munkácsy B. et al.⁸)

21. ábra: Az átlagos szélesebesség 75 méteres magasságban

A vízenergiában rejlő potenciál nem jelentős, a legnagyobb a megyét is érintő vízfolyás a Tisza, amelyen a közeli folyószakaszon van a két legnagyobb vízerőműve. Léteznek ugyanakkor olyan technológiai megoldások (mini vízerőművek), amelyekkel a kisebb vízfolyások is munkára foghatók.

2.6.3. Vízkárt okozó elemek és vízkárelhárítással kapcsolatos helyzetelemzés

A vízkárelhárítással kapcsolatos teendők ellátása a vízügyi igazgatóságok, a katasztrófavédelmi igazgatóság, a vízgazdálkodási társulatok, valamint a települési önkormányzatok feladata.

Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok

Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (3501 Miskolc, Vörösmarty u. 77.) illetékessége: Tarna folyó menti védvonalak Tarnaörs – Kál között; Tarnóca-, Bene-, Szarvagy-, Gyöngyös – patakok torkolatától visszatöltésezett szakaszai;

Az Igazgatóság működési területe Borsod-Abaúj-Zemplén megye egészére és Heves megye területének nagy részére terjed ki. Központja Miskolcon van. Területi szervei a Szakaszmérnökségek, Sárospataki, Tokaji, Miskolci, Egri és Gyöngyösi székhellyel, valamint a miskolci székhelyű Műszaki Biztonsági Szolgálat, a tokaji székhelyű Hajózási Szolgálat és a Tiszalöki Vízlépcső.

Egri Szakaszmérnökség

Az Egri Szakaszmérnökség székhelye Eger. Heves megyében 36 település, Borsod megyében 29 település tartozik a szakaszmérnökséghez. A vízfolyások ÉNy-DK-i irányúak, Magyarország területén erednek, teljes vízgyűjtő területük az országhatáron belül van. Dombvidéki területen kizárólagos állami tulajdonú és igazgatósági kezelésbe tartozó vízfolyás a Laskó patak, Eger patak, Rima patak és a Kácsi patak. A Szakaszmérnökség kezelésébe tartozik három tározó (Laskóvölgyi, Hórvölgyi tározó, Geleji tározó). Ezek árvízcsúcs-csökkentés céljából létesültek, de öntözési célokat, halászati-horgászati, valamint rekreációs feladatokat is ellátnak.

⁷ Bella Szabolcs (2006): Napenergia Mint Megújuló

⁸ Dr. Munkácsy Béla – Kovács Gábor – Tóth János: Széleenergia-potenciál és területi tervezés Magyarországon

Gyöngyösi Szakasz mérnökség

A Gyöngyösi Szakasz mérnökség működési területe magába foglalja Heves megye nagy részét, Nógrád megyéből három települést, Jász-Nagykun-Szolnok megye területéből négy települést. A működési területen 72 település. A Szakasz mérnökség működési területe egybeesik a Tarna magyarországi vízgyűjtő területével, melyet É-on az országhatár, illetve a Sajó vízgyűjtő területe, K-en az Eger, Laskó és Szólati patakok vízgyűjtő területe, D-en a Zagyva folyó, illetve a Hanyi-ér, Ny-on a Zagyva balparti vízgyűjtő területe határol.

Közép – Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (5002 Szolnok, Ságvári krt. 4.) illetékessége: Tisza – folyó bal parti töltés (egyben Tisza-tó töltése) Kisköre – Poroszló között;

Az igazgatóságon belül, mint önálló elszámolási kötelezettségű egység működik a négy szakasz mérnökség (Karcag, Kisköre, Mezőtúr, Szolnok) és a Regionális Laboratórium (szolnoki és kiskörei telephellyel).

Közép – Duna –völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (1088 Budapest, Rákóczi út 41.) illetékessége: Zagyva – folyó mindkét oldali töltés Boldog - Apc között.

A Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság működési területe kiterjed Pest megye 90%-ra, Nógrád megye teljes területére és Bács-Kiskun-, Heves-, valamint Jász-Nagykun-Szolnok megye egy-egy kisebb részére is. Az Igazgatóság kezelésébe Heves megyét érintően az alábbi folyam ill. folyók tartoznak: Zagyva 39 km-es szakasza (83,875-123,141 fkm).

Vízgazdálkodási Társulatok

A Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság működési területén belül Heves megyét érintőleg a

- **Zagyvavölgyi Vízgazdálkodási Társulat** (3060 Pásztó, Mátraszőlősi út 10.)

Az **Észak- magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság** (3501 Miskolc, Vörösmarty u. 77.) működési területén belül:

- **Eger Tarnavölgyi Vízgazdálkodási és Talajvédelmi Társulat (ETAVITA)** (3300 Eger, Torok köz 4.)

Közép – Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (5002 Szolnok, Ságvári krt. 4.) működési területén belül:

- **Hanyi-Sajfoki Vízgazdálkodási Szolgáltató Vízitársulat** (3360 Heves, Petőfi u. 1.) működik.

Közép-Tisza-vidéki Területi Vízgazdálkodási Tanács

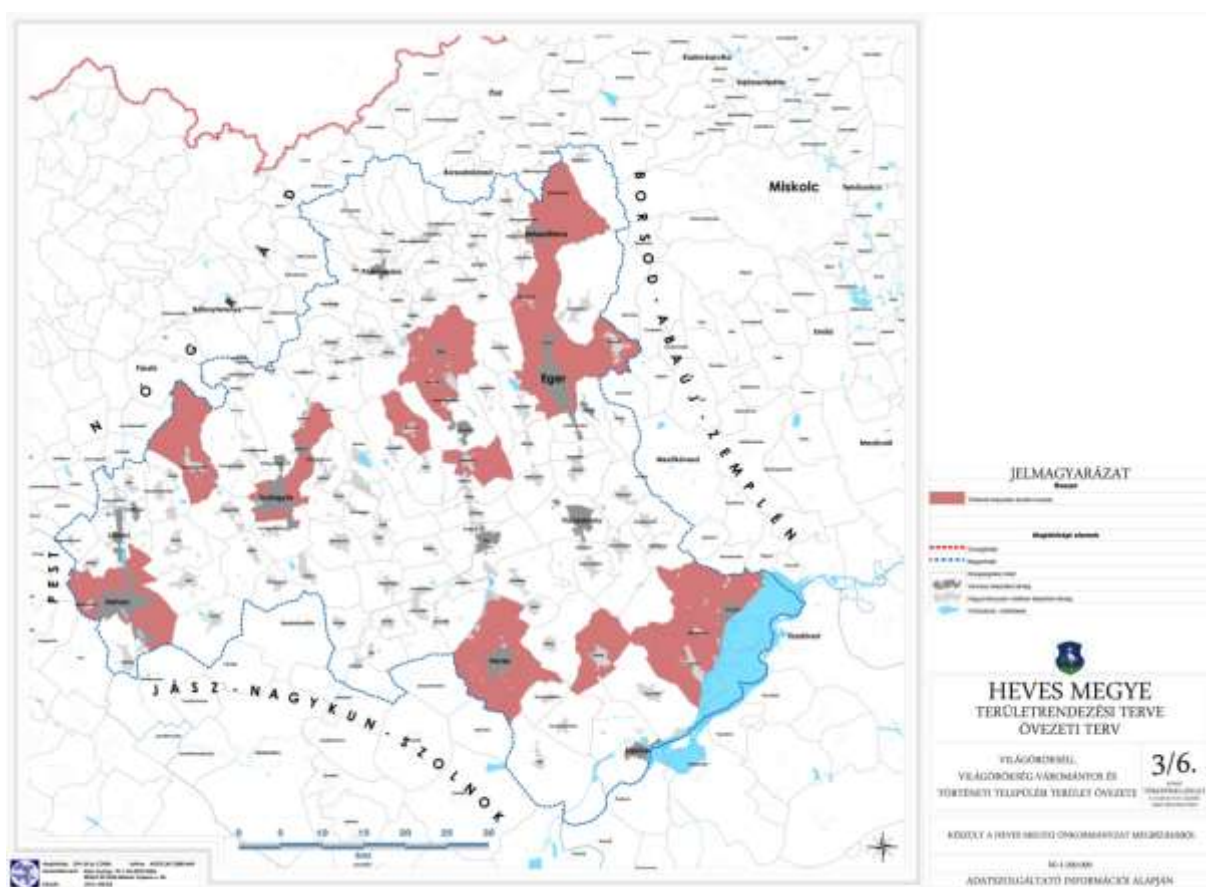
Jelenleg a Területi Vízgazdálkodási Tanács működésével kapcsolatos feladatokat a Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (5000 Szolnok, Ságvári krt. 4.) látja el. A Tanács tagja a Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács is, melynek delegáltja a Heves Megyei Közgyűlés Elnöke.

Települési önkormányzatok

A települések belterületén a települési önkormányzatok felelnek a belvízelvezető rendszer megfelelő működéséért. Az önkormányzatok helyi Vízkárelhárítás Tervvel rendelkeznek, melyet időközönként az illetékes vízügyi igazgatóság és a katasztrófavédelem szakembereivel felülvizsgálják.

2.7. Összefoglalás

Heves megye Magyarország legváltozatosabb megyéinek egyike, az ország északi részén található, nem képez önálló természeti földrajzi egységet, két nagy tájhoz, az Északi-középhegységhez és az Alföldhöz tartozik. Heves megyében közel 32 féle genetikai talajtípus fordul elő. A legnagyobb kiterjedésűek a különféle barna erdei talajok, de jellemzőek a folyó menti öntéstalajok, kisebb kiterjedésű csernozjomok és helyenként a löszös és homoktalajok is mozaik-szerűen előfordulnak. Az éghajlat viszonylag kiegyenlített, a síkvidéki területek kontinentális, a hegyvidékek szubkontinentális jellegűek. Mikroklímában különösen gazdag a térség hegy és dombvidéki része. A délies lejtők sok besugárzást kapnak, melyek az világhírű borszőlő-fajtákat érik. Legjelentősebb folyóvizei a Mátra nyugati oldalán a Zagy-

22. ábra: Világörökség, világörökség-várományos, és történeti települési terület övezete
Forrás: HMTRT 2010

III. ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉS A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELME

3.1. Az épített környezet fogalma és állapotát meghatározó jellemzők

Az épített környezet a környezet tudatos építési munka eredményeként létrehozott része, amely elsődlegesen az egyéni és a közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja. Ennek elemei a telek és a rajta lévő építmény. Az építmény gyűjtőfogalom, amelybe beletartozik az épület és a műtárgy. A műtárgy alatt értendők a nyomvonal jellegű infrastruktúra hálózatok, és az azokhoz kapcsolódó egyéb építmények. Az épület olyan építmény, amely valamilyen rendeltetés céljából teret határol körül. Épített környezet vizsgálata szempontjából fontos épített környezeti elem a telek, melyhez tudatos építési tevékenység kapcsolódik még akkor is, ha az nem valamely építmény elhelyezésében nyilvánul meg. A telek legfőbb jellemzője annak használata, a telekhasználat. A környezet tudatos építési munkával nem – vagy elhanyagolhatóan csekély mértékben – érintett része a természeti környezet. Az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatása nem tekinthető elhanyagolhatónak.

Az épített környezet elemei fizikai és erkölcsi állapotukkal jellemezhetők. A fizikai állapot legfőbb mutatója az épített környezeti elem anyagi értéke. Az erkölcsi állapotot az épített környezeti elem használati értéke és kulturális értéke együttesen mutatja. Az épített környezet állapota tehát: anyagi értékével, használati értékével és kulturális értékével jellemezhető.

Az anyagi érték egy folyamatosan romló mutató, amely a fenntartás, karbantartás halogatóásával egyre fokozódó (exponenciálisan növekvő) terhet jelent a tulajdonosok, és a társadalom számára. Az anyagi érték romlási sebessége nagymértékben függ a használatához kapcsolódó magatartási formától, az úgynevezett használati magatartástól. Az anyagi értéket akkor tekinthetjük nullának, ha a fenntartás halogatója olyan mértékben lerontotta, hogy a megszüntetés és újbóli létrehozás sem okoz nagyobb társadalmi ráfordítást, mint a felújítás. Ebből kiindulva az anyagi érték negatív előjelű is lehet, amikor a felújítás meghaladja a megszüntetés és újbóli létrehozás ráfordítását.

A használati értéket a használatához kapcsolódó magatartási forma, az úgynevezett használati magatartás hozza létre. A használaton kívüli épített környezeti elem használati értéke nulla. Amikor a használati magatartás következményeinek elhárítása a tulajdonos vagy a társadalom számára jelentős terhet okoz, a használati érték negatív előjelűvé válik.

A kulturális érték, a helyi védelem, az országos védelem, és a nemzetközi védelem alá helyezés során realizálódik. A kulturális érték egyik megnyilvánulási formája az építészeti minőség, amellyel a jelenkor épített környezeti állapota is jellemezhetővé válik. Az építészeti minőség (és ezzel az épített környezeti elem kulturális értéke) negatív előjelűvé is válhat, amikor a meglévő kulturális értéket rontja.

3.2. Az épített környezet állapotának változásai

Az épített környezet állapotának változásai, annak okai, és kezelésének lehetőségei, a három mutató segítségével jellemezhetővé és leírhatóvá tehetők. Az épített környezet állapotának változásaira a következők jellemzők Heves megyében:

-- Elhasználódás (természetes elhasználódás): Gyakori jelenség, hogy a természetes elhasználódás során a karbantartás halogatója miatt jelentőssé válnak az anyagi érték helyreállításának költségei. Kiemelendő, hogy a megyében ilyen helyzetben van az úthálózat jelentős része, főleg az alsóbbrendű úthálózati elemek. A műemlékek és az épületállomány esetében, a megyében azokon a helyeken találkozunk a magas elhasználódással, ahol a használati érték nem tudta kitermelni a rendszeres karbantartás költségét, vagy nem különítették el elegendő forrást a rendszeres karbantartásra.

-- Elkülönülés (szegregáció): Egyes településrészekben jellemző jelenséggé vált, az épített környezet (a telek, az épület, a műtárgyak) anyagi értékének, a természetes elhasználódásnál gyorsabb ütemű romlása. A jelenséget minden esetben emberi magatartás, a társadalmi elkülönülés (a társadalmi szegregáció) okozza. Az ilyen területek nagyon alacsony, leggyakrabban negatív előjelű használati értéket, használati magatartást mutatnak. A negatív használati magatartás szélsőséges esetei a tudatos szennyezés, a deviáns, a garázda, a kriminális magatartási formák. Az elkülönülést (a szegregációt) nem a szegénység okozza. A szegregációt minden esetben emberi magatartás, az épített környezetet használók használati magatartása okozza. A szegregáció következményei a kulturális értékek elvesztése, az épített környezet anyagi értékének gyorsuló romlási üteme, a lakosság kicserélődése, és az ezekkel együtt járó elszegényedés. A szegregáció csak a használati magatartás megváltoztatásával állítható meg. A megyében a negatív magatartású társadalmi rétegek koncentrációjának mértéke, a szegregáció megjelenésével és súlyosságával egyenes arányt mutat. Érdekes jelenség, hogy a perifériás helyzetű területeken, az alacsony iskolai végzettségű, magas munkanélküliséggel jellemezhető társadalmi rétegek aránya és a szegregáció mértéke is egymást erősítő összefüggést mutat.

-- Elszegényedés: A szegregációval nem járó elszegényedés során a használati érték általában szinten marad, az anyagi érték csökkenésének üteme is lassúbb a természetes elhasználódásnál, és a kulturális értékek megőrzésében sem lehet negatív jelenségeket tapasztalni. Jellemző, hogy az épített környezetet használók használati magatartása nem változik meg negatív irányba. Az ilyen elszegényedési folyamat általában gazdasági vagy demográfiai okokra, esetleg katasztrófa helyzetre vezethető vissza. A megyében általában az előregedő települések, különösen a lakónépességi tartalékkal alig rendelkező aprófalvas területek vannak legjobban kitéve az elszegényedés jelenségének. Az elszegényedő területek fokozottabban ki vannak téve a szegregáció kialakulásának veszélyének. A védekezés elsősorban a társadalmi elkülönülés (a társadalmi szegregáció) megakadályozásával érhető el. Azokon a helyeken, ahol nem kezdődött meg, vagy hatékonyan meg tudták

akadályozni a társadalmi elkülönülést (a negatív magatartásformák társadalmi szintű megjelenését), ott a területi szegregáció sem alakult ki.

-- **Növekedés és fejlődés:** Az elmúlt időszakban a gazdasági- társadalmi előrelépés legfőbb eszközének a növekedést tartották. Ez hatással volt az épített környezet elemeinek mennyiségi növelésére, új épített környezeti elemek létrehozására is. Az új épített környezeti elemek megjelenése az épített környezet anyagi értékének növekedését eredményezte. Ez egyes helyeken azonos arányú (vagy meghaladó mértékű) használati érték növekedéssel járt. Ezeken a helyeken a mennyiségi növekedés, fejlődést eredményezett. Itt jól kimutathatóak a fejlődés pozitív gazdasági és társadalmi hatásai is. Ezekre számos településközponti, gazdasági- ipari, mezőgazdasági birtokközponti, kertvárosi és más lakóterületi példa található a megyében. Azonban vannak olyan területek ahol a használati érték változása az anyagi érték növekedés arányánál csekélyebb volt, esetleg a fejlődés nem bizonyult tartósnak, mert az új épített környezeti elem használati értéke idővel lecsökkent vagy megszűnt. Ilyen használati értékcsökkenést mutatnak például a szocializmus időszakában épült egyes ipari- mezőgazdasági üzemek és lakótelepek. Ezeken a helyeken az épített környezet mennyiségi növekedése gazdasági-társadalmi terhet (több-letáfordítást) eredményez. Fel kell készülni, hogy a használaton kívüli épített környezeti elemek mennyisége növekedni fog. A demográfiai változások is tovább fogják növelni a használaton kívüli épített környezeti elemek számát. Létkérdés tehát, hogy minden közösség mérje föl épített környezete anyagi értékeit, és először ezeket töltsse föl („barnamezős” fejlesztésben) használati értékekkel, mielőtt újakat („zöldmezős” fejlesztéseket) hozna létre. A megyében gyakori jelenség, hogy a „barnamezős” területek anyagi érték romlása már elérte azt a szintet, amikor az anyagi érték nulla, vagy negatív előjelűvé vált. Ezekben az esetekben az épített környezeti elem mielőbbi megszüntetését, a természeti környezet helyreállítását kell megcélozni.

-- **Értékkeremtés:** Az épített környezeti értékkeremtés két területe is kiemelhető a megyében. A történelmi (épített örökségi, műemléki és helyi védelmi) értékekhez kapcsolódó épített környezeti elemek és a mai építészeti kultúrához (kimagasló építészeti minőséghez) kapcsolódó épített környezeti elemek. A megyén belüli számos pozitív példa elemzése több jelenségre is ráirányítja a figyelmet. A nagy kulturális értékű épített környezeti elemek (a jelentősebb műemlékek) gyakran nulla, vagy negatív anyagi értékkel rendelkeznek. Karbantartásukat késlelteti a ráfordítás mértékének, és a helyrehozatal utáni használati értékének aránytalansága. A történelmi jelentőségű (az épített örökségi) kulturális értékek megőrzése és használatra való alkalmasság tétele biztosan nagyobb társadalmi ráfordítást fog igényelni, mint amennyi használati értékéből jövedelemként kitermelhető. Ezért megőrzésükhöz különösen fontos a ráfordítás és jövedelmezhetőség aránytalanságának csökkentése, amely elérhető és elérendő feladat. Az építészeti minőség egyaránt jelent esztétikai és műszaki minőséget is. Belátható mindkettő elem találékonyságra (innovációra) ható jelentős hatása. Az új épített környezeti elemek létrehozásakor különös fontosságúvá kell, hogy váljon az esztétikai-és műszaki találékonyság (innováció) alkalmazása.

3.3. A megye épített kulturális értékei

A megye települései közül a történelmi települési terület övezetbe a következők tartoznak: Poroszló, Újlőrincfalva, Sarud, Kömlő, Heves, Hatvan, Kerekharaszt, Gyöngyöspata, Gyöngyös, Kiskána, Feldebrő, Tarnaszentmária, Sirok, Eger, Noszvaj, Szarvaskő, Bélapátfalva, Szilvásvárad

Heves megye igen gazdag kulturális örökségi elemekben. A területen számtalan régészeti lelőhely, ezek közül sok védett lelőhely is található. (16. ábra). A leletanyag a legkorábbi (paleolitikum) korszakoktól a késő középkorig terjednek.

A kiemelkedően gazdag tárgyi kulturális hagyaték a megye jelentős erőssége. A létező kulturális intézményrendszer, beleértve a múzeumokat, kiállítóhelyeket, levéltárakat és könyvtárakat, illetve közművelődési intézményeket segít a múlt értékeinek a jelen és a jövő számára való fejlesztő megőrzésében és ezen túl a térségi identitás megőrzésében is.

A régészeti értékek és lelőhelyek területfejlesztési értékelése kettős, hiszen egyrészt egy-egy beruházás megvalósulása során váratlan előbukkanásukkal többletköltséget, esetleg a projekt kudarcát is okozhatják, másrészt tudatosan átgondolt fejlesztésükkel új értékekkel gyarapíthatják a megye szocioökonómiai lehetőségeit.

A megyeszékhely egyik legfontosabb turisztikai vonzereje a belváros műemlék és műemléki jellegű épületei, illetve a helyenként megmaradt egységes utcakép kínálta esztétikai élmény. A belvároson túl jelentősek még a szőlő- és borkultúrához kapcsolódó műemlék pincék is.

Eger, Gyöngyös és Hatvan kiemelkedően sok műemlékkel és régészeti lelőhelyekkel rendelkezik, rajtuk kívül azonban számos kisebb település is kiváló adottságokkal bír, amelyek között sikeres fejlesztési projektek is vannak. Nemzetközi szinten is kiemelendő a megye és az ország „tájház” hálózata. Ezek megőrzése és fejlesztése, újabb elemekkel történő bővítése jelentősen gyarapítaná épített és kulturális örökségünket.

3.4. Összefoglalás

Heves megyét egyszerre jellemzi az épített környezetet érintő szegregáció és az igen gazdag kulturális örökség. A szegregáció megállításához az épített környezethez kapcsolódó használati értéken, a használati magatartáson kell változtatni. A szegregáció okozta elszegényedés megállításához előbb a szegregációt kell megszüntetni. A szegregációval nem terhelt épített környezeti szegénység leghatékonyabb kitörési lehetőségét a kulturális értékek felkutatása és használati értékekkel való megtöltése jelenti. A megye legjelentősebb épített környezeti tőkéje, a magas kulturális értékű épített környezeti elemeiben található meg. **Heves megye igen gazdag kulturális örökségi elemekben. A területen számtalan régészeti lelőhely, ezek közül sok védett lelőhely is található. A leletanyag a legkorábbi (paleolitikum) korszakoktól a késő középkorig terjednek. Ezek az adottságok lehetőséget teremtenek a turizmuson keresztül a térségek fejlesztésére.**

A megye települései közül a történelmi települési terület övezetbe a következők tartoznak: Poroszló, Újlőrincfalva, Sarud, Kömlő, Heves, Hatvan, Kerekharaszt, Gyöngyöspata, Gyöngyös, Kiskána, Feldebrő, Tarnaszentmária, Sirok, Eger, Noszvaj, Szarvaskő, Bélapátfalva, Szilvásvárad.

IV. HEVES MEGYE BELSŐ GAZDASÁGI KÖRNYEZETE

4.1. A vállalkozási potenciál ágazatonkénti értékelése

A működő vállalkozások területi sűrűségét ágazatonként vizsgálva, a 2005 és 2009 közötti időszakban a legnagyobb visszaesés úgy vidéki mint megyei szinten a szolgáltató szektorban mutatható ki, a megyében tapasztalható visszaesés üteme azonban 19%-kal kisebb a vidéki átlag kapcsán tapasztalható visszaesésénél. Ennek megfelelően a megye bár az időszak egészében alulmúlja a vidéki átlagot, tendenciájában azonban ahhoz egyre inkább közelít. Országos összehasonlításban a trend alapján Heves megye a 8. – régió belül az első –, a 2009-es állapotot illetően közel 13%-os lemaradás mellett a 11., mellyel régió belül a legjobb pozícióban van⁹.

Térségi szinten vizsgálva a folyamatokat megállapítható, hogy a legnagyobb visszaesés az egri, a gyöngyösi és a hatvani térségben tapasztalható, de még így is az említett területek vannak messze a legjobb helyzetben a 2009-es adatokat illetően. Azzal együtt, hogy a fennmaradó négy térség esetén a visszaesés üteme mérsékeltebb, ezek a területek jelentős mértékben leszakadnak a megye fejlettebbnek tekinthető tengelyétől.

A vállalkozási sűrűségben a legkisebb visszaesés az elemzett időszakban vidéki és megyei viszonylatban egyaránt a mezőgazdaság¹⁰ terén mutatható ki. Megjegyzendő továbbá, hogy ez az egyetlen ágazat, melyben Heves megye az időszak egészében meghaladja a vidéki átlagot, ugyanakkor a visszaesés üteme is nagyobb – éppen duplája – a vidéki átlagnál.

Térségi szinten vizsgálva az ágazat helyzetét, a mezőgazdaság esetén is a szolgáltató szektor kapcsán leírt összefüggések tapasztalhatók azzal a különbséggel, hogy a periférikus területeken enyhe növekedés (statisztikai értelemben inkább stagnálás) mérhető, és a fejletlen területek lemaradása is lényegesen enyhébb a fejlettebb tengelyhez képest.

A trendet illetően a megye országos viszonylatban a 14., mellyel régió belül a legrosszabb pozícióban van. A felvázolt folyamatok eredményeként, az időszak utolsó évében a megyében működő mezőgazdasági vállalkozások területi sűrűsége 2%-kal haladta meg a vidéki átlagot, mellyel a megye országos viszonylatban a 9., és ezzel régió belül az első.

Tendenciákat illetően ágazati viszonylatban vidéki és megyei szinten egyaránt az ipari vállalkozások¹¹ térségi sűrűsége helyezkedik el közepesen. Ezzel együtt azonban a megyei adatok az időszak egészében nem pusztán alulmúlják a vidéki átlagot, hanem a csökkenés tendenciájában is 16%-kal meghaladják azt. A tendenciát illetően a megye országos viszonylatban a 12. helyen áll – ezzel régió belül a 2. – a 2009-es állapot vonatkozásában pedig valamivel több mint 10%-kal marad el a vidéki átlagtól, mellyel országos szinten a 10., régió belül pedig az első.

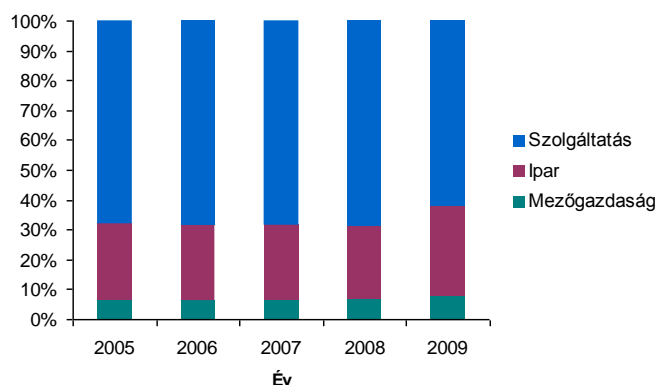
A központi tengely (Eger, Gyöngyös, Hatvan városok és térsége) – úgy tendenciában, mint az utolsó vizsgált évet illetően – az ipai szektorban is kirajzolódik, a tendenciák vonatkozásában azonban a Pétervásárai térség is a jelentősebb visszaesést mutató területek közé kerül. Tekintettel azonban arra, hogy az említett térség a központi tengelyhez képest alacsonyabb szintről „indul”, – a többi periférikus térséggel együtt – jelentősebb leszakadást mutat.

A fentiekben leírtakkal összhangban, a megyében a vizsgált időszakban a szolgáltatásban működő vállalkozások részaránya az összes vállalkozáson belül csökkent, miközben az ipari és a mezőgazdasági vállalkozások aránya nőtt (17. ábra).

23. ábra: A megyében működő vállalkozások ágazatonkénti megoszlása

Forrás: KSH adatok alapján, 2009

A legnagyobb arányeltolódás 2008 és 2009 között zajlott le, ahol a szolgáltatásban működő vállalkozások részaránya közel 6,7 százalékponttal csökkent, az iparban működő vállalkozások részaránya 5,7 százalékponttal nőtt, ugyanez az arány a mezőgazdaságban 1 százalékpontos növekedést jelentett. A megyei és a vidéki folyamatok végeredményeként, az utolsó vizsgált évben a

⁹ Rangsorolás esetén a kisebb érték jelöli a kedvezőbb pozíciót.

¹⁰ Jelen helyen és a továbbiakban mezőgazdaság alatt mezőgazdaságot, erdőgazdálkodást, vadgazdálkodást és halászatot értünk.

¹¹ Jelen helyen és a továbbiakban az iparba az építőipart is beleértjük.

megyében működő vállalkozások ágazatonkénti megoszlása a vidéki átlag körül alakult. A mezőgazdaságban és a szolgáltatásban működő vállalkozások részarányát illetően a megye némileg meghaladta a vidéki átlagot, az ipar viszont jelentősebb mértékben alulmúlta azt.

4.2. A foglalkoztatási helyzet ágazatonkénti értékelése

A foglalkoztatási ráta 2004 és 2010 közötti tendenciáját az egyes nemzetgazdasági ágak között felosztva az tapasztalható, hogy a legnagyobb visszaesés az iparban volt, melynek mértéke a vidéki átlag kapcsán tapasztalt visszaesésnek több mint kétszerese. Tekintettel azonban arra, hogy a megye szinte az időszak egészében kedvezőbb helyzetben volt a vidéki átlagnál, ezért a vizsgálat utolsó évében is rendelkezik némi előnnyel.

A tendenciát illetően az ipart a mezőgazdaság követi, ahol a megyei visszaesés szintén több mint duplája a vidékének. A mezőgazdaság vonatkozásában azonban a megyei átlag az időszak egészében alulmúlja a vidéket, így az utolsó vizsgált évben már több mint 20% az elmaradás.

Az eddigiekkel szemben, a szolgáltatásban úgy vidéki mint megyei szinten javuló tendenciát lehetett mérni, és a megye a vidékihez képest tíz százalékpont hiján nyolcszoros előnyben van. Tekintettel azonban arra, hogy a megyei értékek az időszak egészében a vidéki átlag alatt vannak, ezért jelen esetben csak a vidéki átlaghoz történő fölzárkózásról beszélhetünk, és a megye a vizsgálat utolsó évében is valamivel több mint négy százalékpontnyi lemaradással bír.

A fentiekben megfogalmazottakkal összhangban, megyei szinten az összes foglalkoztatott legnagyobb hányada – növekvő tendencia mellett – a szolgáltató szektorban, legkisebb része – negatív trenddel – a mezőgazdaságban, és az időszak átlagában 40,5%-a – csökkenő tendenciával – az iparban jelent meg. (18. ábra)

24. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása nemzetgazdasági áganként a megyében

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ágak közötti megoszlásának folyamatait országos belüli összehasonlításban vizsgálva, Heves megye legjobb pozícióban (3. helyen) a szolgáltatási szektor, legrosszabb pozícióban pedig (17. helyen) az ipar vonatkozásában van¹². Megjegyzendő azonban, hogy a mezőgazdaság az ipartól alig valamivel tud jobb eredményt felmutatni (16. helyezés). A 2010-es állapotot értékelve, Heves az ország tizenkilenc megyéje között legkedvezőbb helyzetben az ipar (7. hely), legrosszabb pozícióban pedig a szolgáltatás terén van (13. hely), melytől a mezőgazdaság vonatkozásában is csak egy pozícióval tud jobbat felmutatni.

4.3. A gazdasági termelékenység ágazatonkénti értékelése

A termelékenységet nemzetgazdasági áganként vizsgálva, megyei szinten az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték növekedési üteme a mezőgazdaság terén volt a legnagyobb, ami a vidéki átlag növekedési ütemének több mint 3,2-szerese. Ezzel a megye országos viszonylatban a 4., régió belül pedig az első¹³. A vidéki átlaghoz képest többszörös hatékonyságnövekedés eredményeként, a megye a 2008 előtti időszakban a vidéki átlag alatt teljesített, azt követően pedig meghaladta azt. Ennek köszönhetően az utolsó vizsgált évben a megye előnye a vidék átlagához képest több mint 14,7%. Ezzel Heves megye az ország tizenkilenc megyéjéből a 6. A mezőgazdaság terén mérhető eredményeket semmiképpen

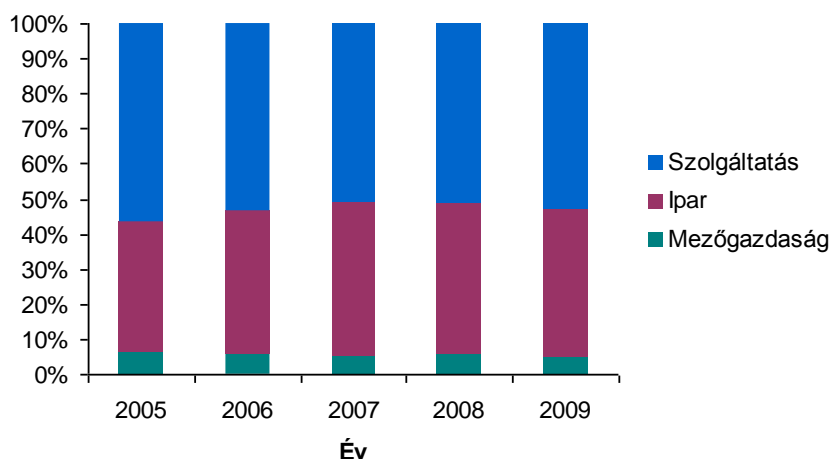
¹² Rangsorolás esetén a kisebb érték jelöli a kedvezőbb pozíciót.

¹³ Rangsorolás esetén a kisebb érték jelöli a kedvezőbb pozíciót.

sem szabad túlértékelni, mert az említett nemzetgazdasági ág ezt az eredményt messze legkisebb és csökkenő foglalkoztatás (18. ábra), illetve messze legalacsonyabb és csökkenő bruttó hozzáadott érték (19. ábra) mellett produkálta.

Termelékenységnövekedés vonatkozásában megyei szinten a mezőgazdaságtól alig elmaradva az ipar áll a második helyen. Ebben a nemzetgazdasági ágban a megye növekedési üteme több mint 2,1-szerese a vidéki átlag növekedési ütemének, mellyel a megyei rangsorban 2. helyezés érhető el, ami régiós viszonylatban első helyet jelent. A megyei szinten tapasztalható jelentős hatékonyságnövekedés eredményeként, 2008-tól a megye a vidéki átlag fölé kerül, és az utolsó vizsgált évben közel 9%-kal meghaladja azt. Ezzel országon belüli összehasonlításban az 5., régión belül pedig az első.

Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték növekedési üteme alapján úgy Heves megyei, mint regionális szinten a legrosszabb eredményt a szolgáltató szektor produkálja. Ebben a tekintetben a megye nem pusztán önmagához képest teljesít rosszul, hanem a vidéki átlaghoz képest is közel 118%-kal rosszabb eredményt mutat. Mindezek eredményeként a 2007 utáni időszakban – szemben az azt megelőzővel – a megye a vidéki átlag alatt szerepel, és az utolsó vizsgált évben attól több mint 8,5%-kal marad el. Országon belüli összehasonlításban megállapítható, hogy a tendencia alapján a 19 megyéből Heves az utolsó, a 2009-es adatok alapján pedig a 15., mellyel régión belül Borsod-Abaúj-Zemplén megye után a második.

25. ábra: Bruttó hozzáadott érték nemzetgazdasági áganként a megyében
Forrás: KSH adatok alapján, 2009

Az egyes nemzetgazdasági ágak által produkált bruttó hozzáadott értéket megyei szinten elemezve látható (19. ábra), hogy az időszak egészében, bár csökkenő tendencia mellett, a legnagyobb hányadot a szolgáltató szektor képviseli. Ettől kisebb mértékben, de növekvő tendenciával az ipar járul

hozzá a bruttó hazai termékhez, míg legkisebb részben és csökkenő tendenciával a mezőgazdaság szerepel.

A Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara legfrissebb adatai alapján elmondható, hogy a megye ipari teljesítményének évek óta tartó növekedése 2012. első felélévében is tovább folytatódott. A négy főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások megyei telephely szerinti adatai alapján a termelés volumene 12%-kal emelkedett (országosan 0,3%-kal csökkent). A produktum 420,6 milliárd forintot tett ki, ami az országos eredmény 3,6%-a. Egy lakosra 1,4 milliárd forint ipari termelési érték jutott, ami 17%-kal magasabb, mint az országos átlag. A megyei székhelyű, 49 főnél nagyobb létszámmal működő szervezetek 2012. január-júniusi 380 milliárd forint értékű produktuma 13%-kal magasabb (az első negyedévben 20%-kal, a második negyedévben 7,1%-kal emelkedett), mint egy évvel korábban. Országosan ebben a körben 0,6%-os csökkenést lehetett megfigyelni. A termelés növekedésének hajtóereje továbbra is az export volt, míg ennek volumene 20,5%-kal gyarapodott, addig a belföldi értékesítés 4,9%-kal esett vissza.

2012. első felében az előző év azonos időszakához képest az ipar ágai közül a feldolgozóiparban 16%-kal fokozódott, az energiaiparban 5%-kal visszaesett a teljesítmény. A feldolgozóiparban belül a gép- és berendezéstermelés a legjelentősebb a maga 78%-ával. Ágazatai közül a számítógép, elektronikai, optikai termékgyártás termelése 37%-kal, az export 40%-kal növekedett, a belföldi eladás 24%-os visszaesése mellett. A járműgyártás teljesítménye 5,7%-kal, exportja 8,6%-kal elmarad az egy évvel korábbitól, viszont 56%-kal nőtt a belföldi eladás. A villamos berendezés gyártás termelése 5,5%-kal, külpiazi értékesítése 17%-kal bővült. A gép, gépi berendezés gyártás ágazati termelése valamelyest emelkedett. A fémalapanyag és fémfeldolgozási termékek gyártás kibocsátási volumene 11%-kal gyarapodott. A belföldi értékesítés 17%-os visszaesését az export 33%-os bővülése ellensúlyozni tudta. Az élelmiszer, ital, dohánytermék gyártás ágazat termelése 14%-kal nőtt, exportja és belföldi eladása is jelentősen meghaladta a 2011. első felét. Az egyéb feldolgozóipari produktum szerény mértékben emelkedett. Figyelemre méltó a textilipar 10%-os teljesítménynövekedése, amit mind az export, mind a belföldi értékesítés gyarapodása kísért.

Építőipar:

Az építőipar teljesítménye – az érintett vállalkozások telephely szerinti adatait vizsgálva – 2000-től 2005-ig között folyamatosan emelkedett, majd stagnált 2010-ig. Nagyobb visszaesés 2011-ben következett be, az előző évi teljesítményhez képest több mint 50%-os visszaeséssel. A legalább 5 főt foglalkoztató Heves megyei székhelyű építőipari vállalkozások 2012. I. negyedévi termelési értéke 2,5 milliárd forint volt, ami összehasonlításként 21%-kal maradt el az előző év azonos időszakától. Egy lakosra 8 ezer forint termelési érték jutott, kevesebb, mint fele az országos átlagnak. Az év első három hónapjában

az építőipari termelés 64%-át épületek építése, 36%-át egyéb építmények kivitelezése adta. Az előbbi építményfőcsoportban 19%-kal, az utóbbiban 25%-kal visszaesett a termelés volumene 2011. január-márciusához képest. Heves megyében ágazatonként 2012. első negyedévében az építési-szerelési munkák 54%-át a speciális szaképítés tette ki, amely összehasonlítva áron 16%-kal mérséklődött. Az építőipari produktum 33%-át kitevő épületek építése 19%-kal csökkent. Az év első három hónapjában egyéb építmények 0,3 milliárd forint értékben készültek el, az ágazat eredményessége az előző év azonos időszakához képest 41%-kal elmaradt.

A 10-49 főt foglalkoztató vállalkozások teljesítménye 38%-kal zuhant. Az 5-9 fős szervezetek is 9,8 %-kal kevesebb építési-szerelési munkát végeztek 2011. I. negyedévéhez képest, az 50 fős és nagyobb vállalkozások termelése viszont 52%-kal bővült. A Heves megyei építőipari vállalkozások 2012. I. negyedévében építőipari munkák elvégzésére 46%-kal nagyobb értékben írtak alá új szerződéseket, mint az előző év azonos időszakában. A szerződésállomány értéke 2012. március végén 42%-kal meghaladta az egy évvel korábbit.

Térsgyi szinten elmondható, hogy a megye központi tengelyében (Eger, Gyöngyös, Hatvan városok és térsége) működik az összes befektetett saját tőke kilenczede, és itt realizálódik a bruttó hozzáadott érték közel kilencven százaléka is. Az egy lakosra jutó nettó árbevétel, export valamint saját tőke a Hatvani kistérségben a legmagasabb, míg a fajlagos belföldi értékesítés és hozzáadott érték a Gyöngyösiben. A három kiemelt térség súlya a megyei teljesítményekből a 2011-es évhez képest kismértékben tovább erősödött.

4.4. A területi innovációs potenciál

A versenyképesség szempontjából meghatározó az innovációs potenciál, az új tudás létrehozásához szükséges képesség, mellyel a terület földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően rendelkezik. A vállalkozások innovációs tevékenységét, illetve kutatás-fejlesztési aktivitását jelentősen befolyásolja a térségben lévő innovációs környezet. Heves megye K+F+I teljesítményének (potenciáljának) pozicionálása a K+F területén rendelkezésre álló statisztikai adatok és az innovációs hajlandóságra vonatkozó kvalitatív adatgyűjtés eredményei alapján végezhető el. Az Észak-magyarországi régió K+F+I teljesítőképességet befolyásoló keresleti- és kínálati oldal kérdőíves formában történő felmérésére 2010-ben került sor.

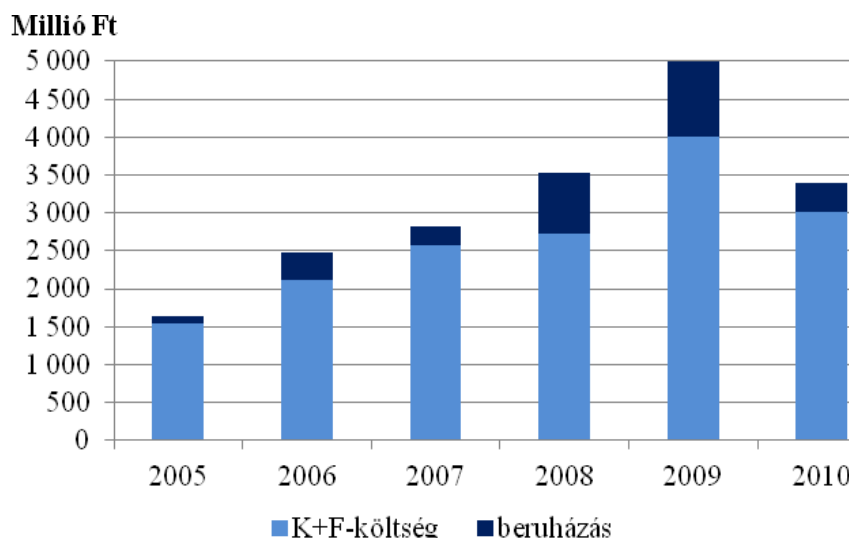
Magyarországon a K+F+I területén jól kirajzolódó területi különbségek figyelhetők meg.

A K+F tevékenységre erőteljes területi koncentráció jellemző, Budapest dominanciája mutatkozik meg. A kutatóhelyek közel fele Közép-Magyarországon működik, ahol – a számított létszám alapján – a kutatók több mint 60%-a dolgozik, és az összes hazai K+F ráfordítás majdnem kétharmada is ide köthető.

Az innováció szempontjából meghatározó a K+F ráfordítások szerepe. A nagyobb kutatás-fejlesztési ráfordítások hozzájárulnak az innovációs aktivitás növeléséhez. A GDP arányos K+F ráfordítások tekintetében európai viszonylatban Magyarország teljesítménye gyenge. Míg Európa északi államai (Finnország, Svédország, Dánia) a GDP több, mint 3%-át fordítják kutatás-fejlesztésre, addig hazánkban az ilyen irányú kiadások mindössze a GDP közel 1%-át teszik ki. A magyar régiók tekintetében a legjobban teljesítő Közép-Magyarország a GDP 1,5%-át, míg Észak-Magyarország csupán 0,63%-át fordította erre a célra 2009-ben.

A régióon belül a K+F kiadások több mint fele kötődik Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez, Heves megyéhez pedig közel 40 %-a. A megyében a 2005 és 2009 közötti időszakban a K+F-re fordított kiadások emelkedtek, ám a közel 5000 millió Ft-ot elérő 2009-es év után a válságnak is köszönhetően 2010-re alig kétharmadára esett vissza az ilyen irányú ráfordítások értéke, mely alapján a gyengébben teljesítő térségek között van. A K+F ráfordítások jelentős részét a költségek teszik ki, a beruházási célú kiadások még a legkedvezőbb évben, 2008-ban is alig érik el a 20%-ot.

26. ábra:
Heves
megye K+F
ráfordításainak
alakulása
2005 és
2010 között
Forrás: KSH
(2012)

11. táblázat: A kutatás-fejlesztés főbb adatai 2010-ben

Forrás: KSH (2012)

Területi egység	Kutató- fejlesztő helyek száma		A kutató-fejlesztő helyek számított létszáma* összesen, fő	
	2010	2005=100,0	2010	2005=100,0
Közép-Magyarország	1 471	122,18	20 094	136,32
Közép-Dunántúl	203	126,09	1 597	137,91
Nyugat-Dunántúl	256	136,17	1 587	164,29
Dél-Dunántúl	203	98,54	1 455	108,42
Észak-Magyarország	191	135,46	1 467	152,65
Ebből:				
Borsod-Abaúj-Zemplén	109	126,74	842	133,23
Heves	71	142,00	469	151,29
Nógrád	11	220,00	156	821,05
Észak-Alföld	307	102,33	2 441	125,44
Dél-Alföld	352	111,39	2 839	133,54
Összesen	2 983	118,56	31 480	135,46

*A K+F munkára fordított idő arányában teljes munkaidejű dolgozókra átszámított létszámadatok.

A kutatás-fejlesztés-innováció alapját a piacképes, hasznosítható tudás képezi, melyhez szükséges humán „infrastruktúra” területén az országon belül szintén jelentős eltérések mutatkoznak. Az Eurostat adatai alapján 2011-ben a gazdaságilag aktív népesség alig több mint negyede dolgozott a kutatás-fejlesztésben Észak-Magyarországon, míg Közép-Magyarországon ez az arány megközelítette az 50%-ot.

2010-ben Magyarországon 2983 kutató-fejlesztő helyet tartott nyilván a Központi Statisztikai Hivatal, melyek mindössze 6%-a köthető az észak-magyarországi régióhoz, míg majdnem fele Közép-Magyarországon található. Heves megyében 71 kutatóhelyen végeztek kutatási és fejlesztési tevékenységet, számuk 2005-höz képest közel másfélszeresére nőtt. Hasonló mértékű emelkedés tapasztalható a kutató-fejlesztő helyek számított létszámadatainak¹⁴ vonatkozásában. A megyében a kutatóhelyek több mint fele a felsőoktatáshoz köthető, közel 40 %-uk pedig jogi személyiségű vállalkozás kutatóhelye. Hasonló az arány Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ahol ugyanakkor másfélszer ennyi kutatóhely működött. A foglalkoztatottak közel 2/3-a kutató-fejlesztő, mely megfelel az országos és régiós arányoknak. A régióon belül a vizsgált időszakban Heves megye az országos szintet meghaladóan bővítette K+F kapacitásait a kutatóhelyek és a létszámadatok tekintetében is.

A K+F tevékenység eredményességét jelző szabadalmi és publikációs statisztikák tekintetében is kimutatható Budapest dominanciája. A KSH adatai alapján 2010-ben közel 40 000 publikáció jelent meg, melyek csupán 5%-át adták ki Észak-Magyarországon, ezeknek közel harmada köthető Heves megyéhez. A szabadalmak vonatkozásában 2011-ben Heves megyében 20 bejelentést tettek, melyek közül mindössze 2-t adtak meg. A régióon belül magasabb az elfogadási arány Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében is.

A szabadalmak számának tekintetében jelentős előrelépés nincs az elmúlt években, köszönhetően annak, hogy nem bővül azon gazdasági szereplők köre, akik innovációt valósítanak meg.

A térség gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők

A területi versenyképesség mérésére leggyakrabban alkalmazott mutató, az egy főre eső GDP alapján a megyék összesített rangsorában Heves a 12. pozíciót foglalja el. Észak-Magyarország hazánk leggyengébben teljesítő régiója, melyen belül Heves megye gazdasági teljesítménye a legjobb, de így sem éri el az országos átlag 70%-át. A területi versenyképesség szempontjából meghatározó munkatermelékenység és foglalkoztatottság vonatkozásában a régióon belül Heves megye helyzete kedvező, de országos viszonylatban elmaradottnak tekinthető.

12. táblázat: A megye főbb munkaerő-piaci mutatói 2011-ben régiós és országos összevetésben (Forrás: KSH 2012)

	Aktivitási arány (%)	Foglalkoztatási ráta (%)	Munkanélküliségi ráta (%)
Borsod-Abaúj-Zemplén	51,5	42,4	17,8
Heves	53,0	46,1	13,0
Nógrád	48,7	39,6	18,7

¹⁴ A tényleges létszámnál jobban tükrözi a K+F tevékenység humán erőforrás-felhasználását a teljes munkaidőre átszámított létszám, mely az összes munkaidőből a kutató-fejlesztő munkára fordított idő alapján veszi figyelembe a K+F munkakörben dolgozókat.

Észak-Magyarország	51,5	42,9	16,7
Ország	55,8	49,7	10,9

A munkaerő-piaci mutatók tekintetében (9. táblázat) Heves megye mind az aktivitási arány, mind a foglalkoztatottság tekintetében elmarad az országos átlagtól, miközben a munkanélküliségi ráta meghaladja az országos szintet.

A Norria által összeállított abszolút innovációs index alapján Heves megye a stagnáló megyék közé tartozik. A régióban a Miskolci Egyetem mellett a megye két felsőoktatási intézménye is fontos szerepet tölt be a K+F+I tevékenységben, az elmúlt években nőtt ezen a téren az aktivitásuk, illetve forrás abszorpciók képességük. A vállalati K+F tevékenység bővülése azonban regionális szinten is szerény.

A fejlett országokban a termelékenység növekedése döntően a kutatás-fejlesztés és az innovációnak köszönhető. Az EU2020 stratégia célul tűzte ki, hogy az Európai Unió tagállamaiban a világ többi részével szemben tapasztalható technológiai lemaradást a K+F+I ösztönzésével csökkentse. Az infokommunikációs technológiákra alapuló új technológiai-gazdasági paradigmában az alapvetően képesség- és tudásalapú innováció lehetőséget teremtenek a térségek lemaradásának mérséklésére. Magyarországon az üzleti szféra innovációs aktivitása gyenge, a vállalatok innovációs teljesítményét támogató nemzeti innovációs rendszer elemei között a tudásáramlás nem hatékony. A sikeres innovációk és a hatékony K+F jelentősen hozzájárulnak egy terület versenyképességéhez.

4.6. Összefoglalás

A szolgáltató szektorban működő vállalkozásokat illetően a megye bár az időszak egészében alulmúlja a vidéki átlagot, tendenciájában azonban ahhoz egyre inkább közelít. **A vállalkozási sűrűségben a legkisebb visszaesés az elemzett időszakban vidéki és megyei viszonylatban egyaránt a mezőgazdaság terén mutatható ki.** Megjegyzendő továbbá, hogy ez az egyetlen ágazat, melyben Heves megye az időszak egészében meghaladja a vidéki átlagot.

A működő vállalkozásokon belül a legnagyobb részarányt a szolgáltató, ezt követve az ipari, és végül a mezőgazdasági vállalkozások képviselték.

Kistérségi szinten vizsgálva a folyamatokat megállapítható, hogy minden nemzetgazdasági ágban a legnagyobb visszaesés az Egri, a Gyöngyösi és a Hatvani kistérségben tapasztalható, de még így is az említett területek vannak a legjobb helyzetben a 2009-es adatokat illetően. Térségi szinten a Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara kimutatásai szerint elmondható, hogy a megye központi tengelyében (Eger, Gyöngyös, Hatvan városok és térsége) működik az összes befektetett saját tőke kilenczede, és itt realizálódik a bruttó hozzáadott érték közel kilencven százaléka is. Az egy lakosra jutó nettó árbevétel, export valamint saját tőke a Hatvani kistérségben a legmagasabb, míg a fajlagos belföldi értékesítés és hozzáadott érték a Gyöngyösiében. A három kiemelt térség súlya a megyei teljesítményekből a 2011-es évhez képest kismértékben tovább erősödött.

A foglalkoztatási ráta vonatkozásában a legnagyobb visszaesés az iparban volt. A megyében az időszak egészében a legnagyobb foglalkoztatott a szolgáltató szektor, ezt követi az ipar, majd a mezőgazdaság.

A termelékenység vonatkozásában megyei szinten a legnagyobb hatékonyság növekedés a mezőgazdaság terén tapasztalható, melynek köszönhetően az utolsó vizsgált évben a megye előnye a vidék átlagához képest jelentős.

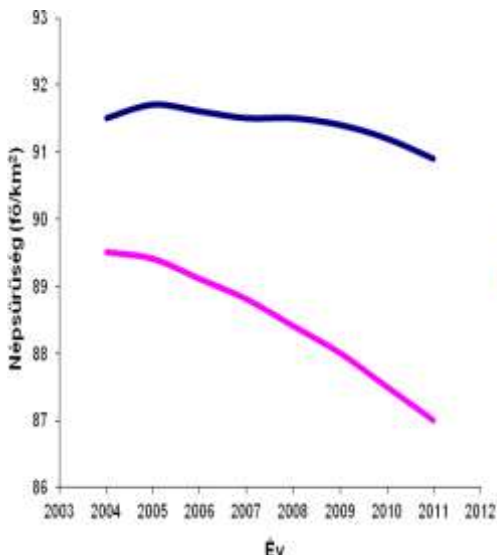
A bruttó hazai termékben az időszak egészében, bár csökkenő tendencia mellett a legnagyobb hányadot a szolgáltató szektor képviseli. Ettől kisebb mértékben, de növekvő tendenciával az ipar járul hozzá a bruttó hazai termékhez, míg legkisebb részben és csökkenő tendenciával a mezőgazdaság szerepel.

Heves megye gazdaságában a kutatás-fejlesztés-innováció csekély mértékben van jelen. A megye gazdasági teljesítménye az Észak-Magyarországi régió belüli a legjobb, viszont országos viszonylatban a kevésbé fejlett térségek közé sorolható.

V. HEVES MEGYE TÁRSADALMI KÖRNYEZETE

5.1. Humán erőforrások és demográfiai szerkezet

A megye népsűrűsége az EU-csatlakozást követő időszakban tendenciaszerűen csökkent, melynek mértéke a vidéki átlag csökkenésének többszöröse. Megyei viszonylatban nem pusztán a népsűrűség csökkenése okozza a problémát, hanem annak gyorsuló üteme. Az imént említett folyamatok együttes hatásának köszönhetően, a népsűrűség értéke 2011-ben

jelentősen elmaradt a vidéki átlagtól.

Az adatokból kitűnik, hogy a megyét az elnéptelenedés a vidéki átlaghoz képest lényegesen jobban sújtja (21. ábra).

27. ábra: A népsűrűség alakulása a vizsgált időszakban

Forrás: KSH adatok alapján, 2011

Országban belüli összehasonlításban megállapítható, hogy a tendencia alapján a 19 megyéből Heves a 15. a 2011-es adatok alapján pedig a 10. helyen áll¹⁵.

A népsűrűséget determináló tényezők közül elsőként a természetes szaporodást vizsgálva megállapítható, hogy a 2004 és 2011 közötti időszakban a vidéki Magyarország átlagára és Heves megyére is a természetes fogyás jellemző. Az időbeli tendenciákat vizsgálva elmondható, hogy a vizsgált megyében éppúgy, mint a vidék Magyarországon, kedvezőtlen folyamatok zajla-

nak. A megyei tendenciák azonban a vidék egészéhez mérten is rosszabbak, ugyanis a természetes fogyás üteme a vidéki természetes fogyás ütemének több mint 2,6-szerese.

A leírtakkal összhangban, Heves megye a 2011-es állapotot illetően is kedvezőtlenebb képet mutat a vidéki átlagnál, melytől több mint 46%-kal marad el. A folyamatokat országon belüli összehasonlításban vizsgálva, Heves megye a 16. helyen áll – régióin belül ezzel a legrosszabb pozícióban van –, a 2011-es állapot vonatkozásában a 15., mellyel régiós viszonylatban Borsod megye mögött a második.

A vándorlási egyenleg – mint a népsűrűsége ható másik tényező – vizsgált időszakra jellemző folyamatait elemezve megállapítható, hogy a vidéki Magyarországon – és ezen belül Heves megyében is – negatív irányú folyamatok zajlottak.

A megye ezen a téren a vidéki átlaghoz képest különösen rosszul szerepel, mert míg vidéki viszonylatban 2009-ig – bár negatív tendencia mellett – vándorlási nyereség figyelhető meg, addig a megyében – hasonlóan kedvezőtlen tendencia mentén – az időszak egészében vándorlási veszteség mérhető.

A vidéki és a megyei trendet összevetve megállapítható, hogy a megyében kirajzolódott negatív irányú tendencia a vidéki trend mértékének több mint 1,7-szerese, tehát a vizsgált térség tendenciájában is lényegesen a vidéki átlag alatt szerepel. A főlvázolt tendenciával összhangban, a megye 2011-es pozíciója sokkal rosszabb a vidéki átlagnál.

Országban belüli összehasonlításban megállapítható, hogy a tendencia alapján a 19 megyéből Heves a 17., a 2011-es adatok alapján pedig a 13. helyen áll. Régióin belül tendenciájában a második legkedvezőbb, míg a 2011-es pozícióját illetően a legkedvezőbb helyzetben van.

A természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg népsűrűsége gyakorolt együttes hatását elemezve az tapasztalható, hogy a vizsgált időszak egészében mindkét determináló tényező szignifikánsan hatott a népsűrűség időbeli folyamataira¹⁶, közülük azonban a vándorlási egyenleg hatása volt jelentősebb. 2008-tól a vándorlási egyenleg alakulásában ugyan kedvezőnek tűnő változás kezdődött, ebben az időszakban azonban a természetes szaporodás kezdett meredeken zuhanni. A leírtakból összességében az következik, hogy a kedvezőtlen népsűrűségi folyamatok lassítása, megállítása, illetve megfordítása érdekében rövidtávon a vándorlási folyamatokba, hosszabbtávon pedig a természetes szaporodás folyamataiba is szükséges beavatkozni.

Ha a vándorlási egyenleget felbontjuk összetevőire, akkor az tapasztalható, hogy 2007-ig a vándorlási egyenleg alakulását az elvándorlás determinálta¹⁷, 2007-től viszont a determináló tényező az odavándorlás volt¹⁸. A leírtakból az következik,

¹⁵ Rangsorolás esetén a kisebb érték jelöli a kedvezőbb pozíciót.

¹⁶ Az együttmozgás iránya természetesen mindkét tényező esetében egyirányú.

¹⁷ 2006-ig az odavándorlás és az elvándorlás is nőtt, de az elvándorlás növekedési üteme nagyobb volt. 2006 és 2007 között az elvándorlás nőtt, az odavándorlás viszont már csökkent. 2007-től mindkét determináló tényező csökkent az elvándorlás csökkenési üteme azonban nagyobb volt. A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy az együttmozgás az elvándorlás és a vándorlási egyenleg között ellentétes, míg az odavándorlás és a vándorlási egyenleg között egyirányú.

¹⁸ A jelzett időszakban az odavándorlás és az elvándorlás is csökkent, az odavándorlás csökkenés üteme azonban nagyobb volt.

hogy pillanatnyilag a megye népesség vonzó képességén kell javítani. Ezzel az odavándorlás csökkenési üteme lassíthatóvá, megállíthatóvá, hosszabb távon megfordíthatóvá válik. A népességvonzó képesség javítása érdekében alkalmazandó eszközök helyes megválasztásával a megye népességmegtartó képessége is javítható, mert bár az elvándorlás pillanatnyilag csökken, ahhoz viszont, hogy ez a tendencia fennmaradjon¹⁹, a népességmegtartó képesség fokozása is elengedhetetlen.

A természetes szaporodás összetevőit²⁰ elemezve megállapítható, hogy az időszak egészében mindkét tényező hatása szignifikáns volt, a halálozás pozitív tendenciája azonban nagyobb mértékben magyarázta a természetes szaporodás alakulását²¹. Ez alapján a megye lakosságának egészségmegőrzése, valamint az egészségügyi szolgáltatás fejlesztése látszik szükségesnek. Tekintettel arra, hogy a vizsgált időszakban a születésszám is jelentős mértékben befolyásolta a természetes szaporodást²², és a mutató alakulása negatív tendenciát rajzolt ki, ezért a fentiekben már említett népesség vonzás kapcsán elsősorban a fiatal párok letelepedését szükséges elősegíteni.

A fiatalodási index²³ vizsgált időszakra jellemző értékeit elemezve látható, hogy a vidéki Magyarország átlagára és Heves megyére is az elöregedés jellemző.

Az elöregedés megyei tendenciájának mértéke több mint 33%-kal alacsonyabb a vidéki átlag kapcsán mérhető tendenciától, így ebben a tekintetben „felzárkózás” tapasztalható a vidéki átlaghoz, bár ez nem változtat azon, hogy a folyamatok előregedést mutatnak. Az említett felzárkózással együtt, a 2011-es állapotot értékelve látható, hogy a megye közel 10%-kal marad el a vidéki átlagtól.

A folyamatokat országon belüli összehasonlításban vizsgálva, Heves megye az első helyen áll. A 2011-es állapot vonatkozásában a 11., mellyel régiós viszonylatban Borsod megye mögött a második.

A fiatalodást determináló tényezők között legerősebb hatása természetes módon a születésszámnak van. Érdekes megfigyelni azonban, hogy a második legerőteljesebb hatótényező az odavándorlás.²⁴ Ebből tehát az látszik kiderülni, hogy a vizsgált időszakban az odavándorlás csökkenésével elsősorban a fiatal párok megyében történő letelepedése csökken. Ez is indokolni látszik a fiatal párok letelepedésének elősegítésére fentebb tett utalást. További érdekes megfigyelés, hogy a halálozás és a fiatalodási index között az idősor egészére ugyan nincs szignifikáns kapcsolat – önmagában már ez is elgondolkodtató – az együttmozgás iránya azonban ellentétes.

A megye lakosságának egészségügyi helyzete kapcsán elmondható, hogy az országos átlagnál rosszabbak az egészségügyi mutatók Heves megyében. A lakosság rossz egészségügyi állapotának hátterében döntően az egészségtudatossággal összefüggő tényezők állnak. Az egészségügyi szolgáltatások igénybevehetősége, színvonala – elsősorban az aprófalvas településszerkezet következtében – területi egyenlőtlenségeket mutat a megyében. A helyzet felveti a kistélepeleéseken igénybe vehető szolgáltatások fejlesztésének ösztönzésének igényét és az igénybe vehető pályázatok kistélepeleési igényeket figyelembevevő átalakításának szükségességét, pl. a településközi orvosi praxisok létesítését.

Az utóbbi években a felnőtt lakosság körében legnagyobb arányban a szív és keringésszervi betegségek fordulnak elő, az országos adatokkal egyezően. Ezen betegség csoporton belül vezet mindkét nemből a magas vérnyomás betegség, ezt követi a zsírányagcsere zavara, a szívizom vérellátási zavara és az agyi erek betegsége. Az említett betegségek kialakulásában több, az életvitelből eredő ok is szerepet játszhat a genetikai adottságokon kívül. Ezen túlmenően ezen kórképek kölcsönösen hozzájárulnak a társbetegségek, szövődmények kialakulásához. A cukorbetegség elősegíti a szív és keringésszervi betegségek kialakulását, amely szintén jelentős számban fordul elő, elsősorban férfiak körében. Említést érdemelnek még a mozgásszervi betegségek és a pajzsmirigy betegség előfordulási aránya. Mindkét betegség a nők körében fordul elő gyakrabban. Szintén a nőknél került diagnosztizálásra nagyobb számban a csontritkulás is.

Heves megye lakosainak születéskor várható élettartama a növekvő tendencia ellenére nemcsak az EU, de a hazai átlagtól is elmarad. A megye népességének meghatározó része él 2000 fő alatti településen, melyek az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés szempontjából is jelentős tényezőként befolyásolhatják az egészségi állapotot.

Köztudott tény, hogy a magyar lakosság átlag életkora elmarad az Európai Unió átlagától, az Európai Unióban Magyarország vezető több népegészségügyet érintő megbetegedésben. Emiatt országosan és ennek megfelelően megyénkben is prioritásként jelenik meg a célja az egészség megőrzése, betegségek megelőzése, az egészségi állapot javítása a legkorszerűbb lehetőségekkel. Hasonlóan az országos trendekhez, megyénkben is egyre több helyen elérhetőek a szív és érrendszeri megbetegedés, szívinfarktus, magas vérnyomás, cukorbetegség, magas koleszterin, légúti megbetegedések, asztma és allergia, dohányzás, és nem utolsósorban az elhízással kapcsolatos prevenciós programok. A népegészségügyi szűrések mellett külön figyelmet kapnak az egészséget fenyegető káros jelenségek: dohányzás, alkohol, a mozgásszegény életmód,

¹⁹ Az elvándorlás csökkenését eredményezhetik kényszerek is, ami egyrészt negatív társadalmi és gazdasági hatásokkal bír, másrészt a tartóssága is kérdéses.

²⁰ Élveszületés; Halálozás

²¹ Az együttmozgás ellentétes irányú.

²² A fentiekben túl megjegyzendő, hogy a 2008 és 2011 közötti időszakban a születésszám egyirányú determináló hatása meghaladta a halálozás magyarázó erejét.

²³ 15 éves és fiatalabb népesség/60 éves és idősebb népesség

²⁴ Az együttmozgás a születésszám és az odavándorlás esetén is egyirányú.

helytelen táplálkozás, elhízás melyek életmód tanácsadással megelőzhetőek. A Népegészségügyi Program 2011. évi megvalósításához a központi költségvetés fejezeti kezelésű előirányzatok által nyújtott támogatások mellett a Társadalmi Megújulás Operatív Program (a továbbiakban: TÁMOP) népegészségügyi célkitűzésekhez kapcsolódó fejlesztései is jelentősen hozzájárultak.

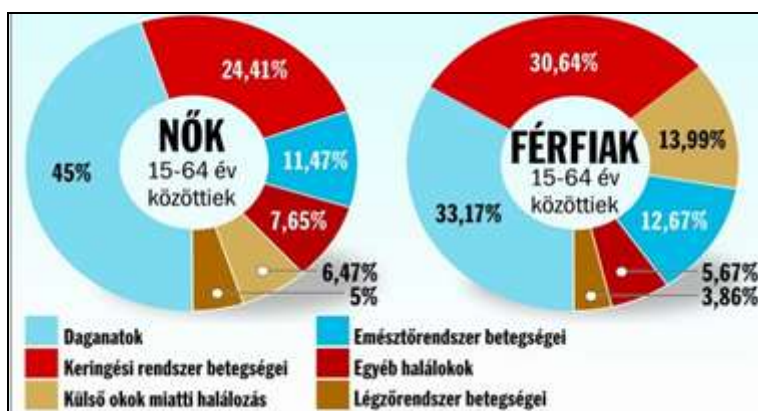
A túlzott mértékű alkoholizálás mellett a gyakori dohányzás idézi elő leginkább a különféle súlyos megbetegedéseket megyénkben. A megbetegedési és halálozási mutatók közül Heves megyében kiemelt figyelmet érdemel a korai vagy idő (65 év) előtti halálozás. Ennek okait vizsgálva mindkét nem esetében a keringési rendszer betegségei vezetnek, amelyeket a daganatok majd az emésztőrendszer rendellenességei és a külső tényezők követnek. A rendszeres alkoholfogyasztás a megyében leginkább a férfiakat érinti. Nagyívónak számít férfiak tekintetében az, aki egy hét alatt minimum 14, nők esetében 7 egységnyi alkoholt fogyaszt (14 egység alkohol közel 6 deci rövidital, vagy 5 liter sörrel, esetleg 2 liter borral egyenértékű). Bélapátfalva, Heves és Füzesabony térségében a legmagasabb azok aránya, akiknek halálában az alkoholfogyasztás nagy szerepet játszott.

Heves megyében a gyermekeknél (18 évesek és fiatalabbak) előforduló leggyakoribb betegség az asztma volt. A házi gyermekorvosi nyilvántartás alapján gyakoriak még a vér- és vérképző szervek betegségei, valamint a kalóriatöbblet miatti elhízás. A háziorvosi regiszterben szereplő betegségek közül a felnőtt lakosság körében a leggyakoribb a magas vérnyomás, mind országosan, mind pedig Heves megyében.

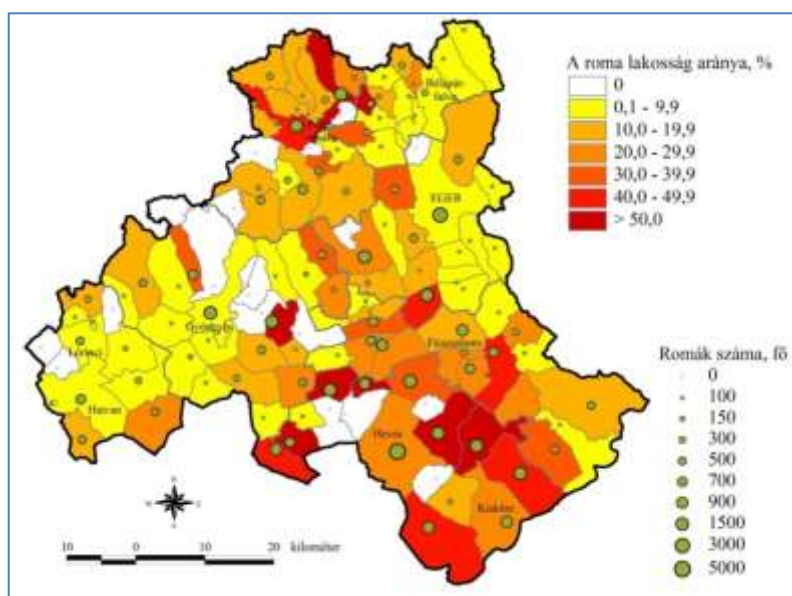
Az egészségi állapottal és az orvoshoz fordulással kapcsolatos szokások is eltérnek nemenként. A férfiak a tünetek ellenére gyakran későbbi stádiumban fordulnak csak orvoshoz. Különösen igaz ez az urológiai problémákra, amelyek közül a rosszindulatú prosztatarák tekintetében Heves megye a régiós és az országos átlagnál rosszabbul áll. A rákos megbetegedésekben a férfiaknál a megye összes kistérségében az országos átlag feletti eredmény tapasztalható, de a nőknél is csak a gyöngyösi és a pétervásárai kistérség van valamivel az országos átlag mutatói alatt.

28. ábra: A vezető halálokok megoszlása Heves megye területén

Forrás: ÁNTSZ Észak-magyarországi Regionális Intézete 2010. évi népegészségügyi jelentése

Heves megyében az újonnan diagnosztizált magas vérnyomás betegség gyakorisága 2008–2009-ben nagyrészt meghaladta az országos átlagot, a szélütés, a heveny szívizom-infarktusz, a légcső, a hörgő és a tüdő daganatainak előfordulása férfiak esetében a hazai átlag alatti gyakoriságú, a nőknél a körül mozog. A női emlő rosszindulatú daganatainak gyakorisága megyénkben csak az 55–64 éves korcsoportban haladta meg a hazai átlagot, a méhnyak rosszindulatú daganatait vizsgálva Heves megye eredményei a 35–44 éves korban látható kiugrás kivételével kedvezőbbek az országos aránynál.

29. ábra: A roma lakosság száma és aránya Heves megye településein

Forrás: Pénzes J. Pásztor I. adatai alapján

Ha az idősből kizárjuk a 2005-re jellemző egyetlen egy kiugró elemet, akkor a fiatalodási indexre legerőteljesebben – és egyértelműen szignifikánsan – ható tényezővé a halálozási mutató válik, és az együttmozgás irány továbbra is ellenőrzés. A fiatalodási index kiszámítási

módjára tekintettel²⁵, a leírtakból az látszik kiderülni, hogy a megyében a vizsgált időszakban a hatvan évnél fiatalabbakat a halálozás jelentős mértékben sújtja. Ez is indokolni látszik a megye lakosságának egészségmegőrzésére, valamint az egészségügyi szolgáltatás fejlesztésére fentebb tett utalást.

A megye roma lakosságának számáról és eloszlásáról eltérő adatok láttak napvilágot. A 2011. évi népszámláláskor Heves megyében roma nemzetiségűnek 19 312 ember vallotta magát. A népszámláláson magukat romának vallók száma a szakmai vélemények szerint jelentősen alatta marad a romák valódi létszámának. A megye területén hat nemzetiség (cigány, görög, lengyel, német, ruszin, szlovák) rendelkezik nemzetiségi önkormányzattal. A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Heves megye lakossága 308,9 ezer fő volt. Az össznépességből a magukat romáknak vallók száma 19.467 fő (a népesség 6,3 %-a). Őket követi, a német nemzetiség 1576 fő (a népesség 0,5%-a), a román nemzetiség 634 fő (a népesség 0,2%-a), a szlovák nemzetiség 558 fő (a népesség 0,2-a) majd az ukrán nemzetiség 169 fő (a népesség 0,1%-a). Ezen nemzetiségeken kívül megemlíthető még a lengyel, ruszin, görög nemzetiség a megye területén. Mint ahogy már említettük a legnagyobb létszámú nemzetiség Heves megye területén a roma, amely 62 db települési nemzetiségi önkormányzattal illetve megyei önkormányzattal is rendelkezik. A megyében a roma nemzetiség korrelál a roma lakosság területi elhelyezkedésével. Őt településen találhatók német (a Tarna völgyére koncentrálódik), két településen ruszin illetve szlovák, míg Eger városában lengyel és görög nemzetiségi önkormányzat működik. Pásztor István kutató egy sajátos társadalomföldrajzos módszertannal településenként mérte fel ezt az adatot. A térképről leolvasható, hogy létszámában a legnagyobb roma lakosság a megyeszékhelyen kívül Gyöngyösön, Hevesen és Pétervárára él. Arányaiban ugyanakkor 40% feletti érték számos észak-hevesi (Tarnalelesz, Szúcs), illetve dél-hevesi (Erk, Kömlő, Átány, Pély, Tarnabod, Tarnasárány, Tiszanána) településen, illetve elszórtan más községekben (Halmajugra, Kerecsend) is tapasztalható.

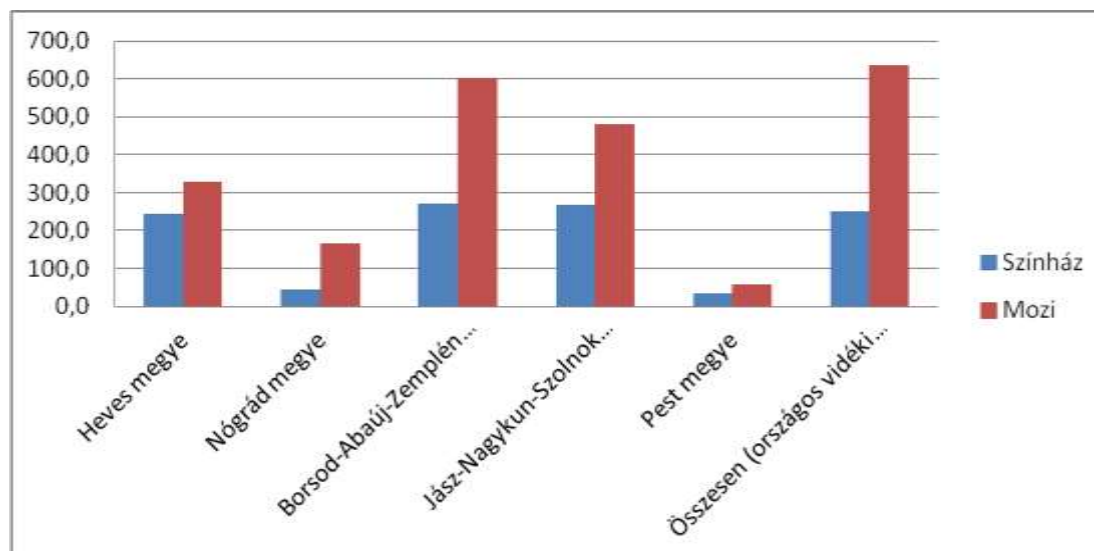
Ezek a települések általában nemcsak a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok magas arányszáma miatt vannak súlyos helyzetben, hanem más gazdasági (pld. munkanélküliség) és társadalmi (elérhetőség) tényezők tekintetében is elmaradottak. Számukra nemcsak a fejlődés, de sokszor a fennmaradás is nagy kihívást jelent a jövőben.

5.2. Kulturális adottságok, értékek

A kultúra egyik meghatározó szegmense a színházba, illetve moziba járás lehetősége. A színházlátogatásokat tekintve általánosságban elmondható, hogy kis mértékben nőtt a színházba járók száma. Heves megye a középmezőnyben helyezkedik el a környező megyékkel összehasonlítva. A moziba járók számát tanulmányozva egyedül Heves megyében figyelhető meg emelkedés, a környező megyékben mindenhol csökkent a moziba járók száma.

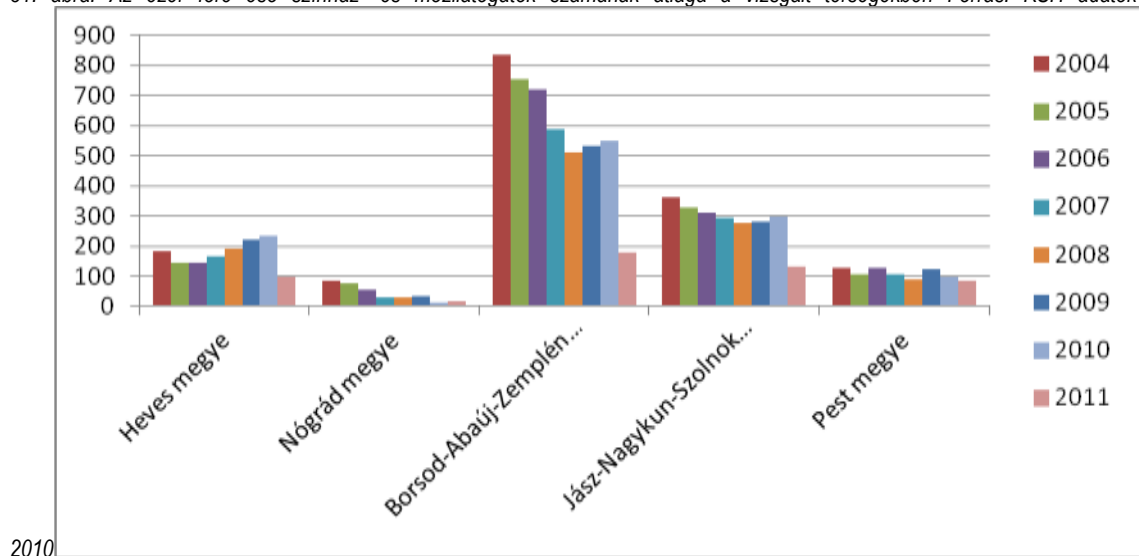
A lakosság-arányosan vizsgált színházlátogatásokat tekintve (22-23. ábrák) Heves megyében meredeken emelkedő tendencia figyelhető meg. A mozilátogatásokat megvizsgálva is hasonló helyzet figyelhető meg.

30. ábra: A színházba és moziba járók száma a vizsgált területen (ezer fő) Forrás: KSH adatok alapján, 2010

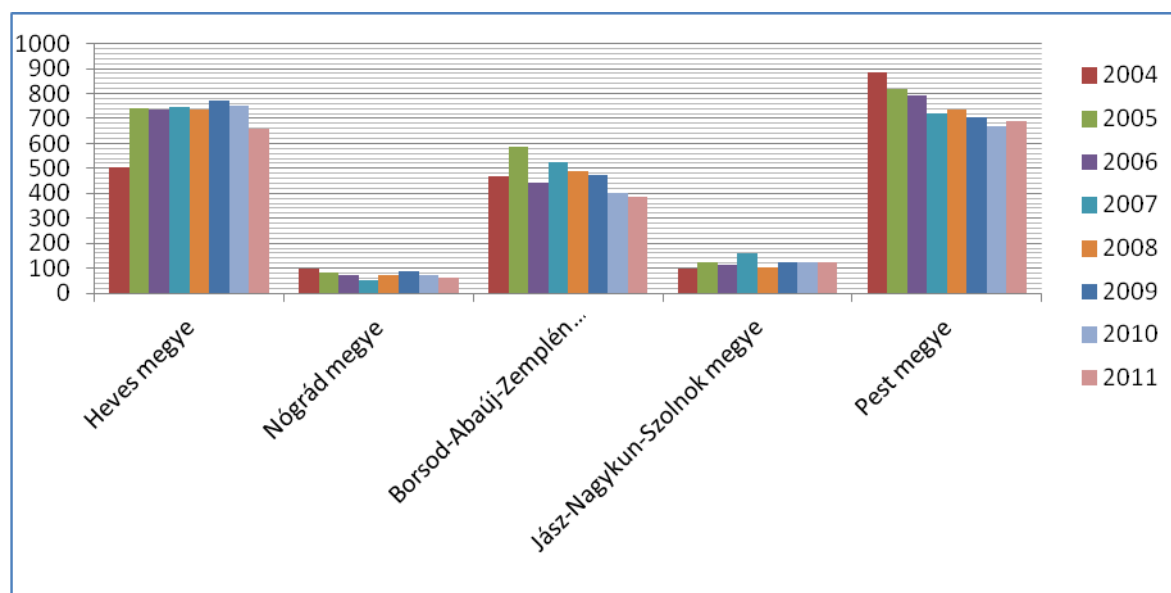
²⁵ A 15 évesnél fiatalabb / a 60-x éves népesség

31. ábra: Az ezer főre eső színház- és mozilátogatók számának átlaga a vizsgált térségekben Forrás: KSH adatok alapján,

A könyvtárak és a muzeális intézmények közszolgáltatásokat biztosítanak a lakosság széles körének. Fontos szerepet töltenek be továbbá a tudás és kompetenciafejlesztésben. Közösségi terek és színvonalas programjaik révén a kulturális turizmusba kapcsolhatók. A vizsgált időszakban, Heves megyében a muzeális intézmények iránti érdeklődés 2004-től 2005-ig 30%-kal nőtt, majd 2005-től 2010-ig stagnált. A 2011-es adatokat vizsgálva előző évhez képest kismértékű, csökkenő tendencia figyelhető meg. A környező megyék adatait megfigyelve látható, hogy Heves megye nem sokkal marad el Pest megyei muzeális intézmények látogatottságától (26. ábra). A regisztrált látogatók közül – becslések szerint – közel 20%-a külföldi turista. A városok majdnem mindegyikében található muzeális intézmény, a községek közül viszonylag kevés mondhat magáénak valamilyen – tájmúzeum, emlékmúzeum, szabadtéri néprajzi múzeum jellegű – bemutatóhelyet. 2011-ben Heves megyében 24 muzeális intézményt tartottak nyilván. 2011-ben az intézmények összesen 65 kiállítást rendeztek (forrás: KSH - Statisztikai évkönyv 2011). A múzeumba járás, a kulturális örökségekkel való ismerkedés első sorban a szórakozás, kikapcsolódás. Számos múzeum és kiállítóhely képviselteti magát egy-egy rendezvényen, egyebek között koncertek, filmvetítések, játszó- és alkotóműhelyek, rendhagyó tárlatvezetés, kézművesek várják az érdeklődőket. Jó kezdeményezés a közönségszolgálatra a francia példára indított 2002-től hazánkban is megrendezett Múzeumok Éjszakája.

32. ábra: Ezer főre eső muzeális intézmények látogatóinak száma a vizsgált területi egységekben Forrás: KSH adatok alapján

A közgyűjtemények évszázadok óta kulcsszerepet töltenek be a nemzeti kulturális identitás megőrzésében, a hagyomány átöröklhetőségének folyamatában. Kiemelt felelőssége van a kulturális sokféleség fenntartásában és bemutatásában.

Az értékmegőrzés, estélyteremtés és értékteremtés céljait helyi szinten, az állampolgárok közegeiben szolgáló törekvéseket összefoglalóan fejezi ki a közművelődés. A közművelődésbe illik a közgyűjtemények és más intézmények közösségkapcsolati munkája, ám igazi színtere a közösségi tér, amire mindenhol társadalmi igény van.

A közművelődés mai terei jogállás, tulajdonviszonyok és programok tekintetében sokszínűbbek, mint a korábbi művelődési otthonok hálózata: faluházak, teleházak, kortárs kulturális központok színesítik a palettát. Az autonóm művészeti intézményekhez hasonlóan, a sokszínűséggel együtt az ország egy részében kínálati piac, túlkínálat alakult ki. Másrészt viszont éppen a kulturális kínálatellátatlan városi peremkerületekben, az egyébként is hátrányos helyzetű falvakban nincs közösségi tér, illetve a meglévő intézmények nem képesek generálni, integrálni, koordinálni a civil kezdeményezéseket.

A megyei feladatellátás az Nemzeti Művelődési Intézet megyei irodáinak rendszerében szerveződik, mellyel a központi folyamatok országos hatókörrel kibővülve a szakfeladat-ellátás lokális hatékonyságát segítik. A megyei közművelődési módszertani irodák feladatai a szakmai tanácsadói- és szolgáltatói tevékenységre, a közösség művelődés társadalmi és kulturális hatásainak erősítésére, a helyi közösségi kezdeményezések támogatására és fejlesztésére irányulnak.

Heves megyében a közművelődési tevékenység megyei támogatását 1968-tól 2005-ig a Heves Megyei Művelődési Központ, majd a jogutód Bartakovics Béla Művelődési Központ látta el. 2005-től a feladatot a Heves Megyei Pedagógiai Szakmai és Közművelődési Szolgáltató Intézmény intézményegysége teljesítette.

A feladatellátásban érintett partneri körbe tartozik 122 települési önkormányzat, 72 kisebbségi önkormányzat, 130 közművelődési intézmény, 3300 közművelődési tevékenységet is végző szervezet, 39 színjátszó, dráma, vers- és prózamondó csoport, 98 klasszikus- és modern tánc, társastánc csoport, 29 képző- és iparművészeti csoport, 7 fotó, film és videócsoporthoz, 43 kórus, énekkar, 25 könnyűzenei együttes, 8 komolyzenei együttes, 11 hangszeres népzenei csoport, 48 népdalkör, pávakör, 67 néptánc együttes, 20 hagyományőrző együttes és vezetőik, valamint 110 közművelődési szakember.

A közösségi kulturális intézmények közül a lakosság széles köre számára a könyvtárak elégit ki a kulturális javakhoz való hozzáférés egyenlő esélyének elvét, különös tekintettel ezek egyre szélesedő elektronikus szolgáltatásaira. Az intézményhálózat – részben a fenntartó szervezetek tulajdonviszonyainak változása miatt – az utóbbi években jelentősen szűkült, ugyanakkor a továbbra is működő könyvtárak tevékenységi köre folyamatosan bővült, hagyományos funkciói mellett egyéb tevékenységekkel egészült ki. Ezek révén lehetővé vált, hogy az információs társadalom és a dokumentumok digitalizálásának alapintézményeivé legyenek.

Heves megyében 2012-ben összesen 9 önállóan működő városi könyvtár, 38 önállóan működő községi könyvtár, 65 mozgókönyvtári szolgáltató hely és 3, társulásban működő községi könyvtár (Tarnalelesz-Fedémes, Aldebrő-Tófalú, Boconád-Tarnaörs). A megyében összesen két településen (Kisfűzes, Pálosvörösmart) 2010 óta nincs könyvtári ellátás, egy településen (Mátraszentimre) pedig szünetel. Ezen kívül 12 működő szak- és felsőoktatási könyvtár található megyénkben.

A tájházak vagy falumúzeumok olyan szabadterei néprajzi gyűjtemények, amelyek a helyben összegyűjtött és megőrzött tárgyakkal az adott település vagy tájegység hagyományos tárgyi kultúráját, a népi építészet szempontjából jelentős épületekben berendezett lakásbelsőket, olykor a műhelyeket, a gazdasági épületeket vagy a legkezdetlegesebb ipari létesítményeket mutatják be.

A megye népművészeti hagyományai gazdagok, a néphagyomány még számos helyen ma is él. Magyarországon több mint 300 tájház található, melyből Heves megye közel 20-al büszkélkedhet. Szakszerű kiállításokkal, látogatóbarát programokkal a tájházak kulcsszerepet töltenek be a helyi identitás, a helyi kulturális értékek megőrzésében és továbbadásában, egy olyan színtéren, ahol az oktatás funkciói és kiállítások megújítása fő szerepben van.

Napjainkban egyre gyakoribb, hogy az utazás célja egy adott terület kultúrájának megismerése. A kulturális turizmus népszerűsítésének lényeges eszközei az együttműködő partnerekkel megvalósított kedvezményes akciók, a változatos helyszíneken megrendezett fesztiválok (szilvásvárad Pisztráng fesztivál), amelyek egyidejűleg többféle kulturális eseményen való részvétellel is lehetőséget biztosítanak. Az utóbbi években egyre több a színvonalasabb és évről-évre visszatérő rendezvények száma, melyek jelentős számú turistát vonzanak a megyébe. Az idegenforgalom és a kultúra egymást erősítő kölcsönhatásából kiindulva a megyeszékhelyen és a megye többi településén is hosszabb távra szóló, évente visszatérő, hagyományos rendezvények és fesztiválok programja alakult ki. Jelentős rendezvények színhelyei Eger, Gyöngyös, Szilvásvárad, Tisza-tó és térsége, de szinte minden megyei településen (pl.: Sirok, Kislán, Feldebrő, Heves, Palócföld) találhatunk valamilyen kulturális vagy hagyományőrző rendezvényt is. A rendezvények közül megemlítené az 1994-től megrendezésre kerülő Gyöngy Nemzetközi Néptáncfesztivált, a 24 éves egri Palócföld, az Agria Nyári Játékok.

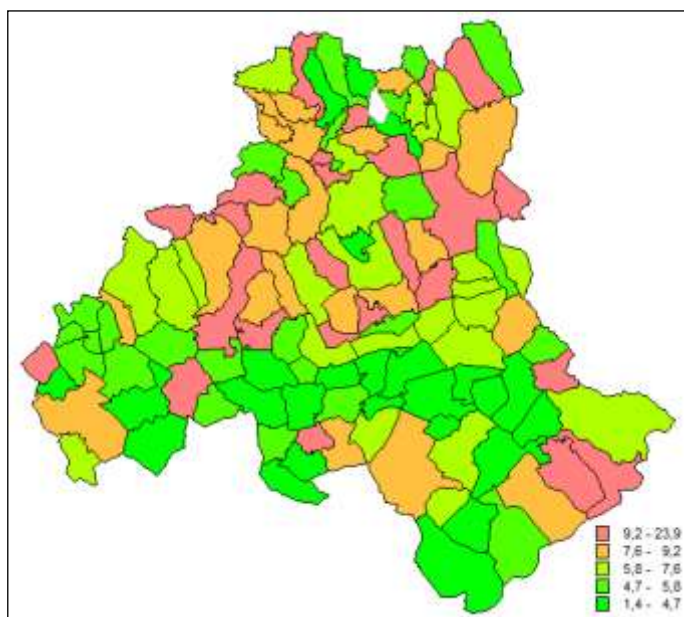
5.3. Területi identitás, civil aktivitás

Egy térség öntudatának, önszerveződő képességének fontos értékmérője az ott működő vagy oda regisztrált nonprofit szervezetek száma.

A három legnagyobb településen (Eger, Gyöngyös, Hatvan) található a non profit szervezetek többsége. Egerben 789 db, Gyöngyösön 315 db, Hatvanban pedig 164 db volt található (2010, KSH). Természetesen a magasabb népességszám az oka annak, hogy itt található a legtöbb civil szervezet Heves-megyében. Viszont ha jobban megfigyeljük a térképet, akkor több olyan települést meg lehet figyelni, ahol a népesség arányában viszonylag magas a non profit szervezetek száma. Az előző évekhez képest a települések többségében 2010-re nőtt a non profit szervezetek száma.

33. ábra: Az 1000 lakosra jutó regisztrált non-profit szervezetek száma Heves megye településein (db)

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

Jól megfigyelhető, hogy Heves-megyében az 1000 főre jutó non profit szervezetek száma az országos átlag körüli, ahogyan Nógrád megye értéke is az országos átlaghoz közeli. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében mindössze 7 non profit szervezet jut 1000 főre, ez kisebb, mint az országos átlag, viszont nagyobb, mint Jász-Nagykun-Szolnok megye értéke.

13. táblázat 1000 főre jutó non profit szervezetek száma

Terület	Non Profit szervezetek száma (db)	Népesség (fő)	1000 főre jutó non profit szervezetek száma (db) ²⁶
Heves megye	2523	315739	8
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	5288	715562	7
Nógrád megye	1645	208896	8
Jász-Nagykun-Szolnok megye	2424	401368	6
Országos Kp-Mo. kivételével	54098	7186471	8
Magyarország	81614	10118118	8

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

Mind a négy városnál megfigyelhető, hogy 2008-tól kezdődően nem csökkent és nem is nőtt az 1000 főre jutó non profit szervezetek száma. Egerben mindhárom évben tizennégy szervezet jutott 1000 lakosra, míg Salgótarjánban csak tizenegy, Miskolcon tíz és Szolnokon kilenc.

A legszembevetőbb, hogy Heves-megyében a non profit szervezetek száma magasabb, mint néhány más régióban (Észak-alföldi régió, Dél-alföldi régió).

²⁶ Kerekített értékek.

5.4. Összefoglalás

Megyei viszonylatban nem pusztán a népsűrűség csökkenése okozza a problémát, hanem annak gyorsuló üteme. Az adatokból kitűnik, hogy a megyét az elnéptelenedés a vidéki átlaghoz képest lényegesen jobban sújtja. A 2004 és 2010 közötti időszakban a vidéki Magyarország átlagára és Heves megyére is a természetes fogyás jellemző, a megyét azonban a vidéki átlaghoz képest ez a folyamat erőteljesebben érinti, így a 2010-es állapotot illetően a megye elmaradása jelentős. **A vándorlási egyenleg vizsgált időszakra jellemző folyamatait elemezve megállapítható, hogy a vidéki Magyarországon – és ezen belül Heves megyében is – negatív irányú folyamatok zajlottak.** A megye ezen a téren a vidéki átlaghoz képest rosszul szerepel, mert míg vidéki viszonylatban 2009-ig – bár negatív tendencia mellett – vándorlási nyereség figyelhető meg, addig a megyében – hasonlóan kedvezőtlen tendencia mentén – az időszak egészében vándorlási veszteség mérhető. A fentiekben túl, **a vidéki Magyarország átlagára és Heves megyére is az előregedés jellemző.** Megjegyzendő azonban, hogy az előregedés megyei tendenciájának mértéke lényegesen alacsonyabb a vidéki átlag kapcsán mérhető tendenciától, így ebben a tekintetben „felzárkózás” tapasztalható a vidéki átlaghoz. Az említett felzárkózással együtt, a 2010-es állapotot illetően a megye elmarad a vidéki átlagtól.

A kedvezőtlen népsűrűségi folyamatok lassítása, megállítása, illetve megfordítása érdekében rövidtávon a vándorlási folyamatokba, hosszabbtávon pedig a természetes szaporodás folyamataiba is szükséges beavatkozni. Tekintettel az itt leírtakra, elsősorban a fiatal párok megyében történő letelepedését és itt maradását szükséges elősegíteni. Mindezekben túl, a megye lakosságának egészségmegőrzése, valamint az egészségügyi szolgáltatás fejlesztése látszik szükségesnek.

Létszámában a legnagyobb roma lakosság a megyeszékhelyen kívül Gyöngyösön, Hevesen és Pétervásárán él. Arányaiban ugyanakkor 40% feletti érték számos észak-hevesi, illetve dél-hevesi településen, illetve elszórtan más községekben is tapasztalható. Ezek a települések a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok magas arányszáma mellett, más gazdasági és társadalmi tényezők tekintetében is elmaradtak. Számukra nemcsak a fejlődés, de sokszor a fennmaradás is nagy kihívást jelent a jövőben. **A jövedelemszint megyén belüli térbeli megoszlását összevetve a roma népesség térbeli megoszlásával, nagyfokú, pozitív irányú területi korreláció tapasztalható.**

A kultúra egyik meghatározó szegmense a színházba, illetve moziba járás lehetősége. A színházlátogatásokat tekintve általánosságban elmondható, hogy kis mértékben nőtt a színházba járók száma. Heves megye a középmezőnyben helyezkedik el a környező megyékkel összehasonlítva. A moziba járók számát tanulmányozva egyedül Heves megyében figyelhető meg emelkedés, a környező megyékben mindenhol csökkent a moziba járók száma.

A lakosság-arányosan vizsgált mozi- és színházlátogatásokat tekintve Heves megyében meredeken emelkedő tendencia figyelhető meg.

A könyvtárak és a muzeális intézmények közszolgáltatásokat biztosítanak a lakosság széles körének. A 2011-es adatokat vizsgálva előző évhez képest kisebb mértékű csökkenés figyelhető meg, azonban megyénk nem sokkal marad el a Pest megyei muzeális intézmények látogatottságától. A regisztrált látogatók közel 20 %-a külföldi turista. 2011-ben összesen 24 muzeális intézményt tartottak számon, melyek összesen 65 kiállítást rendeztek.

A közösségi kulturális intézmények közül a lakosság széles köre számára a könyvtárak elégitik ki a kulturális javakhoz való hozzáférés egyenlő esélyének elvét, különös tekintettel ezek egyre szélesedő elektronikus szolgáltatásaira. Heves megyében 2011-ben összesen 9 önállóan működő városi könyvtár, 38 önállóan működő községi könyvtár, 65 mozgókönyvtári szolgáltató hely és 3 társulásban működő községi könyvtár. A megyében összesen két településen nincs könyvtári ellátás, egy településen pedig szünetel. Ezen kívül 12 működő szak- és felsőoktatási könyvtár található megyénkben.

A megye népművészeti hagyományai gazdagok, a néphagyomány még számos helyen ma is él. Magyarországon több mint 300 tájház található, melyből Heves megye közel 20-al büszkélkedhet.

Az utóbbi években egyre több a színvonalasabb és évről-évre visszatérő rendezvények száma, melyek jelentős számú turistát vonzanak a megyébe. Jelentős rendezvények színhelyei Eger, Gyöngyös, Szilvásvárad, Tisza-tó és térsége, de szinte minden megyei településen (pl.: Sirok, Kísána, Feldebrő, Heves, Palócföld) találhatunk valamilyen kulturális vagy hagyományörző rendezvényt is.

Egy térség öntudatának, önszerveződő képességének fontos értékmérője az ott működő vagy oda regisztrált nonprofit szervezetek száma.

A három legnagyobb településen (Eger, Gyöngyös, Hatvan) található a non profit szervezetek többsége. Egerben 789 db, Gyöngyösön 315 db, Hatvanban pedig 164 db volt található. Természetesen a magasabb népességszám az oka annak, hogy itt található a legtöbb civil szervezet Heves-megyében. Viszont ha jobban megfigyeljük a térképet, akkor több olyan települést meglehet figyelni ahol a népesség arányában viszonylag magas a non profit szervezetek száma. Az előző évekhez képest a települések többségében nőtt a non profit szervezetek száma.

Jól megfigyelhető, hogy Heves-megyében az 1000 főre jutó non profit szervezetek száma az országos átlag körüli, ahogyan Nógrád megye értéke is az országos átlaghoz közeli. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében mindössze 7 non profit szervezet jut 1000 főre, ez kisebb, mint az országos átlag, viszont nagyobb, mint Jász-Nagykun-Szolnok megye értéke.

Eger kiemelkedik a környező megyei jogú városhoz képest. Mind a négy városnál megfigyelhető, hogy 2008-tól kezdődően nem csökkent és nem is nőtt a non profit szervezetek száma, annak ellenére, hogy a népesség csökkent a városokban. Egerben mindhárom évben tizennégy szervezet jutott 1000 lakosra, míg Salgótarjánban csak tizenegy, Miskolcnak tíz és Szolnoknak kilenc.

VI. AZ INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA HEVES MEGYÉBEN

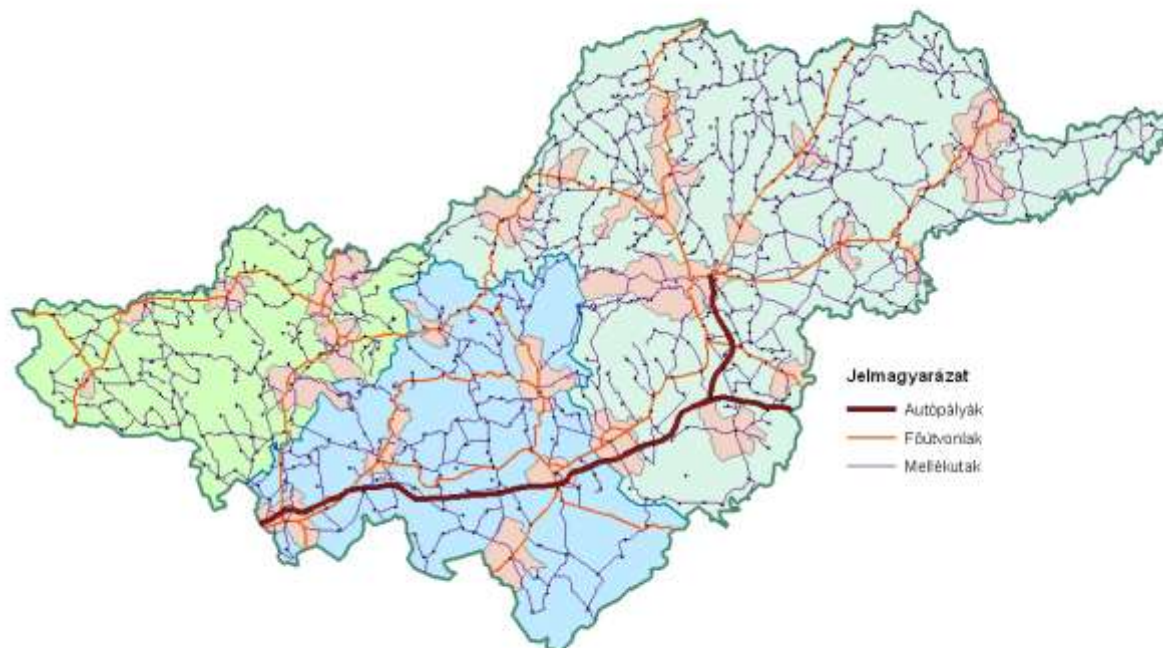
6.1. Vonalas rendszerek, létesítmények

Heves megye fekvéséből adódóan nem határos szomszédos országokkal, azonban a nemzetközi kapcsolattartásban és országos szintvonalon fontos szereppel bír a vonalas infrastruktúra rendszerek közül a közúthálózat, a vasúthálózat, a szén-hidrogén-szállító vezetékek és az energiaellátást biztosító vezetékek hálózatában egyaránt.

Heves megye hegyvidéki adottságai alapján a fő közlekedési útvonalak a megye déli részén, az Alföld határában lettek kialakítva. Itt húzódnak a megyén áthaladó országos és nemzetközi jelentőségű közúti és vasúti útvonalak egyaránt.

34. ábra: Közúthálózat Észak-Magyarországon

Forrás: KSH alapján, 2010

Heves megye közúthálózatának hossza 2004-ről 2010-re, 1270 km-ről 1274 km-re nőtt. A vidék megyéinek tekintetében 2010-ben, Heves megye a közúthálózat hossza alapján a 15. helyet foglalja el, megelőzve Tolna, Nógrád és Komárom-Esztergom megyét. A közúthálózat-sűrűségét tekintve 2010-ben Heves megye 14. a vidék rangsorában (22,83 km közút/100km²). A vidéki átlag 33,51 km közút/100km², amely az országostól kicsivel marad el (34 km közút/100km²). A megye országos közúthálózatának mintegy 4 %-a a 30 456 km-es teljes országos közúthálózatnak. A külterületi utak hossza 809 km, a belterületi utak hossza 363 km. A 100 km²-re jutó úthossz 32,2 km/km², az 1000 lakosra eső úthossz érték 2,7 km/1000 fő.

A megyei úthálózat közlekedésbiztonsági helyzetének figyelemmel kísérése kapcsán a rendőrhatalósággal közösen végzett baleseti helyazonosítás legalább kéthavi rendszerességgel megtörténik, ezen felül félévente a KSH által rendelkezésünkre bocsátott baleseti adatok elemzése 31 során baleseti góckutatást végez a Magyar Közút Zrt. lakott területen belüli és kívüli bontásban, mely elemzések kiinduló adatként szolgálhatnak valamennyi fejlesztési elképzelés, beavatkozási lehetőség végrehajtása alkalmával.

A közúti közlekedés gerince a Budapestről kiinduló, a Helsinki közlekedési folyosó részét képző M3-as autópálya. A Heves megyét érintő autópálya hossza 75 km, amely az Észak-Magyarország régióban található autópályák hosszának (140 km) 53%-a, országos szinten (1.067 km) csupán 7,02%-a. A megyeszékhelyet nem közelíti meg, Eger Megyei Jogú Város közvetve, a 25-ös számú főúttal csatlakozik az autópályához. A megyét érintő M3-as autópálya útburkolatának állapota jó.

Pest megye és Borsod-Abaúj-Zemplén megye felé a legfontosabb közúti összeköttetést a 3-as számú, 98 km hosszú I. rendű főút teremti meg, amely lényegében párhuzamosan fut az M3-as autópályával. A másodrendű főútvonalak közül jelentős a Hatvanból kiinduló Salgótarján felé vezető 21. számú főút, amely jelentős forgalmat bonyolít le naponta. A 21. számú főút négy nyomúsítása több szakaszon is megvalósult a megyében, további fejlesztések folyamatban vannak. Másodrendű főútvonalak közé soroljuk a Kisterenyét és Tarnaleleszt összekötő 23-as főutat, Bánrévét Eger városán keresztül Kerecsenddel összekötő 25-ös számú főutat, Gyöngyöst Parádon keresztül Egerrel összekötő 24. számú főutat, Dormándtól Heves és Jászberény felé vezető 31. számú főutat, Dormándtól Poroszlóig vezető 33-as számú főutat, valamint Hatvanból Jászberény felé vezető 32. számú főutat. A Heves megyei elsőrendű és másodrendű főútvonalak hossza összesen 289 km, amely az Észak-Magyarországi régió főútvonal hosszának a 35%-a.

A megyei forgalomszámlálási tevékenység kapcsán az országos közúti keresztmetszeti forgalomszámlálást két részre lehet bontani. Egyik a figyelemmel kísérési állomások (a megyében 26 helyen), ahol minden évben történik számolás, a másik pedig a gördülő forgalomszámlálás (a megyében 152 helyen), ahol csak öt éves ciklusban egyszer van tényleges számolás,

a többi évre forgalomváltozási tényezők alapján csak becsült adatok állnak rendelkezésre. A Magyar Közút Zrt. a megye területén 15 helyen végez ütemterv szerint a kézi számolás mellett gépi mérést is, ebből 8 helyen végez mérést Miniloop és Minimax mérőkészülékekkel, a további helyeken vállalkozók mérnek ADR (havi 2 hét mérés), Raktel (folyamatos) és QLD (folyamatos) típusú mérőberendezésekkel.

Az elkövetkezendő évek közlekedés-fejlesztési tervei között szerepel a 21. számú főút Heves megyei szakaszainak a négygyomúsítása, a 3. számú főút és a 32. számú főút Hatvant elkerülő szakaszának megépítése, a 24. számú főút Gyöngyös, Parádót és Recsket elkerülő szakaszának megépítése, a 31. számú főút Hevest elkerülő szakaszának megépítése, valamint Egert és Füzesabonyt összekötő 25. számú főút várható korszerűsítése.

A megye déli részén húzódik a 80-as számú Budapest-Hatvan-Miskolc-Sátorajújhely vasútvonal, amely kétvágányú, villamosított fő vasútvonal, mely egyben része a Helsinki folyosónak. A vasúti kocsik ezen a szakaszon maximum 120 km/h sebességgel közlekednek. Az országos építésű normál nyomtávú vasútvonalak hossza a megyében 283 km volt 2009-ben, amiből 270 km vonalhosszú vasútvonalat működtettek, ez az arány az ország vasúthálózat-hosszához a 3,8%-át jelenti. A 80-as számú vasútvonal mellett igen jelentős vonal az Eger Putnok között (68 km) illetve Eger Füzesabony között (17 km) húzódó 87-es és 87-a-s vasútvonalak. Ezek egyvágányú, részben villamosított vonalak. Jelentős a tehervagonok közlekedése a szakaszon, viszont a pálya felújításra szorul. Továbbá a 85-ös számú Gyöngyös-Vámosgyörk vasútvonal (13 km) egyvágányú, villamosított, a 81-es Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonal egyvágányú (a villamosítás hiányában dízelmozdony közlekedés biztosított), valamint 82-es számú Hatvan-Szolnok vasútvonal, amely kétvágányú villamosított. A fő pályaszakaszokon kívüli pályaszakaszok állapota miatt a szerelvények lassan tudnak haladni, így tovább rontják az alacsony kihasználtságú vonalak versenyképességét. Feltehetőleg a pálya állapotának és vonatközlekedés kihasználtságának hatására állították le a forgalmat több szakaszon is, köztük a 84-es számú vasútvonalat Kisterenye és Kál-Kápolna között (55 km) 2007-ben, valamint a 421-es számú keskeny nyomtávú vasútvonalat Felsőtárkány és Felnémet között (11 km). A normálnyomtávú vasútvonalak mellett keskeny nyomtávú vonalakon is működik vasúti közlekedés a megyében. A 324-es számú keskeny nyomtávú vasútvonalon Gyöngyös és Szalajka-ház között (24 km), a 325-ös számú keskeny nyomtávú Gyöngyös-Mátrafüred vasútvonalon (7 km) és a 323-as számú Szilvásvár és Szalajka-Fátyolvíz között lévő vonalon (6 km).

Jelentős pálya-rekonstrukciós munkálatok 2013-tól várhatók a Budapest-Miskolc vasútvonalon a 2014-2020 közötti időszakban. Az első felújítási szakasz várhatóan a Rákos-Hatvan vasútvonal-szakasz lesz.

2010-ben 52,67 km hosszúságú kerékpárút volt Heves megyében (önkormányzati tulajdonban). Ha a szomszéd megyék kerékpárút hálózatának hosszát vizsgáljuk (2010-ben) megállapíthatjuk, hogy a leghosszabb (nem összefüggő) kerékpárút hálózat Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt (106,10 km), míg Nógrád megyében csak 10,9 km, Jász-Nagykun-Szolnok megyében pedig 94,62 km. Ha az önkormányzati tulajdonban lévő kerékpárutak hosszát vizsgáljuk a megyékben, arra a megállapításra jutunk, hogy Heves megyében kevesebb az önkormányzatok által fenntartott kerékpárút 2010-ben (52,67 km), mint 2004-ben (56,2 km). Ha a szomszéd megyéket figyeljük meg Nógrád megyében 6 év alatt 0 km-rel lett több az önkormányzatok tulajdonában lévő kerékpárutak hossza, viszont ha Borsod-Abaúj-Zemplén megyét vizsgáljuk megállapítható, hogy 27,7 km-rel lett hosszabb a kerékpárút hálózat, míg Jász-Nagykun-Szolnok megyében 35,92 km-rel. Ez a szám jóval nagyobb, mint Heves megyében, azonban a kerékpárút-hálózat kiépítésének fontosságát tekintve ez is alacsony. A kerékpárút hálózat kiépítése a városok környezetében hiányos, jelentős bővítésre szorul a városok közötti szakaszok, és a városokba vezető szakaszok kiépítése. A megyében található egy országos jelentőségű kerékpárút törzshálózat szakaszának egy eleme, mégpedig a Cered felől érkező Pétervására-Eger-Noszvaj és Mezőkövesd irányába távozó kerékpárút. Kiépítése még várat magára. Térségi jelentőségű kerékpárutak nyomvonalának kiépítése Eger és Felsőtárkány között, valamint Eger-Szarvaskő-Szilvásvár-Nagyvisnyó útvonalon szintén várat magára. Az EuroVelo elnevezésű nemzetközi kerékpárút-hálózat nem halad át Heves megyén. A jelenleg hatályos OTRT-ben szereplő kerékpárút törzshálózat Heves megyét érintő szakaszai: Kelet-magyarországi kerékpárút: Zagyvaszántó-Gyöngyöspata-Gyöngyös-Markaz-Kisnána-Egerszalók-Poroszló; Tiszamente kerékpárút: Poroszló-Sarud-Kisköre; Bükki kerékpárút: Szilvásvár-Bélapátfalu-Eger; Nyugat-zempléni kerékpárút: Felsőtárkány-Eger; Zagyvamenti kerékpárút: Zagyvaszántó-Hatvan.

Összességében megállapítható, hogy Heves megye közlekedési infrastruktúrája a jelentős területi egyenlőtlenségek miatt fejlesztésre szorul. A megye déli részén húzódó országos és nemzetközi vonalas infrastruktúra rendszerek adják a megye közlekedési hálózatának a gerincét, azonban a megye többi (északi) részein a déli részekhez viszonyítva jelentős elmaradások mutathatók ki az infrastruktúra fejlettségének terén. A megye versenyképességének növelése érdekében, és az északi részek fejlődésének elindítása érdekében olyan beruházásokra van szükség a megyében, amelyek összekötik Észak-Heves megyét Dél-Heves megyével, ezzel megteremtve a lehetőséget az elmaradott, fejlesztésekre váró települések számára is egyaránt. A megye gazdasági szempontjából figyelni kell arra, hogy a Budapest-Nyíregyháza vonalon kiépült infrastrukturális adottságokból származó előnyöket a megye a lehető legjobban ki tudja használni, és a már meglévő logisztikai szerepét erősítse, növelje. A közösségi közlekedési kapcsolatok javítása, valamint a kerékpárút-hálózat infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen a térség „Európaiabbá” válásához.

6.2. Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok

A közlekedés, a minél gyorsabb és hatékonyabb helyváltoztatás egyre fontosabb társadalmi-gazdasági elvárás a globalizálódó világban.

Heves megye a személygépkocsik 1000 lakosra jutó számában 12. volt 2010-ben (285,4 darab 1000 lakosra jutó személygépkocsi értékkel), mely elmarad az országos (298,8) és csekély mértékben a vidéki átlagtól (284,1). Ez ugyan számottevően növekedett a 2000-es 207,2 darab 1000 lakosra jutó személygépkocsi értékhez képest, azonban a recesszió hatására 2008-tól csökkenő tendenciát (289,2-ről 285,3-ra csökkent 2008 és 2010 között) mutat – hasonlóan az országos trendhez.

A kistérségek közül a Gyöngyösiben volt a legmagasabb az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma (312,5 darab 1000 lakosra), illetve az Egriben (302,1 darab 1000 lakosra), amelyek meghaladták az országos átlagot. A Hatvani kistérség (295,5 darab 1000 lakosra) emelhető ki, ami meghaladta a vidéki átlagot a 7 kistérség közül 2010-ben. A Hevesi kistérség értéke (235,8 darab 1000 lakosra) volt a legalacsonyabb, amely országosan is a legkisebb szinten helyezkedik el.

Települési szinten Parádsasváron a legmagasabb (453,6) az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma Heves megyében, a második Markáz (426,4), a harmadik legmagasabb Gyöngyössolymos (391,5). A járási központok közül Hatvan városában a legmagasabb ez az érték (322,2), amely a 21. a Heves megyei települések rangsorában. A legszerényebb Erk településen (145,9), ezután Tarnabod (147,01), Hevesaranyos (149,6) és Kömlő (152,06) települések jönnek a sorban az 1000 főre vetített személygépkocsik számában.

A közúton való közlekedést – főként időráfordítás szempontjából – nagyban befolyásolják a közúthálózat sajátosságai és az útminőség. Eger elérése szempontjából a legnagyobb időbeli távolságra a megye nyugati területe, a Hatvani járás települései (ezek között Boldog települése található a legmesszebb közúton személygépjárművel 1 óra 5 perc a település határtól a település határig). A Egerhez legközelebb, 20 perces időtávolságon belül eső települések az egri járás települései (kivéve Egerbocs, Egercsehi, Hevesaranyos és Szúcs) és Kápolna, Mónosbél, Sirok.

A helyközi közösségi közlekedés tekintetében a megyére megosztottság jellemző. A közúti közlekedésben Gyöngyös és Eger városai dominálnak, míg a vasúti közlekedésnek Füzesabony a központja (Vasúti és közúti térkép).

A megye legfőbb közúti közösségi közlekedési szolgáltatói a következő társaságok:

- Agria Volán Volán Zrt.
- Mátra Volán Zrt.
- Hatvani Volán Zrt.

Az Agria Volán Zrt. helyközi működési területe Heves megye északkeleti része. A Zrt. működési területének földrajzi elhelyezkedéséből adódóan a közúti közlekedés a meghatározó. Közúti közlekedési kapcsolatot 76 települési önkormányzat részére biztosít; a jelenleg működtetett hálózat Eger-központú. A forgalom lebonyolítása állami, illetve estenként önkormányzati utakon történik, több mint 80 vonalon. Helyi közszolgáltatást a társaság Eger Megyei Jogú Városban végez, jelenleg 15 vonalat üzemeltet.

A Mátra Volán Zrt. a helyközi tömegközlekedés tervezésénél figyelembe veszi a lakosság igényeit, valamint az ipari területek, ipari parkok (ipari centrumok) és vállalkozásfejlesztési övezetek gazdasági- kisugárzó hatásait, valamint a rendelkezésre álló útvonalhálózatot. Ezért a helyközi járatok tervezésénél elsődleges szempont, hogy ezen területeken dolgozó személyek helyváltoztatási szándékát kielégítse a részvénytársaság. A Mátra Volán Zrt. autóbusszjárdai Gyöngyös és vonzáskörzetébe tartozó települések mindegyikét érintik. Az autóbusszal való helyközi közlekedés meghatározó motivációját jelenti, hogy a lakónépesség egy része kis lakószűrűségű falvakba települ, a szolgáltatási szektor Gyöngyösön az ipari munkahelyek a köztes és külső városrészekben (Ipari Park) helyezkednek el, melyeket más tömegközlekedési eszközzel megközelíteni nem lehet. A városban és környéken szétszórta új pólusok (kereskedelmi-kulturális-sport-szabadidős centrumok) jönnek létre. A korábbi kiszámítható koncentrált munkába járó utazások időben és térben jelentősen szétterülnek, és az összes helyváltoztatásból való részesedésük csökken a szabadidős utazásokkal szemben.

Hatvan város közlekedési csomópontként fontos közúti és vasúti csatlakozási szerepet tölt be, ezért nem csak a vonzáskörzet, hanem a jelentős átmenő forgalom miatt országos szinten is fontos feladat az úthálózat elemeinek karbantartása, korszerűsítése, fejlesztése. A vonzáskörzet és azon túli megfelelő közúti kapcsolat a városban kiépült ipari park (elsősorban BOSCH) beszállítási igényei miatt elengedhetetlen, továbbá a város a körzet iskolai centruma is, ahová a diákok szállítása jelent kiemelt feladatot. Ezen tényezők indokolták a közúti közlekedés fejlesztésének azon lépéseit, melyek az elmúlt időszakban már megtörténtek, megépült és működik a hatvani Autóbussz pályaudvar, részben sikerült a legnagyobb forgalmú megállót fedett váróval ellátni, ez a vonzáskörzet közsegeiben is megvalósult. Továbbá az év folyamán elkészült a legrosszabb állapotban lévő útszakaszok felújítása: Hatvan-Heréd-Nagykökényes, Zagyvaszántó belterület (részben).

A megyében számos olyan település van, melyről nem érhető el közösségi közlekedéssel átszállás nélkül a megyeszékhely, de adott esetben a térségi központ (jelenleg kistérségi, majd 2013-tól járási igazgatási székhely) sem. Sajátos problémát hordoz busz közlekedés szempontjából a megye több települése is, ugyanis átszállás nélkül nem lehet elközlekedni a járási központba a Füzesabonyi járás 3 települése (Kál, Kompolt és Nagyút) és a Pétervásárai járás (Parádsasvár) esetében. Ugyanezen járásokból további 6 településen (Aldebrő, Bodony, Fedémes, Kápolna, Parád és Tófalu) pedig 1 közvetlen lehetőség van az eljutásra a járási központba. Az alacsony járatszámokat tekintve 11 településen 10 alatti a járatszám a járási központba átszállással és közvetlenül összesen (ez előző 6 településhez csatlakozik Bekölce, Kisfüzes, Mátraballa, Tarnabod és Váraszó).

6.3. Vízellátás, szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás

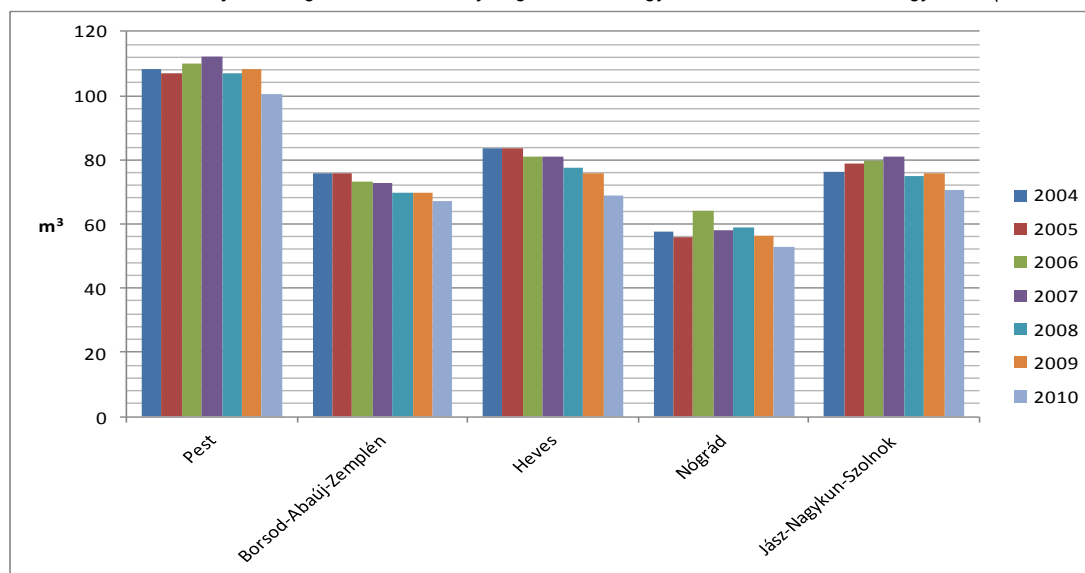
A települések vízellátásának célja a lakosság ivó- és háztartási vízigényének kielégítése, valamint a közintézmények és kisebb ipai üzemek ivóvíz minőségű vízzel való ellátása. Ez történhet magánkutakból, közkutakból, az üzemek vagy intéz-

mények saját vízműveivel és közüzemi vízvezetékkel. A fejlődés általános iránya természetesen a közösség egészét ellátó közműves vízművek építése volt. A megyében 2011. évben 62 közüzemi vízellátó rendszer üzemelt, mely vízellátó rendszer alatt egy adott vízbázist és az onnan ellátott települések összességét értjük. A megye vízellátási és vízbiztonsági helyzete megfelelő. Közüemi ivóvíz ellátás a megye szinte minden településén ill. településrészén biztosított (kivétel 3 kisebb településrész, ahol az ellátást egyedi fúrt kutak biztosítják). A lakosság ellátottsága közel 100%-os (99,9%).

Heves megyében jelenleg három szolgáltató – a Heves Megyei Vízmű Zrt., az Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt. és a Tisza menti Regionális Vízművek Zrt. – biztosítja a fogyasztók számára a víziközmű-szolgáltatást. Az ivóvíz-szolgáltatás gyakorlatilag mennyiségi oldalról biztonságos, korlátozásmentes. Megfigyelhető azonban, hogy a lakossági fogyasztók tényleges ivóvíz-fogyasztása az utóbbi években folyamatosan csökkent, amely a fogyasztói árak emelkedésével magyarázható. A szolgáltatott ivóvíznek a mindenkor érvényben lévő jogszabályi előírásoknak kell megfelelnie. A szolgáltatott víz minősége alapvetően a vízbázisokból termelt nyersvíz minősége, másrészt az elégtelen vízkezelés miatt kifogásolt.

A közüemi ivóvíz szolgáltatás területén fennálló vízminőségi problémák megoldását szolgáló Ivóvízminőség-javító Program valósult meg több dél-hevesi településen (pl. Tiszanána, Újlőrincfalva, Poroszló, Sarud), illetve jelenleg is folyamatban van a Kiskörét, valamint Hevest, Pélyt és Kömlőt érintő program végrehajtása. Kisköre esetében a beruházást a településen szolgáltatott ivóvíz határértéket meghaladó arzéntartalma, valamint az alkalmazott vízkezelési technológia fejlesztése tette szükségessé. A szolgáltatott ivóvíz egyes paraméterei nem teljesítik az előírt határértékeket Heves város, illetve Kömlő és Pély községek esetében sem. Heves és Kömlő településeken az ivóvíz ammónium tartalma, Pély községben az ivóvíz arzén és ammónium tartalma nem felel meg az előírt határértékeknek. A Heves várost ellátó vízmű ivóvíztisztító technológiája a '60-as évek végén épült, a műszaki berendezések műszakilag elhasználódtak, Kömlő és Pély községek jelenleg egyáltalán nem rendelkeznek ivóvíztisztító technológiával.

35. ábra: 1000 lakásra jutó szolgáltatott víz mennyisége Heves megyében és szomszédos megyéiben (2004-2010)

Forrás: KSH alapján, 2004-2010

A 29. ábra a 1000 lakásra jutó szolgáltatott víz mennyiségét (m³-ben) mutatja Heves megyében, valamint szomszédos megyéiben 2004 és 2010 között. A szolgáltatott víz mennyiségének alakulása Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyében csökkenő tendenciát mutat, a többi megyében változó. Mennyisége Pest megyében a legmagasabb (itt 1000 lakásra több mint 100 m³ víz jut), a legalacsonyabb Nógrád megyében (itt 1000 lakásra alig több mint 50 m³ víz jut). Heves megye adatai a középmezőnyben vannak 70-80 m³ körüli szolgáltatott víz mennyiséggel.

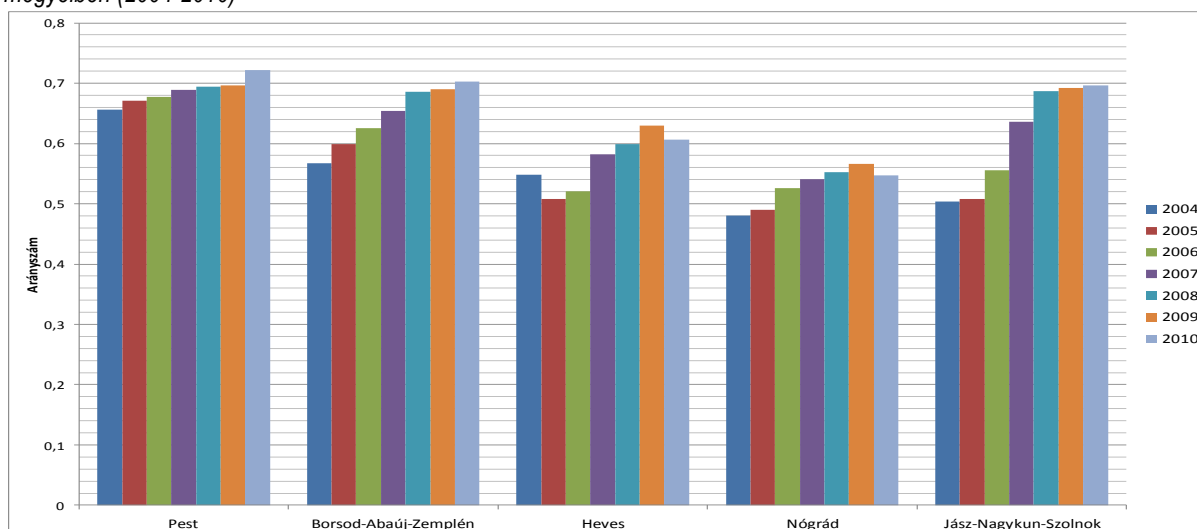
A tisztítás nélküli és a tengelyen szállított szennyvíz viszonyítása az összes szennyvíz mennyiségéhez Heves megyében, valamint szomszédos megyéiben 2004 és 2010 között csökkenő tendenciát mutat. Kiugró értékek döntően 2005-ben voltak, pl. Nógrád megyében ilyenkor a szennyvíz mennyiségének majd' 10%-a tisztítatlan vagy szállított. Heves megyében ugyan ebben az évben ugyanez az érték kb. 5,5%-os, azóta csökken, 2010-ben pedig már csak félszázalék körüli volt.

A köcsatorna-hálózat és az ivóvízvezeték-hálózat aránya Heves megyében, valamint szomszédos megyéiben 2004 és 2010 között: a hálózatok hosszának alakulása mindenhol növekvő tendenciát mutat. Arányuk Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén és Jász-Nagykun-Szolnok megyében 2010-ben egyenlő. Heves megye, valamint Nógrád megye valamennyivel elmaradottabb ezekről.

Az 1000 lakásra jutó szennyvíz mennyisége (m³-ben) Heves megyében, valamint szomszédos megyéiben 2004 és 2010 között ugyan 2009-ig csökkenő tendenciát mutatott mindenhol, azonban 2010-ben Borsod-Abaúj-Zemplén és Jász-Nagykun-

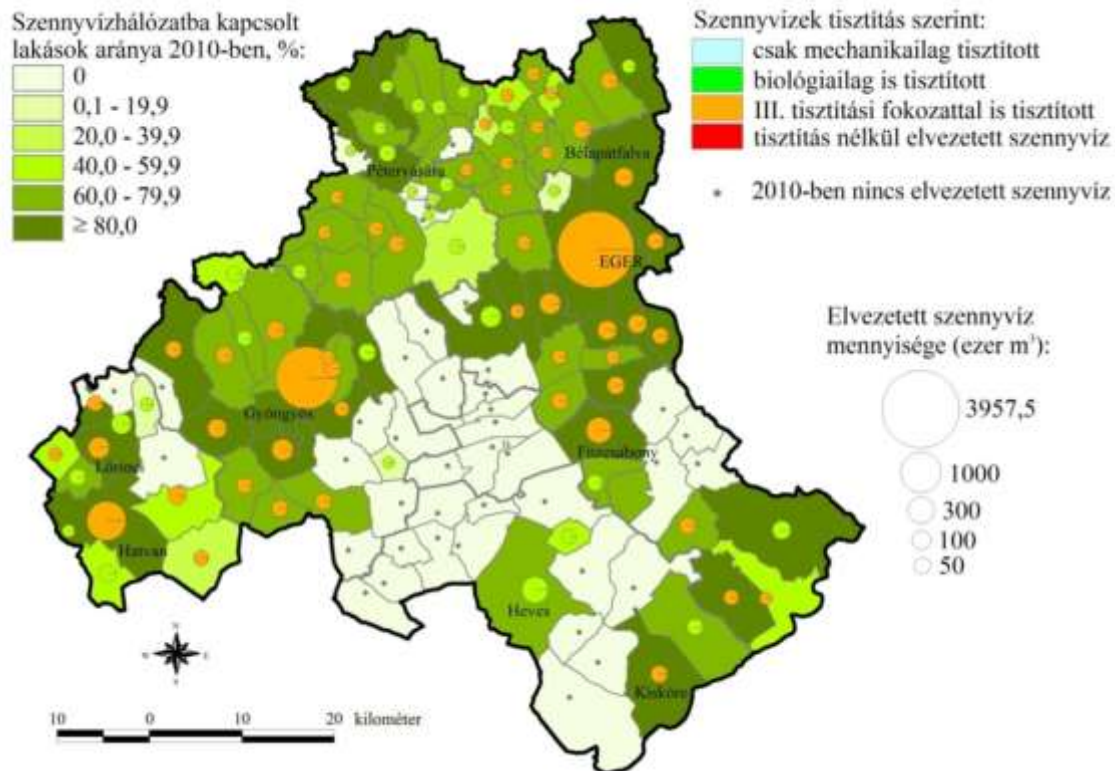
Szolnok megyében kiugróan magas volt (1000 lakásra több mint 180 m³ jutott). Mennyisége Nógrád megyében legalacsonyabb (1000 lakásra kevesebb, mint 120 m³ jut). Heves megye átlagos mennyiséget hoz (2010-ben kb. 130 m³). A közszatorna-hálózat hosszának és az ebbe bekapcsolt lakásoknak az aránya Heves megyében, valamint szomszédos megyékben 2004 és 2010 között: ennek az arálynak az alakulása mindenhol csökkenő tendenciát mutat, vagyis egyre több lakás van rákapcsolva a közszatorna-hálózatra.

36. ábra: A közszatorna-hálózat és az ivóvízvezeték-hálózat hosszának (km) aránya Heves megyében és szomszédos megyékben (2004-2010)

Forrás: KSH adatok alapján, 2004-2010

37. ábra: A szennyvízhálózat néhány területi jellemzője Heves megyében

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

6.4. Energiaellátás

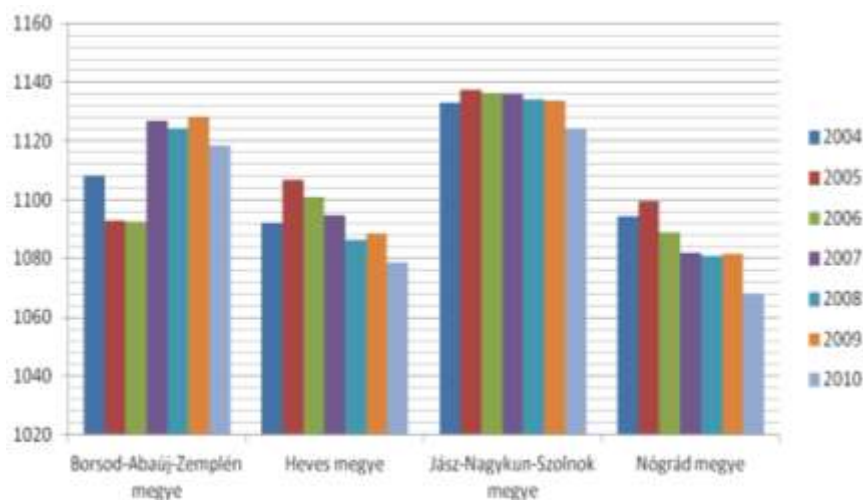
Heves megye területén 2 db – elsősorban – fosszilis energiahordozókon alapuló erőmű működik Lőrinciben és Visontán, valamint 1 db megújuló energiaforráson (víz) alapuló erőmű Kiskörén. A Mátravidéki Erőmű (Lőrinci) területén 1949-53-as években létesített lignit-tüzelésű erőmű az 1980-as évek első felében megszüntetésre került. A területen 1997-2000 között létesített 128 MW teljesítményű gázturbinás erőmű szekunder tartalék céljára szolgál, normál üzemben nem termel. Az utóbbi erőművi blokk várható leállításának ideje 2026-2027-re tehető.

A Mátrai Erőmű (Visonta) blokkjainak száma 7 db. Az erőműben található: 2 db 100 MW-os teljesítményű energiatermelő blokk, mely lignit elégetésével biztosít áramot, 1 db 220 MW-os blokk, valamint 2 db 232 MW-os blokk, amelyek szintén lignit tüzelésűek. Ezen felül 2 db 33 MW-os gázüzemű energiatermelő blokk is működik az erőműben, amelyek részben az energia termelés, részben a két 215MW-os blokk kapacitásának, hatékonyságának a növelésére lettek beépítve. A későbbi fejlesztések szempontjából érdemes figyelembe venni, a különböző blokkok leállításának időpontját: az alacsony hatékonyságú 100MW teljesítményű blokkok leállításának várható időpontja 2015-2016, míg a nagyobbaké 2026-2030. A megye területén található egy megújuló energia alapú vízerőmű Kiskörén, a Tiszavíz Vízerőmű Kft., amely évente átlagosan 90.000 MWh energiát termel. Működik még a megyében egy szél erőmű is Erk község határában.

A megye területén a villamosenergia szállítást biztosító 400 és 220kV-os nagy-feszültségű (átviteli), elosztását szolgáló 120kV-os és közép-feszültségű (20 és 10kV-os) és a közvetlen ellátást biztosító kisfeszültségű (0,4 kV-os) villamos hálózatok találhatók.

Az országos 120kV-os hálózat részét képező Lőrinci-Detk- Mezőkövesd, Detk-Heves-Kisköre-Füzesabony vonalakról kapnak megtáplálást a megye területét ellátó Lőrinci, Heves, Kisköre, Hatvan, Gyöngyös, Eger Észak és Eger Dél 120kV/Középfeszültségű állomások valamint a MÁV igényeit kielégítő Hatvan-MÁV és Füzesabony-MÁV. A középfeszültségű távvezetékek az előző 120kV/középfeszültségű állomásokból a letranszformálást követően kapják az energiát, amelyet települési szinten Középfeszültségű/kisfeszültségű állomásokban tovább transzformálnak 0,4kV-os feszültségszintre, ahonnan a lakások és intézmények kapják a felhasználni kívánt energiát.

Megyei szinten valamennyi háztartás bekötésre került a villamosenergia-rendszerbe, sokszor komoly problémát jelentenek – más megyékhez hasonlóan – a szociális okok miatt nem fizető és ezáltal a hálózatról lekapcsolt háztartások, valamint az illegális árambekötések.

38. ábra: Az 1000 lakásra jutó háztartási villamosenergia-fogyasztók számának alakulása

2004-2010-ig Heves megyében és a szomszéd megyékben

Forrás: KSH adatok alapján, 2004-2010

H

lapíthatjuk, hogy a megyék közül Heves megye a 18. A szomszédos megyékhez, illetve az Észak-Magyarországi régióhoz viszonyítva, mind a megyék, mind pedig a régió által produkált adatok alapján a terület a vidéki átlag alatt helyezkedik el.

Azonban ha a lakások részére szolgáltatott fajlagos villamosenergia-mennyiséget vizsgáljuk megállapítható, hogy Heves megye a vidéki átlag felett teljesített 2010-ben, több energiát használnak fel a lakások, mint pl. Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Ez azért érdekes, mert egyre kevesebb a villamos-energia felhasználó, viszont a kevesebb felhasználó 2010-ben

Heves megye 2004-től 2010-ig vizsgált fajlagos háztartási villamosenergia-fogyasztók számának alakulását nézve megállapítható, hogy 2005-ben volt a legtöbb villamosenergia-fogyasztó a megyében, onnantól kezdve folyamatosan csökkent a szolgáltatásért fizető polgárok száma, hasonlóan a szomszédos megyékhez képest. A grafikon alapján a leginkább érzékelhető változások Heves és Nógrád megyében történtek a 6 év alatt, ennek okai feltehetően – részben legalábbis – a szociális problémákból fakadó, az ELMŰ-ÉMÁSZ felé nem teljesített közüzemi számlák miatt lekapcsolt fogyasztók (6 év alatt a normális lakossági villamosenergia-díj 11,75 Ft/kWh-val lett drágább).

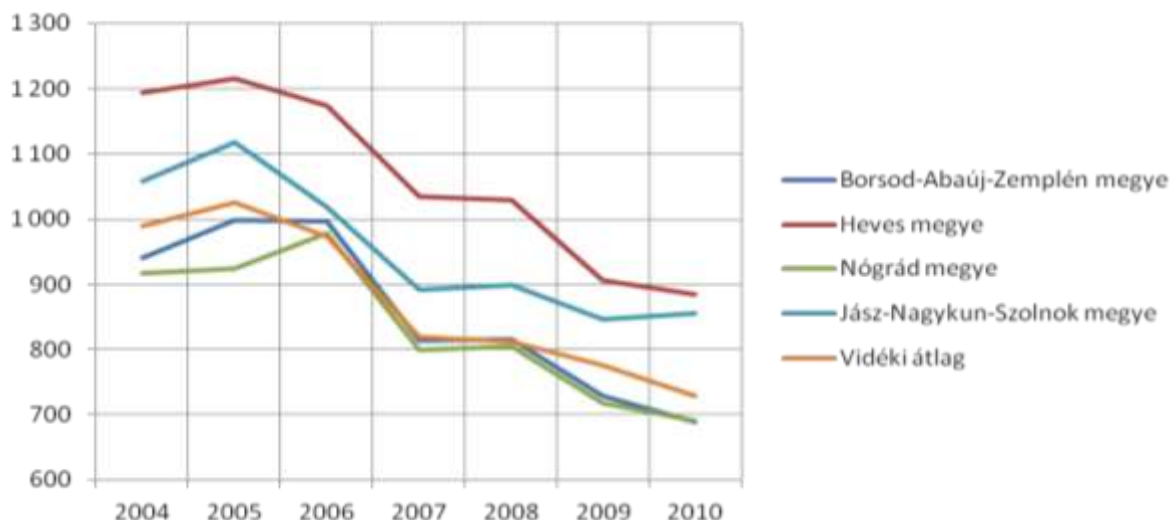
a vidéki átlaghoz viszonyítva megál-

több energiát használt fel, mint a szomszédos megyékben, pl. Jász-Nagykun-Szolnok megyében, ahol a villamosenergia-fogyasztók száma magasabb a Heves megyei felhasználókhöz képest. (Heves megyében közel 175 ezer, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 210 ezer fogyasztó van.) (ÉMÁSZ, 2012). Mégis a Jász-Nagykun-Szolnok megye által felhasznált energia mennyisége kevesebb, mint Heves megye által felhasznált energia mennyisége. Ezek alapján megállapítható, hogy az átlagos, egy lakásra jutó felhasználás nagyobb Heves megyében, mint Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

Az energiaellátás mellett fontos megemlíteni a megyén áthaladó nemzetközi és a megyében felhasznált hazai jelentőségű szénhidrogén szállító vezetékek meglétét is.

A szénhidrogén vezetékek elhelyezkedését tekintve megfigyelhető, hogy a megye déli részén halad át a nemzetközi jelentőségű Mol tulajdonában lévő vezeték, hasonlóan a fő közlekedési útvonalakhoz, illetve a villamosenergia-hálózathoz. A közutakkal ellentétben, a megye északi része is be van kapcsolva az országos és nemzetközi jelentőségű szénhidrogén vezetékek rendszerébe. Nógrád megye felől érkezik Pétervására irányába a fővezeték, amelyben gázt szállítanak. A megyében található és a nemzetközi hálózathoz kapcsolódó gázátadó pontokon keresztül jut el a földgáz a megye településeire. A térség két településén kívül (Szarvaskő és Tarnabod) minden településen kiépült a gázhálózat. A megyében fellelhető gázvezeték-hálózat bővítését, az elkövetkezendő években nem tervezik. A 100 km²-re jutó gázcsőhálózat hossza a vidéki átlag felett van Heves megyében. Ezzel Heves megye a 8. és a szomszédos megyék közül csak Nógrád megye előzi meg (7.). Az acélvezetékek nagy része ki lett cserélve műanyag vezetékekre az elmúlt években. A vezetékek állapota jó, megyei jelentőségű felújítást nem terveznek, csupán - amennyiben szükség van rá - kisebb települési jelentőségű beruházások valósulhatnak meg.

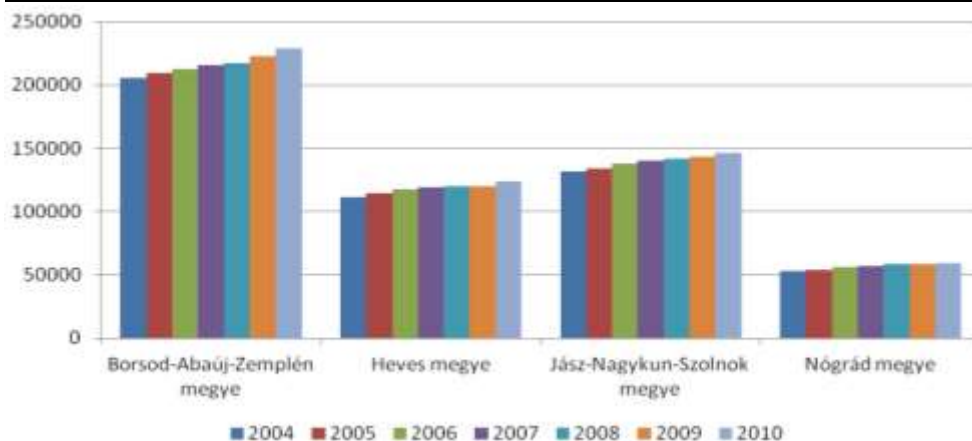
39. ábra: Az 1000 lakásra jutó összes szolgáltatott gáz mennyiségéből a háztartások részére szolgáltatott gáz mennyisége Heves megyében és a szomszédos megyékben a vidéki átlaghoz viszonyítva (átszámítás nélkül) (1000 m³)

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

A gáz árának töretlen emelkedése az elmúlt években teret adott az alternatív fűtési rendszerek kiépítésére (mindazonáltal ez nem jelenti feltétlenül a korszerűsítést, hiszen sokan visszaálltak a régi, elavult fűtési rendszerek újraindítására, ami jelentősen megnöveli a környezet terhelését), azonban Heves megyében mégis erősen érezhető a földgázfelhasználás dominanciája. Heves megyében 2004-től jelentősen csökkent a fajlagos szolgáltatott gáz mennyisége a háztartások számára, azonban a szomszédos megyékhez képest, valamint a vidéki átlaghoz viszonyítva Heves megye jóval a vidéki átlag felett helyezkedik el, megelőzve minden szomszédos megyét.

Azt várnánk, hogy a kevesebb felhasznált gáz mennyisége kevesebb fogyasztót eredményez ezzel szemben 2004-től 2010-ig a földgázfogyasztók száma nemhogy csökkent Heves megyében és a szomszédos megyékben, hanem folyamatosan emelkedett, kivéve Nógrád megyében, ahol 2008-tól stagnált a fogyasztók száma. A gázáremelések miatt feltehetően a jövőben a tovább fog csökkenni a felhasznált lakossági gáz mennyisége és előtérbe kerülnek alternatív energiafelhasználási lehetőségek is.

40. ábra: A gázfogyasztók számának alakulása Heves megyében és a szomszédos megyékben 2004-2010-ig
Forrás: KSH adatok alapján, 2004-2010

Ha az országos lakossági fajlagos gázfogyasztók számát, akik a

felhasznált gázt fűtési célra használják fel, összevetjük a megyékkel, Budapesttel és a vidéki átlaggal, azt a megállapítást kell levonnunk, hogy a vidék első számú gázos fűtési fogyasztói a Heves megyében élők. Ha ezek a gázfogyasztók nem tudnak rövid távon függetlenedni a gáztól, igen jelentős problémákkal kell majd szembenézni a későbbiekben. A megyék közül a Heves megyei gázfelhasználók - és az országos gázfelhasználók is - jelentősen ki vannak téve a nemzetközi gáz-csap-elzárások által okozott veszélyeknek, ezért fontos a gázos fűtésű lakások minél hamarabbi függetlenítése a nemzetközi gázszolgáltatóktól és javasolt más, egyéb fűtési rendszerre való áttérés.

A távfűtésbe és melegvízes hálózatba bekapcsolt lakások aránya Heves megyében alacsony, csupán két településen vehető igénybe a szolgáltatás: Egerben és Gyöngyösön. A megyékhez, Budapesthez és a vidéki átlaghoz képest Heves megye jelentősen le van maradva a távfűtéses hálózatba bekapcsolt lakások fajlagos számának tekintetében.

Heves megye bekapcsolódott és szerves része az országos és nemzetközi energia-ellátórendszernek, azonban nagy probléma, hogy a megye gázfelhasználása jelentősen függ a nemzetközi gazdaságpolitikai helyzetétől. Szükséges lenne a gáztól való függetlenedés és más, alternatív energia-hasznosítási lehetőségek feltárása, a villamos energia- és gázárak folyamatos emelkedése mellett. Annak ellenére, hogy a megújuló energiaforrások felhasználása a megyében még gyermekcipőben jár, meg kell említenünk, hogy itt működik az ország legnagyobb, megújuló vízenergiát hasznosító vízerőműve (Kisköre), melynek teljesítményére a 2003-2006 kötött végrehajtott nagyjavítást és felújítást követően biztonsággal lehet számítani az elkövetkező évtizedekben is. A megye gazdaságának fejlődése érdekében azonban nagy hangsúlyt kell fektetni a különféle megújuló energiaforrások mind teljesebb kihasználására. Heves megye nap- és geotermikus energia valamint biomassza terén jelentős kiaknázatlan potenciállal rendelkezik. A megújuló energiaforrások széles körű elterjedésével növelhetjük a megye energiabiztonságát és elősegítjük az Európai Unió azon célkitűzését, miszerint 2020-ra a megújuló energiák részaránya 20%-ot kell, elérjen az összes energiateljesítményből.

6.5. Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás

Heves megyében a hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a 2001-es 81,8%-ról 2011-re 90%-ra növekedett. Ez az érték közelíti az országos átlaghoz (91,5%). 2006-ban azon lakások közül, ahonnan a hulladékot rendszeresen elszállították csak 2,1% vett részt a szelektív hulladékgyűjtésben. 2011-re ez az arány 50,1%-ra növekedett, mellyel Heves megye jelentősen megelőzi az országos átlagot (31,6%).

Az elszállított hulladék 82%-át Heves megyében a lakosságtól vitték el. Ez az arány országosan némileg alacsonyabb, 72%. 2011-ben országosan a lakosságtól a hulladék mennyiségének 3,8%-át gyűjtötték össze szelektíven, mely Heves esetében – annak ellenére, hogy az országos átlag fölötti a szelektív hulladékgyűjtés elérhetősége - csak 1,76% volt. Ennek oka, hogy a megyében az átlagosnál kevesebb a begyűjtött hulladék mennyisége, továbbá visszavezethető vissza, hogy a megyében nincs megfelelő színvonalú és kapacitású szelektív gyűjtési és válogató rendszer a hulladékok újrahasznosítására. A begyűjtött hulladék nagyrészt még mindig lerakással kerül ártalmatlanításra, csak elenyésző mennyisége kerül újrahasznosításra. A mostani állapot ugyanakkor a lakosság alacsony környezeti tudatosságának és az önkormányzatok korlátozott anyagi helyzetének is köszönhető.

A megyében 2011-ben az összes keletkezett hulladék 2,79%-a volt veszélyes hulladék, míg országosan ugyanez az adat 5,48%. A legnagyobb veszélyes hulladék kezelő cégek (tárolás, végleges lerakás) között említhető a Hunviron Energia- És Környezetgazdálkodási Kft Hatvani hulladékhasznosító telepe, az apci Salker Salakfeldolgozó És Kereskedelmi Kft salakfeldolgozó üze me, valamint a Terra-Vita Környezetgazdálkodási Kft egri, gyöngyösi, valamint hatvani telephelyei. Említésre érdemes – a szemléletformáló hatása okán is - a tarnabodi elektronikai hulladékbontó üzem működése.

Az elszállított nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz 2011-es mennyiségéből országosan 48%-ot tesz ki a lakossági tárolókból elszállított folyékony települési hulladék mennyisége, mely Hevesben csak 24%. Ezzel szemben a közületi és egyéb tárolókból elszállított folyékony települési hulladék részesedése Hevesben eléri a 66%-ot, szemben az országos 41%-al.

2011-ben az ártalmatlanított települési folyékony hulladék mennyiségéből országosan 24%-ot tett ki a közcélú ártalmatlanító telepen ártalmatlanított települési folyékony hulladék mennyisége. Ennek részesedése Heves megyében 29%.

A termelés és a fogyasztás hulladékainak nem szakzerű lerakása környezeti ártalmakat idézhet elő, emellett értékes földterületeket von el a természettől, valamint a mezőgazdaságtól. Heves megyében ezért nagyon fontos feladat a regionális hulladékgazdálkodási rendszerek fejlesztése, ezzel párhuzamosan a kisebb települési hulladéklerakók felszámolása.

Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás

A települési szilárdhulladék-lerakók rekultivációja Heves megyében a Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás területén a KEOP-2.3.0/2F/09-2010-0028 számú projekt keretében folyik. A felszíni és felszín alatti vizek további szennyeződésének megakadályozása és a környezetterhelés mérséklése érdekében, az országos Hulladékgazdálkodási Tervvel és a vonatkozó jogi szabályozással összhangban térségi szinten kell kezelni a települések bezárt, illetve felhagyott szilárdhulladék-lerakóit. Az Új Széchenyi Terv Környezet és Energia Operatív Programjával megvalósuló, KEOP-2.3.0/2F/09-2010-0028 azonosító számú pályázat 100%-os támogatás mellett, összesen 4 963 040 464 forintot biztosít arra, hogy *Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyékben* 36 önkormányzat tulajdonában lévő összesen 38 hulladéklerakó rekultivációja megtörténjen. A hulladéklerakókat 3 féle módon ártalmatlanítják. Az istenmezejei, a sajtóhidvégi és a taktaharkányi hulladéklerakót teljesen felszámolják, vagyis a hulladékot felszedik és elszállítják.

Kétütemű rekultivációt 10 lerakó: Apc, Boldog, Eger, Erdőkürt, Hatvan, Jászfényszaru, Kálló, Kisköre, Verpelét (valamint Tiszaújváros) esetén végeznek. Ez azt jelenti, hogy a mostani projekt keretében egy átmeneti zárórteget alakítanak ki, amelyet később követhet a végleges zárórteget.

A többi helyszínen, 25 lerakónál együtemű, végleges, helyben történő rekultiváció történik meg: Andornaktálya, Ároktő, Bodony, Bükkábrány, Csány, Ecséd, Eger, Egercsehi, Feldebrő, Hort, Kál, Kápolna, Kerecsend, Kompolt, Mátraballa, Noszvaj, Ostoros, Parád, Recsk, Sirok, Szarvaskő, Szirák, Taktaharkány, Tarnaméra, Vanyarc. Ebben az esetben az első lépés a felület formázása, hiszen a hulladéktestet a lehető legkisebb területre össze kell rendezni, majd tömöríteni. Ezután szigetelő réteget alakítanak ki, melynek köszönhetően a csapadékvíz nem jut be a hulladék belsejébe, így nem oldódhatnak ki belőle szennyezőanyagok és nem is kerülhetnek be a talajvízbe. A program legnagyobb eleme éppen az egeri lerakó: ebben összesen csaknem 1,5 millió m³ hulladék van, itt végleges és két ütemű rekultiváció is történik. A rekultiváció jelentősen megváltoztatja majd a lerakók korábbi környezetét. A projekt megvalósítását végző vállalkozók kiválasztása megtörtént, a munkálatok 2012 júliusában kezdődtek el a területek átadásával, s várhatóan 2014 decemberére ér véget a hulladéklerakók rekultivációja.

REGIO-KOM Térségi Kommunális Szolgáltató Társulás

A Társulást 33 település alkotja, mely 2 régióban (Észak-Magyarország, Észak-Alföld), 2 megyében (Jász-Nagykun-Szolnok, Heves) és 2 kistérségben (Jászberényi, Dél-Hevesi) találhatóak. A társulás települései 2000-ben Jásztelek határában regionális települési szilárdhulladék lerakót hoztak létre. Ennek főbb feladatai a területükön működő szemétteltelepek rekultivációja, illetve az állati hulladékok gyűjtése és elszállítása. A „REGIO-KOM Térségi Kommunális Szolgáltató Társulás Jászberényi és Dél-hevesi kistérségében lévő 31 település felhagyott szilárd hulladéklerakójának rekultivációja” (KEOP-2.3.0/2F/09-2010-0007) keretein belül 31 település felhagyott hulladéklerakója kerül rekultiváció alá. A projekt II. forduló támogatási szerződéssel rendelkezik, a közbeszerzések elkezdődtek. A „REGIO-KOM Térségi Kommunális Szolgáltató Társulás Jászberényi és Dél-Hevesi kistérsége szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerének fejlesztése” (KEOP-7.1.1/09-2009-0006) az első forduló végén tart, szeptemberre tervezett a II. forduló projekt beadása. Ennek megvalósulása 4 hulladékudvar építését, a hulladéklerakó telep fejlesztését, a térségben házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés bevezetését és a házi komposztálást eredményezi.

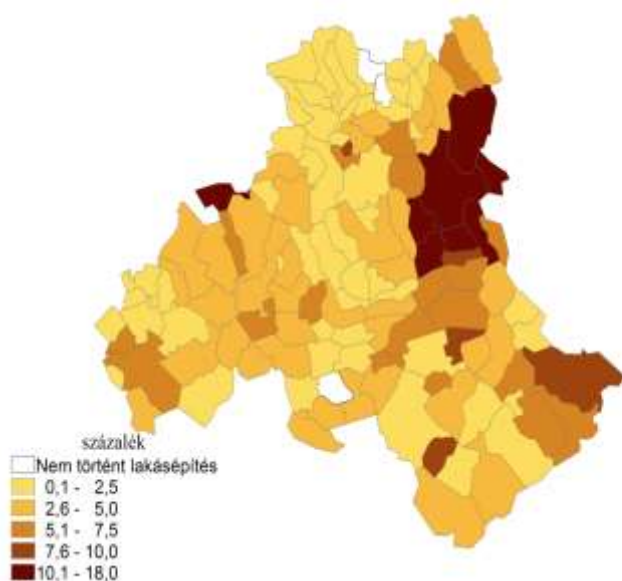
Tisza-tavi Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás

A Tisza-tavi Regionális Hulladékgazdálkodási Társulást négy megye 42 települése alkotja, Heves megyéből 10 település tagja a szervezetnek, a gesztorságot Tiszafüred látja el.

6.6. A települések jellemző lakásviszonyai

Heves megyében 2011-ben a lakásállomány 134764 volt. A laksűrűség, vagyis a száz lakásra jutó lakos ekkor 227 volt a megyében, mely kismértékben alacsonyabb az országos átlagnál (228). A megye népességének mintegy 58%-a él olyan településeken napjainkban, ahol a laksűrűség nagysága alacsonyabb az országos átlagnál. 6 olyan település van a megyében, ahol a 2011-es laksűrűség 20%-al haladta meg az országos átlagot: Kerecsend, Egerbakta, Mónosbél, Kápolna, Hal-majugra és Ostoros.

41. ábra: A 2000 és 2011 között épített lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában
Forrás: KSH adatok alapján, 2011

2011-ben Heves megyében 190 új lakás épült. Ez a szám 10000 lakosra vetítve 6,2 lakást jelent. Ez az érték jelentősen alacsonyabb az országos átlagtól, mely 12,7 volt. 2011-ben a megye 71 településén nem volt lakásépítési tevékenység. A további ötven település közül, ahol volt lakásépítés 35 olyan volt, ahol a fajlagos lakásépítés az országos átlagnál alacsonyabb. A legjobb helyzetben 2011-ben Demjén (68,1), Egerszalók (37,1) és Pálosvörösmart (27,7) volt.

2000 és 2011 között 7346 lakás épült Heves megyében. Ez az érték a 2011. évi lakásállománynak a 15,3%-át teszi ki. A jelzett arány országos átlagban csak 8,6%. Három olyan település van a megyében, ahol 2000 és 2011 között egy lakás sem épült: Szentdomonkos, Szúcs, Zaránk. 109 olyan település van, ahol a jelzett időszakban épített lakások aránya alacsonyabb, mint az országos átlag, vagyis a megyei átlag kedvező volta csupán 12 településnek köszönhető. Közülük is kiemelkedik Felsőtárkány (18%), Egerszalók (16,7%) és Ostoros (15,5%).

lésnek köszönhető. Közülük is kiemelkedik Felsőtárkány (18%), Egerszalók (16,7%) és Ostoros (15,5%).

6.7. Összefoglalás

Heves megye fontos szereppel bír a vonalas infrastruktúra rendszerek közül a közút- és a vasúthálózat, a szénhidrogén-szállító és az energiaellátást biztosító vezetékek hálózatában egyaránt.

A fő közlekedési útvonalak a megye középső sávjának déli részén, az Alföld határában lettek kialakítva. Itt húzódnak a megyén áthaladó országos és nemzetközi jelentőségű közúti és vasúti útvonalak egyaránt. **Összességében megállapítható, hogy Heves megye közlekedési infrastruktúrája a jelentős területi egyenlőtlenségek miatt fejlesztésre szorul.** A megye déli részén húzódó országos és nemzetközi vonalas infrastruktúra rendszerek adják a megye közlekedési hálózatának a gerincét, azonban a megye többi (északi) részein a déli részekhez viszonyítva jelentős elmaradások mutathatók ki az infrastruktúra fejlettségének terén. **A megye versenyképességének növelése érdekében olyan beruházásokra van szükség a megyében, amelyek összekötik Észak-Heves megyét Dél-Heves megyével, ezzel megteremtve a lehetőséget az elmaradott, fejlesztésekre váró települések számára.** A közösségi közlekedési kapcsolatok javítása, valamint a kerékpárút-hálózat infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen a térség „európaiabbá” válásához.

Az 1000 lakásra jutó szolgáltatott víz mennyiségének alakulása (m3-ben) Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyében csökkenő tendenciát mutat, a többi környező megyében változó. Mennyisége Pest megyében a legmagasabb, a legalacsonyabb Nógrád megyében. Heves megye adatai a középmezőnyben vannak 70-80 m3 körüli szolgáltatott víz mennyiséggel.

Heves megye területén 2 db - elsősorban - fosszilis energiahordozókon alapuló erőmű működik Lörinciben és Visontán, valamint 2 db megújuló energiaforráson (víz és szél) alapuló erőmű Kiskörén illetve Erken.

A megye területén 3 fajta villamosenergia-átviteli távvezeték húzódik: nagyfeszültségű (400/120 kV), középfeszültségű és alacsonyfeszültségű távvezeték. Megyei szinten valamennyi háztartás bekötésre került a villamosenergia-rendszerbe, problémát a szociális okok miatt nem fizető és ezáltal, a hálózatról lekapcsolt háztartások, valamint az illegális árambekötések jelentik. Heves megye 2004-től 2010-ig vizsgált időszakában 2005-ben volt a legtöbb villamosenergia-fogyasztó a megyében, onnantól kezdve folyamatosan csökkent a szolgáltatásért fizető polgárok száma, hasonlóan a szomszédos megyékhez.

A távfűtésbe és melegvízes hálózatba bekapcsolt lakások aránya Heves megyében alacsony, csupán két településen vehető igénybe a szolgáltatás: Egerben és Gyöngyösön.

Heves megye bekapcsolódott és szerves része az országos és nemzetközi energia-ellátórendszernek, azonban nagy probléma, hogy a megye gázfelhasználása jelentősen függ a nemzetközi gazdaságpolitikai helyzettől. Szükséges lenne a gáztól való függetlenedés és más, alternatív energia-hasznosítási lehetőségek feltárása, a villamos energia- és gázárak folyamatos emelkedése mellett. A megújuló energiaforrások felhasználása a megyében még gyermekcipőben jár, azonban a megye gazdaságának fejlődése érdekében, minél hamarabb hangsúlyt kell fektetni a megújuló-energia alapú fejlesztésekre.

Heves megyében a hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a 2001-es 81,8%-ról 2011-re 90%-ra növekedett. Ez az érték magasabb, mint az országos átlag (91,5%). 2006-ban azon lakások közül, ahonnan a hulladékot rendszeresen elszállították csak 2,1% vett részt a szelektív hulladékgyűjtésben. 2011-re ez az arány 50,1%-ra növekedett, mellyel Heves megye jelentősen megelőzi az országos átlagot (31,6%).

VII. HEVES MEGYE TELEPÜLÉSEINEK INTÉZMÉNY-FELSZERELTSÉGE

7.1. Egészségügyi és szociális intézmények

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 88. § (1) bekezdés alapján a beteg lakóhelyén, illetve annak közelében biztosítani kell, hogy választása alapján igénybe vehető, hosszú távú, személyes kapcsolaton alapuló, nemétől, korától és betegsége természetétől függetlenül folyamatos egészségügyi ellátásban részesüljön. Más néven ezt nevezzük alapellátásnak az egészségügyben, amit a megye településein háziorvosi szolgálatok végeznek. A kisebb településeken ugyanakkor gyakran ellátási szerződés, feladat-ellátási szerződés keretében magán vállalkozások, esetleg intézmény irányító társulásokon vagy körjegyzőségeken keresztül több településen biztosítják együtt ezeket az alapellátásokat. A háziorvosi társadalom koreloszlásának eltolódása az idősebb generációk felé, illetve egyes praxisok betöltetlen mivolta ugyanakkor helyenként problémát jelent. Heves megye ebben a tekintetben az országos ranglista vége felé helyezkedik el, igaz hogy a szomszéd megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád is rosszabb pozícióban van.

Az OEP 2011-es adatai szerint Heves megyében ez a probléma Lőrincit, Tarnaszentmiklóst, Hatvant, Egercsehit és Novajt érintette.

A következő szintet a járó- és fekvőbeteg ellátás jelenti, ami az ellátás specialitásával egyenes arányban koncentrálnak területileg.

A megyében mentőállomások az alábbi településeken találhatók: Eger, Gyöngyös, Hatvan, Heves, Kál, Pétervására, Petőfibánya, Poroszló, Recsk és Bélapátfalva.

2011-ben a megyében összesen 88 db gyógyszertár működött, ugyanakkor 79 településen nem volt patika, vagy csak fiókgyógyszertár funkcionált. A megyeszékhelyen (21 db) kívül még Gyöngyösön (13), Hatvanban (8), Hevesen (4), Adácson (2), Kiskörén (2) és Füzesabonyban (2) volt több patika.

A 2007-2013 közötti ciklusban Heves megyében 35 db nyertes pályázat keretében mintegy 7,8 milliárd forint támogatást nyertek el a pályázók az alap- és járóbeteg szakellátás, valamint a fekvőbeteg ellátás fejlesztésére: Az ÉMOP-4.1.1 konstrukció keretében 24 db pályázat nyert el mintegy 1,270 mrd Ft támogatást az egészségügyi alapellátás fejlesztésére, míg 2 db pályázat közel 850 millió Ft-ot a járóbeteg szakellátás korszerűsítésére (elsősorban a leromlott állapotú ingatlanok infrastrukturális fejlesztésére és energetikai korszerűsítésére, valamint eszközbeszerzésre). Az ÉMOP-4.2.2. konstrukció keretében – egyéb más önkormányzati feladatokat ellátó intézmények mellett – az egészségügyi alapellátást nyújtó orvosi rendelők akadálymentesítésére 6 db önkormányzat nyert el 54,7 millió Ft támogatást. TIOP pályázatok keretében 3 db nyertes pályázat segítségével összesen 5,6 mrd Ft támogatást fordíthattak a megye kórházai infrastrukturális és szervezeti fejlesztésre (Markhot Ferenc Kórház, Eger – 4,5 mrd Ft, Bugát Pál Kórház, Gyöngyös – 1,1 mrd Ft).

Alapellátás:

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 88. § (1) bekezdés alapján a beteg lakóhelyén, illetve annak közelében biztosítani kell, hogy választása alapján igénybe vehető, hosszú távú, személyes kapcsolaton alapuló, nemétől, korától és betegsége természetétől függetlenül folyamatos egészségügyi ellátásban részesüljön. Más néven ezt nevezzük alapellátásnak az egészségügyben, amit a megye településein háziorvosi szolgálatok végeznek. Az alapellátás célja a lakosság egészségét fejlesztő, a betegségeket megelőző tevékenység, illetve az egyén egészségi állapotának figyelemmel kísérése, valamint egészségügyi felvilágosítása, gyógykezelése, gondozása és rehabilitációja. Heves megyében nem folyik orvosi egyetemi képzés, klinikák sem működnek, melyek szakember vonzó és megtartó képességgel bírnak, így a dolgozó orvosok tízezer lakosra vetített száma az országosnál alacsonyabb. A háziorvosok a kisebb településeken gyakran ellátási szerződés, feladat-ellátási szerződés keretében magán vállalkozásokként, esetleg intézmény irányító társulásokon vagy körjegyzőségeken keresztül több településen biztosítják az alapellátásokat. Elvileg az alapellátás szintjén jelentős ellátási zavar nem jelentkezik, néhány térségben alacsony lakosságszám miatt nem tudják betölteni az állást, a városokban pedig esetenként nagy ellátási létszámok vannak. Heves megyére jellemző az úgynevezett vegyes praxisok (felnttek és gyermekek ellátását is végzők) működése, különösen magas (40%) a részesedésük, közel kétszerese ez a szám az országos átlagnak (21%). Ebből adódóan a hazai átlagnál kisebb hányadban dolgoznak a kizárólag felnőtteket ellátó háziorvosok, valamint a gyermekeket gyógyító házi gyermekorvosok. A működő háziorvosok száma 2000-ben 161 fő, 2009-ben 155 fő míg 2011. évben 153 fő volt. A csökkenő tendencia az előbbi adatokból jól szemléltethető. A működő házi gyermekorvosok száma 2000-től egészen 2011. évig 37 fő. Az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 2010-ben Heves megyében 1604, az Észak-magyarországi régióban 1576, míg az országban 1548 fő volt.

A háziorvosi társadalom koreloszlásának eltolódása az idősebb generációk felé, illetve egyes praxisok betöltetlen mivolta ugyanakkor helyenként problémát jelent. A Heves megye ebben a tekintetben az országos ranglista vége felé helyezkedik el, igaz hogy a szomszéd megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád is rosszabb pozícióban van. Az OEP 2011-es adatai szerint Heves megyében ez a probléma Lőrincit, Tarnaszentmiklóst, Hatvant, Egercsehit és Novajt érintette.

Szakorvosi ellátás a megye területén Hevesen, Füzesabonyban

A következő szintet a járó- és fekvőbeteg ellátás jelenti, ami az ellátás specialitásával egyenes arányban koncentrálódik területileg.

Az egészségügyi szakellátó intézmények számának illetve ellátó telephelyeinek megőrzése, funkcióban tartása együttműködésének javítása indokolt, sőt fejlesztendő.

A Megye egészségügyi és szociális ellátó intézményei épületeinek állapota heterogén de inkább leromlott, gyakran az építés óta, mely több esetben a múlt század derekára tehető, nem volt bennük jelentős felújítás, rekonstrukció. Tekintettel az ingatlanok korára, és műszaki állapotára, jelentős forrásszükségletet generálnak, mind a korszerűsítés (belső struktúraváltás, komfortosítás) mind pedig az energetikai hatékonyság területén.

A kórházak infrastrukturális megújítása és a szakmai profilok tisztítása, koncentrálása és fejlesztése javíthatja az orvosok és egészségügyi dolgozók munkakörülményeit, motivációját és megtartását, illetve a betegellátás színvonalát a megyében.

Heves megyében három kórház áll a betegek szolgálatára, Egerben, Gyöngyösön és Hatvanban. Heves megye területén 2011-ben 2163 db működő kórházi ágy volt, ez a szám az engedélyezett kórházi ágyak maximumát jelenti. A kórházi ágyak száma csökkenő tendenciát mutat mivel 2000-ben még 2647 db kórházi ágy volt megtalálható a megye kórházaiban.

A megye területén az egri **Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézet** az egyedüli súlyponti egészségügyiellátó egységrendszer. A kiemelt, súlyponti kórház egyben sürgősségi centrum is.

Szakrendelése az alábbi területekre terjednek ki: Aneszteziológia, Belgyógyászat, Belgyógyászat (Immunológia), Angiológia, Carotis UH, EEG szakrendelés, Gasztroenterológia, Haematológia, Diabétesz Gondozó, Endokrinológia, Kardiológia, Nefrológia, Gyermek általános szakrendelés, Gyermek kardiológia, Gyermek Pulmonológia, Gyermek Diabetológia és Endokrinológia, Gyermek Hematológia, Gyermek Gyógytorna, Gyermek Pszichiátriai Gondozó, Neonatológiai szakrendelés, Bőrgyógyászat- Bőrgondozó, Bőrgyógyászati Allergológia, Bőr Allergológia, Beszédgondozó, Foglalkozás-egészségügy, Fül-Orr-Gégészet, Audiológia, Genetikai Laboratórium, Infektológiai szakrendelés, Védőoltási tanácsadás, Infúziós kezelő, Mozgásszervi Rehabilitáció, Neurológia, Ortopédia, Onkológiai gondozó és onkoterápiás szakrendelés, Onkoterápia, Pszichiátriai Osztályos szakrendelés, Neurózis szakrendelés, Felnőtt Ideggondozó, Addiktológiai szakrendelés, Reumatológia, Fizioterápia, Gyógytorna, Sebészet általános, Emlő szakrendelés, Érsebészet, Idegsebészet, Proktológia, Sztóma gondozás, Szájsebészet, Szemészet, Szülészet-Nőgyógyászat, Nőgyógyászati Genetikai szakrendelés, Család- és Nővédelmi Tanácsadó, Infektológia, Inkontinencia, Klimax, Nőgyógyászati UH, Várandós ambulancia, Traumatológia, Kézgondozó, Tüdőgyógyászati szakrendelés, Urológia)

A kórházban 227 fő orvos látja el gyógyító feladatát.

A megye második legnagyobb kórháza a Bugát Pál Kórház Gyöngyösön.

Jellegzetes városi kórház-rendelőintézet, hazai viszonylatban a középnagy gyógyító egységek közé tartozik. A Bugát Pál Kórház feladata a város és vonzáskörzetébe tartozó lakosság egészségügyi ellátása, kórházi kezelése, utókezelése, gondozása, a prevencióban való részvétel. A Bugát Pál Kórház Gyöngyös Város Önkormányzatának tulajdonában, jelenleg a Medical Investments Zrt. működtetésében végzi gyógyító munkáját. Területi ellátási körzete Gyöngyös mellett további két város és 42 község. Osztályai (belgyógyászat, szülészeti-nőgyógyászati osztály, egynapos sebészet, fül-orr-gégészeti, krónikus ellátás, kúraszerű ellátás, neurológia osztály, gasztroenterológiai egység, gyermekgyógyászat, laboratórium, endoszkópos laboratórium, tüdőgondozó, vérellátó, patológia, radiológia) teljeskörű szakmai ellátást nyújtanak mintegy 100.000 területi, részleges szakmai ellátást nyújtanak további 40.000 területi lakos részére. A kórház ágy száma 441 ebből 208 krónikus ellátást szolgál. A kórház dolgozóinak száma 484 fő.

2. Heves megye harmadik kórháza az Albert Schweitzer Kórház Rendelőintézet Nonprofit Közhasznú Kft. Hatvanban.

A kórház alapvető tevékenysége a járóbeteg- és a fekvőbeteg-szakellátás (10 osztályon és 295 ágyon, átlagosan 86 ezer ellátandó lakosra). A legtöbb ellátandó településsel és lakossal (több mint 200 ezer ember) működő traumatológia, valamint a sebészet (86 ezer ellátandó lakos) kiemelkedő fontosságú az Albert Schweitzer Kórház számára. Ez utóbbit alátámasztja az is, hogy Észak-kelet felé (Eger 77 km, Miskolc 132 km – M3-as!) és dél-nyugat felé (Budapest, Róbert Károly körút 56 km – M3-as!), nyugat felé (Vác 47 km), észak felé (Salgótarján 59 km – Mátra!), dél felé (Szolnok 77 km) egyáltalán nincs másik

traumatológiai osztály. Így pl. a gyakori és sokszor súlyos közúti balesetek esetén az ellátandóknak az ASK-ba történő gyors beszállítása – a professzionális kezelésen és a modern technikán túlmenően - önmagában megnöveli a túlélés esélyét.

A hatvani kórház adottságai ezen túl is kiválóak a magas szintű sürgősségi ellátásban való részvételre. A kórház (és a város) elhelyezkedése predesztinálja az intézményt arra, hogy a sürgősségi ellátás bázisa legyen Heves megye nyugati felében, vagy más megközelítésben az Észak-Közép-Magyarországi térség keleti részén.

Az intézet működésében hosszú távon is kiemelt jelentősége van a kórház legfőbb profilját képező traumatológiai ellátás továbbfejlesztésének, a sebészeti ellátás megerősítésének, és kisebb mértékben a kardiológiai és neurológiai profilok bővítésének.

A sürgősségi ellátás fejlesztése a két (három) kórházban szintén szorosan kapcsolódó terület. A diagnosztikai és gépműszer fejlesztések, a járóbeteg rehabilitáció fejlesztése előmozdíthatja a lakosság közeli ellátások fejlesztését, a járóbeteg szakellátás definitív ellátásának jellegét.

A fenti kórházakon kívül meg kell említenünk a Parádfürdői Állami Kórházat is.

A Parádfürdői kórház mozgásszervi rehabilitációs osztálya jelenleg 70 kórházi ágygal rendelkezik, ahol a szakterületre vonatkozó konzervatív terápiás lehetőségek kihasználásával szakorvosok, fizioterapeuták, gyógytornászok valamint a nővéri és ápoló személyzet együttműködő munkája hivatott segíteni a betegek gyógyulását. A kórház rendelkezik labor- és képalkotó valamint denzitometriai diagnosztikai háttérrel is amely tovább segíti a betegek állapotának felmérését, nyomonkövetését. A kórház fő területe a mozgásszervi gyógyászat amely a gyulladásos valamint degeneratív gerinc- és ízületi megbetegedések, csontrendszeri és izombetegségek, neurológiai kórképek, valamint bizonyos belgyógyászati betegségek mozgásszervi manifesztációinak gyógykezelését foglalja magába. A kórház gasztroenterológiai rehabilitációs osztályán 25 ágyon az alábbi esetek gyógyítása történik: Műtétek utáni korai rehabilitáció, mesterséges táplálásra szoruló, krónikus emésztőszervi betegek kezelése, reflux betegség, ulcus betegség, idült hasnyálmirigy gyulladás, máj-epeutak betegségei (funkcionális és orgánikus), vastagbél betegségek – IBS, IBD, korábban különböző nagy hasi műtéteken átesett betegek késői kezelése. A kórház krónikus belgyógyászati osztálya is rendelkezik.

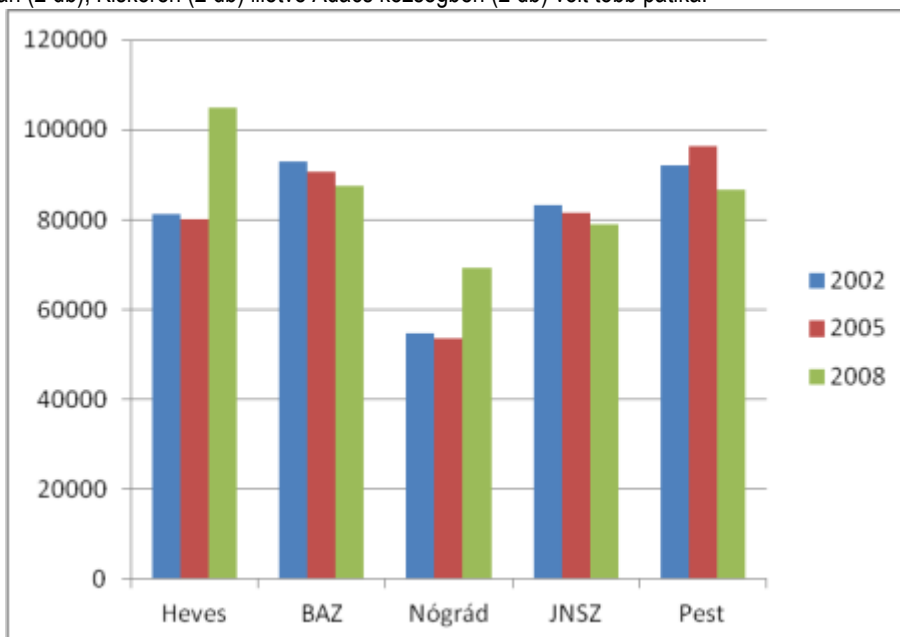
A 2012-es egészségügyet érintő változások a megye kórházait is érintették. Az eddig önkormányzati fenntartású kórházak a Nemzeti Erőforrás Minisztérium irányítása alá kerültek, az intézmények fenntartói, operatív irányítási feladatait pedig a Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet (GYEMSZI) vette át.

A megyében mentőállomások az alábbi településeken találhatók: Eger, Gyöngyös, Hatvan, Heves, Kál, Pétervására, Petőfibánya, Poroszló, Recsk és Bélapátfalva.

2011-ben Heves megye területén összesen 88 db gyógyszertár működött, ugyanakkor 78 településen nem volt patika, vagy csak fiókgyógyszertár funkcionált. A megyeszékhelyen (21 db) kívül még Gyöngyös városában (13 db), Hatvanban (8), Hevesen (4 db), Füzesabonyban (2 db), Kiskörén (2 db) illetve Adács községben (2 db) volt több patika.

42. ábra: Az egy kórházra jutó átlagos lakosságszám a megyében és a szomszédos területeken
Forrás: KSH adatok alapján, 2002-2008

Az egy kórházra jutó átlagos lakosságszám a megyében 2008-ra ugrott meg, aminek következtében a megye a környező térségekhez képest hátrányos helyzetbe került. Természetesen ez csak egy nyers statisztikai érték, a kórházak vonzáskörzetének pontos leírásával eltérő területi adatok állíthatók elő.

Az egészségügyi alapellátás és a fekvőbeteg ellátás területén a 2010. és a 2011. években a pénzügyi egyensúlyi helyzetkedvező irányba változott a teljesítményarányos OEP támogatás növekedésének, valamint a saját bevételek növelésére és a ráfordítások csökkentésére irányuló intézkedéseknek, továbbá a konszolidációs támogatásoknak a hatására. Mindezek azonban nem voltak elegendőek ahhoz, hogy a rendelők és a kórházak teljes körénél megteremtsék a gazdálkodás pénzügyi egyensúlyát, és biztosítsák annak hosszú távú megőrzését. A likviditási problémák és a fizetési késedelmek fennmaradtak. A működési bevételeken belül minden évben meghatározó volt az OEP-től származó támogatások aránya.

Bentlakásos idősok otthonából 2011-ben 10 létezett, mindösszesen több mint 1600 férőhellyel, ahol 1535 szépkorút gondoztak, azaz a kihasználtság majdnem 96%-os volt 2011-ben. Heves megye számos településén kiépült a jelzőrendszeres házi segítségnyújtó rendszer, amiben megkezdte 65 településen majdnem 900 személy részesült. Heves városban valamint Andornaktályán működik fogyatékosok számára is elérhető ápoló-gondozó otthon és rehabilitációs intézet, utóbbiban a tartós egészségügyi ellátásra nem szoruló, önellátásra részben vagy teljesen képes személyek kerülhetnek elhelyezésre. A 2007-2013-as időszakban a megyében a szociális alapszolgáltatások és ellátások fejlesztésére 11 db nyertes pályázat keretében összesen több, mint 943 millió Ft uniós támogatás került felhasználásra többek között az időskorúakról gondoskodó komplex és integrált rendszer kialakítása érdekében is.

A gyermekvédelmi szakellátásban részesülők száma 2002 óta folyamatos csökkenést mutat, ennek ellenére 2010 évben 441 fő került a családjá helyett ideiglenes, átmeneti vagy tartós nevelésbe (pl: gyermekotthon, lakásotthon, nevelőszülő).

Az Európa 2020 stratégia három prioritást - intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés - célkitűzést határozott meg. Éppen ezért fontos a szociális és oktatási szolgáltatások kellő színvonalú fenntartása és fejlesztése.

7.2. Köznevelési és nevelési intézmények

A köznevelési intézmények kategóriába az óvodától kezdve a középiskoláig minden beletartozik, tehát csak a felsőoktatási intézmények hiányoznak. Látható, hogy Heves megyében csökkent az intézmények száma, ami az országos vidéki átlagnak megfelel. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest megyében nőtt ez a szám a vizsgált periódusban.

Az egy köznevelési feladatellátási helyre eső lakosságszám alapján Heves megye közepesen jó helyzetben van, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék vannak nála is jobb helyzetben, míg a többi szomszédos térség rosszabb szituációban van.

Az internet egyre nagyobb szerepet tölt be az oktatásban és a kultúrában, így az intézmények ellátása nagyon fontos szempont kell, hogy legyen. Összességében az ábrán megfigyelhető, hogy minden megyében javult a helyzet a vizsgált időszakban, ugyanez figyelhető meg akkor, ha a vidéki átlagot nézzük.

A bölcsődék 100.000 lakosra jutó számáról megállapítható, hogy Heves megye valamennyivel az országos vidéki átlag alatt van, de jobb a helyzete mint a régió más megyéinek. Az intézmények kihasználtságát vizsgálva megállapítható, hogy az elmúlt évekig túlszűfoltak voltak a bölcsődék, de az utóbbi évtizedek fejlesztései sokat segítettek ezen a problémán.

7.3. Felsőoktatási intézmények a megyében

7.3.1. Eszterházy Károly Főiskola

Az Eszterházy Károly Főiskola az Észak-magyarországi Régió önálló, többkarú főiskolája, a magyar állami felsőoktatás főiskolai szektorának meghatározó, dinamikusan fejlődő intézménye. Az Európai Unió felsőoktatási intézményeinek nyitott és együttműködésre képes partnere. Európai, országos és regionális feladatokat vállaló szellemi, kulturális, szolgáltatási és információs centrumként szerves része a megyei és regionális központ szerepét betöltő Egernek. Az 1774-ben alapított intézmény a hazai főiskolai szintű tanárképzés egyik jelentős képviselője lett. A főiskola a folyamatos fejlesztés eredményeképpen egyre több képzési ágban vállalt a munkaerő-piaci igényekhez a korábbinál jobban igazodó képzéseket. A főiskolai szintű képzéseken túl néhány szakon egyetemi képzést is folytatott. A '90-es években lezajlott integráció során önálló maradt, és korszerű szervezetfejlesztést végrehajtva többkarú főiskola lett. Az átalakulás folyamatában külön figyelmet fordított az oktatás minőségének megőrzésére és fejlesztésére. Az intézményben ma négy karon: a Bölcsészettudományi (BTK), a Gazdaság- és Társadalomtudományi (GTK), a Tanárképzési és Tudástechnológiai (TKTK), valamint a Természettudományi (TTK) Karokon folyik az oktatás és a kutatás. A Pázmány Péter Program keretében induló Egerfood Regionális Tudásközpont országosan és nemzetközi viszonylatban is elismert eredményeket ért el a kutatás-fejlesztés-innováció (k+f+i) vonatkozásában. A karokon regionális kutatóközpontok és különböző kutatócsoportok folytatnak eredményes munkát. Az intézmény a felsőoktatás képzési rendszerében történt átalakulás eredményeként 30 szakon alapképzésben, 8 szakon diszciplináris mesterképzésben, valamint 26 szakon a mestertanárképzésben folytat oktatást. 2010-ben a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság akkreditálta az első doktori iskolát a Történelemtudományi Doktori Iskolát, majd 2012-ben a Neveléstudományi Doktori Iskolát. Az intézmény 20 program alapján folytat felsőfokú szakképzést, és 27 szakon szakirányú továbbképzést. Nemzetközi kapcsolataik eredményeképpen képzési kínálatuk 2 mesterszakkal is gazdagodott.

A képzések szükségleteinek megfelelően a kari szervezetben tanszékeket integráló intézetek, illetve önálló tanszékek működnek. A *kutatói egységek* a karokon több tudományterületen végzett kutatásokhoz kapcsolódva jöttek létre. Kutatóközpontok, illetve kutatócsoportok működnek alapkutatási, kutatásszervezési, szolgáltatási, projektkoordinációs tevékenységet végezve. A főiskola a régió gazdasági, civil és önkormányzati szerveivel együttműködve tudásközpontként funkcionál. A főiskola hallgatói létszámának egésze és a nappali tagozaté is hosszú évek óta stabil, a jelentkezők száma növekvő, a felvettek három-négyszerese.

Az egyetemi cím erősítené a város, a megye presztízsét, vonzerejét, népesség- és diplomásmunkaerő-megtartó képességét, segítve elsősorban a térség társadalmi és gazdasági fellendülését is.

7.3.2. Károly Róbert Főiskola

A Károly Róbert Főiskolán (KRF) négy intézeten (Agrár- és Környezettudományi Intézet, Közgazdasági, Módszertani és Informatikai Intézet, Turizmus, Területfejlesztési és Idegen Nyelvi Intézet, Üzleti Tudományok Intézete) kívül 4 kutatóintézet (Fenntarthatósági Innovációs Technológiai Centrum (FITC), Agrárkutató Központ, Távérzékelési és Vidékfejlesztési Kutatóintézet, Gazdasági és Társadalomtudományi Kutatóintézet) végzi a munkát. Az intézmény kiemelkedő, nemzetközileg is elismert kutatásokat végez a távérzékelés, a zöldenergia kutatás valamint a turizmus területén.

A főiskola képzési kínálatának szerkezetét meghatározza a három fő képzési terület: a két évtizede folyó közgazdasági, és a főiskola közel 4 és fél évtizedes történetével egyidős mezőgazdasági jellegű képzés (a többciklusú képzési rendszerben a gazdaságtudományi és az agrár képzési területek), melyet másfél éve az informatikai képzési területhez tartozó gazdaságinformatikus képzés egészít ki. A Károly Róbert főiskolán 19 felsőfokú szakképzés, 14 alapképzési és 4 mesterképzési szak van akkreditálva.

14. táblázat: A KRF képzési programjai számszerűsítve

	Mesterképzés	Alapképzés	Felsőfokú szakképzés	Szakirányú továbbképzés egyéb
Működő	4	14	19	4
Fejlesztésben	0	konszolidáció	átalakítás (FOSZ)	igény/kereslet

Forrás: KRF, 2012

Az elmúlt 3-4 évben a hallgatói létszám alakulását befolyásolta a demográfiai helyzet mellett a bolognai rendszerű képzés bevezetése, a felvételi rendszer változása, a felsőfokú képzés iránti társadalmi igények növekedése és természetesen az intézmény kínálata.

15. táblázat: a KRF hallgatói létszámának alakulása

Év	Hallgató (fő)
2008	13380
2009	11530
2010	9966
2011	9480

Forrás: KRF, 2012

7.4. Turizmus, kereskedelem és intézményeik

A turisztikai szolgáltatások piacra vitelét, a régió imázsának kialakítását és fejlesztését, illetve a desztináció népszerűsítését a Magyar Turizmus Zrt. segíti. Megyénket a Tisza-tavi Regionális Marketing Igazgatóság és az Észak-magyarországi Regionális Marketing Igazgatóság tevékenysége érinti közvetlenül.

Az Észak-magyarországi régióban az idegenforgalom kiemelt jelentőségű lett, és a válság ellenére mára már pozitív számokat hoz az ágazat. 2007-13 között a Regionális Operatív Programban (ROP) beindult fejlesztések és hálózatosodott desztinációs marketing tevékenységeknek köszönhetően 2011. évben 5,4%-os vendégéjszaka növekmény realizálódott a kereskedelmi szálláshelyeken az előző évhez képest. A ROP nyertes attrakció és turisztikai termékfejlesztések és szolgáltatásfejlesztések mellett, a kimagasló eredményben nagy szerepet vállalt az új és megújuló 4 csillagos és wellness szolgáltatásokat nyújtó hotelek kimagasló vendégforgalma. Az 5,4%-os emelkedésben az is közrejátszott, hogy sikerült jól ütemezett és tematizált marketing akciókat összeállítani, amit a régióban lévő turisztikai kapcsolatos szervezetek, szolgáltatók szoros és magas színvonalú szakmai munkája kísért. A Heves megyében lévő 4 csillagos szálláshelyek kimagasló 54%-os növekményt realizáltak a 2010. évhez képest a vendégéjszaka számok tekintetében. A megyei kempingekben is 25,9 %-kal nőtt a

vendégéjszakák száma, és a 3 csillagos szállodák is plusz 9,1%-os többletet realizáltak, viszont sajnos a panziók 17,9 %-os vendégéjszaka csökkenést hoztak a KSH adatai szerint. Mindez jól tükrözi a kereslet átalakulását a minőségi wellness szálláshelyek iránti megnövekedett fizetőképes igényeket. A régió számaihoz viszonyítva megállapíthatjuk, hogy a 4 csillagos vendégéjszakák 64,6 ! %- át hozzák a heves megyei szállodák és az összes szállástípusra vetítve ez az arány pedig 51 %. Összességében elmondható a 2011. évi adatok alapján, hogy Heves megyében a szállodák osztályokba sorolás szerinti szobakihasználtsága tekintetében a négycsillagos szállodákat a három- és az ötszillagos szállodák követik, majd végül a kétszillagosak. Megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évek válságos időszaka ellenére is jól teljesítő Észak-magyarország kiemelkedően magas vendégj-többleteit egyértelműen a heves megyei új és megújuló 4 csillagos wellness- és konferencia-szolgáltatásokat biztosító, ROP pályázaton nyertes kereskedelmi szálláshely beruházások indukálják. (mint pl. Bambara Hotel – Felsőtárkány, Hotel Narád és Park – Mátrászentimre, LifeStyle Hotel Mátra – Mátraháza, Hotel Ózon Residence – Mátraháza).

További KSH adatok azt mutatják, hogy 2008 és 2009 között, a gazdasági világválság kirobbanásának következtében jelentős csökkenés mutatkozik, azonban 2009-től dinamikusan növekedni kezdett a vendégek száma. E növekedés eredményeként 2011-ben már 343.413 fő volt a vendégek száma, ami több mint 56 ezerrel magasabb a 2009. évi értékhez képest, illetve több mint Heves megye lakossága. A külföldi vendégek számának alakulása tekintetében is megfigyelhető a 2008-tól jelentkező csökkenés, azonban ez esetben a növekedés csak 2010-ben indul meg és 2011-re sem éri el a korábbi, 2008-as szintet. Az átlagos tartózkodási idő terén egyértelmű stagnálás érzékelhető. 2008-2011-ig minden évben átlagosan 2,3 éjszakát töltenek el a megyébe látogató turisták. Ha ezt az értéket összevetjük hazánkkal szomszédos országok adataival, akkor látható, hogy Szlovákia és Románia is ugyanekkora mutatóval rendelkezik. Ettől nagyobb értékkel Szerbia és Horvátország büszkélkedhet, de Magyarországnál gyengébb e tekintetben Ausztria, Ukrajna és Szlovénia. 2011. évi adatok azt mutatják, hogy Heves megyében a szállodák osztályokba sorolás szerinti szobakihasználtsága tekintetében a négycsillagos szállodák mutatják a legkedvezőbb arányt. Ezután a három- és az ötszillagos szállodák következnek, majd végül a kétszillagosak.

Nyilvánvalóan a megyén belül is megkülönböztethetünk területeket, desztinációkat: van, ahol az attrakciók fejlesztése került előtérbe, más helyeken a szálláshelyek, szolgáltatások fejlődtek, míg a turisztikai intézményrendszer fejlesztése viszonylag kiegyensúlyozottan ment végbe.

Az alábbi térkép (37. ábra) jól mutatja, hogy Heves megyében alapvetően 3 nagy turisztikai magterület alakult ki: Gyöngyös-Mátra, Eger-Bükk, Tisza-tó.

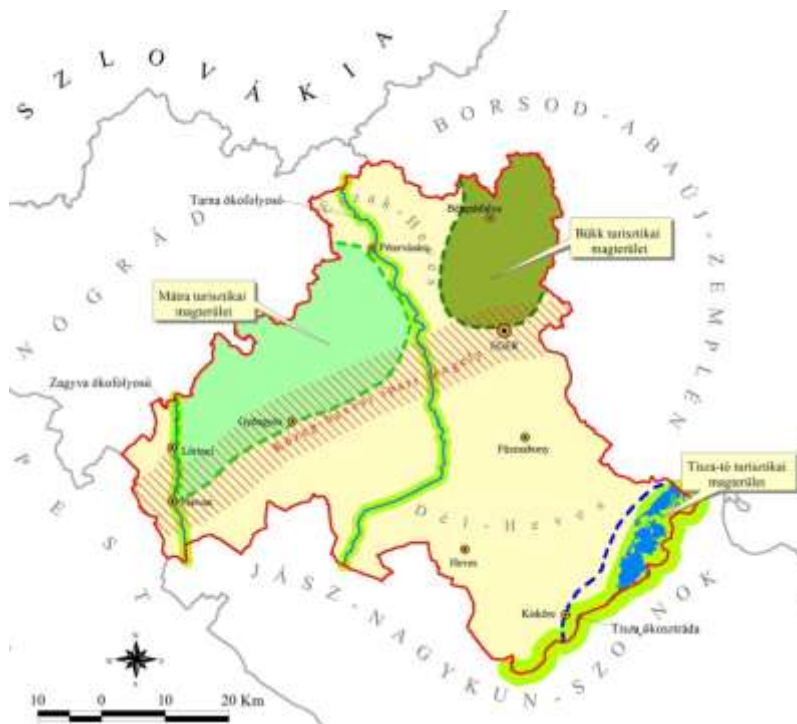
Az elmúlt években mindegyik területen komoly fejlődés ment végbe, amelyet a vendégforgalmi adatsorok és a bevételek bemutatásával egyértelműen igazolni lehet. Hatvan Város a megkezdett és tervezett beruházásaival (pl. vadászati múzeum) hamarosan komoly tényezőként fog megjelenni Heves megye turizmusában. A Hatvanban létrejövő attrakciókra alapozva turisztikai termékfejlesztés szükségeltetik, így tulajdonképpen egy kibővülő Hatvan-Gyöngyös-Mátra turisztikai magterület körvonalai bontakoznak ki lassan. 2012-ben a Tisza-tavi Ökocentrum (Poroszló) működése a Tisza-tó településeinek vendégforgalmát növelte jelentősen.

Külön megemlítenéd a Tisza-tó térsége, melynek fejlesztését/fejlődését nem csak „saját” Regionális Marketing Igazgatóság, hanem a Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács is segíti, melynek elnöke Szabó Róbert, a Heves Megyei Közgyűlés elnöke. A térség termékfejlesztési prioritásai között az ökoturizmus, a vízparti üdülések, aktív turizmus és a horgászat szerepelnek. Az idén átadott poroszlói Ökocentrum – a térség legjelentősebb beruházásaként – jelentősen segítheti ezen célok megvalósítását.

A vonzerőleltár adataiból egyértelműen látható, hogy a megyében a természeti és kulturális – örökségi jellegű vonzerők dominálnak. A kastélyok, várak, kúriák fontos szerepet kapnak a kulturális turizmus részeként, melyekben a megye bővelkedik. Nagy részük már működő építmény, azonban sok közülük még mindig felújításra szorul, kihasználatlan (erdőtelki Buttler kastély, török-kori fürdőromok) és állaguk folyamatosan romlik. Némelyek szálláshelyként, mások pedig múzeumként a közgyűjtemények elhelyezésére használják.

A megye főbb épített örökségi értékeit képezik a települések műemlékei, így többek között Eger város építészeti emlékei (vár, templomok, bazilika, liceum) kastélyok (Gyöngyös, Hatvan, Noszvaj, Erdőtelek, Tarnaméra), népi építészeti emlékei (tájházak), közösségi templomok (feldebrői altemplom, szilvásvárad körtemplom). A Regionális Operatív Program keretein belül több eredményes pályázat segítette a műemléki épületek felújítását (pl.: Egri Vár, Hatvani Grassalkovich Kastély, Kisnánai Vár, Siroki Vár).

43. ábra: Heves megye turisztikai magterületei
 Forrás: saját szerkesztés (Dávid Lóránt-Pénzes János)

A kiskereskedelmi egységek száma a vizsgált periódusban valamennyi megyében és országosan is csökkent.

Láthatóan Heves megye településeinek bankfiókokkal történő ellátottsága jónak mondható, hiszen jelentősen meghaladja az országos vidéki átlagot és megközelíti Pest megye értékeit. Sajnos az időbeli alakulás kedvezőtlen, hiszen a 2005-ös csúcs után 2008-re számos pénzügyintézet bezárt, ami főleg kisebb településeket érintett kedvezőtlenül. Benzinkutak tekintetében is az országos vidéki értékeknél jobb némileg a megye helyzete, ahogyan Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyékénél is. Sajnos Jász-Nagykun-Szolnoknál és Pest megyénél jelentősen rosszabb helyzet tapasztalható Hevesben.

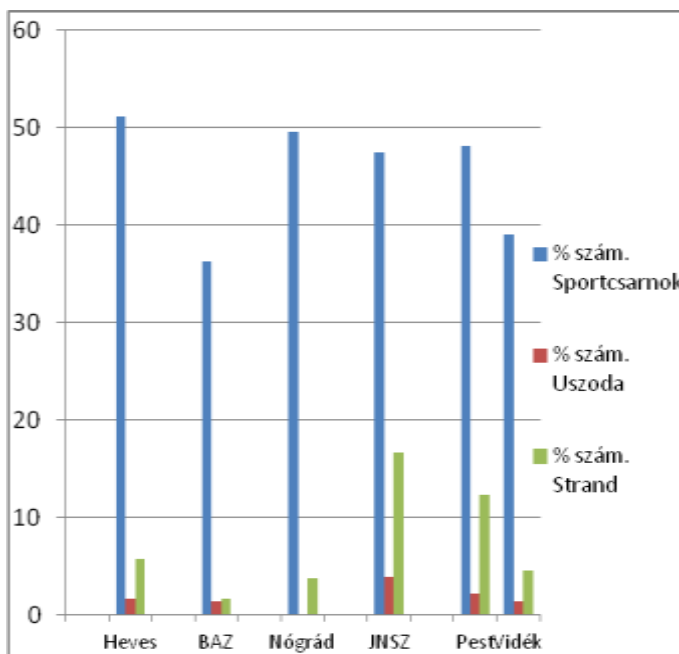
A postahivatalok megléte a megye településein kifejezetten jónak mondható, jelentősen meghaladja az

országos és a regionális átlagot, ugyanakkor 2005 óta jelentős csökkenés tapasztalható, hiszen a racionalizálások miatt számos kistelepülésen bezártak az állandó postahivatalok.

A vasútállomások számát tekintve Heves megyére jellemzően az országos vidéki átlag körüli adatokat kapunk. A regionális átlagnál jobb, de a többi szomszédos megyéhez képest valamivel rosszabb érték tapasztalható.

A vendéglátóhelyek fajlagos számának tekintetében Heves megye igen kiváló helyzetben van, hiszen messze az országos érték felett található ennek értéke. Ezzel együtt valamennyi környező megye értékét is meghaladja. Ez valószínűleg Eger kiemelt turisztikai jelentőségével és a háttérágazat kiépítettségével magyarázható. Időben egészen az elmúlt estendőig egy folyamatos növekedés volt tapasztalható, majd a gazdasági válság kiteljesedésével az utolsó évben már csökkent ez az érték.

A szabadidős létesítmények közül Heves megye az országos vidéki átlagnál messze jobb helyzetben van a sportcsarnokok megléte tekintetében. Uszodák és strandok ugyanakkor csak az országos vidéki átlagnak megfelelően fordulnak elő a megye településein. Megfigyelhető, hogy Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megye is jobb értékeket mutat, Heves megye csak BAZ és Nógrád megyénél van jobb helyzetben.

44. ábra: A szabadidős létesítmények jelenléte a térség és a szomszéd megyék településein (a települések %-ban)
 Forrás: KSH adatok alapján, 2010

7.6. Összefoglalás

Heves megye **turizmusa** az elmúlt években sok szempontból is jelentős változásokon ment keresztül. A fejlődő turisztikai attrakciók, a szolgáltatások és szálláshelyek, valamint a turizmusban érdekeltet összefogásán alapuló turisztikai intézményrendszer (turisztikai desztináció menedzsment rendszer) együttes hatása, hogy a 2008-2011. évi időszakban az általános gazdasági válság ellenére a vendégéjszakák számát tekintve a megye mintegy 10%-os növekedést könyvelhetett el, azaz versenyképesebbé vált a hazai turisztikai eredményeket tekintve.

Az egészségügyi alapellátást a megye településein háziorvosi szolgálatok végzik. **A háziorvosi társadalom koreloszlásának eltolódása az idősebb generációk felé, illetve egyes praxisok betöltetlen mivolta ugyanakkor helyenként problémát jelent.** Heves megye ebben a tekintetben az országos ranglista vége felé helyezkedik el, igaz hogy a szomszéd megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád is rosszabb pozícióban van. A megyében mentőállomások az alábbi településeken találhatók: Eger, Gyöngyös, Hatvan, Heves, Kál, Pétervására, Petőfibánya, Béláptfalva, Recsk és Poroszló

A bölcsődék 100.000 lakosra jutó számáról megállapítható, hogy Heves megye valamennyivel az országos vidéki átlag alatt van, de jobb a helyzete, mint a régió más megyéinek. Az intézmények kihasználtságát vizsgálva megállapítható, hogy az elmúlt évekig túlsúlyosak voltak a bölcsődék, de az utóbbi esztendőik fejlesztései sokat segítettek ezen a problémán.

Bentlakásos idők otthonából 30 létezett 2010-ben, közel 95%-os kihasználtsággal. Heves megye számos településén kiépült a jelzőrendszeres házi segítségnyújtó rendszer, amiben megismerzte majdnem 900 személy részesült.

Heves megyében csökkent a közoktatási intézmények száma, ami az országos vidéki átlagnak megfelel. A szabadidős létesítmények közül Heves megye az országos vidéki átlagnál messze jobb helyzetben van a sportsarnokok megléte tekintetében. Uszodák és strandok ugyanakkor csak az országos vidéki átlagnak megfelelően fordulnak elő a megye településein. **A kiskereskedelmi egységek száma a vizsgált periódusban valamennyi megyében és országosan is csökkent.** Heves megye településeinek bankfiókokkal történő ellátottsága jónak mondható, hiszen jelentősen meghaladja az országos vidéki átlagot és megközelíti Pest megye értékeit. Benzinkutak tekintetében is az országos vidéki értékeknél jobb némileg a megye helyzete, ahogyan Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyékénél is. A postahivatalok megléte a megye településein kifejezetten jónak mondható, jelentősen meghaladja az országos és a regionális átlagot, annak ellenére, hogy 2005 óta jelentős csökkenés tapasztalható. A vasútállomások számát tekintve Heves megyére jellemzően az országos vidéki átlag körüli adatokat kapunk. A regionális átlagnál jobb, de a többi szomszédos megyéhez képest valamivel rosszabb érték tapasztalható.

A vendéglátóhelyek fajlagos számának tekintetében Heves megye igen kiváló helyzetben van, hiszen messze az országos érték felett található ennek értéke. Ezzel együtt valamennyi környező megye értékét is meghaladja.

VIII. HEVES MEGYE TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ADOTTSÁGAI

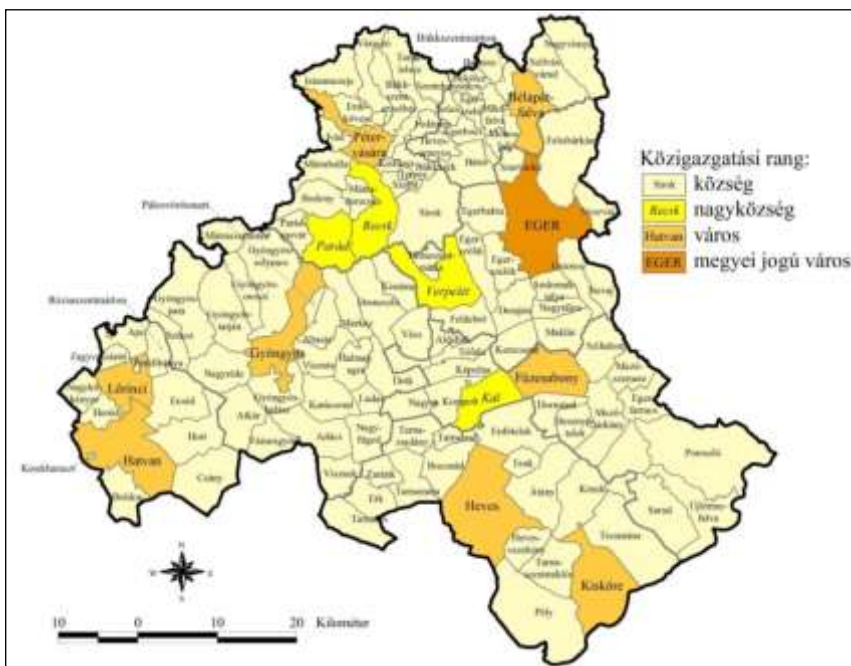
8.1. Településhierarchia

Heves megyében 121 település található, ebből 11 város, 112 község, melyből 3 nagyközségi jogállású (39. ábra). A városi népesség aránya 69,6 %, átlagosnak tekinthető az országban. (országos átlag Budapest nélkül 65%), ugyanakkor az urbanizáció foka nem jelenti a városiasodott környezet megjelenését, több kisváros hiányos funkciójú, külsejében falusias megjelenésű (Béláptfalva, Kisköre, Pétervására).

45. ábra: Heves megye települései jogállás szerint

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

A megye településhierarchiájának csúcsán a megyeszékhely, Eger sokoldalú városi funkcióival nem-

csak a megyének, de tágabb térségének is központja. A településhierarchiában a városi jogállású települések nem tekinthetők egységesen kezelendőknek. A hosszú városi múltra visszatekintő, ma is funkcionálisan erős városok képezik a településhierarchia következő szintjét, ezeken a településen a középfokú funkciók jó kiépültek, jelentős vonzáskörzettel bírnak, legtöbbjük kistérségi és leendő járási központ (Gyöngyös, Hatvan, Heves, Füzesabony). A városiasodás rendszerváltás utáni felgyorsulásának köszönhetően több olyan település is elnyerte a városi címet, ahol a középfokú városi funkciók hiányosak, ezek a csekélyebb vonzáskörzettel rendelkező városok (Bélapátfalva, Kisköre, Pétervására, Lőrinci) hierarchiában alacsonyabb szinten állnak. A községek – népességszámuk, intézményeik alapján – szintén több szintet képeznek. A közigazgatásban is kiemelt nagyközségek (4) mellett a megyében néhány alapfokú szervező központ, térségi mikroközpont is létezik (Abasár, Parád, Recsk, stb). A településhierarchia alsó szintjén az alapfokú ellátást biztosító, alacsonyabb lélekszámú települések állnak.

Szükséges szólni a megye centrum-periféria viszonyairól. Mint arról korábbi fejezetekben már volt szó, a megye centrumtér-ségét a megyeszékhely és az azt körülvevő települési gyűrű képezi, valamennyi mutató kapcsán a legkedvezőbbekkel rendelkezik. Emellett a Gyöngyös-Hatvan térségek központi települései tudnak részleges centrumként funkcionálni. A jövőbeni területi tervezés során a várostérségi szerepkör kerül előtérbe, azonban a várostérségek területi lehatárolásának módszertana még nem kidolgozott, területi kiterjedésük azonban a kistérségekkel párhuzamba állíthatók.

A megye 121 településéből kettő tartozik az öt-tízezer fős, három település a tíz-ötvenezer lakosú kategóriába, ötvenezernél több lakossal pedig mindössze egy város, a megyeszékhely Eger rendelkezett. A többi helység népessége nem éri el az ötezer főt.

8.2. A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai

A megyében, mivel nem határmenti területről van szó, külső kapcsolatoknak csak a testvértelepülési kooperációkat tekinthetjük. Heves megye 38 településének vannak testvértelepülései.

A nemzeti hálózatok közül a LEADER akciócsoportok szervezése a kiemelkedő. A megyében működő 6 akciócsoport (BÜKK-MAK LEADER Nonprofit Kft, Dél-Mátra Közhasznú Egyesület, Észak-Hevesi Vidék Fejlődéséért Közhasznú Egyesület, Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület, Tisza-Tarna-Rima Mente LEADER Akciócsoport, Eger Vidék Kincsei Térségi Vidékfejlesztési Nonprofit Kft.) 85 települést fog össze és biztosítja a helyi közösségfejlesztést.

Heves megye jelenleg 11 városi rangú településsel rendelkezik, az egyes városok vonzáskörzete azonban igen eltérő kiterjedésű (sőt vannak városok, amelyek nem is fejtenek ki hatást egyetlen településre sem!). A városok vonzáskörzetének megállapítására 6 tényezőt vesznek általában figyelembe (köz- és szakigazgatási intézmények, egészségügy, oktatás, kereskedelem, munkaerő-vonzás, szolgáltatások).

Heves megyében valamennyi város rendelkezik kisebb-nagyobb kiterjedésű kereskedelmi vonzásterülettel. Az elmondható, hogy a nagyobb múltú, korábbi piacközpontok ma is komolyabb ellátóterületet mondhatnak magukénak. Jól érzékelhető ez Eger, Gyöngyös, de akár Hatvan vagy Heves esetében is.

A fiatalabb, kisebb népességszámú városok közül mindenképpen említést érdemelnek Füzesabony és Pétervására, ahol a rövid városi múlt ellenére nagy ellátóterülettel bírnak. Ez elsősorban korábbi járásközponti szerepkörüknek köszönhető. Kisköre, Bélapátfalva és Lőrinci ugyanakkor saját lakosságán kívül csekély számú népességet (települést) lát el. Vonzásterületük főleg a szomszédos falvakra terjed.

Feltétlenül szót kell ejtenünk a megyehatár szerepéről is. Bizonyos városi szolgáltatások esetében (köz- és szakigazgatás, egészségügy, stb.) az adminisztratív határ érvényesül. Az egyéni döntéseken alapuló funkciók (oktatás, kereskedelem, egészségügy) szerepét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a megyéből 2 község lakossága is (Visznek és Poroszló) más megye városában veszi igénybe a kereskedelmi intézmények nyújtotta lehetőségeket (Jászárokszállás illetve Tiszafüred). Heves város vonzása viszont áttérjed a szomszéd megye településére, Jászszentandrásra is.

Az agglomerálódás a megyében nem jellemző. Ugyanakkor a szuburbanizációs folyamatoknak köszönhetően a megyeszékhely körül szuburbanizációs gyűrű alakult ki (Andornaktálya, Nagytálya, Novaj, Szarvaskő, Egerszalók). A város körüli szuburbanizációs övezet határa egyre inkább bővül.

8.3. Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések

A települések közötti feladatmegosztás elsősorban a szervezési, igazgatási feladatok közös ellátását jelenti. Erre vonatkozóan 2012 év végéig a 7 statisztikai kistérségből (LAU-1) álló rendszer működött (Egri, Gyöngyösi, Hatvani, Pétervásárai, Bélapátfalvi, Hevesi, Füzesabonyi).

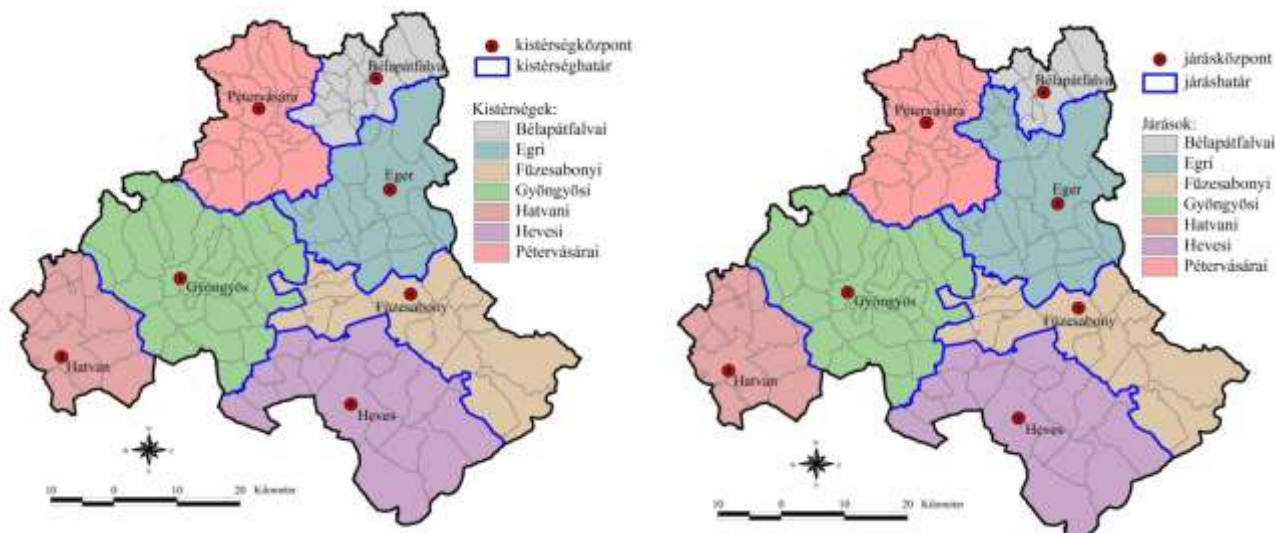
A közös feladatellátásban a Többcélú Kistérségi Társulások szerepét fontos hangsúlyozni, ahol a feladatmegosztás térségi szinten történik. A megyében 7 ilyen típusú társulás működik, valamennyi statisztikai kistérségben működik többcélú társulás.

Heves megyében hivatalosan 10 területfejlesztési önkormányzati társulás működik (Bélapátfalva és Térsége Területfejlesztési Társulás, Dél-Heves Megyei Kistérségi Terület- és Gazdaságfejlesztési Társulás, Eger Körzete Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás, Észak-Heves Megyei Kistérségi Társulás, Füzesabony és Térsége Területfejlesztési Társulás, Gyöngyös Körzete Kistérségi Területfejlesztési Társulás, Hatvan Körzete Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás, Pétervására és Körzete Kistérségi Területfejlesztési Társulás, Tarnamenti Kistérségi Területfejlesztési Társulás, Tiszamenti Kistérségi Terület és Gazdaságfejlesztési Társulás). Az önkormányzati szövetségek lefedik a megye teljes területét, azonban igen erőteljes átfedések tapasztalhatók.

Emellett találkozhatunk néhány település között, bizonyos intézmények (általában oktatási) fenntartására és működtetésére létrehozott társulásokkal.

A 2013. január 1-től kiépülő járási rendszer az állami közigazgatás feladatainak kereteit teremti újra helyi szinten, mely 7 járást fog tartalmazni, a többcélú kistérségekhez képest jelentős területi átrendezéssel.

46. ábra: Heves megye kistérségi-járási rendszere

Forrás: KSH adatok alapján, 2010

8.4. Összefoglalás

A városi népesség aránya 69,6 %, átlagosnak tekinthető az országban. (országos átlag Budapest nélkül 65%), ugyanakkor az urbanizáció foka nem jelenti a városiasodott környezet megjelenését, több kisváros hiányos funkciójú, külsejében falusias megjelenésű (Bélapátfalva, Kisköre, Pétervására). A városiasodás rendszerváltás utáni felgyorsulásának köszönhetően több olyan település is elnyerte a városi címet, ahol a középfokú városi funkciók hiányosak, ezek a csekélyebb vonzáskörzettel rendelkező városok (Bélapátfalva, Kisköre, Pétervására, Lőrinci) hierarchiában alacsonyabb szinten állnak.

Az agglomerálódás a megyében nem jellemző. Ugyanakkor a szuburbanizációs folyamatoknak köszönhetően a megyeszékhely körül szuburbanizációs gyűrű alakult ki (Andornaktálya, Nagytálya, Novaj, Szarvaskő, Egerszalók). A város körüli szuburbanizációs övezet határa egyre inkább bővül.

A 2013. január 1-től kiépülő járási rendszer az állami közigazgatás feladatainak kereteit teremti újra kistérségi szinten, mely 7 járást fog tartalmazni, a kistérségekhez képest területi átrendezéssel.

IX. HEVES MEGYE TÉRSZERKEZETI ELEMEINEK AZONOSÍTÁSA

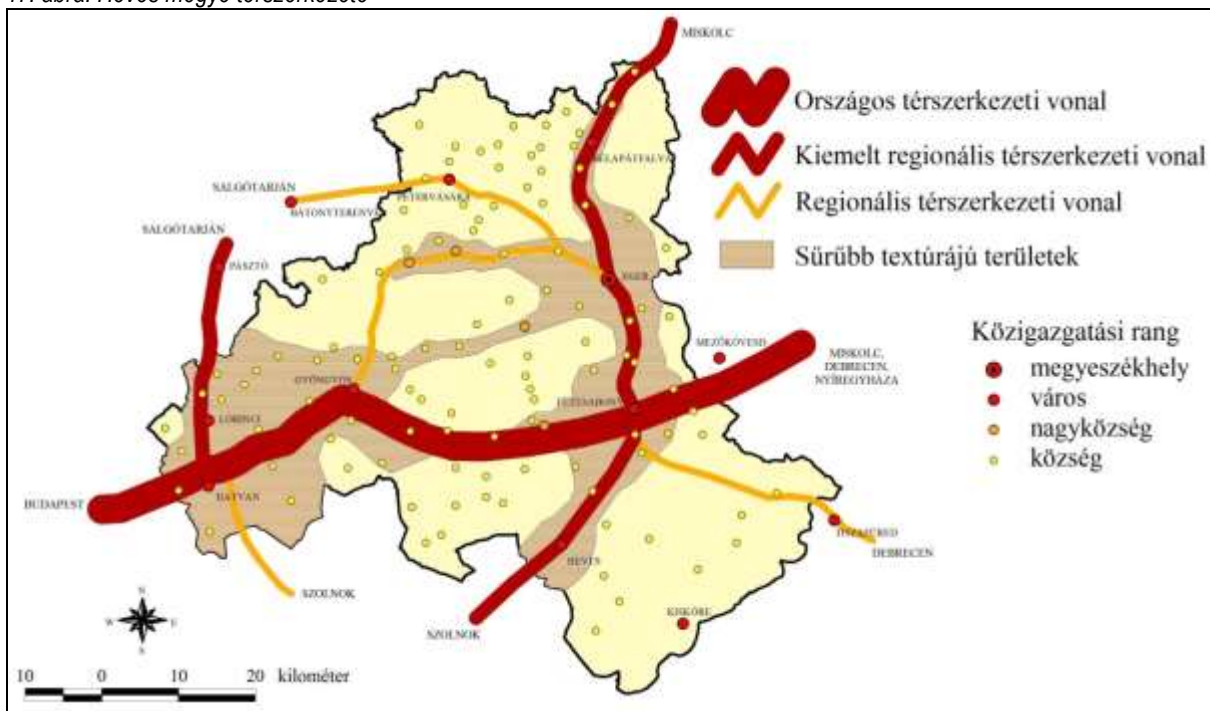
9.1. Heves megye térszerkezeti elemeinek azonosítása

Az Észak-magyarországi Régió térszerkezetének gerincét a Budapest – Füzesabony- Nyíregyháza (Miskolc, Debrecen) forgalmi tengely jelenti, amely a megye meghatározó térszerkezeti vonala is, többek között Hatvan, Gyöngyös, Eger és Füzesabony is e mentén helyezkedik el. A térszerkezeti erővonal fejlődése az elmúlt évtizedekben is jelentős volt. Elsősorban nemzetközi jelentősége emeli ki a Hatvan– Salgótarján - (Fülek) vonalat. A regionális térszerkezeti vonal kapcsolja össze Heves megyét Szlovákiával, A regionális vonal azonban csak a megye nyugati peremét érinti.

Emellett fontos regionális térszerkezeti tengely még a Heves-Füzesabony-Eger- Belpátfalva (-Kazincbarcika) útvonal. A térszerkezeti vonal fejlődésének komoly lökést ad majd a megépülő M3-Eger közvetlen kapcsolat is.

Kisebbszerepe az Eger-Parád-Gyöngyös és az Eger-Pétervárosa (-Bátanytereny) között húzódó regionális tengelyeknek, viszont a belső területek feltárása szempontjából mindkettő alapvető fontosságú. (41. ábra).

47. ábra: Heves megye térszerkezete

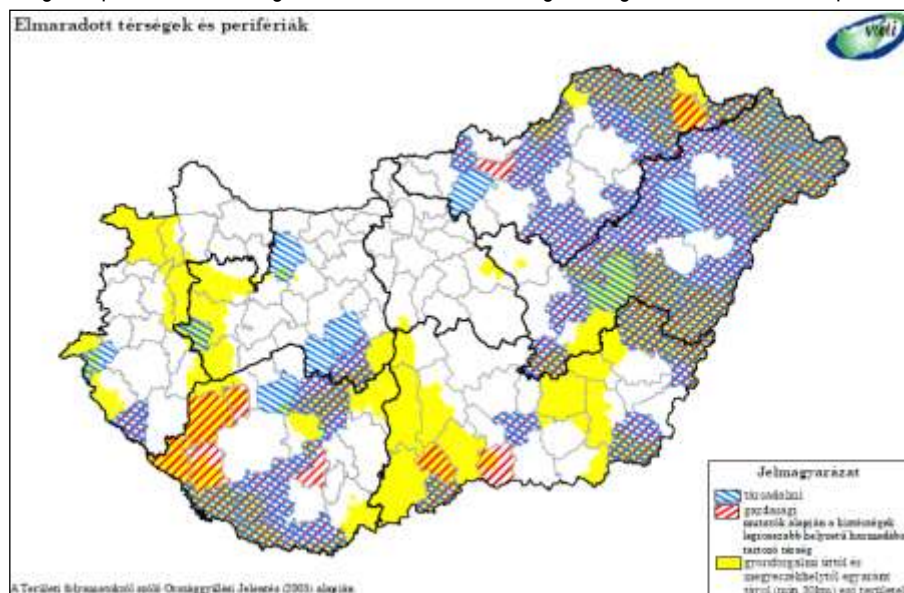

Forrás: VÁTI, 2010

A települési textúrát tekintve elmondható, hogy északi részét – a szomszédos megyék aprófalvas területének folytatásaként – kicsiny lélekszámú, többségében 1000 fő alatti települések jellemzik.

A megye középső sávjában az átlagos településméret lényegesen nagyobb, emellett a vásárvonalon három legnépesebb várost (Egert, Gyöngyöst és Hatvant) és azok vonzáskörzetét figyelhetjük meg.

A megye középső sávjától dél felé haladva – a két régebbi város, Füzesabony és Heves, valamint a 2005. évben városi rangot kapott Kisköre térségében ismét kisebb a községek átlagos lélekszáma, a településsűrűség az alföldi peremterületekre jellemző.

Az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió Eger, mint fejlesztési alközpontot határozza meg, míg a megye jelentős része társadalmi és gazdasági mutatók alapján a legrosszabb helyzetű harmadába tartozó terület.

48. ábra: Elmaradt térségek és periferiák

Forrás: OTK

Emellett a megye Tisza-menti területei országos jelentőségű integrált fejlesztési térségként (Tisza térség) jelennek meg. A megye északi és középső területe a fejlesztési dokumentumokban, mint határmenti térség jelenik meg, míg ugyanez a térség táji és természetben gazdag részként említett.

Az OFK-ban és az OTK-ban az Egri és a Gyöngyösi kistérség kivételével valamennyi terület rurális térségként definiált, előbbi urbanus, míg utóbbi rurális kistérség urbanus központtal kategóriában szerepel.

Említést érdemel a Tisza-tó, mint önálló fejlesztési régió, amely lett másik 3 megyét is érint, irányítását a Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács végzi. A Tisza-tó, mint önálló fejlesztési egység a jövőben hangsúlyosabb szerepet fog kapni a hazai fejlesztéspolitikában.

A Tisza-tó a térszerkezet kapcsán a kiemelt jelentőségű üdülőkörzetek között is megjelenik Heves megye kapcsán, a Mátra-Bükk kiemelt jelentőségű üdülőkörzet mellett.

Aprófalvas és tanyás települések csak diaszpóráként jelennek meg a dokumentumokban.

Kedvezőtlen településhálózati adottságnak tekinthető, hogy a megye a megyeközpont mellett nem rendelkezik egyetlen nagy-középvárosi (50 ezer fő feletti) lélekszámú településsel sem. Ennek következtében a megyében Egernek nincs olyan társtelepülése, amellyel központi funkcióinak egy részét megoszthatná.

A megyében a városokat Eger mellett hosszú időn át csak a központok, városok képviselték (Gyöngyös, Hatvan). E városok a megye középső és déli részén, egymáshoz közel, más településektől távol helyezkednek el.

A megye többi részének városnélkülisége tudatos településfejlesztési politikát igényelt. Ennek eredményeként 1984-ben Heves nagyközséget, 1989-ben Pétervására és Füzesabony nagyközséget várossá nyilvánították. Az 1990-es évek végétől azonban felgyorsult a várossá nyilvánítás folyamata, 1992-ben Lőrinci, 2004-ben Béalápátfalva, 2005-ben Kisköre, 2013-ban Verpelét és Gyöngyöspata is bekerült a városok sorába. Ezek a települések sem tudják azonban térszervező funkciójukat teljes mértékben betölteni, hiszen legtöbbször nem rendelkeznek minden a környéken élő lakosság ellátásához szükséges intézménnyel, funkcióval.

A kis térszervező erejű települések gyenge szerepét, az is bizonyítja, hogy a megye hét kistérségéből csak három tartozik a nem kedvezményezett kategóriába (Gyöngyösi, Egri, Hatvani). A Hevesi és a Pétervásárai Kistérség pedig az ország 33 leghátrányosabb térsége közt található, míg a Béalápátfalvai és a Füzesabonyi hátrányos helyzetűnek tekinthető. A kistérségek mellett a települések túlnyomó többsége is az elmaradottság okán kedvezményezett kategóriába tartozik.

9.2. A térszerkezet időbeli alakulása

A városiasodás folyamatának természetesen vannak bizonyos aspektusai a régióban. Elmondható, hogy a rendszerváltás előtti évekre a régióban a központi funkcióval rendelkező települések zöme már városi jogállású volt. A nagy történelmi múlttal rendelkező, teljes városi szerepkörű központok, szubközpontok tulajdonképpen már a világháborúk idején is rendelkeztek a ranggal, míg a 1945 után az első városiasodási ütem – az országos folyamatoknak megfelelően – az ipari központok kiépítését, iparvárosok kialakítását jelentette (Hatvan).

Típus	Települések
Nagy történelmi múlttal rendelkező, teljes városi szerepkörű központok, szubközpontok	Eger, Gyöngyös
Ipari központok több iparággal	Hatvan
Ipari központok egy iparággal	Lőrinci, Béalápátfalva
Korábbi járásközpontok és/vagy egy-egy kisebb táj természetes központjai	Heves, Füzesabony, Pétervására,
Egyéb funkcióval rendelkező vagy funkció nélküli települések	Kisköre, Verpelét, Gyöngyöspata

16. táblázat: A városok típusai kialakulás szerint
Forrás: saját szerkesztés, 2012

A korábbi járásközpontok és/vagy egy-egy kisebb táj természetes központjai alkották a második szakasz településeit Heves, Füzesabony, Pétervására első-sorban intézményeiknek, középfokú funkcióiknak köszönhetően a városi jogot.

A rendszerváltást követően már jóval polarizáltabb képet kapunk a városok tekintetében. Az új típusok például egy-egy kisebb iparváros vagy volt iparváros (Lőrinci, Béalápátfalva), természetes kistáji központ vagy egyéb funkcióval rendelkező

(vagy éppen nem rendelkező) város szerepel (Kisköre, Verpelét, Gyöngyöspata) a listán. Ennek megfelelően különböző típusok különíthetők el a városfejlődés tekintetében a megyében (13. táblázat).

9.3. A térségi területfelhasználás vizsgálata, a térségi területfelhasználás változásai, tendenciák értékelése

Heves megye földrajzi adottságainak megfelelő a területfelhasználati képe is. A megye déli és nyugati részén mezőgazdasági hasznosítás a jellemző. A beépített területek nagysága az utóbbi 10 évben jelentős mértékben növekedett. A területrendezési és fejlesztési politika szabályozási eszközei csak részben bizonyultak hatékonyak. Ez elsősorban Egerben, annak is különösképpen a belterület peremén lévő területekre, és a megyeszékhelyhez közel lévő, a szuburbanizáció tereiként funkcionáló településekre igaz. A megye egyes területein jellemző erdősültség az utóbbi 20 évben nőtt, de a növekedés mértéke elmarad az országos trendektől. A megye településhálózata igen változatos. Északi részét – a szomszédos megyék aprófalvas területének folytatásaként – kicsiny lélekszámú, többségében 1000 fő alatti települések jellemzik, a községek átlagos népességszáma 1579 fő. Ebben a térségben három kisebb lélekszámú város található: 2006. év végén Béalápátfalva lakosainak száma 3271 fő, Pétervásaráé 2529 fő, Kisköréé 3015 fő volt. A hegyes-dombos vidéken kanyargó utakon nehéz a kistelepüléseket megközelíteni. A térség népességeltartó ereje elegendő munkahely hiányában kicsi. Magas az időskorú (60

éves és idősebb) népesség hányada: a Belpátfalvai kistérségben 24,6 %, a Pétervásáraitban 27,2 %, (a megyei átlag 22,9 %). A közművekkel való ellátottság az utóbbi évek fejlesztéseinek következtében javult.

A megye középső, gazdaságilag legfejlettebb sávjában az átlagos településméret lényegesen nagyobb. A három legnépesebb várost (Egert, Gyöngyöst és Hatvant) körülvevő községek átlagos lélekszáma 2650 fő. A három város közül Hatvan környékén, a hatvani kistérségben találjuk a legnagyobb lélekszámú községeket, amelyek átlagos lakónépessége 2540 fő, háromszor akkora, mint a Belpátfalvaiban. Fejlődésüket a nagyobb ipari és szolgáltatási centrumokhoz való közelség nagymértékben elősegíti. Hatvan és Gyöngyös térségének gazdasági előrelépésében az M3 autópálya jelentős húzóerőt képvisel, hiszen a fővárossal és azon keresztül az ország nyugati felével való gyors összeköttetést biztosítja. A munkahelyek kínálata bővebb, mint a megye más részében. A közműellátottság színvonala Eger térségében kiemelkedően a legjobb.

A megye középső sávjától dél felé haladva – a két régebbi város, Füzesabony és Heves, valamint a 2005. évben városi rangot kapott Kisköre térségében – ismét kisebb a községek átlagos lélekszáma (1573 fő), de az északi rész községeinek átlagos népességszámát 605 fővel meghaladja. A térségben a fiatalok hányada nagyobb, mint a megye többi térségében. A közművekkel való ellátottság kedvezőtlenebb, mint a megyében.

9.4. Összefoglalás

A települési textúrát tekintve elmondható, hogy északi részét – a szomszédos megyék aprófalvas területének folytatásaként – kicsiny lélekszámú, többségében 1000 fő alatti települések jellemzik. A megye középső sávjában az átlagos településméret lényegesen nagyobb, emellett a vásárvonalon három legnépesebb várost (Egert, Gyöngyöst és Hatvant) és azok vonzáskörzetét figyelhetjük meg.

A megye középső sávjától dél felé haladva – a két régebbi város, Füzesabony és Heves, valamint a 2005. évben városi rangot kapott Kisköre térségében – ismét kisebb a községek átlagos lélekszáma, a településsűrűség az alföldi peremterületekre jellemző. Ennek következtében a megyében Egernek nincs olyan társtelepülése, amellyel központi funkcióinak egy részét megoszthatná. A kis térszervező erejű települések gyenge szerepét, az is bizonyítja, hogy a megye hét kistérségéből csak három tartozik a nem kedvezményezett kategóriába. A beépített területek nagysága az utóbbi 10 évben jelentős mértékben növekedett, amelyet csak részben tudott szabályozni a területrendezési és fejlesztési politika.

X. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA

Az elmúlt évtizedek társadalmi és gazdasági változásainak köszönhetően a korábban mezőgazdasági jellegű megye ipari jellegűvé vált, majd a rendszerváltás után a gazdaság is nehéz helyzetbe került, a piacgazdaságra való áttérés a megye gazdaságát – ebből adódóan pedig annak környezetterhelését – is jelentősen megváltoztatta.

Különös sajátossága a térségnek továbbá az, hogy a megyét kelet-nyugati irányban átszelő sávban koncentrálnak az utak, az M3-as autópálya, a vasutak, a jelentősebb területi igényű beruházások, a nagyobb városok és a lakosság közel háromnegyed része is, aminek következtében ezen a közlekedési tengelyen túlzottan nagy intenzitású a táj- és területhasználati tevékenység.

10.1. Gazdasági tevékenységek környezeti hatásai

Ipari és bányászat

Összefüggő ipari táj nem található a megyében. Kisebb régióvá (ipari régióvá) szerveződési folyamat szakadt meg az Ózd-Egercsehi medencében a nehézipar depressziója következtében. A szénbányászat fokozatos leépülése Egercsehi, az ércbányászat visszaszorulása pedig Gyöngyössolymos, illetve Recsk térségét érintette érzékenyen. A külfejtéses bányaművelés és az energia ipar napjainkban is terheli a környezetet és tájhasználati konfliktuskezelést igényel. Nagy gond a bányameddők és a felhagyott pernyehányók utóhasznosítása (Lőrinci).

A bányászat a táj arculatát jelentősen befolyásoló tevékenység, mely a megyében hosszú múltra tekint vissza. A mélyművelésű bányászat (Egercsehi, illetve az ércbányászat mellett a külfejtéses bányaművelés is teret hódított.) Rózsaszentmárton, Ecséd, majd Visonta a külfejtéses lignit-bányászat színtereivé váltak. A kavicsbányák után visszamaradó tájsebek szintén befolyásolták a folyóvölgyek környezetét pl. Hatvan térségében. A visontai külszíni bányaművelés előrehaladásától eltekintve napjainkra a bányászat fokozatos visszavonulása vált jellemzővé. A felhagyott bányák (Gyöngyösoroszi) és a lőrinci erőmű pernyehányója környékén komoly környezeti ártalom a meddőhányókból a csapadékvíz, illetve az áradás által kioldott nehézfém szennyezés, mely különösen a gyökérzöltségek termesztése szempontjából kockázatos.

Mezőgazdaság

A komplex tájgazdálkodás térsége az érzékeny természeti területtel érintett dombvidék, a Hevesi dombság térsége. A terület műszaki-ökológiai adottságai jelentősebb védelmi, mint termelési potenciált határoznak meg, ezért ezen a területen a fenntarthatóság szempontjából az intenzív nagyüzemi áruterelő mezőgazdaságnak hosszú távon nem lehet létjogosultsága. A változatos mozaikos dombvidék arculatának megőrzése, csak komplex tájgazdálkodással történhet.

A 60-as, 70-es években a szántóföldi gazdálkodás és a gabonatermesztés túlzott preferenciája is hozzájárult ahhoz, hogy a dombvidéki területeken jelentős mértékben tovább irtották az erdőket. A Felső-Tarnai dombság, az Ózd-Egercsehi medencében, illetve Pétervására környezetében az erdőirtások következtében felgyorsult az erózió. A Felső-Tarnai dombság területén ugyan jelentős területeket visszaerdősítettek, de tájidegen fenyőfélékkel (erdei és fekete fenyő). Sajnos a talajt és a felszín alatti vizeket érő stressz-hatások és az ezek hatására bekövetkező káros folyamatok köre széles, és fenyegetik a talaj- illetve vízkészleteink mennyiségét és minőségét, a talaj sokoldalú funkcióinak zavartalanságát. A talaj szennyeződése veszélyezteti annak élővilágát, a potenciálisan toxikus elemek táplálékláncba jutása pedig az állatvilág és az ember egészségét.

A dombvidéki tájgazdálkodás tradicionális elemei: az erdőgazdálkodás, a legeltetési állattartás, a gyümölcs- és szőlőtermesztés. Feltámasztásukkal a táj stabilitása növekszik, mivel ezek a tevékenységek rendelkeznek a szükséges táji kapcsolatokkal, valamint a táj védelmi potenciáljának növelése mellett a tájképet is pozitívan formálják. A gazdaságosan nem művelhető szántók gyepekké illetve erdőkké alakulnak.

A megye ármentesített területein mind nagyobb területeken kezdték meg a gabonatermesztést, helyenként a domboldalakon, ráadásul lejtőirányban folytatott talajműveléssel, mely nagymértékű talajpusztuláshoz vezetett. A gabonakonjunktúra azonban Hatvan kivételével nem generálta a mezővárosokat. A hegy-lábfelzárkókon is tovább irtották az erdőket. A hegy-lábfelzárkókon a tatárjuharos löszölgyesek fogyatkoztak, s ennek következtében egyre vízhiányosabbá vált a megye területe.

A gazdasági célú erdőterületek zömmel közép- illetve időskorú kemény lombos fák (tölgy és bükk) alkalmazkodva a zonális előforduláshoz. A túlevelű erdők nem őshonosak, kivétel a tiszafa és a boróka a Bükkben. Fenyőtelepítések több helyen történtek, melyek pionír fajnak számítottak a kopárfásításoknál (Szajla, Bükkszék környékén). A folyó völgyekben az ártéri galéria erdők megritkultak és az egykori alföldi erdőkből is alig maradtak foltokban maradványok.

Az erdőtelepítésre alkalmas területek felmérése 2006-ban megtörtént az OTRT módosítása kapcsán. A vizsgálat során alapvető szempont a gazdaságosság, illetve a környezeti érzékenység volt; de befolyásoló tényező a terület talajtípusa, vízháztartása is. A megye területén még jelentős az erdőtelepítésre alkalmas terület.

10.2. Természet- és tájvédelem

A természetvédelmi területeknek nagy jelentősége van a megye jelenlegi térszerkezetében, mivel a védett természeti területek az országos átlag feletti értéket mutatnak. A megye területe természetvédelmi szempontból különleges értékek hordozója, mely alapvetően abból adódik, hogy a hegyvidék és Alföld ütközőövezetként sajátosan gazdag biodiverzitás alakult ki.

A jelenleg védelem alatt álló területek ugyan meglehetősen szigetszerűek, az ökológiai folyosók még nem alkotnak rendszert, de jó alapot nyújtanak a természetvédelmi célú fejlesztésekhez, és az ökológiai alapelvek területrendezéséhez. (Erdőrezervátumok, ökológiai hálózati rendszer, ESA területek stb.)

A megye legjelentősebb védett természeti területe a Büki Nemzeti Park. Kiemelt jelentőségű üdülőkörzetek a Tisza-tó és a Mátra-Büki üdülőkörzet.

A Tisza-tó környezetében már sajátos "régióvá szerveződési folyamat" indult el. A térségben a terület népsűrűsége alacsony, a gépkocsival való ellátottság alacsonyabb az országos átlagnál, ami kedvez a környezeti állapot megőrzésének. A térség levegőminősége kedvező, a hulladékelszállítás a belterületen megoldott, de még mindig vannak illegális hulladéklerakások. Az utóbbi években azonban az infrastrukturális fejlesztéseknek köszönhetően és a szigorodó környezeti követelményrendszerek hatására jelentősen javult a terület környezeti állapota.

A Mátra-Büki üdülőkörzetben az erdőterületek kiterjedése miatt jó a levegőminőség. A környezetkárosítás pedig iparterületekről, a közlekedésből és a bányászati tevékenységből származik.

10.3. Környezeti elemek állapota

A környezeti problémákat okozó, a rendszerváltás előtt épült, de már felhagyott bányászati és ipari üzemek, az úgynevezett barnamezős területek: Egercsehi, Gyöngyössolymos, Recsk, Gyöngyösorosi és Hatvan, Lőrinci térségében találhatóak. Ezek a szennyezéssel legjobban érintett, kármentesítésre váró területek. Cél a környezeti problémák, illetve a természeti veszélyeztetettség csökkentése. Mind a volt ipari üzemek, mind a bánya-meddők, mind a pernyehányók környezetében okozott környezeti szennyezések kármentesítésével kapcsolatban, olyan módszerek alkalmazandók, ahol nyersanyagként kerül hasznosításra az ártalmatlanításra váró anyag. Ezek a tevékenységek elsődlegesen a barnamezős területek újrahasznosításával végzendők el. A területek újrahasznosítása nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon a településtervezés, a földhasználat-szabályozás, a zöldmezős beruházások, a gazdasági fellendülés és munkahelyteremtés tervezésénél.

A környezeti elemek állapotát a II. fejezetben részletesen bemutattuk, azonban akkor, amikor a táj terhelhetőségét vizsgáljuk, erre röviden vissza kell térnünk.

Felszíni és felszín alatti vizek

A vízrendezés során végrehajtott nagymértékű beavatkozások rövid távon hasznót hoztak, hosszabb távon azonban megbosszulták magukat. A Tisza és a Zagyva szabályozása a megye síkvidéki területein a korábbi ökológiai állapotot felborította. A folyóparti keményfa ligeterdők egyre ritkultak. A megye egyik legszeszélyesebb folyója a Tarna, melynek környezetében a legnagyobb és a legindokolatlanabb erdőirtások folytak.

A vízlépcsőépítés, illetve a bányászat jelentős hatásterülettel rendelkezik, melynek eredménye mellett számos negatívuma napjainkban is fennáll. Pontos mérlegeléssel kimutathatóan néhány pozitív hatás is jelentkezett. Ökológiai szempontból például kiemelkedő érték a Tiszafüredi madárrezervátum, vagy a külfejtéses bányák környezetében lignitporral termékenyített, rekultivált területek. A Tarna völgyében is voltak példaértékű meliorációs munkálatok, illetve nem szabad figyelmen kívül hagyni a víztározó építési munkálatokat sem a mindinkább vízhiányossá váló megyében, hiszen több település vízellátását segítik, illetve üdülési potenciállal is rendelkeznek. (Köszörűsvölgyi, Búzásvölgyi, Markazi stb.) A települések vezetékes vízellátása, és a takarékos vízfelhasználás fokozottan előtérbe helyezte a felszín alatti vizek védelmének kérdését. Már a 70-es évek óta napirenden van a vízmű védőidomok kijelölése és távlati vízbázisok védelme főleg a sérülékeny büki karsztvidéken, illetve a folyóvölgyek kavicsterasán.

Talaj

A tájhasználat következtében, nagyrészt emberi beavatkozás eredményeként a talajfejlődési és átalakulási folyamatok jól nyomon követhetők. Főként az emberi tevékenység károsító hatásának következménye a talaj fizikai, kémiai degradációja, a köves, sziklás váztalajok, illetve a szikesek kialakulása, az elhomokosodás (sivatagosodás) erőteljes növekedési folyamata.

A hegy- és dombvidéki területeken a vízerózió pusztításának következtében a megye É-i területein a dombvidéki tájakon a felsőbb szinteken jelentősen vékonyodott a termőtalaj, a völgyek peremén pedig erős akkumuláció zajlott, illetve zajlik le napjainkban is. A felületi és az árkos erózió szinte minden formája ismert. A talajlepusztulás mértéke legerőteljesebb Pétervására, Egercsehi környékén.

A szélérozió a sík területeken és a folyók alluviális síkjain pusztít. Ugyancsak a helytelen vízgazdálkodás, illetve a túllöntözés következménye az elszikesedés, különösen a Hevesi-síkon mutathatók ki ilyen jellegű degradációk.

Levegő

A levegőterhelés a térségben az alábbi összetevőkből származik:

Területi forrás: beépített területekről, nagyobb területen üzemelő gazdasági létesítményekből, illetve gondozatlan területekről származó: a beépített területek (települések) közül jelentős kibocsátó Eger, Gyöngyös, Hatvan városa, iparterületeik révén; a megyében a legjelentősebb gazdasági tevékenységből származó kibocsátás Visonta térségéből származik (erőmű); a gondozatlan telkek is veszélyforrást jelentenek levegőminőségi szempontból az allergén növények elszaporodása végett; az avar-, tarló és szalmaégetés időszakos jellegű terhelést jelent.

Vonalforrás: közlekedésből származó: a közlekedésből eredő levegőterhelés a legnagyobb forgalmú utakról, jelentős tehergépjármű forgalmat bonyolító utakról származik (M3, 3, 33, 25, 21, 23. sz. utakról)

10.4. A táj terhelése és terhelhetősége kistérségenként

Emellett a jelenlegi tájhasználat szempontjából három jelentősebb nagyságrendű konfliktuskezelést igénylő tájhasználati terület rajzolódik ki, ahol az érdekek összehangolása mellett a területhasználat térben, időben és technológiában történő szabályozására lehet szükség. E három terület Gyöngyös-Göngyörosorosi-Visonta, Hatvan-Lőrinci, illetve Eger-Bélapátfalva környéke.

További beavatkozást igénylő területek még a megye É-i részén lévő dombvidékek területe, ahol speciális gond a kohósalak lakások állagmegóvása. Mindemellett tovább kell folytatni az országos jelentőségű üdülőkörzetek és a Tisza-tó harmonikusabb térhasználat fejlesztését.

17. táblázat: A táj terhelése és terhelhetősége kistérségi bontásban

Kistérség	Jellemző tájhasználat	Terhelési fokozat
Bélapátfalvai kistérség	ipar, bányászat (leépült), idegenforgalom, erdőgazdaság, mezőgazdaság, természetvédelem	jelentős, konfliktuskezelést igényel (a kohósalakból épült lakások állagmegóvása fontos probléma)
Füzesabonyi kistérség	mezőgazdaság, természetvédelem	közepes, konfliktuskezelést igényel
Pétevárai kistérség	mezőgazdaság, idegenforgalom, erdőszet, bányászat (leépült)	közepes, a természetes gázok előfordulása speciális probléma
Egri kistérség	idegenforgalom, ipar, szőlészet, erdőszet	nagy, a kémiailag inert gázok – radon – jelenléte probléma
Gyöngyösi kistérség	ipar, bányászat, szőlészet, idegenforgalom	jelentős, konfliktuskezelést igényel
Hatvani kistérség	ipar, mezőgazdaság	jelentős, konfliktuskezelést igényel
Hevesi kistérség	mezőgazdaság, természetvédelem	közepes, konfliktuskezelést igényel

Forrás: Heves Megye Területrendezési terve, Eger 2010 alapján

A legtöbb változást elszenvedett Tisza-tó, mint önálló területi egység, jelentős fejlődéseket, változásokat idézett elő a térség életében. A Tisza tónál a változások több irányban hatottak. Egyrészt módosították a települések térbeli kiterjedését. Mind Sarud, mind Abádszalók és mind Tiszafüred esetében egyértelműen kijelenthető, hogy a települések térszerkezetének eltolódása összefügg a Tisza-tó partján kínálkozó turisztikai lehetőségekkel. Másrészt a településképben bekövetkező változások, mint a beépítettség, új településrészek kialakítása, a település arculatának módosulása, szintén megjelentek a part menti települések életében (például Poroszló). Harmadrészt kiemelt helyen szoltunk a strandok településformáló hatásáról, mind a feljük vezető lineáris infrastruktúra fejlettségéről, melyek jelentősen felértékelik az út mentén lévő telkek árát, mind pedig a parton végbemenő változásokról (például Tiszanána, Sarud). Negyedrész, a tározó létrehozásával módosult a tájhasználat. A régióban megfigyelhető a szántók arányának dominanciája, valamint a cserjés- és legelőhasznosítás alatt álló területek túlsúlya. Mindezeket együttvéve az elárasztással változás történt a tájhasználatban, majd az azt követő években folyamatosan módosult a Tisza-tavat övező tájszerkezet is. Az alábbi térképek alapján a tájterhelés a megye több területén jelentősnek mondható.

10.5. Zajterhelés

Domináns zajforrások változása

A környezeti zajterhelést alapvetően az ipari tevékenység és a közlekedés határozza meg. A rendszerváltás után az ipar leépülését, szerkezetátalakulását követően új domináns zajforrások jelentek meg, mint például a külszíni bányászatot (kavicsbányák, kőbányák) kísérőtermelési és szállítási zajhatás. Heves megye legnagyobb zajkibocsátói a Mátrai Erőmű Zrt. és a Visonta Bánya.

Lakott területen belül a lakókörnyezetbe ékelődött kisvállalkozások (Pl. autószerelő, asztalos, kőfaragó műhelyek) lettek az egyre gyakoribb panaszforrások. A lakóterületen levő benzinkutak és bevásárlóközpontok az odairányuló forgalommal megnövelik a terület zajterhelését. A közlekedés okozta zajterhelés jelentősen növekedett az utóbbi két évtizedben, egyrészt a gépkocsik számának nagymértékű növekedése, másrészt a nehéz- gépjármű-állomány számának és szállítási kapacitásának növekedésével. A teherszállítás a vasútról áttérrelődött a közutakra. Ezek az utak túlterheltek, nem a mai forgalomra méretezték. A lakosság az átmenő forgalom növekedését érzékeli. A zajcsökkentésre a települést elkerülő utak megépítése jelenthet megoldást. Ennek úttörő példája a '90-es évek elején épült Mezőkövesdet elkerülő út, jelentősen csökkentette a város átmenő forgalmát, a belváros zajterhelését.

A környezet zajterhelésének alakulása

Az elmúlt 20 évben a környezet zajterhelése is átstrukturálódott. 1998 és 2009 közötti időszakban a vizsgált üzemeknél a határértéket túllépők száma folyamatosan csökken. Míg például 1999-ben a vizsgált üzemek több mint 40 %-ánál tapasztaltak határérték túllépést, addig 2009-ben ez az arány kevesebb, mint 10 %.

Az elmúlt években több lakossági zajpanasz érkezett Heves Megyei területéről az alábbi cégekkel kapcsolatban: REKI-PM Kft. (Eger), Hotel Opál (Gyöngyös), Art Glass Kft. (Parádsasvár) és Dohányszárító (Kál). A bejelentésekkel kapcsolatos intézkedéseknél mindenesetben helyszíni ellenőrzést tartott a Környezetvédelmi Felügyelőség, valamint a zajkibocsátási határérték határozat kiadása is megtörtént. Egyes cégeknél a helyszíni ellenőrzés után a panaszt alaptalannak tartották. A Hotel Opálra történő bejelentés után az ügy az helyi önkormányzathoz került a hatáskör hiánya miatt. A határértéket túllépő üzemek száma jelentősen lecsökkent, és a zavaró környezeti zajforrások közül egyre inkább előtérbe kerül a közlekedés, és ezen belül a közúti közlekedés. Hazánkban is a közúti közlekedés zavarásának az aránya a legnagyobb, az egész országra vonatkoztatva ez az arány eléri az 50-55 %-ot, a nagyvárosokban ennél nagyobb, mintegy 60-65 %-ra tehető. Különösen a főforgalmi utak városokon átvezető szakaszai mellett élőket éri nagy zajterhelés. A közlekedéssel kapcsolatos bejelentések a Felügyelőség felé Bekölcén a 2510. és 25105 sz. közutakon áthaladó kamionforgalom miatt, illetve Kálról érkezett a Bajcsy Zsilinszky utca lakosainak panasz a vasúti zajra. A bejelentések után a Bekölcén az érintett közutakon áthaladó kamionforgalommal kapcsolatban a hatósági mérés nem állapított meg túllépést. Kálon a vasúti közlekedési zajával kapcsolatosan is hatósági mérés történt, ahol jelentős túllépés igazolódott be, intézkedések folyamatban vannak a MÁV Zrt.-vel közösen.

Zajtérfékezés

A közlekedés okozta zajkibocsátás meghatározása egybefüggő, hosszú idejű mérések elvégzését igényli. A környezetvédelmi felügyelőségek 2005-ig nem rendelkeztek zajtérfélesztő szoftverrel és a mérések elvégzésére alkalmas műszerrel. A megye a területén az Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség támogatást nyert a KIOF „Zajterhelés mérése” c. pályázaton, melyből a zajtérfélesztő készítésére alkalmas számítógépet, szoftvert hosszú idejű mérések elvégzésére alkalmas zajmérő műszert vásárolt. A szoftver alkalmazásával a Felügyelőség illetékességi területén nagyforgalmú útszakaszokon készültek zajtérfélesztő képek a megyében. A 3. sz. főközlekedési úton (Gyöngyös, Pesti út 46/2), a 25. sz. főközlekedési úton (Eger, Vörösmarty u.) és a 33. sz. főközlekedési úton (Dormánd, Dózsa Gy. u.).

A zajtérfélesztő szoftver a forgalmi adatok, az út geometriai méretei valamint a környezet domborzat adatai alapján, figyelembe véve az út melletti épületeket és azok méreteit is, kiszámítja az útszakasz mentén a 24 órás Lden (napközben-este-éjszaka) és az éjszakai Léjtel (2200-0600) zajterhelési értékeket. Az így készült térképek a zajterhelési zajtérfélesztő képek, melyek adatai az éves átlagos forgalom által keltett zajterhelést reprezentálják.

A stratégiai zajtérfélesztő képek a területen lévő összes zajforrást figyelembe vehetik, feltüntetendő környezeti zajforrás-csoportok: üzem/ipar, közút/villamos, vasút, légközlekedés.

2007-ben a Közlekedéstudományi Intézet Kht. elkészítette az évi 6 millió járműszámot meghaladó forgalmú közutak stratégiai zajtérfélesztőjét. Ezek között van az M3 autópálya, a 3. sz. fő út, a 25-ös út egy-egy szakasza. A stratégiai zajtérfélesztőket a Felügyelőség határozattal hagyta jóvá. Egy évvel később a stratégiai zajtérfélesztő képek alapján zajcsökkentési intézkedési tervek készültek. A stratégiai zajtérfélesztő képek és intézkedési tervek felkerültek a KvVM honlapjára. Az éves hatósági ellenőrzések keretén belül a meglévő közutak vizsgálatára nem került sor, mivel a Felügyelőségnek intézkedési jogköre csak jelentős – 10 dB vagy annál nagyobb - túllépés esetén van, ilyen mértékű túllépés megállapítását követően csak kezdeményezheti a közlekedési hatóságnál a szükséges intézkedések megtételét.

Határérték határozat betartása és intézkedési tervek

A Felügyelőség zajkibocsátási határértéket ír elő kérelemre és hivatalból indított eljárás keretében mind az új, mind a meglévő zajforrásokra, a határértékek túllépése esetén pedig bírságot vet ki.

A zajkibocsátás, illetve zajterhelés vizsgálatát szabványos helyszíni méréssel, a hatályos 284/2007 (X. 29.) Korm. rendelet, valamint a 93/2007 (XII. 18.) KvVM rendelet, illetve a vonatkozó szabványok előírásai alapján végzik. Hatásterület megállapítását az illetékes Környezetvédelmi Felügyelőség is előírhatja, azonban 2008. január 1-től minden környezeti zajforrásra el kell készíttetni.

A zajterhelési határérték 65 decibel, mely felett már zajszennyezésről beszélünk. Környezetünkben számos esetben jelentkezik az életkörülményeinket, egészségünket befolyásoló, gyakran káros mértékű zajhatás, zajterhelés. Az ellenőrzésnek, az eredményes, gazdaságos, ugyanakkor kellő mértékű zajkibocsátás csökkentésének alapja a zajkibocsátás mértékének helyszíni, szabványos méréssel történő meghatározása.

Zajkibocsátási határérték határozatot az elmúlt 3 évben Heves Megyében az alábbi cégek részére adott ki a Felügyelőség: 2011-ben: Adácsi DA-KE Kft. (Adács), Magyar Gombakertész Kft. (Demjén), Pásztor és Társai Gépgyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Gyöngyöshalász). 2012-ben: Attila Gabona Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Csány), Besenyei András vállalkozó (Kompolt), LEIER Hungária Kft. (Mátraderecske). 2013-ban: REKI-PM Fémtömegcikk Gyártó és Kereskedelmi Kft.(Eger). A Felügyelőség éves ellenőrzési terv szerint vizsgálja az egyes üzemekre kiadott zajkibocsátási határérték betartását. Az elmúlt 5 évben a mérési adatok alapján megállapítható, hogy a Heves megyében méréssel ellenőrzött telephelyek egyikén sem tapasztaltak határérték túllépést. Zajcsökkentési intézkedési terv elkészítésére a Felügyelőség 4205-6/2012.

számú határozatában a Mátrai Erőmű Zrt. Visontai bányáját kötelezte, melyet a Zrt. benyújtott. Az Intézkedési Tervben foglaltak végrehajtására vonatkozó kötelezés kiadása jelenleg folyamatban van.

Zajszennyezés hatásai és csökkentésének lehetőségei

A zajszennyezés káros hatásai sajnos nemcsak akkor jelentkeznek, ha valaki erős hanghatásoknak teszi ki magát, hanem akkor is, ha tartósan olyan környezetben él, ahol a zajszint magasabb a megengedettnél. Ez a határérték nappal 55, éjjel pedig 45 decibel. A huzamosabb zajterhelés azért veszélyes, mert a halláscsökkenés mindig 4-6000 hertz tájékán, a magas hangoknál kezd kialakulni, ami a beszédértést nem befolyásolja, tehát megvan rá az esély, hogy az ember észre sem veszi a halláskárosodás folyamatát. A zajártalom okozta süketülés visszafordíthatatlan folyamat, sem gyógyszerrel, sem műtéti úton nem gyógyítható! A zajszennyezés akár nyolc-tíz évvel is megrövidítheti az ember életét. Tartós zajártalom következtében idegrendszeri bántalmak, csökkent koncentrációképesség, megnövekedett reakcióidő, állandó fáradtság, alvási zavarok, magas vérnyomás és emésztési zavarok alakulhatnak ki.

A hatásos zajterhelés csökkentés több lehetőség együttes kihasználásával biztosítható. A következő területeken lehet zajvédelmi intézkedést végrehajtani: az út-úthálózat, forgalomtechnikai átalakítás, a területrendezés és területhasználat, úttechnikai beavatkozás, utólag elhelyezhető zajvédelmi létesítmények, szabályozási vagy gazdasági intézkedések vagy ösztönzők, csendesebb zajforrások kiválasztása, üzemeltetése.

10.5. Meglévő környezeti problémák és okozott környezeti következmények

18. táblázat: A meglévő környezeti problémák és okozott környezeti következmények (konfliktustérkép)

Konfliktus forrása	Várható környezeti hatás
A foglalkoztatottság alacsony szintje és a magas munkanélküliség miatt a településvezetés támogatja a zöldmezős beruházásokat a barnamezős fejlesztésekkel szemben	<ul style="list-style-type: none"> Beépített területek növekedése Burkolt felületek növekedése a mezőgazdasági, kertes vagy zöldfelületek „kárára” Potenciális élőhelyek csökkenése Környező területek minőségének romlása (pl. a terület vízháztartása felborulhat, megközelítési lehetőség változhat stb.) A tényleges területhasználattól függően (pl. környezetbarát ipar, szagos-bűzös tevékenység stb.) nő a környezetszennyezés csökken hazánk egyik legfontosabb, mással nem pótolható természeti erőforrása, azaz a termőföldek mennyisége
Közlekedésből származó levegő-, zaj- és rezgésterhelés növekszik	<ul style="list-style-type: none"> A műszaki infrastruktúra fejlődésével a burkolt utak hossza, illetve az azokon lebonyolódó forgalom folyamatos növekedést mutat, A motorizáció térhódítása miatt mind több gépjármű van forgalomban A piacok „nyitottsága” következtében jelentősen nőtt az áruszállítás mennyisége (a távolság már nem akadály)
A területen a felszíni vizek kezelése nem egységes, a kiépített rendszerek nincsenek összehangolva	<ul style="list-style-type: none"> A felszíni és a felszín alatti vízkészletek elszennyeződése
A lakosság környezettudatlansága térségi szintű szennyezést okoz	<ul style="list-style-type: none"> Az illegális hulladéklerakások továbbra is jelen vannak, ezek elsősorban erdők mentén és patakparton jelentenek fokozott veszélyt (pl. Rima-patak egri szennyezése Maklár igazgatási területéig „jutott el” a közelmúltban) A szelektív hulladékgyűjtés alacsony színvonalú, a lakosság egy része nem érti a szelektív gyűjtés előnyeit A szerves hulladékok alacsony szintje kerül komposztálásra, a lakosság döntő többsége továbbra is a kommunális hulladék közé keveri vagy eltűzeli a háztájt keletkező kerti hulladékokat, zöldszaggyümölcs hulladékokat
Fogyasztói társadalom által „termelt” hulladék növekedése	<ul style="list-style-type: none"> A „komfort-szint” emelkedésével egyre kevesebb javat termelnek meg a lakosok saját fogyasztásra és egyre nagyobb mennyiségű terméket vásárolnak, amely a műanyag csomagolóanyagok jelentős mértékű növekedését okozzák. A probléma nem csak a hulladékként megjelenő és hosszú távon lebomló (pl. cigarettásdoboz: 1-12 év, műanyaggal bevont tejesdoboz: 5 év, nylonzacskó: 10-20 év, konzervdoboz: 50-100 év, műanyag – PET – palack: soha) csomagolóanyag, hanem a műanyag gyártásához szükséges alapanyagok, illetve a gyártási folyamat során keletkező környezet-szennyezés. Az egyre nagyobb mennyiségű hulladékot nem csak tárolni kell, hanem a keletkezési helyről el is kell szállítani.

A vidéki térségek elöregednek, elnéptelenednek	<ul style="list-style-type: none"> A kertművelés és állattenyésztés háttérbe szorul, mert az idős lakosság már nem képes, az aktív korú lakosság pedig nem kívánja ellátni a mezőgazdasági jellegű feladatokat.
Településszerkezeti torzulások	<ul style="list-style-type: none"> Az „újkori” telekosztások nem veszik figyelembe a hagyományos településszerkezetet, az új utcák nyitása nem illeszkedik az ősi településmaghoz. Az egymáshoz kapcsolódó mikro-térségek szerkezeti tervei nem együtt készül, habár nagy múltú kapcsolat van egyes települések között, a területhasználatok még sincsenek összhangban.
Összehangolatlan településtervezés	<ul style="list-style-type: none"> Az egyes településrendezési tervek készítése során a szomszédos települések általában nem vesznek részt a véleményezésben, nem követik a közigazgatásilag határos területekre tervezett beruházásokat, beavatkozásokat, annak ellenére, hogy azok jelentős környezeti hatással lehetnek rájuk nézve (pl. közlekedési területek nyomvonalvezetése, külterületi vízelvezető árkok stb.).

Forrás: Heves Megye Területrendezési Terve I. kötet, Környezeti vizsgálat, 2010

10.6 Összefoglalás

Az elmúlt évtizedek társadalmi és gazdasági változásainak köszönhetően a korábban mezőgazdasági jellegű megye ipari jellegűvé vált, majd a rendszerváltás után a gazdaság is nehéz helyzetbe került, a piacgazdaságra való áttérés a megye gazdaságát – ebből adódóan pedig annak környezetterhelését – is jelentősen megváltoztatta.

Különös sajátossága a térségnek továbbá az, hogy a megyét kelet-nyugati irányban átszelő sávban koncentrálnak az utak, az M3-as autópálya, a vasutak, a jelentősebb területi igényű beruházások, a nagyobb városok és a lakosság közel háromnegyed része is, aminek következtében ezen a közlekedési tengelyen túlzottan nagy intenzitású a táj- és területhasználati tevékenység.

A megyében rendelkezésre álló területek végeessége, a természeti erőforrások és a táji adottságok arra kényszerítenek, hogy tudatos tervezéssel igyekezzünk a tájhasználatot optimalizálni.

A jelenlegi tájhasználat szempontjából három jelentősebb nagyságrendű konfliktuskezelést igénylő tájhasználati terület rajzolódik ki, ahol az érdekek összehangolása mellett a területhasználat térben, időben és technológiában történő szabályozására lehet szükség. E három terület Gyöngyös-Göngyöroszsi-Visonta, Hatvan-Lőrinci, illetve Eger-Bélapátfalva környéke. **Mindemellett tovább kell folytatni az országos jelentőségű üdülőkörzetek és a Tisza-tó harmonikusabb térhasználat fejlesztését.**

XI. KISTÉRSÉGI SZINTŰ ELEMZÉSEK

11.1. Megyék közötti kapcsolódási pontok feltárása

Az OFK-OTK Stratégiai vitaanyagában szereplő tematikus térképek alapján a szomszédos megyékkel a következő kapcsolódási pontok kerültek feltárássra:

elemzési szempont	Heves							Nógrád			B.A.Z.				J.N.Sz.			Pest	
	Péternémet	Bélapátfalva	Hatvani	Gyöngyösi	Egri	Hevesi	Füzesabonyi	Salgótarjáni	Bátányi	Pásztói	Ózdi	Kazincbarcikai	Miskolci	Mezőkovácsdi	Mezőcsát	Jászberényi	Szolnoki	Tiszaújvárosi	Aszód
fenntartható vízgazdálkodás																			
felszíni vizek védendő vízgyűjtő területe:						x	x								x			x	
kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi terület					x									x					
kitermelésnél lassabban utánpótlódó termálvíztestek			x	x	x	x	x							x		x		x	x
kitermelésnél lassabban utánpótlódó talaj-, réteg- és karsztos víztestek			x	x	x		x							x					x
bányászat és energetika																			
ásványi nyersanyag gazdálkodás térségei			x		x				x					x					
biomassza energetikai hasznosítására leginkább javasolt területek				x	x											x			
nap-, szél- és geotermikus energia hasznosítására leginkább javasolt térségek				x		x	x			x			x	x		x	x	x	x
fenntartható tájgazdálkodás																			
kiváló termőhelyi adottságú erdőterület	x	x		x	x			x	x		x		x	x					
környezeti meghatározottságú természetközeli gazdálkodási terület	x	x		x	x	x	x	x	x		x		x	x	x			x	
védendő természeti értékek																			
tájképvédelmi területek		x		x	x					x									
védtett természeti területek és ökológiai hálózat						x	x							x	x				
tájrehabilitáció	x								x										
védendő kulturális örökség																			
kulturális örökség szempontjából kiemelt jelentőségű térségek				x			x	x	x						x			x	
turisztikai térszerkezet																			
kiemelt üdülőkörzet	x				x	x	x		x				x	x				x	
klimaváltozás hatásaival szemben leginkább sérülékeny térségek																			
árvíz szempontjából legsérülékenyebb térségek						x	x						x	x			x	x	
aszály szempontjából legsérülékenyebb területek						x	x							x	x	x		x	
funkcionális térségek																			
gazdasági-technológiai magterületek					x								x						
turisztikai funkcióú területek	x	x		x	x	x	x		x	x			x	x				x	
jó mezőgazdasági adottságú területek			x	x		x	x			x				x		x			x
társadalmi-gazdasági állapot																			
elmaradott kistérségek		x					x			x	x			x		x			
leghátrányosabb helyzetű kistérségek	x							x											
Komplex felzárkóztatási program lehetőségével bíró kistérségek						x			x			x			x				
magas arányú roma népességgel rendelkező térségek	x	x				x	x	x	x	x	x					x			
rekreációs körzetek	x	x		x	x		x		x				x					x	
vidéki térségek																			
vidéki térségek	x	x		x		x	x		x	x				x	x	x		x	
harmonikus vidéki területhasználat																			
erdő	x	x		x	x			x				x	x	x					
mezőgazdasági terület			x	x	x	x	x									x	x	x	x
térszerkezet																			
térszerkezet			x	x			x			x				x		x			x
erősítendő közlekedési kapcsolat			x	x						x						x			
közlekedés és nemzetközi térszerkezet																			
határon átnyúló városrészek			x	x	x								x			x			
befektetési és tudásövezetek																			
fejlesztési pólus tágabb kisugárzó zónája	x	x			x		x				x		x	x					x

19. táblázat: Kistérségi kapcsolatok feltárása

Jövőkép:

A járszági városokban jelentősen bővül a szolgáltatási kínálat és javul az épített környezet minősége, valamint a térség városainak elérhetősége az M3-as autópályáról éppúgy, mint a környező falvakból. A helyiek foglalkoztatásának, a vállalkozó kedv erősítésének és az elszegényedő csoportok felzárkóztatásának egyik eszköze a középfokú műszaki szakképzés, ami egyúttal a Heves megyével való együttműködés egyik fontos területe is.

A megye húzó- és irányítószerepet tölt be a Tisza menti ökosztráda és innovatív tájgazdálkodási klaszter felépítésében. Szolnok és hozzá kapcsolódva Nagykörű, illetve fokozatosan bekapcsolódva Tiszaföldvár (továbbá a Heves megyei Poroszló), mint közép-tiszai tájközpontok, a Tisza-völgy integrált vízgazdálkodásának innovatív tudás- és képzési bázisaivá válnak.

A Tisza-tó térsége az ország keleti felének meghatározó rekreációs zónájává válik Poroszló, Kisköre, Abádszalók és Tiszafüred centrumokkal és a kialakuló termálgyűrűvel, Eger-Bükk térségével, valamint a világörökség Hortobággal közös, nemzetközi jelentőségű turisztikai desztinációs térség jön létre.

A Jászság, valamint Hatvan, Gyöngyös, Heves és Nagykáta városok térségi együttműködése gazdasági, intézményi turisztikai desztinációs tekintetben is elmélyül. A Jászságban a Jászfényszaru-Jászárokszállás-Jászberény ipari háromszög sokszöggé bővül Jászapáti és Jászkisér intenzív bekapcsolódásával. A Jászság mezőgazdasági és halgazdálkodási központjai Jászapáti és Jászkisér. A térségi munkamegosztás keretében megerősödnek a térség városias jelegét erősítő oktatási, kulturális, turisztikai, rekreációs, egészségügyi szolgáltató szerepek, differenciálódnak a lakóterületek.

Területi célok:**Az ipari agglomeráció városiasságának erősítése és a gazdaság diverzifikációja a Jászságban:**

- A városiasság erősítése a Jászság és a kapcsolódó Heves megyei térség szintjén értelmezendő. Egy infrastruktúrával és rendszerbe szervezett közösségi-kerékpáros-carpool alapú közlekedési rendszerekkel jól összefűzött, a budapesti agglomerációval erős kapcsolatban lévő csapágy-várostérség fejlesztése a cél. Az egyre vonzóbbá váló kisváros-központok egymást kiegészítő változatos szolgáltatásokkal, jó elérhetőségükkel és a társadalmi sokféleséghez igazodó lakókörnyezeti és telephely-kínálataikkal stabil, jelentős önfenntartó képességgel rendelkező térséggé fejlődnek.
- **PRIORITÁSOK 1. Budapesti agglomerációhoz, Szolnok nagyváros-térséghez és Jászság-Heves ipari-logisztikai agglomerációhoz való kapcsolódás közlekedési feltételeinek javítása** (Főbb beavatkozások: 32-es gyorsforgalmi minőségű kapcsolat, 31-es főút kapacitásfejlesztése, M8, Jászberény-Jászárokszállás-Gyöngyös főút, közösségi közlekedés)

Városhálózati szerepek és város-vidék kapcsolat megújítása a tiszántúli mezővárosi térségben:

- A Tisza-tó vonzerejének növekedése érdekében fontos Tiszafüred fürdőjének – a minőségi családi üdülés irányába történő – megerősítése. A térség többi termálfürdőjének elsődleges funkciója a térségi életminőség összehangolt javítása (rekreáció, oktatás, terápia), részleges funkcióváltás lehetőségét is nyitva hagyva (haltenyésztés, megújuló energia, idősek otthona).
- **PRIORITÁSOK 5. Tisza-tó integrált turisztikai fejlesztése a Bükk-Eger és a Hortobágy kapcsolódó területeivel összehangoltan** (Főbb beavatkozások: Tiszafüred-Poroszló és Abádszalók-Kisköre településpárok térségközpont szerepeinek összehangolt fejlesztése, a háttértelepülések egészségturizmusának fejlesztése, nagytérségi kerékpárút-hálózat; közös turisztikai desztináció-térség, hétvégi házas üdülőterületek funkcióbővítő-szerkezetalakító megújításának elindítása, ökoturisztikai programok, Téli Tisza-tó Stratégia megvalósítása, vezetett kerékpáros/evezős/buszos gyermek, idős szociális üdültetési „barter”: Heves-JNSZ megyék intenzív együttműködése)

Tisza menti „ökosztráda” alrendszerének kiépítése:

Pest Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020)

10.2 Stratégiai cél: **Az együttműködések intézményesítése a térségi szereplőkkel, a megye belső intézményfejlesztése, menedzsment szervezetének felállítása.**

Pest Megye Önkormányzatának partneri kapcsolatrendszerrel kell kiépítenie (újraépítenie) a megye településeivel, azok társulásaival, a környező megyékkel, a fővárossal, a gazdasági élet szereplőivel és a civil szféra képviselőivel egyaránt.

Operatív célok: A repülőtér pozicionálását és fejlesztését segítő közúti hálózatfejlesztés: első ütemben az 51-es út várost elkerülő szakaszának, távlatban pedig a Százhalombatta – Kiskunlacháza – Dabas – Nagykáta – Hatvan új, haránt irányú kapcsolatokat biztosító országos főútnak (és a szükséges Duna hidaknak) megépítésével.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020)

4. Az egyedi természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítása:

Természeti és kulturális örökségértékek turisztikai célú fenntartható hasznosítása:

- A turisztikai vonzerők (attrakciók) és szolgáltatások (pl. szálláshelyek minőségi fejlesztése és egyéb, a turisták által igénybe vett egészségügyi, szabadidős, kulturális szolgáltatások) együttes, összehangolt, térségi alapú fejlesztése, különös tekintettel a világörökségi területekhez (Aggtelek, Tokaj - Hegyalja, Tisza-tó térsége) kapcsolódóan, illetve a bor-, kulturális-, egészség- (gyógy-) és termál-, valamint az aktív turizmus összehangolt, egyedi értékeken alapuló kínálatának a fejlesztése elsősorban a turisztikailag frekventált térségbe.
- Természeti értékekben és kulturális örökségben gazdag térségek, ahol kiemelt helye van az aktív, az élmény, a szelid- és a gasztronómiai turizmusnak:
 - Bükk-hegység különleges természeti adottságai (pl. Ómassa, Lázberci-tó).
 - Tisza-tó térsége

Nógrád Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020)

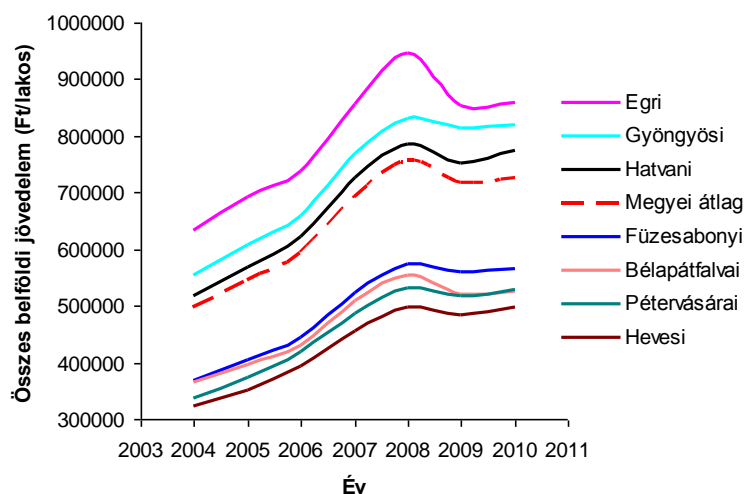
Mint az Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának javaslattevő fázisából kiolvasható, a dokumentum tervezői számára nem közömbös Nógrád megyének a szomszédos magyarországi megyékhez való kapcsolódása. Nógrád megye Területfejlesztési Konceptiójának egyik sarokpontja a közlekedési vonalak kiemelt volta, melyek természetüknél fogva, illetve megyén áthúzódó jellege miatt Heves megyére is kihatással van, különös tekintettel a 21., és 23. sz. főútra.

A Partnerségi Terv fejezetben bemutatott megyék közötti egyeztetések során a legfontosabb kapcsolódási pontok a következőkben fogalmazódtak meg: gazdasági kapcsolatok fejlesztése, munkahelyteremtés (pl. Salgótarján – Észak-Heves – Őzd Szabad Vállalkozási Övezet létrehozása); közúti kapcsolatok javítása, kerékpárút hálózat bővítése; turisztikai együttműködés fokozása (Tisza-tó, Mátra, Bükk), hátrányos helyzetű kistérségek felzárkóztatása.

11.2. A gazdasági fejlettség térbeli egyenlőtlenségei a megyében

A 39. ábrán jól látható, hogy az egy lakosra jutó összes belföldi jövedelem tekintetében kizárólag a Hatvan, Gyöngyös, Eger fejlettségi tengelyhez tartozó kistérségek produkálnak átlag fölötti értékeket, és tőlük messze leszakadva helyezkednek el a fejletlen, periférikus térségek.

Ha az említett két csoport átlagos növekedési ütemét összevetjük, akkor az is megállapítható, hogy a fejlett területek esetén a jövedelem évenkénti átlagos növekedési üteme közel 40 %-kal múlja felül a hátrányos helyzetű területeken tapasztalható növekedés mértékét²⁷. Ez alapján kimondhatjuk, hogy a vizsgált időszakban a fejlett

²⁷ A fejlett kistérségi csoportra jellemző évi átlagos növekedés mértéke 46.462 Ft, míg ugyanez az adat a hátrányos helyzetű kistérségi csoportban 33.527 Ft.

és az elmaradott kistérségi csoportok közötti jövedelmi különbségek nőttek.

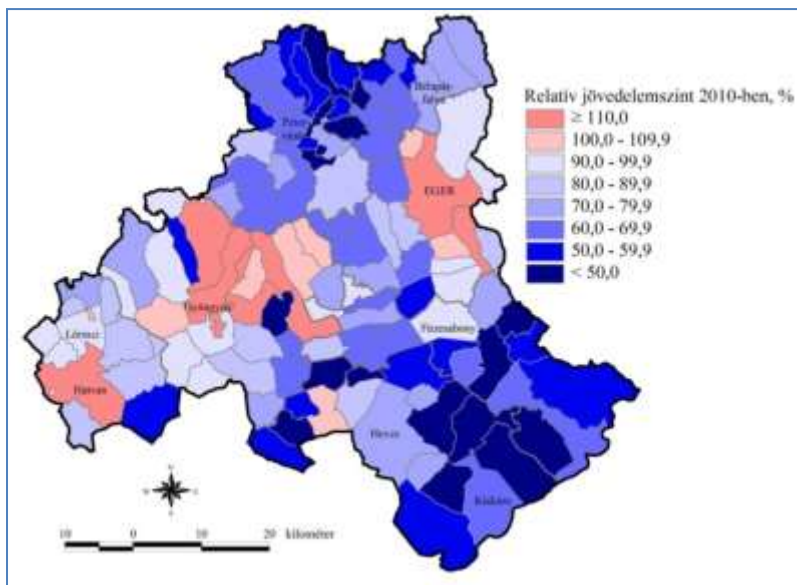
49. ábra: Az egy lakosra jutó összes belföldi jövedelem alakulása a megye kistérségeiben (Saját szerkesztés)

A folyamatok eredményeként az utolsó vizsgált évben az említett két csoport átlagos egy főre jutó jövedelme közötti különbség több mint 1,5-szeres²⁸. A 40. ábrából az is kitűnik, hogy az átlag fölötti kistérségek csoportja differenciáltabb, és abból az Egri kistérség jelentős mértékben kiemelkedik.

50. ábra: Az SZJA alapot képező egy lakosra jutó jövedelem országos átlaghoz viszonyított átlaga Heves megye településein (%)

Forrás: Pénzes J. APEH-NAV adatok alapján

A megye településeire jellemző országos átlaghoz viszonyított jövedelemszint viszonylag nagy szélsőségek között mozog, hiszen a legjobban és legrosszabbul teljesítők között több mint kétszeres különbség van. A területi megoszlás tekintetében megállapítható, hogy az Eger-Gyöngyös-Hatvan tengely mentén helyezkednek el a kedvezőbb helyzetű települések. A legszegényebb térségek ugyanakkor a megye déli és északi területeire összpontosulnak. Ha összehasonlítjuk a romák arányát mutató térképpel (demográfiai helyzetet bemutató alfejezet), megállapíthatjuk, hogy nagyfokú területi korreláció van a két statisztikai mutató között.

A fejlettségi különbségek részletesebb feltárása érdekében összefüggés vizsgálatok lefolytatására került sor. A vizsgálatok során az egy főre jutó összes belföldi jövedelem, és a társadalmi és gazdasági fejlettséget jellemző egyéb indikátorok közötti kapcsolat feltárására került sor, a 2004 és 2010 közötti időszak minden egyes évében, a megye kistérségi adatai alapján. A demográfiai mutatók korrelációs együtthatóit vizsgálva megállapítható, hogy a jövedelem és a népsűrűség között, a vizsgálat minden egyes évében nagyon szoros egyirányú együttmozgás állt fenn. Ebből az következik, hogy a megye lakossága a jobb jövedelemtermelő képességgel rendelkező, tehát fejlettebb kistérségekbe koncentrálódik, míg a hátrányos helyzetű területek ritkábban lakottak. A jövedelem és a fiatalodási index²⁹ között gyenge, negatív irányú kapcsolat mérhető, tehát a vizsgált időszakban a szegényebb területeken a tizenöt éves és ettől fiatalabbak népességén belüli aránya nagyobb volt, mint a hatvan éves és ettől idősebbek népességén belüli aránya. Megjegyzendő, hogy minden vizsgált évben, az összes kistérségben az index értéke egy alatt volt, tehát minden kistérségben előregedés tapasztalható. A legkedvezőbb helyzetben a Hevesi kistérség volt.

A fiatalodási indexet összevetve a természetes szaporodás kapcsán kapott korrelációs együtthatókkal – melyek a két vizsgált mutató között közepesen erős egyirányú együttmozgást mutatnak – az látszik kiderülni, hogy a vizsgált időszakban a hátrányos helyzetű területeken a népesség arányában nagyobb volt a születésszám, de kevesebben éltek meg a hatvanéves kort, vagy nem az adott kistérségben töltötték be a hatvanadik életévüket. Az adatok arra engednek következtetni, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekben a születéskor várható élettartam alacsonyabb, illetve az elvándorló népesség még aktív korban – vélhetően annak az első felében – elhagyja a megye említett területeit.

A vállalkozási potenciált jellemző indikátorok és a jövedelmi mutató közötti kapcsolatot értékelve szoros egyirányú együttmozgás tapasztalható. Ebből az a nyilvánvaló következtetés vonható le, hogy a jövedelemmel jobban ellátott térségek vállalkozási aktivitása is magasabb, hiszen többek között éppen ezek a vállalkozások termelik a lakosság által elkölthető jövedelmet, illetve a nagyobb népsűrűségű területeken több vállalkozás számára jelentkezik elegendő fizetőképes kereslet, ami a vállalkozások megélhetését biztosítja. A korrelációs együtthatók értékéből az is kitűnik, hogy a jövedelemtermelést

²⁸ A fejlett kistérségi csoport 2010-re jellemző átlagértéke 817.935 Ft, míg ugyanez az adat a hátrányos helyzetű kistérségi csoportban 529.277 Ft.

²⁹ 15 éves és fiatalabb / 60-x éves népesség

elsősorban az iparban és a szolgáltatásban működő vállalkozások determinálják, a mezőgazdaságban működő vállalkozások hatása ehhez képest kisebb.

Heves megyét kelet-nyugati irányban átszelő Hatvan- Gyöngyös- Eger „gazdasági tengely” mentén letelepedett exportképes multinacionális és hazai cégek (pl.: ZF Hungária Kft., Robert Bosch Kft., SBS Szerelő Javító és Szolgáltató Kft., Sanatmetal Kft., Detki Keksz Kft., HESI Kft, stb.) kulcsszerepet játszanak az innovációs együttműködésekben.

Az Egri kistérség működő vállalkozások száma egyértelműen kimagaslik a mezőnyből és a többi kistérségben működő vállalkozások száma csupán töredéke a megyeközpont vezette kistérség mutatóinak. Annak ellenére, hogy Kál, Kápolna, Kompolt és Füzesabony a Dél hevesi területhez tartozik, a gazdasági szerkezetét tekintve a „gazdasági tengelyhez” kapcsolhatjuk. Heves megye 50 legkiemelkedőbb vállalkozásai közül 40-et a „gazdasági tengelyhez” sorolhatunk, a maradék 10 pedig elvélve Észak és Dél heves térségekben található.

51. ábra: Vállalkozások számának alakulása kistérségi bontásban

Forrás: NORDA, 2013

A működő vállalkozások száma a Belpátfalvai, Pétervásárai, Füzesabonyi és Hevesi kistérségek egyikében sem éri el az Egri kistérség mutatójának 20%-át, míg a mezőny dobogósaként a Hatvani kistérség annak harmadát közelíti alulról, a második legmagasabb mutatóval bíró Gyöngyösi kistérség pedig 61%-os.

A vállalkozások ágazati összetételéből kirajzolódik egyfajta térségi eltérés, „specializáció”, ugyanakkor a kistérségeket egymáshoz viszonyítva egy adott kistérség „erőssége” más kistérséghez viszonyítva - például volumenben - nem számít erősnek. Ezen sajátosságokat együttesen figyelembe véve kell meghatározni a jövőbeli fejlesztési irányokat, a támogatási források minősége mellett azok mennyiségét is a problémához, illetve a potenciális pályázói körhöz igazítva.

A megye kistérségeit tekintve a működő vállalkozások száma, összetétele az alábbiak szerint alakul kistérségenként:

52. ábra: Belpátfalvai kistérség

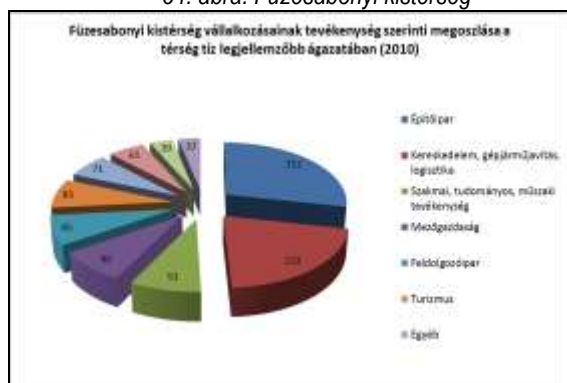
53. ábra: Egri kistérség

Forrás: KSH adatok alapján

Forrás: KSH adatok alapján

54. ábra: Füzesabonyi kistérség

Forrás: KSH adatok alapján

55. ábra: Gyöngyösi kistérség

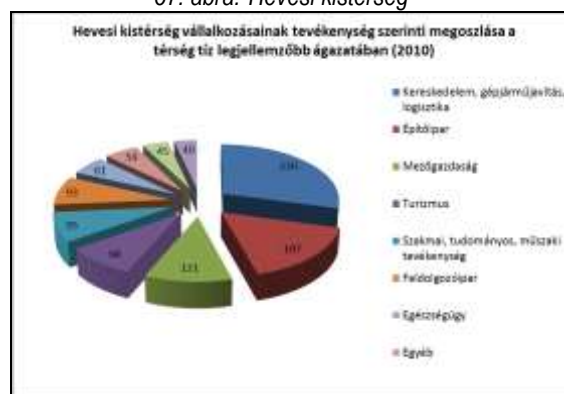
Forrás: KSH adatok alapján

56. ábra: Hatvani kistérség

Forrás: KSH adatok alapján

57. ábra: Hevesi kistérség

Forrás: KSH adatok alapján

58. ábra: Pétervárái kistérség

Forrás: KSH adatok alapján

A munkanélküliségi ráta az egy főre jutó jövedelemmel szoros kapcsolatban áll, és azzal természetes módon ellentétes irányba mozog. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy a hátrányos helyzetű területek nem csak alacsonyabb jövedelemmel, kisebb vállalkozási potenciállal, rosszabb népességmegtartó képességgel rendelkeznek, hanem a munkanélküliség által is jobban sújtottak. Ezt tetézi még az is, hogy az említett térségekben nem csak a munkanélküliek munkavállalási korú

népességen belüli aránya magasabb, hanem – mint ahogyan az az idevágó korrelációs együtthatókon is látható – a munkanélküliek hosszabb ideig maradnak ebben a státuszban a fejlett területekhez képest.

A kistérségek közt a lakosság száma és az 1000 főre eső új munkahelyek és munkanélküliek aránya estében a legjobban az Egri kistérség teljesít, mögötte lemaradva a Gyöngyösi és Hatvani kistérségek. Új munkahelyek számát tekintve az Észak - hevesi térség követi a „gazdasági tengelyt”. A Dél - Hevesi kistérség lemarad mind az új munkahelyek számában és a 1000 főre eső munkanélküliek számában.

20. táblázat: 1000 főre eső munkanélküliek és új munkahelyek száma kistérségenként

Kistérség	Lakosság (fő)	1000 főre eső új munkahely	1000 főre eső munkanélküli
Bélapátfalvai	13 287	4,666215097	56,9
Egri	85 328	4,329059629	36,5
Füzesabonyi	32 133	1,097003081	50,9
Gyöngyösi	77 093	4,414784741	39,7
Hatvani	53 311	2,157153308	43,0
Hevesi	35 910	1,743247006	69,6
Pétervásárai	22 398	3,999464238	54,3

Forrás: saját szerkesztés MTA KRTK adatai alapján

A 180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek munkavállalási korú népességen belüli arányát összevetve a munkanélküliség iskolázottság szerinti bontásával jól látható, hogy a középiskolai szintig a két említett tényező között erős, illetve közepesen erős egyirányú együttmozgás tapasztalható, tehát azokon a területeken, ahol nagyobb a jelzett iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek népességen belüli aránya, ott nagyobb a tartós munkanélküliek népességen belüli aránya is. A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek esetében azonban, az együttmozgás iránya ellentétes, tehát a felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek munkavállalási korú népességen belüli arányának a növekedése a tartós munkanélküliek munkavállalási korú népességen belüli arányának a csökkenését vonja maga után. Ha ehhez még azt is hozzátesszük, hogy az alacsonyabban iskolázott munkanélküliekhez képest a középiskolát végzett munkanélküliek munkavállalási korú népességen belüli aránya kisebb mértékben befolyásolja a tartós munkanélküliek növekedését, akkor azt a megállapítást tehetjük, hogy az iskolázottság növekedésével csökken a tartós munkanélkülivé válás kockázata, tehát javulnak az elhelyezkedési esélyek a megyében.

21. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők számának alakulása Heves megye kistérségeiben

	2007	2008	2009	2010	2011
Bélapátfalvai	904	1033	1226	1131	1056
Egri	3344	3815	5246	4691	4519
Füzesabonyi	2017	2023	2603	2606	2671
Gyöngyösi	3178	3375	4542	4322	4040
Hevesi	3705	3716	3963	3873	4110
Hatvani	1736	2032	3003	2653	2620
Pétervásárai	1802	1756	2081	2006	1636

Forrás: saját szerkesztés TEIR adatai alapján

A regisztrált álláskeresők számának alakulása kistérségenként eltérő értékeket mutat. Egyedül a Pétervásárai kistérségben csökkent 9,21 %-kal az álláskeresők száma, a többi kistérségben 10,93 %- 50, 92 %-os növekedést mutat. Utóbbi kiugró értéket a Hevesi kistérségben lehet megfigyelni. Az Egri, Füzesabonyi, Gyöngyösi kistérségekben hasonló arányban nőtt az álláskeresők száma. A fenti adatokból kitűnik, hogy a gazdasági válság kirobbanása óta a munkanélküliségi adatok romlottak, és csak a legutóbbi időszakban észlelhető javulás. A Füzesabonyi és Hevesi kistérségben ezzel ellentétben további növekedés tapasztalható. A stagnáló, vagy éppen növekvő számok tartós munkanélküliséget is takarnak, melynek aránya a hátrányosabb helyzetű kistérségekben jelentősebb.

A lakosságszámához viszonyítva, a nyilvántartott álláskeresők aránya viszont más értékeket mutat. A nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú állandó népességből a kistérségek közt diagram jól tükrözi a megye megosztottságát. A Hatvani kistérség (7,7%), a Gyöngyösi kistérség (8,5%), és az Egri kistérség (8,2%) „gazdasági tengely” mentén az álláskeresők aránya jóval alacsonyabb értéket mutat, a többi kistérséghez viszonyítva. Magasabb arány jellemzi a tengelytől észak-

ra és délre fekvő kistérségeket. A legmagasabb számban az álláskereső aránya a Hevesi kistérségben található. A fejlettebb kistérségek magas abszolút aránya jelentősen nem változik, esetükben javulásról nem beszélhetünk.

59. ábra: Heves megyei kistérségek

Forrás: KSH adatok alapján

11.3 Heves megye kistérségeinek fókuszcsoportos felmérésen alapuló elemzése

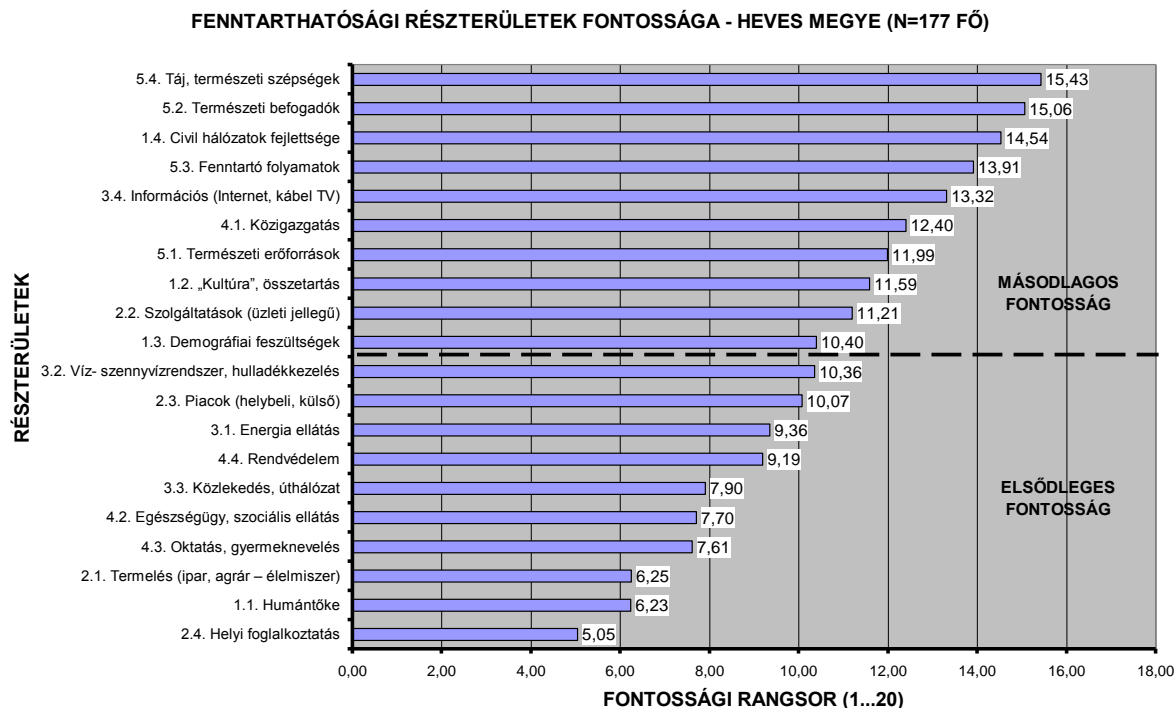
A megyei összkép a kistérségi felmérések összesítésével alakítható ki. Hangsúlyozni kell, hogy mindegyik kistérség részben sajátos, részben közös fejlesztési kihívásokkal szembesül, és tehetők olyan átfogó megállapítások, amelyek a megyei szintű fejlesztési koncepciónál figyelembe veendőek:

- valamennyi kistérségben a felmérésekben résztvevő „helyi elit” (helyi, kistérségi szinten relatíve számottevő tőkével (humán, gazdasági, társadalmi) rendelkező önkormányzati, civil, vállalati és oktatási szereplő) – összesen 177 fő – **egységesen úgy ítéli meg**, hogy a jövőben – a járások létrejöttétől függetlenül, sőt éppen azok vezetésével együttműködésben – **nélkülözhetetlen az alulról szerveződő kistérségi gazdasági – társadalmi együttműködések** valamilyen formában történő fenntartása, támogatása
- ezt alátámasztja a szubszidiaritást, valamint a gazdasági – társadalmi – környezeti fenntarthatóságot preferáló **EU-támogatások várható életbelépése** is
- óriási **igény van az ilyen típusú társadalmi kommunikációra**, a helyi kezdeményezések, ötletek és javaslatok intézményes formában történő intenzív áramlására
- dacára annak, hogy nincs két egyforma kistérség, **vannak közös gyenge és erős pontok**, amelyek egy megyei szintű területfejlesztési koncepcióban helyet követelnek maguknak.

A hét kistérség véleményformáló szereplőinek fókuszcsoportos megkérdezése (177 fő) a következő eredményeket hozta. A fenntartható (élhető) térséghez szükséges alapvető feltételek fontossági sorrendjében elsődleges fontosságúak a mezőny első felében (az első 10 között) helyet kapó tényezők, közülük is kiemelten az első öt tényező:

- helyi foglalkoztatás
- humántőke
- termelés (ipari, agrár- és élelmiszer)
- oktatás
- egészségügyi és szociális ellátás

60. ábra: Fenntarthatósági részterületek fontossága-Heves megye (Saját szerkesztés)

Legkevésbé fontosnak minősítettek az alábbiak:

- természeti táj szépsége, vonzereje
- civil hálózatok fejlettsége
- természeti befogadók (szennyezettség) helyzete
- természeti környezetet fenntartó folyamatok
- informatikai infrastruktúra

Látható módon a helyi elitben (megyei szinten sem) nem tudatosul a szociális tőke, illetve a természeti tőke fontos szerepe egy térség élhetővé tételében, és ennek az attitűdnek a megváltoztatása (ezek fontosságának a tudatosítása) a készülő területfejlesztési koncepcióban a társadalmi kommunikáció (társadalmi marketing) számára kiemelt feladatként is megjelenhet.

A térségi „elit” a fenntarthatósághoz szükséges feltételek jelenlegi helyzetét közepesen elfogadhatónak látja (a tényezők jelenlegi átlagos színvonala 2,95), de igen kritikusnak ítélik a következő területeket:

- a fenntartható közösség legtöbb összetevőjét (közösségi kultúra, összetartás, demográfiai feszültségek, civil hálózatok)
- a fenntartható gazdaság számos részterületét (termelő ágazatok helyzete, piacok helyzete, foglalkoztatás)
- valamint a közlekedési infrastruktúra helyzetét

Passzív jövőkép esetén (amikor nem történik semmi érdemleges helyi, kistérségi fejlesztési lépés, és az eddigi tendencia folytatódik) gyakorlatilag legtöbb fenntarthatósági terület (a természeti táj szépsége és az információs infrastruktúra kivételével) fenyegetetté válna, különösen fenyegetőnek látják a már jelenleg is fenyegetett fenntartható közösségi területeket (humántőke, demográfiai helyzet, kultúra, civil hálózatok), a fenntartható gazdaságon belül a termelés, a helyi foglalkoztatás további jelentős csökkenését, a közlekedési infrastruktúra lerobbanását, de a közszolgáltatások és a természeti tőke további csökkenését is. Vagyis a térség élhetőségét meghatározó, húsz vizsgált tényező közül legalább tizenhat tényezőnek a kezelhetetlen szintre süllyedését (az átlagos színvonal 2,30 értékű, ami nagyon problematikus helyzetet vetít előre).

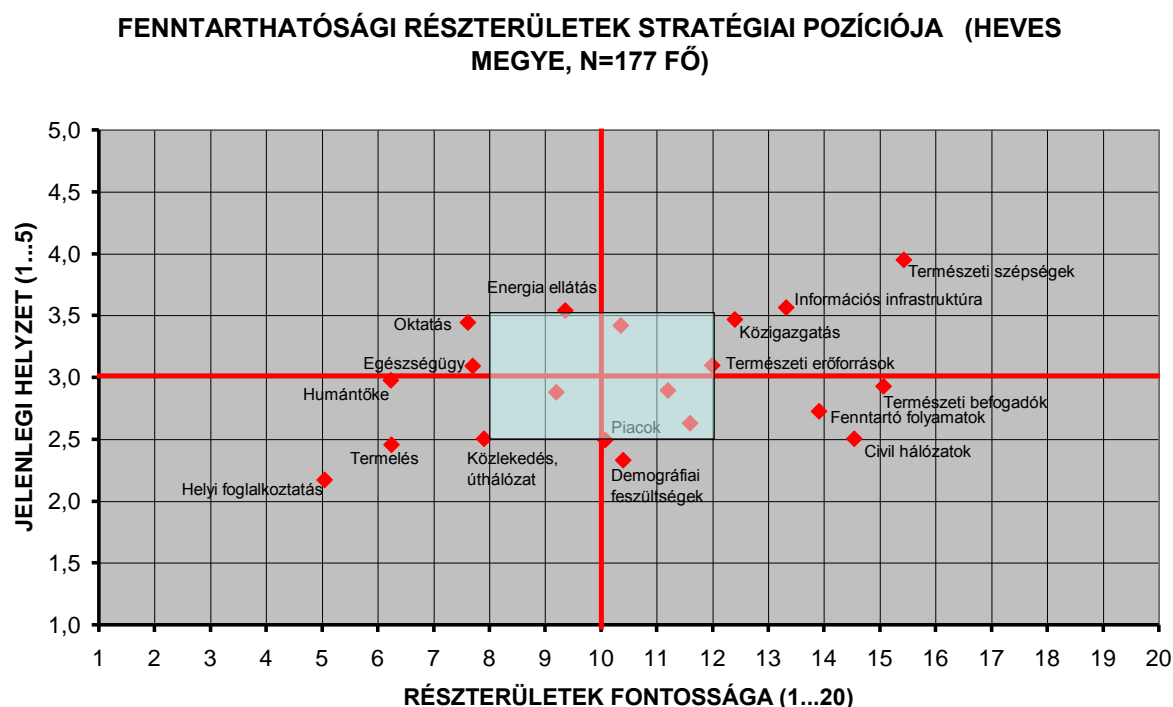
Aktív jövőkép esetén (amikor minden lehetséges erő mozgósítanak a térség helyzetének a javítására) ugyanakkor elérhetőnek látják a 3,79-es átlaggal jellemezhető szintet, ami ugyan nem éri el a jó színvonalat, de jelenősen meghaladja a passzív jövőképnél prognosztizálható 2,30-as átlagszintet. Legnagyobb lehetőséget (a jelenlegi helyzethez és az aktív jövő-

képhez tartozó értékek közötti legnagyobb különbséget) az infrastruktúrák fejlesztésében és a közszolgáltatások fejlesztésében és természeti adottságok (tőke) kiaknázásában látnak. A demográfiai helyzet romlásának megállítására viszont kevés lehetőséget látnak.

A jelenlegi helyzetkép és a fenntarthatósági tényezők rangsorának összekapcsolásával meghatározhatók azok a kritikus pontok, amelyek a legnagyobb fenyegetést jelentik a kistérség fejlesztésére nézve (az aktív jövőkép megvalósítására), illetve azok a területek, amelyek kitörési pontokat képezhetnek, lévén a kistérség potenciális erősségei.

A kistérség fejlesztési stratégiájában kiemelt helyen kell kezelni a helyi foglalkoztatás jelentős bővítését, a közlekedési infrastruktúra javítását, a termelőágazatok versenyképességének növelését, illetőleg egymással is összehangolt programokként. Ennek során ki lehet aknázni a relatíve erősnek minősített oktatási, nevelési, valamint humántőke színvonalat, illetve az átlagnál jobb energiaellátó infrastruktúrát.

61. ábra: Fenntarthatósági részterületek stratégiai pozíciója-Heves megye (Saját szerkesztés)

11.4. Összefoglalás

A megyén belüli fejlettségi különbségeket kistérségi szinten vizsgálva megállapítást nyert, hogy az egy lakosra jutó összes belföldi jövedelem tekintetében kizárólag a Hatvan, Gyöngyös, Eger fejlettségi tengelyhez tartozó kistérségek produkálnak átlag fölötti értékeket, és tőlük messze leszakadva helyezkednek el a fejletlen, periférikus térségek. Ezt a képet erősíti az egyéb gazdasági, társadalmi mutatók elemzése is. **Mindezek alapján a pétervásárai, bélápátfalvai, hevesi és füzesabonyi kistérségek lehetnek a komplex, integrált módon történő fejlesztések célterületei.** A helyzetet súlyosbítja, hogy ezen mutatók szerint a szomszédos kistérségek is a leghátrányosabbak közé tartoznak. A helyzetfeltáró munka alapján a megyével határos megyék kapcsán első körben a legfontosabb kapcsolódási pontok a következőkben fogalmazódtak meg:

- gazdasági kapcsolatok fejlesztése,
- munkahelyteremtés (pl. Salgótarján – Észak-Heves – Ózd Szabad Vállalkozási Övezet létrehozása);
- a közúti kapcsolatok javítása, kerékpárút hálózat bővítése;
- turisztikai együttműködés fokozása (Tisza-tó, Mátra, Bükk),
- környezetvédelmi együttműködések (hulladék, szennyvíz, stb. kezelése),
- árvízvédelem, önzötés
- megújuló energiák használata,
- a hátrányos helyzetű kistérségek felzárkóztatása,
- közös marketing.

A helyzetelemzésben leírtak alapján indokolt, hogy ezeket a területeket ne szeparáltan, egymástól elkülönítetten kezeljük és fejlesszük a megyei aktorok, hanem lehetőség szerint komplex szemlélettel, megyehatárokon átnyúló integrált programok keretében.

XII. A HEVES MEGYÉT ÉRINTŐ ÁGAZATI KONCEPCIÓK, TERÜLETFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS HATÁLYOS TERÜLETI TERVEK ÁTTEKINTÉSE

12.1. Az Országos Területfejlesztési Konceptió Heves megyét érintő vonatkozásai

Az Északi-középhegység és az Alföld határterületén elhelyezkedő Heves megyében a két nagytáj találkozási vázlatos területet és kiemelkedő természeti értékeket eredményez, meghatározva a mezőgazdasági termelés, elsősorban a zöldség-gyümölcsstermesztésnek és szőlőstermesztésnek kedvező adottságait (egri, mátraaljai borvidékek). A gazdasági fejlődésben meghatározó a főváros közelsége, a kelet-nyugati irányban húzódó M3 autópálya által biztosított jó elérhetőség. Erre és a feldolgozóipari gyártási tapasztalatokra építve települtek meg nagyrészt zöldmezős beruházásokkal a tőkeerős, főleg külföldi tulajdonú vállalkozások, stabilizálva a gazdasági növekedést a Hatvan-Gyöngyös-Eger tengelyen. Húzóágazatai az energia-termelés, a gép-, feldolgozó- és élelmiszeripar. A természeti, kulturális és épített környezet egyedülálló adottságainak (Mát-ra, Mátradereskei Mofetta, Bükk, Tisza-tó, Eger, jelentős termál és gyógyvíz készlet) köszönhetően kiemelkedő a turizmus jelentősége. Északi, jellemzően aprófalvas Belpátfalvai és Pétervásárai kistérségeinek népességmegtartó ereje gyenge.

Fejlesztési irányok

- A gazdaság versenyképességének javítása a megye gazdasági adottságaira építő munkahelyteremtő beruházások ösztönzése, a munkahelymegtartó- és gyarapító fejlesztések prioritizálása és a beruházásösztönzést támogató infrastruktúrák (infokommunikációs, közlekedési, oktatás-szakképzési, stb.) fejlesztése révén. Megyén belül az észak-déli, északi területein a kelet-nyugati kapcsolatok javítása.
- A turizmus súlyának megőrzése, növelése a termékínálat fejlesztésével, komplexitásának és attraktivitásának növelésével különösen a lovas- (Szilvásvárad) és ökoturizmus (Tisza-tó), továbbá az egészségipar minőségi fejlesztése révén, építve Eger és a Mát-vidék történelmi, borászati és természeti adottságaira, hagyományaira is.
- A hátrányos helyzetű perifériális kistérségekben az ellátórendszerek és térségközponti szerepkörök mellett a közlekedési viszonyok javítása, a jelentős arányú roma népesség társadalmi integrációjának segítése.

Előzmények: VI. Régiók fejlesztési irányai, ezen belül Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Heves megye, Nógrád megye): A régió célja olyan társadalmi-gazdasági térszerkezet létrehozása, mely biztosítja regionális versenyképességünket, kiegyensúlyozott településrendszerre épül, szervesen és hatékonyan illeszkedik az európai térbe. A közszolgáltatások és életkörülmények tekintetében a régió belül mérsékli, vagy megszünteti az elfogadhatatlan területi egyenlőtlenségeket. A hazai közúthálózat minőségi jellemzői (teherbírása, balesetveszélyessége), valamint a gyorsforgalmi úthálózat alacsony sűrűsége nem elégítik ki a növekvő tranzit- és belföldi forgalmi igényeket. A közúthálózat nagy részének teherbírása csak 100 kN tengelyterhelésre megfelelő, szemben az EU 115 kN követelményével. Az utak minőségének romlásához e tényen kívül az is jelentősen hozzájárult, hogy a gépjárműállomány egyharmadával növekedett. A rossz vagy nem megfelelő minőségű utak aránya különösen Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves és Somogy megyékben magas.

A 2012. év végén társadalmi vitára bocsájtott Nemzeti Fejlesztés 2020 (az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió) c. munkaanyag és a Heves megyei helyzetelemző anyag kapcsolódása gyakorlatilag minden ponton megfigyelhető. Az országos tendenciák – társadalmi, gazdasági, környezeti – jórészt érvényesek a megyére is, természetesen eltérő súlyokkal és hangsúlyokkal.

A megye *társadalmi* mutatói igen elgondolkodtatóak: kedvezőtlenek a demográfiai folyamatok, a megyei népesség jelentős része társadalmi ellátásra szorul, a tudás megszerzését és megújulását objektív és szubjektív tényezők egyaránt nehezítik. Az oktatás csaknem egésze megújulásra vár, az egészségügyi rendszer gyengélkedik, a társadalmi összetartás és összetartozás szintje alacsony, a megyei társadalom egyes részeinek és emiatt egészének értékrendje problematikusnak, ellentmondásosnak minősíthető.

A megye *gazdasága* a vártól jóval lassabb ütemben fejlődik és modernizálódik, a gazdaság stagnálása, illetve visszaesése nagyban akadályozza a foglalkoztatottság növelését. A képzés, szakképzés felemás módon reagál a gazdaság kihívásaira, a kereslet és a kínálat találkozása ritkán harmonizál. A vidékfejlesztés hosszú távú feladatokat ad a megye társadalmának, mely csak komplex módon kivitelezhető. A turizmus, az agrárium, a megújuló energiák jelentős potenciált képviselnek Heves megyében, kihasználtságuk, okzerű alkalmazásuk még jelentős távlatokkal kecsegtethet.

A megye *természeti erőforrásai* talán a legnagyobb, azonnal alkalmazható erőforrást jelentik, amit érdemes a jövőben fenntartható módon használni. Az itteni természeti erőforrások alkalmazása a jövő alapja, mely a „Zöld megye” koncepcionális bázisát jelenti.

A megyében is – az országoshoz hasonlóan – jelentős *területi különbségek* regisztrálhatóak, s a fejlesztések során még mindig csak gyengén érvényesül a területi elv és szemlélet, mely pedig a továbbhaladás fontos összetevője.

12.2. Az Országos Területrendezési Terv Heves megyét érintő vonatkozásai, a környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások alakulása

Az Országos Területrendezési Terv (OTRT) 2008-ban felülvizsgálatra és módosításra került, melyet az Országgyűlés elfogadott és megalkotta a 2008. évi L. törvényt. A törvény – az ország területrendezési koncepciójának továbbvezetése mellett -

jelentős változásokat alkalmazott a térszerkezet területfelhasználásainak lehatárolásánál és az övezeti rendszerek kialakításánál. Jelentős változások történtek az országos közlekedési infrastruktúra-hálózatban is.

2010-ben került sor Heves Megye Területrendezési Tervének az OTTrT módosításban meghatározott szempontú felülvizsgálatára és módosítására. A módosított tervet a megye Közgyűlése 12/2005. (IV. 29.) önkormányzati rendeletével (a 10/2010. (V. 7.) önkormányzati rendelettel egységes szerkezetben) hagyta jóvá. Ezzel Heves megye egész közigazgatási területén biztosítottá vált, hogy az érintett települési önkormányzatok területrendezési tervei, szakmai, gazdasági és társadalmi szervezetek véleményének figyelembevételével, a 2008-ban módosított OTTrT-ben foglaltaknak megfelelően készüljenek. Az OTTrT meghatározza Heves megye területfelhasználásának módjait, feltételeit, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt térbeli rendjét, figyelembe véve a fenntartható fejlődés elvét. Elősegíti az emberek és a környezet harmonikus együttélését, célja a természeti veszélyeztetettség csökkentése, a területi, táji, természeti, ökológiai, kulturális és humán adottságok, értékek megőrzése, az erőforrások védelme, elősegítve a megye társadalmi-gazdasági fejlődését, a területi egyenlőtlenségek mérséklését.

Ezek az előírások a rendezésen túlmenően hatással lehetnek a megyei fejlesztésekre is. Egyrészt meghatározzák Heves megye területfelhasználását, valamint a fejlesztésekhez szükséges infrastruktúra hálózatokra és építésekre vonatkozó szabályokat. Másrészt a környezetvédelmi, természet- és tájvédelmi övezetek lehatárolásával meghatározzák azokat a térrészeket, ahol a fejleszteni kívánt területek kijelölésénél figyelembe kell venni az említett övezeti korlátozásokban és szabályozásokban megfogalmazott előírásokat.

Az elfogadott területrendezési tervek – a korlátozásokat jelentő területi lehatárolásokkal együtt – olyan, a területi potenciálokat felvázoló tartalommal is bírnak, amelyek segítséget nyújtanak a megye fejlesztéséhez is. Itt elsősorban a hálózati jellegű tervi elemeket, és az adottságokat (pl.: termőhelyi, ökológiai, veszélyforrás jellegű adottságokat) feltáró övezeti tervlapok információ tartalma lehet hasznos.

12.3. Nemzeti Vidékstratégia (NVS 2012–2020)

A magyar vidék alkotmányaként is emlegetett Nemzeti Vidékstratégia a hazai vidéki térségek fejlesztési prioritásait tartalmazza a 2012-2020-as időszakban. A stratégia végrehajtásának keretprogramja, azaz a Darányi Ignác Terv az alábbi célkitűzéseket tartalmazza:

Átfogó cél:

- *Vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása*

Stratégiai célok:

- *Tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése*
- *Sokszínű és életképes agrártermelés*
- *Élelmezési és élelmiszer-biztonság*
- *A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése*

Horizontális célok:

- *Fenntarthatóság*
- *Területi és társadalmi kohézió*
- *Város-vidék kapcsolatok*

12.4. Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (2007-2013)

A stratégiai terv célja a mezőgazdasági és élelmiszeripari szektor, valamint a vidéki térségek fenntartható fejlesztésének megalapozása. Ennek érdekében öt nemzeti fejlesztési prioritás került meghatározásra, melyek specifikus beavatkozási akciók révén valósulnak meg.

A fejlesztési stratégiai átfogó- és specifikus céljai a következők:

- *Fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megerem-tése.*
- *A mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat térnyerésével, a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása.*
- *A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása.*
- *Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése.*

12.5. Újraélesztett egészségügy, Gyógyuló Magyarország – Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére

Heves megye társadalmi és gazdasági felzárkózása elképzelhetetlen rossz egészségi állapotú, beteg emberekkel. A lakosság jó egészségi állapota tehát alapvetően határozza meg a nemzet sorsát és jövőre vonatkozó kilátásait.

A jó egészségi állapot eléréséhez biztosítani kell az egészség előfeltételeit, hatékony egészségfejlesztést, az egészség védelmét, a betegségek megelőzését és a beteg emberek gyógyítását. Ez pedig elképzelhetetlen egy hatékonyan működő egészségügyi ellátórendszer nélkül, amelynek szolgáltatásai jó minőségűek, tükrözik a kor technikai fejlettségi színvonalát és amelynek szolgáltatásaihoz közel egyenlő eséllyel fér hozzá az ország valamennyi lakója.

Heves megye egészségügyi helyzetének ismertetésekor a 2011-ben elkészült Semmelweis Tervet mint szakmai koncepciót vettük figyelembe. Ez a terv egy folyamatosan bővülő, alakuló egészségügyi koncepció, amely jelenlegi formájában az egészségügyi ágazat szükséges átalakulásának sarokköveit jelöli ki. A Semmelweis Terv számos beavatkozási irányt és tervezett intézkedést fogalmaz meg, ugyanakkor nem tartalmaz minden területre kiterjedő programtervet, és részletes stratégiai, illetve akcióterveket. A Semmelweis Terv célja, hogy összefogja ezeket az ágazati stratégiai és cselekvési terveket, és egységes keretbe foglalja őket. Ennek megfelelően a Semmelweis Terv egy folyamatosan bővülő, alakuló egészségügyi koncepció, amely jelenlegi formájában az egészségügyi ágazat szükséges átalakulásának sarokköveit jelöli ki.

Jövőkép

A egészségpolitika a magyar lakosság egészségi állapotának javulását tartja az elérendő eredménynek. Az egészségügynek tehát az egészségi állapot eléréséhez biztosítani kell az egészség előfeltételeit, a hatékony egészségfejlesztést, az egészség védelmét, a betegségek megelőzését és a beteg emberek gyógyítását. Ez pedig elképzelhetetlen egy **hatékonyan működő** egészségügyi ellátórendszer nélkül, amelynek szolgáltatásaihoz közel **egyenlő eséllyel fér hozzá az ország valamennyi lakója**. Az ország **gazdasági teljesítőképessége** alapvető korlátot jelent ezen célmodell elérésének mértékében, de az alacsony színvonalú, nehezen hozzáférhető egészségügyi ellátás a **munkaképesség és az életminőség** romlásán keresztül a gazdasági felzárkózás akadályává válhat, amellett, hogy az **egészségiparba** történő magán- és társadalmi befektetés, valamint a korábbi társadalmi befektetések ésszerű felhasználása önmagában is **növeli a gazdasági fejlődést**.

12.6. Új Széchenyi Terv (2011-2013)

A Kormány 2011-ben fogadta el az Új Széchenyi Terv gazdaságfejlesztési programot. Az európai uniós támogatások felhasználására irányuló 2011-2013-as akciótervek igazodnak az Új Széchenyi Terv hét kitörési pontjához, melyek biztosítják a foglalkoztatás dinamikus bővítését, a pénzügyi stabilitás fenntartását, a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtését, valamint hazánk versenyképességének javítását.

Az Új Széchenyi Terv 7 programja a következő:

1. Gyógyító Magyarország – Egészségipari Program
2. Zöldgazdaság-fejlesztési Program
3. Otthonteremtési Program
4. Vállalkozásfejlesztési Program
5. Közlekedésfejlesztési Program
6. Tudomány – Innováció Program
7. Foglalkoztatási Program

Az ÚSZT középpontjában a vállalkozók állnak, hiszen egyik legfontosabb célkitűzése, hogy 10 év alatt egymillió munkahely jöjjön létre a gazdaságban és ezzel együtt növekedjen a foglalkoztatási szint és csökkenjen a regisztrált álláskereső száma. A Tervben megfogalmazott jövőkép szerint 2030-ra Magyarország meghaladja az Európai Unió átlagos gazdasági fejlettségét, fogyasztási szintjét és életminőségét.

12.7. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) céljai (2007)

Az Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia fő célkitűzése, hogy elősegítse a hazai-társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatok összességének, azaz országunk fejlődésének közép-, illetve hosszútávon fenntartható pályára való áttérését, figyelembe véve a hazai adottságokat és a tágabb folyamatokat, feltételeket.

A Stratégia:

- meghatározza és elősegíti a fenntarthatóság eléréséhez, a kívánatos társadalmi állapot felé való elmozduláshoz szükséges közép-, illetve hosszú távú változásokat és annak kereteit;
- azonosítja azokat az alapvető feltételeket, amelyek e célok és politikák – jól tervezhető, kommunikálható, mérhető és számon kérhető – megvalósulását lehetővé teszik;
- azonosítja a leginkább gátló, illetve a megvalósulást leginkább segítő főbb tényezőket, s ezek alapján meghatározza a hosszú távú célkitűzéseket, a cselekvés fő irányait;
- figyelembe veszi a már létező terveket és stratégiákat, beépül azokba, illetve kezdeményezi azok felülvizsgálatát, átalakítását és új stratégiák kidolgozását, ezzel biztosítva közép- és hosszútávon a politikák lehető legnagyobb összhangját és a területek integrációját.

12.8. Területi Agenda 2020

Az Európa 2020 alapelvei jelentek meg az Európai Unió magyar elnöksége alatt, 2011. évben elfogadott Területi Agenda 2020 (TA 2020) dokumentumban, ami tekinthető a területi kohézió legfontosabb szakpolitikai keretrendszerének, egyben a területfejlesztés eligazító irányelveinek. A TA2020 célja a térségi szemlélet közvetítése, a szakpolitikák területi összehangolása. A területi célok a következő prioritásokban foglalhatók össze:

- *A policentrikus és kiegyensúlyozott területi fejlődés elősegítése.*
- *Az integrált fejlesztés ösztönzése a városokban, a vidéki és sajátos adottságú régiókban.*
- *A határon átnyúló és transznacionális funkcionális régiók területi integrációja.*
- *A régiók erős helyi gazdaságon alapuló globális versenyképességének biztosítása.*
- *A területi összeköttetés javítása az egyének, a közösségek és vállalkozások érdekében.*
- *A régiók ökológiai, táj és kulturális értékeinek kezelése és összekapcsolása.*

12.9. Wekerle Terv

A 2012. évben elfogadott Wekerle Terv a magyar kormány Kárpát-medencei térséget érintő stratégiai szintű gazdaságfejlesztési dokumentuma, amelynek célja a magyar gazdaság makroregionális léptékű célkitűzéseinek meghatározása és az e célok elérését szolgáló partnerségi, intézményi és finanszírozási keretfeltételek kijelölése. A terv értelmezésében a Kárpát-medence nem kizárólag a természetföldrajzi egység, hanem Magyarország és a vele szomszédos országok területét magában foglalja Ausztria, valamint Ukrajna Kárpátokon túli részének kivételével. Célcsoportja a kis- és középvállalkozások, melyek kitörési pontja egyértelműen az export piacon keresendő, ezért is támogatja a vállalkozások nemzetközi piacra lépését, üzletfejlesztését. A cél elérése érdekében törekszik a szomszéd országokkal való partneri viszony kölcsönös előnyök elvén alapuló elmélyítésére és a közösen támogatható és megvalósítható gazdaságfejlesztési programok azonosítására. A magyar kormány Kárpát-medencei szintű célkitűzéseinek megvalósítása során stratégiai szövetségesként tekint a szomszédos országokban élő magyar nemzeti közösségekre, a szomszédos országokkal való kapcsolat szorosabbra fűzésében épít a magyar közösségek helyismeretére, tapasztalataira, a nyelvi akadályok leküzdésében nyújtott segítségére.

Ugyan Heves megye nem országhatár helyzetű, azonban a tervbe megfogalmazott törekvések – tekintettel a közeli szlovákiai határra – a megyében is alkalmazható.

12.10. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS) Magyarország felkészülési terve a globális felmelegedési válságra, melyet az Országgyűlés 2008. március 18-án fogadott el. Célja a meglévő kormányzati intézkedések megfelelő összhangjának elősegítése és a társadalom valamennyi rétegének együttes mozgósítása az éghajlatvédelem érdekében.

Stratégia három fő célkitűzése: percepció – a felkészülés társadalmasítása, mitigáció – arányos kibocsátás csökkentés, adaptáció – arányos felkészülés az alkalmazkodásra. A stratégia az éghajlatváltozást meghatározó környezeti terhelésként az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátását tekinti. Ennek megfelelően a magas széntartalmú gazdaságot és ahhoz tartozó szektorokat tartja hajtóerőknek. Ezek a szektorok az energiaipar, a lakossági és közsféra, az ipar, a közlekedés és a földhasználat. A stratégia tárgyalja, hogy a nevezett ágazatokban milyen kibocsátás-csökkentési potenciálok vannak. Ezen keresztül határozza meg az egyes ágazatokban szükséges intézkedéseket. Ezek a hatásfoknövelés, kapcsolt energiatermelés és széndioxid tárolás; energiatakarékosság a lakossági szektorban és a közsférában; átállás megújuló energiahordozókra; a közlekedési kibocsátások mérséklése; a mezőgazdasági kibocsátások mérséklése, szénmegkötés erdőtelepítéssel; hulladékgazdálkodás és szennyvízkezelés; ipari kibocsátások mérséklése; intelligens energiateljesítés.

A célok elérése, az intézkedések végrehajtásának biztosítása állami szabályozó rendszert igényel. A stratégia fontosnak tartja a piaci megoldások keresését, mint win-win megoldások alkalmazása a problémákra, továbbá az adózási eszközöket, amelyeket az externáliák internalizálásának elve követel meg. A stratégia az erőforrásadót, üvegházgáz adót, a környezetvédelmi adók reformját, a támogatási- és adókedvezményeket, a korlátozási/kötelezettségi és bizonyítványkereskedelmi rendszereket sorolja fel lehetséges eszközként. Az alkalmazkodást a változó körülményekhez elkerülhetetlennek tekinti, s ezért külön alkalmazkodási stratégiát állít fel. Prognosztizálja a várható változásokat, annak hatásait a kiemelt szektorokra. Elemzi a hazai alkalmazkodó-képességet, s meghatározza a legfontosabb feladatokat.

A stratégia azzal az elvi feltétellel határozza meg az adaptációs intézkedéseket, hogy azok nem kerülhetnek ellentmondásba kibocsátás-csökkentési célokkal.

12.11. Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020

A Magyarország 2010-től 2020-ig érvényes Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervének legfontosabb feladata azoknak az alapelveknek, cselekvési irányoknak és intézkedéseknek a kijelölése, amelyekkel teljesíthető az Európai Unió

által Magyarország számára előírt 13 százalékos célértéket jelentősen meghaladó, ambiciózusabb megújuló részarány – 14,65 százalék.

A cselekvési tervben megfogalmazott intézkedések az energia- és klímapolitikai célok megvalósításának előmozdítása mellett a magyar gazdaság fejlődését és versenyképességének növekedését, új munkahelyek létrehozását, a vidék fenntartható fejlesztését is szolgálják, hiszen a megújuló energiaforrások alkalmazása, elterjedése a zöldgazdaság fejlesztés eszközrendszerén keresztül a magyar gazdaság egyik kitörési pontját jelentheti. Felhasználási módjukat tekintve a megújuló energiák részarányát 2010-től 2020-ig a fűtés-hűtés terén 9 %-ról 18,9 %-ra, a villamos-energiában 6,7-ről 10,9 %-ra, a közlekedésben pedig 4,6-ről 10,0 %-ra kell emelni.

12.12. Nemzeti Energiastratégia 2030

A Nemzeti Energiastratégia a hazai energiaellátás hosszú távú fenntarthatóságát, biztonságát és gazdasági versenyképességét biztosítja. Garantálja az ellátásbiztonságot, figyelembe veszi a legkisebb költség elvét, érvényesíti a környezeti szempontokat, és lehetővé teszi, hogy hazánk nemzetközi súlyának és erőforrásai mértékének megfelelő arányban hozzájárulhasson a globális problémák megoldásához.

A célok elérése érdekében öt törekvést fogalmazódott meg a dokumentumban:

1. Energiatakarékosság és energiahatékonyság fokozása,
2. megújuló energiák részarányának a növelése,
3. a közép európai vezetékhálózat integrálása és az ehhez szükséges határkeresztező kapacitások kiépítése,
4. az atomenergia jelenlegi kapacitásainak megőrzése, valamint
5. a hazai szén- és lignitvagyon környezetbarát módon való felhasználása a villamosenergia-termelésben.

12.13. Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022 tervezet

A stratégia jövőképe, hogy az élelmiszerlánc termékek mindenkor egészségesek, kiváló minőségűek és biztonságosak legyenek, valamint azok előállítása, kereskedelme, felhasználása vagy fogyasztása során az emberek és a társadalom magas fokú tudatosságot és felelősséget tanúsítson.

Az Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia a fő cél – az élelmiszerlánc biztonság fokozása – elérése érdekében két célterületen négy stratégiai célt és 11 programot határoz meg:

I. Élelmiszerlánc-biztonsági tudásmenedzsment

I. A. Tudáscentrum kiépítése és működtetése

1. Egységes információ-menedzsment
2. Átlátható kockázatelemzés bevezetése
3. Laboratóriumi rendszer újraszervezése

I. B. Tudáshálózat kialakítása és innováció

4. Tudáshálózat alapjainak kiépítése
5. Modern oktatás-képzés
6. Partnerség a kutatásban, innovációban
7. Élénk közkapcsolatok

II. Élelmiszerlánc-kockázatok kezelése

II. A. Ismert kockázatok felügyelete

8. Széleskörű kockázatsökkentés
9. Hiteles és erős hatóság

II. B. Ismeretlen veszélyek és elfogadhatatlan mértékű kockázatok kezelése

10. Sikeres küzdelem a visszaélések ellen
11. Kritikus infrastruktúrák védelme

12.14. Nemzeti Reform Program

Magyarország Nemzeti Reform Programja arra törekszik, hogy megfelelő és hiteles választ adjon azokra a szerkezeti problémákra – elsősorban az alacsony foglalkoztatásra és a magas államadósságra –, amelyek jelenleg fékezik a magyar gazdaság dinamikus és kiegyensúlyozott növekedését. A Nemzeti Reform Program összeállítása során Magyarország arra törekedett, hogy kövesse az Európai Bizottság által megfogalmazott tartalmi és szerkezeti ajánlásokat. Ennek megfelelően a Program legfontosabb törekvése azoknak a hosszú távú szerkezeti reformoknak a bemutatása, amelyek a gazdasági növekedés dinamizálását, a foglalkoztatás bővítését és az államadósság fenntartható szintre mérséklését szolgálják, és amelyek jól illeszkednek nemcsak az Éves Növekedési Jelentésben megfogalmazott prioritásokhoz, de a „Euro Plusz” megállapodás legtöbb eleméhez is (amelynek egyébként Magyarország nem részese). A növekedést elősegítő strukturális reformok mellett a Nemzeti Reform Program megerősíti azokat a vállalatokat is, amelyekkel Magyarország az Európa 2020 Stratégia öt

kiemelt célkitűzéséhez – saját adottságainak és nemzeti prioritásainak megfelelően – hozzá kíván járulni, és bemutatja az azok eléréséhez tervezett, legfontosabb kormányzati intézkedéseket.

A Nemzeti Reform Program vállalásai az EU 2020 stratégiához kapcsolódóan:

- a 20-64 éves népességre vonatkozó foglalkoztatási ráta 75 százalékra növelése;
- a kutatás-fejlesztési ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított szintjének 1,8 százalékra növelése;
- a teljes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások részarányának 14,6 százalékra növelése; 10 százalékos energia megtakarítás elérése; az EU emisszió-kereskedelmi rendszerén kívül az üvegházhatású gázok kibocsátásának legfeljebb 10 százalékos növekedése a 2005. évi szinthez képest;
- a felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányának 30,3 százalékra növelése a 30-34 éves népességen belül; az oktatásban, képzésben nem részesülő, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkezők arányának 10 százalékra csökkentése a 18-24 éves népességen belül;
- a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő népesség arányának 5 százalékpontos csökkentése.

12.15. Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (2007-2013)

A Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007-2013 közötti időszak egyik legfontosabb fejlesztési dokumentuma, mivel ez szabályozza az Európai Unió kohéziós alijából származó források hazai felhasználását. Az NSRK átfogó célja: a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés elősegítése.

A célokhoz kapcsolódó tematikus és területi prioritások:

1. prioritás: Gazdaságfejlesztés
2. prioritás: Közlekedésfejlesztés
3. prioritás: Társadalmi megújulás
4. prioritás: Környezeti és energetikai fejlesztés
5. prioritás: Területfejlesztés
6. prioritás: Államreform

A fenti prioritások megvalósítását 15 operatív program szolgálja. Az NSRK deklarálja azt is, hogy a fejlesztési célok megvalósítása során az kiemelt figyelmet kell fordítani az alábbi horizontális politikák érvényesítésére:

- a fenntarthatóság feltételeinek biztosítására
 - o környezet fenntartható használata;
 - o társadalmi folyamatok fenntarthatósága;
 - o gazdasági folyamatok fenntarthatósága;
- a kohézió erősítésére (mind gazdasági, mind területi, mind pedig társadalmi értelemben)
 - o a területi kohézió erősítése;
 - o az esélyegyenlőség biztosítása, megkülönböztetés tilalma a társadalmi kohézió erősítése érdekében.

12.16. II. Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2009-2014.

A terv 2014-re elérendő átfogó hulladékgazdálkodási céljai a következők:

- A hulladékképződés mennyiségi növekedésének (ipari és lakossági) megállítása, visszafordítása megelőzési intézkedésekkel.
- a települési (ipari és lakossági) szilárd hulladékok gyűjtésének és kezelésének javítása, települési folyékonyhulladék-kezelési program
- az illegális hulladéklerakók csökkentése
- A képződő hulladék minél nagyobb arányú hasznosítása: újrahasznosítása és az újra használatra történő előkészítése, feldolgozása.
- A nem hasznosuló hulladék környezeti és egészségi szempontból biztonságos ártalmatlanítása, ezen belül a lera-kásra kerülő hulladék mennyiségének minimalizálása az elkülönített gyűjtés és a hasznosítás növelésével, illetve más ártalmatlanítási módszerek alkalmazásával
- a régi szilárd hulladéklerakók rekultiválása

12.17. Európai Táj Egyezmény

Az európai tájak minősége és sokfélesége olyan közös értéket képez, amelynek védelme, kezelése és tervezése terén fontos, hogy az érdekeltek együttműködjenek. A 2000-ben megszületett Európai Táj Egyezményt Magyarország 2005-ben ratifikálta. Fő célja hogy elősegítse a táj védelmét, kezelését és tervezését valamint, hogy hozzájáruljon a tájak vonatkozásában megvalósuló európai együttműködéshez. Ez az első olyan nemzetközi egyezmény, amely kizárólag a táj védelmével, kezelésével és továbbfejlesztésével foglalkozik.

Az Egyezményben meghatározott feladatok egy részét hazánk már teljesítette, hiszen a táj védelme törvényi szinten szabályozott, illetve a tájra vonatkozó stratégiákban megjelenik a tájak védelme, kezelése és tervezése. A tájak értékeléséhez és "működtetéséhez" értő szakemberek képzése is nagy hagyományokra tekint vissza. A lakosság és a helyi érdekelt szervezetek is részt vesznek a tájjal kapcsolatos döntési mechanizmusban (pl. lakossági fórum, közmeghallgatás).

12.18. Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási terve

A Víz Keretirányelv célja, hogy 2015-re a felszíni (folyókák, patakok, tavak) és felszín alatti víztestek „jó állapotba” kerüljenek. A keretirányelv szerint a „jó állapot” nemcsak a víz tisztaságát jelenti, hanem a vízhez kötődő élőhelyek minél zavartalanabb állapotát, illetve a megfelelő vízmennyiséget is. Amennyiben a természeti vagy a gazdasági lehetőségek nem teszik lehetővé a jó állapot megvalósítását 2015-ig, úgy a határidők a VKI által felkínált mentességek megalapozott indoklásával 2021-re, illetve 2027-re kitolhatók.

A Víz Keretirányelv általános célkitűzései a következők:

- a vizekkel kapcsolatban lévő élőhelyek védelme, állapotuk javítása,
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmével,
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizeknek és aszályoknak a vizek állapotára gyakorolt kedvezőtlen hatásainak mérséklése.

A Víz Keretirányelv rendelkezéseit integrált módon, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés eszközeivel kell végrehajtani. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv szoros kapcsolatban van a terület- és településfejlesztési, illetve egyéb ágazati tervekkel: a vizek állapotára vonatkozó célkitűzések elérése érdekében olyan intézkedéseket javasol, amelyek szorosan kapcsolódnak a településekhez, a földhasználathoz, az ipari tevékenységhez és a turizmushoz.

12.19. Tisza-tó koncepció

A Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács 2003 áprilisában alakult meg azzal a céllal, hogy a térség társadalmi-gazdasági erőforrásainak aktivizálásával elősegítse a Tisza-tó közvetlen és tágabb környezetébe tartozó települések társadalmi-gazdasági felzárkóztatását, az életkörülmények javítását, a térségi szereplők hatékony együttműködésének megalapozását, a fejlesztések összehangolását.

A térség tájszerkezetének, vízügyi, környezet- és természetvédelmi szempontból kiemelten fontos jellemzője a középhegység lábától a Tiszáig tartó lejtés. Ennek következtében a felső, intenzíven használt agrárterületek és a Budapest-Kassa útvonal mentén kialakult agglomeráció területén keletkező szennyezések a felszíni és a felszín alatti vizeket, a tározótér vízbázisát veszélyeztetik. Földrajzi, valamint társadalmi-gazdasági helyzetét tekintve a Tisza-tavi térség illetve az itt található települések távolabb esnek az Alföld gazdaságilag fejlettebb, urbanizáltabb területeitől. Ennek következtében a térség egy része országos összehasonlításban társadalmi, gazdasági szempontból elmaradott területnek számít. A hátrányos helyzetből való kiemelkedés egyik leginkább meghatározó eleme a Tisza és a Tisza-tó, illetve az ezekhez való fokozatos visszafordulás lehet. A tó mostanra felértékelődött, természetvédelmi-ökológiai jelentősége és turisztikai szerepe megkívánja a közelmúltig meghatározó mezőgazdaság fokozatos, irányított átalakítását (művelési struktúraváltás), valamint a térség turisztikai szolgáltatásainak továbbfejlesztését. A minőségi turizmus gazdasági jelentősége, munkahelyteremtő képessége a térség szempontjából különleges fontosságú lehet. Bár a lakosság megélhetését teljeskörűen önmagában nem biztosítja, de a jövőben motorja lehet a gazdasági és szerkezeti átalakulásnak.

Átfogó célok:

- Táj- és környezetvédelem szempontjaival összehangolt, minőségi turizmus fogadására alkalmas üdülőtérség kialakítása,
- Természeti adottságokon alapuló fenntartható gazdaság kialakítása,
- Humán erőforrások fejlesztése.
- Népességmegtartás és kohézió erősítése.

Prioritások:

- Jó környezeti és ökológiai állapot elérése, fenntartása.
- Gazdasági szerkezet megújítása.
- Térség települési infrastruktúra fejlesztése.
- Humán erőforrások fejlesztése.
- Térségi együttműködés és kohézió erősítése.

12.20. Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

Magyarország az ezredforduló éveiben ismétlődő és nagy intenzitású árhullámok levonulásának volt szenvedő alanya. 1998-2001 között, négy rendkívüli árhullám vonult le a Tiszán, amelyek esetenként egy méterrel is meghaladták az addig mért legmagasabb vízszintet. Az árvizek hatalmas károkat okoztak, a helyreállítás óriási pénzüsszegeket emésztett fel.

Az okokat keresve elmondható, hogy több tényező együttes hatására alakulhatott így a helyzet. Magyarország a Kárpát-medence legmélyebben fekvő területén helyezkedik el, így hirtelen olvadás vagy nagy esőzések esetén a Kárpátokból lezúduló vízmennyiséggel hazánknak kell megbirkóznia.

A megoldást a **Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése** nevű programban találták meg. Az elgondolás szerint kétfajta műszaki beavatkozás ad megoldást az árhullámok levezetésére, az egyik, hogy a lehető legrövidebb idő alatt vezessük le az árhullámot, a másik, hogy a káros víztöbbletet szabályozott körülmények között a folyó mentén újonnan épített árapasztó tározókba vezetik és az árhullám levonulása után engedik vissza a folyóba. A tározók megteremtik azokat a feltételeket, amelyek az árvízmentes időben a tájgazdálkodást, a kiegyensúlyozott vízellátást szolgálják. Az árvízvédelem megoldása mellett a Tisza-völgy térségfejlesztését (infrastruktúra, környezet- és természetvédelem, ökoturizmus, stb.) is magában foglalja a program.

12.21. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014)

Az Országgyűlés 96/2009. (XII. 9.) OGY határozattal fogadta el a 2009-2014 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programot, amely az ország fenntartható fejlődési pályára való állását igyekszik elősegíteni, a környezeti szempontok és összefüggések megjelenítésével, a társadalmi és gazdasági lehetőségekkel összehangolt, szükséges intézkedések meghatározásával.

A Program szerint annak átfogó célterületei nem valósíthatók meg a társadalom környezettudatosságának erősítése nélkül. Ezáltal biztosítható, hogy az életminőséget közvetlenül érintő tényezők mellett az emberi élet alapjait jelentő természeti erőforrások és értékek védelme és fenntartható használata, valamint az ezekkel szorosan összefüggő életmód, fogyasztási és termelési szokások együttesen szolgálják a társadalom hosszú távú jólétét.

A Program átfogó célterületei, illetve a tematikus akcióprogramok keretében meghatározott célok és intézkedések egyaránt arra irányulnak, hogy hivatkozott képezzenek a jelenlegi helyzet és a jövőképpen megfogalmazott fő irányok időarányos megvalósításához.

Átfogó célterületek:

- A települési élet- és környezetminőség javítása, a környezetbiztonság erősítése;
- Természeti erőforrásaink és értékeink megőrzése;
- A fenntartható életmód termelés és fogyasztás elősegítése

Akcióprogramok:

- Környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód erősítése;
- Éghajlatváltozás (felkészülés az éghajlatváltozásra, üvegházhatású gázok csökkentése);
- Környezeti egészség (vízminőséggel, élelmiszerbiztonsággal kapcsolatban);
- Települési környezetminőség (települések levegőminőségének javítása, zajterhelés csökkentése, környezetkímélő közlekedési fejlesztések stb.)
- Biológiai sokféleség megőrzése, természet- és tájvédelem;
- Fenntartható terület- és földhasználat;
- Vízvédelem, hulladékgazdálkodás, környezetbiztonság

12.22. A biológiai sokféleség megőrzésének stratégiája (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 1. melléklete)

A biológiai sokféleségről vagy közérthetőbb néven a földi élet védelméről szóló egyezmény célkitűzése a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, a genetikai erőforrásokból származó előnyök igazságos és méltányos megosztása.

A Stratégia alapvető feladata, hogy hazánk rendkívül gazdag, változatos, egyedi, így az egész Föld biológiai sokféleségének megőrzése szempontjából is fontos élővilágának fennmaradását biztosítsa.

A Stratégia célja, hogy jelentősen lassuljon a biológiai sokféleség csökkenése, és a sokszínűség jelenlegi szintjét stabilizáló intézkedések hosszú távú kedvező kihatásai a korábban tönkrement élőhelyek helyreállításával, az élővilágra való odafigyeléssel 2030-ra még a jelenleginél is kedvezőbb helyzetet alakítsanak ki.

Ehhez a biológiai sokféleség megőrzésének, mint prioritásnak be kell épülnie a szektorokat áthidaló politikába és programokba, valamint a legfontosabb szektorok célkitűzései közé. Így a természeti erőforrások védelme és fenntartható használata szempontjából meghatározó szerepet játszó ágazatok, úgymint a mezőgazdaság, az erdészet, a halászat, a területrende-

zés, az infrastrukturális fejlesztések (energia, közlekedés), az ipar, a turizmus, a gazdaság és fejlődés, a bányászat, valamint a nemzetközi kereskedelem stratégiájába és programjaiba.

12.23. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv III. 2009-2014 (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 2. melléklete)

A Nemzeti Természetvédelmi Alapterv készítésének célja, hogy egy távlati jövőképhez igazítva meghatározza a természet védelmével, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos állami feladatokat és politikát, ezen belül összehangolja és tervidőszakokra bontva ütemezze a természeti és táji értékek, természetes élőhelyek, vadon élő növény- és állatfajok, valamint más természeti értékek felmérésével, értékelésével, védelmével és helyreállításával összefüggő tevékenységeket.

Az NTA-III időszakának prioritása, hogy az állami költségvetésből a jelenleginél nagyobb mértékben részesüljön a magyarországi természeti értéktörző tevékenység. Ebben az időszakban kell elérni, hogy tudatosuljon a társadalomban, hogy a természetvédelmi tevékenység megvalósulása ún. ökoszisztéma-szolgáltatást nyújt a társadalomnak. Ezt a szolgáltatást mindenki igénybe veszi, ezért közös érdekünk és felelősségünk a fenntartása és finanszírozása. Az ökoszisztéma-szolgáltatás része a tiszta víz, a jó levegő, a madárdalok erdő, a szabadidő eltöltésére és felüdülésre alkalmas természet. Az ökoszisztéma szolgáltatások azonban ezeknél alapvetőbb kérdésekre is kiterjednek, olyanokra, amelyeket eddig természetesnek tekintettünk, de mára kiderült, hogy nem azok. Ilyen mindenekelőtt a klímavédelem, de ide kell sorolni a talajképződést is, ill. a megújuló nyersanyagok körét.

Az NTA-III prioritásai a Natura 2000 hálózat működőképességének megteremtése, biztosítása, a társadalom minél szélesebb rétegeinek megismertetése a bioszféra működésével, ill. a természeti értékek megőrzésének fontosságával. Szintén kiemelt prioritás a nemzetközi normáknak megfelelő nemzeti parkok kialakítása, amelyek megfelelnek a „nemzeti parkja” követelménynek, azaz azok

állami tulajdonban és nemzeti parki vagyonkezelésben vannak, elsődleges céljuk a természeti értékek őrzése, gazdagítása és a megismerés, élményszerzés, kapcsolódás lehetőségének, illetve a tudományos kutatás feltételeinek biztosítása.

Az NTA-III időszakában kiemelt feladatként gondoskodni kell a védett természeti területekre vonatkozó kezelési tervek elkészítéséről és elfogadtatásáról, a megkezdett védetté nyilvánítások befejezéséről.

Az NTA-III tervidőszak további fontos feladata a természeti környezet elemeinek, kiemelten a globális klímaváltozás által érintett tényezőknek és az élővilágra gyakorolt hatásainak minél szélesebb körű vizsgálata és értékelése. Ennek hiányában bizonytalanra válhat a természetvédelmi stratégiák megalapozottsága, és a gyakorlati programok eredményessége.

12.24. Heves megye húszezer főnél népesebb települései Integrált Városfejlesztési Stratégiáinak összefoglalása

Eger

Eger az Észak-Magyarországi Régióban található, megyei jogú város, Heves megye székhelye. A település területe 9224 ha, állandó népesség száma 55673 fő a T-STAR 2007-es adatai alapján.

Eger a középkori eredetű, régi városi múltú visszatekintő, „szabályos” nyugat-európai városok közé tartozik. Eger funkcionális várostípusa vásár- vagy kereskedőváros („Magyarország földrajza”, 1988.) továbbá központi jellegű település vegyes termeléssel, fejlett felsőfokú központ, iparosodott tradicionális megyeközpont.

Eger városa a környező településekkel együtt országos és nemzetközi közlekedési kapcsolatok szempontjából hátrányos helyzetben van, mivel a közúti és vasúti elsőrendű főhálózat elkerüli.

A termálvízre épülő turizmus feltételei országos szinten is kiemelkedőnek tekinthetők Heves megyében. A megye és különösen a megyeszékhely termálvizeinek gyógyító hatása régóta ismert, az erre alapozott fürdőkultúra több száz éves hagyományokra épül.

Az egri kistérség igen jelentős idegenforgalmi potenciállal, sokrétű, több elemből álló kínálattal jellemezhető mind a régió, mind az országos összehasonlításban egyaránt. Kedvező a több lábon állás, az adottságok komplexitása. Eger lakossága életében a turizmus jelentős helyet foglal el, a város gazdaságának egyik húzó ágazata.

Eger gazdasági, ágazati szerepét tekintve komoly vonzaskörzettel rendelkezik, emellett pedig a legfejlettebb térség az Észak-Magyarországi régióban. Az egri kistérség gazdasága összességében versenyképesnek, fejlettnak, de stagnálóknak minősül. Emiatt kulcskérdés a fejlődés dinamizálása, a tökevonzó képesség javítása.

Eger gazdasági fejlődésének, meglévő magas szintű intézményi rendszerének, kiemelkedő idegenforgalmi potenciáljának és Heves megye központi szerepének betöltésének köszönhetően mérsékeltén fejlődő, növekvő városnak mondható.

Eger város típus-meghatározás szempontjából egyik kategóriába sem illeszthető be egyértelműen, alapvetően 2 kategória egyvelege jellemző a városra:

- központi szerepkörű középváros jellegformáló iparral
- üdülő- (fürdőváros)

Eger tradicionális, nagy hagyományokkal rendelkező iskolaváros, fejlett intézmény-hálózattal. A kistérség magasra minősített tudásbázisának egyik eleme az iskolahálózat.

Jövőkép

Eger a hagyomány, az együttműködés, az Eger-patak és zöldfolyosók városa.

Eger stratégiájában a hagyomány a város szellemi erőforrásait, kultúráját és történelmi emlékeit jelenti. Eger városa ezen értékek jelenlétére és szellemi erejére építi stratégiáját és jövőképét. A közösség és lakosság vonatkozásában az együttműködés stratégiája a meglévő és erős helyi identitás, Eger-tudat dinamizálása, mai interaktív város-közösség kapcsolat létrehozása. A stratégiában szereplő fejlesztési elképzelések összekötő gondolati eleme a zöldterületi-rendszer fejlesztése. A város zöldfelületi rendszerének átfogó fejlesztése és közösségi tereinek, köztereinek integrált rendszerbe foglalása a kulcsa az együttműködő város létrehozásának.

Átfogó célok 15-20 éves távlatra vonatkozóan:

Eger városa az együttműködésen alapuló város, mely az Eger-patak mentén kialakult zöldfelületi hálózatra építve, történelmi, borászati és természeti adottságai komplex módon kihasználva minőséget hoz létre és hagyományait gazdagítja.

A Településfejlesztési Konceptióban megfogalmazott célkitűzéseket az Integrált Városfejlesztési Stratégia az Eger-patak és mellékpatakok, valamint a kapcsolódó zöldfolyosók jelenlétére építő, összefüggő, területi szemléletű hálózatos rendszer beépítésével, és a zöldterületek, városi tér közösségformáló erejére koncentrálni fogja össze.

Központvú tematikus célok 7-8 éves időtávra vonatkozóan:

1. A kistérségben a központi szerepkör erősítése mellett elosztó szerep kialakítása gazdasági, turisztikai, kulturális és oktatási szempontból.
2. A regionális gazdasági szerepkör erősítése kihasználva a rendelkezésre álló humán bázist.
3. Természeti, táji adottságok rendszerré szervezése, városi zöldfelületek kiterjesztése, szerepük növelése és összekapcsolása.
4. A gazdasági fejlesztésekhez kapcsolódó humán erőforrás fejlesztés az oktatás piacképes integrálásával.
5. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása, közlekedésfejlesztés.
6. Ipari területek bővítése a kistérség településeivel együttműködésben, szolgáltatásfejlesztés, a meglévő iparterületek kihasználtságának maximalizálása.
7. A belváros tehermentesítése, a sétáló-belváros teljes rendszerének kialakítása.
8. Komplex turisztikai kínálat megteremtése a kapcsolódó ágazatok integrált fejlesztésén keresztül.
9. A szociális biztonság megteremtése és a szegregáció oldása építve az erős civil jelenlétre.
10. A városrészek heterogén karaktereinek megőrzése, alközpontjaik megfelelő kialakítása.
11. A város megtartó erejének növelése a lakosság aktivitására építve, megteremtve a fenntartható városfejlesztés segítségével a tudásalap és az identitás egységét.
12. Hozzáférés megteremtése a magas szintű kultúrához és közművelődéshez, a meglévő kulturális értékek megőrzése és újabb hagyományok teremtése, a minőség közvetítése.

Gyöngyös

Gyöngyös az Észak-magyarországi régió nyugati, középső részének egyik legjelentősebb városa. A régió 6., Heves megye 2. legnépesebb helysége.

A térség főközlekedési utakkal jól feltárt, a főutak jó minőségűek, a mellékúthálózat kiépítettsége, minősége ettől lényegesen elmarad. Gyöngyös várost a Budapest-Miskolc-Toronyosnémeti útvonalú 3. sz. főközlekedési út szeli át, melyet a kelet-nyugati átmenő forgalomtól az M3-as autópálya tehermentesít a várostól délre – az igazgatási határon kívül. Országosan az egyik legfontosabb vasútvonal Gyöngyös térségében halad át.

Észak-Magyarország gazdaságát korábban a nehézipar jellemezte, melynek helyzete a jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzet egyik okozója. Megszűnt a mátrai, a borsodi és a nógrádi szénbányászat, leépült a diósgyőri és ózdi acélgyártás, valamint a gépgyártás. A régió vegyipara és energiaipara a privatizációt követően meg tudta őrizni helyét, szerepét.

A régió gazdaságának másik ága, a mezőgazdaság is áldozatul esett a rendszerváltásnak. A Gyöngyösi kistérség megmaradt bortermelő vidéknek, azonban ennek gazdasági súlya csekély.

A kistérség gazdaságának egyik markáns jellemzője az országosan is magas munkanélküliségi ráta. Ezzel együtt a kistérség – éppen Gyöngyös húzó hatása miatt – mégsem tartozik a hátrányos helyzetű kistérségek közé, nem minősül társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott és szerkezetátalakítási térségnek sem.

Annak ellenére, hogy a térség fejlődésének egyik alapja lehetne az idegenforgalom, ki kell jelenteni, hogy a Mátra kereskedelmi szálláshely ellátottság tekintetében lakosság arányosan elmarad a vidéki átlagtól.

A lakosság kor szerinti összetétele az országos tendenciákhoz hasonlatos képet mutat, azaz a város lakosságára is jellemző, hogy elöregedőben van. Gyöngyös város állandó lakosainak a száma 2006-ban 32.332 fő volt.

Jövőkép

Gyöngyös város a jövőben olyan város lesz:

- ahol az elkövetkező években is jó lesz élni, ahol tiszta és egészséges a környezet, jó a levegő, sok a park, ahol megoldott a hulladékkezelés, modern és jól működő a város kommunális infrastruktúra-hálózata, ahol fejlett, racionális és biztonságos a tömegközlekedés, s végül, ahol megvalósult a különböző városrészek – különösen a belváros – rehabilitációja.
- amely teljes körű és magas városi szolgáltatásokat nyújt lakóinak, mindenekelőtt megfelelő lakáskörülményeket, stabil és elérhető egészségügyi és szociális ellátást, és jól működő városgazdálkodást és igazgatást.
- ahol a stabil helyzetű kulturális és közművelődési intézményekben magas színvonalú és sokoldalú programok várják és elégítik ki a város és környéke lakóinak igényeit, ahol egy regionális, többkarú modern főiskola van, s ahol a jobb feltételekkel rendelkező oktatási intézmények a gazdaság és a társadalom elvárásainak megfelelő végzettségű szakembereket bocsátanak ki a munkaerőpiacra.
- amelynek tudásalapú, fejlett és versenyképes a gazdasága, ahol jelentősen megerősödött és magas színvonalú a turisztikai, gazdasági-pénzügyi és üzleti szolgáltatás, ahol erősek a kis- és középvállalkozások, s ahol a megújult városközpont tele van élettel.
- ahol hangsúlyos az egészséges életmód, és sportolási, szabadidős infrastrukturális háttérrel biztosít a lakosság számára
- ahol a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek integrálódnak
- amely megerősödött térségi szerepköreiből fakadóan Gyöngyös térségi jelentőségű várossá vált, s amely vonzáskörzetével korrekt, kiegyensúlyozott kapcsolatban áll, annak magas színvonalú városi szolgáltatásokat nyújtó központja.

Átfogó célok 15-20 éves távlatra vonatkozóan:

- 1) Az életminőség javítása, az élhető városi környezet megteremtése.
- 2) A településen és annak vonzáskörzetében a társadalmi kohézió erősítése.
- 3) Sokoldalú, innovatív és versenyképes helyi gazdaság kialakítása.
- 4) A város kistérségi szerepkörének erősítése, kapcsolatrendszerének bővítése.

Tematikus célok:

- 1) Versenyképes helyi gazdaság megteremtése prioritás
- 2) Közlekedés fejlesztése prioritás
- 3) Környezetvédelem prioritás
- 4) Település rehabilitáció, közműfejlesztés prioritás
- 5) Otthonteremtés prioritás
- 6) Biztonságos település prioritás
- 7) Sport és testkultúra fejlesztése prioritás
- 8) Élethosszig tartó tanulás, művelődés támogatása prioritás
- 9) Egészségügyi, szociális szolgáltatások fejlesztése prioritás
- 10) Helyi közigazgatás modernizációja prioritás

Hatvan

Hatvan város dinamikusan fejlődő kisvárosi léptékű középváros. Heves Megye 3. legnagyobb városa, amely mindenkor vonzáscentrumként funkcionált.

A városi funkció-mennyiség méréséhez használt egyes mutatószámok tekintetében Hatvan „funkcióhiányos középvárosi központnak” tekinthető.

A városok dinamikájának mérésére használt mutatók közül a népességszám az országos tendenciáknál kedvezőbb, ám kismértékű visszaesést mutat, a munkahelyek száma dinamikusan nő, a munkanélküliségi ráta fokozatosan csökken, a gazdasági szervezetek száma folyamatosan nő, a városhierarchiában betöltött szerepét megtartotta. Mindezek alapján jelenthető ki, hogy Hatvan az I. kategóriába tartozó, dinamikusan fejlődő városnak tekinthető.

Magyarország városainak funkcionális típusai szerint Hatvan Vasúti csomópont.

Hatvan a foglalkoztatási szerepkör alapján meghatározott funkciócsoportok közül a Központi szerepkör-kategóriába tartozik.

A magyarországi (komplex) várostípusok alapján: Hatvan központi szerepkörű középváros, jellemformáló iparral. Ezen belül az egykori mezővárosok alcsoportjába tartozik.

Gazdasági szerkezetét a Robert Bosch Elektronika Kft. jelenléte döntően meghatározza. Kiemelkedő termelési értékével, erős nemzetközi háttérrel, beszállítói partnerhálózatának Hatvanba vonzásával Hatvan alappilléreinek tekinthető. Mindemellett nem elhanyagolhatóak a további vállalkozások sem értéküket, sem foglalkoztatóik számát tekintve.

Közlekedési helyzete mind közúti, mind vasúti kapcsolatait tekintve rendkívül kedvező.

A Népesség-nyilvántartó 2008 decemberében 22.032 fő lakónépességet regisztrált, ami a csökkenés megállását jelzi. A tendenciákat figyelve megállapítható, hogy a gyerekkorúak arányának csökkenése mellett az öregkorúak aránya fokozatosan nő.

Jövőkép

Hatvan 25.000 fős középvárossá kíván válni. A Hatvani Kistérség központjának szerepét tovább erősítve, régióhatárokat átlépő „térségi ökopólusként” értelmezi önmagát. A térségi ökopólus koncepció következetes megvalósítása keretet ad a polgárok, a vállalkozások és a helyi közösségeik „teljes életút” programjának biztosításához. A koncepció célja a környezeti, a gazdasági és az emberi erőforrások feltárása, védelme és fejlesztése, a kiegyensúlyozott fenntarthatóság elvének figyelembe vétele.

Átfogó célok

1. *Versenyképesség tartós biztosítása*
 - Ágazati stratégiák támogatása
 - Hálózati rendszerek előtérbe helyezése
 - Logisztika támogatása
2. *Fenntarthatóság biztosítása*
 - Gazdasági fenntarthatóság támogatása
 - Környezeti fenntarthatóság támogatása
 - Társadalmi fenntarthatóság támogatása
3. *Élhető város megteremtése*
 - Fejlett infrastruktúra megteremtése
 - Színvonalas épített környezet megteremtése
 - Integrált városfejlesztési stratégia kidolgozása

Tematikus célok

- Kreatív, tudásalapú ipar támogatása
- Mezőgazdasági hagyományok megőrzése
- Kistérségi keretek erősítése
- Térségi szerepkör felvállalása
- Klaszteresedés támogatása
- Fejlesztési keresztterengelyek kihasználása
- Intermodális logisztika megteremtése
- Közlekedés-földrajzi helyzet erősítése
- Korszerű gazdasági szerkezet erősítése
- Stratégiai alapok erősítése
- Képzés erősítése
- Tudatos erőforrás gazdálkodás
- Települési értékek védelme
- Újrahasznosítás
- Teljes-életút program
- Lokálpatriotizmus erősítése
- Szegregációs hajlam megállítása
- Közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Intézményi infrastruktúra fejlesztése
- Közmű- infrastruktúra fejlesztése
- Gazdag építészeti örökség megőrzése
- Színvonalas objektumok megteremtése
- Fejlesztési területek egységes kezelése
- Átgondolt terület-hasznosítás
- Hatvan egységének megteremtése
- Barnamezős területek hasznosítása

12.25. A megye fejlesztése szempontjából releváns jogszabályok

- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
- 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről (OTrT)
- 2005. évi LXIV. törvény a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről (BATrT)
- 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól
- 5/2012. (V.10.) számú Pest Megye Önkormányzata Közgyűlésének rendelete Pest Me-gye Területrendezési Tervéről (PmTrT)
- 19/2012.(IV.27.) számú Pest Megye Önkormányzata Közgyűlésének határozata Pest Megye Területrendezési Tervéhez tartozó mellékletekkel javaslatok, ajánlások és in-formációk a megye összes települése számára.
- 282/2009. (XII. 11.) Korm. rendelet a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek, valamint a településrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra kötelezett állami igazgatási szervek köréről és az eljárás részletes szabályairól
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről (Étv)
- 253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet a településrendezési és építési követelményekről (OTÉK)
- 147/2010. (IV. 29.) Korm. rendelet a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek el-hárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályok-ról
- 2011. évi CCIX. törvény a víziközmű-szolgáltatásról
- 93/2012. (V. 10.) Korm. rendelet az utak építésének, forgalomba helyezésének és meg-szüntetésének engedélyezéséről
- 37/2007. (XII. 13.) ÖTM rendelet az építésügyi hatósági eljárásokról, valamint a telek-alakítási és az építészeti-műszaki dokumentációk tartalmáról
- 193/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet az építésügyi hatósági eljárásokról és az építésügyi hatósági ellenőrzésről
- 85/2000. (XI. 8.) FVM rendelet a telekalakításról
- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről
- 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről
- 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet az örökségvédelmi hatástanulmányról
- 10/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonat-kozó szabályokról
- 66/1999. (VIII. 13.) FVM rendelet az építészeti örökség helyi védelmének szakmai sza-bályairól
- 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról
- 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környe-zethasználati engedélye-zési eljárásról
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1994. évi LV. törvény a termőföldről
- 21/2001. (II.14.) Korm. rendelet a levegő védelmével kapcsolatos egyes szabályokról
- 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelölésé-ről
- 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról
- 240/2000. (XII.23.) Korm. rendelet a települési szennyvíztisztítás szempontjából érzé-keny felszíni vizek és vízgyűjtőterületük kijelöléséről (módosította a 93/2007. (IV.26.) Korm. rendelet és a 307/2010. (XII.23.) Korm. rendelet)
- 201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről
- 220/2004. (VII.21.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól
- 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 30/2004. (XII.30.) KvVM rendelet a felszín alatti vizek vizsgálatának egyes szabályairól
- 31/2004. (XII.30.) KvVM rendelet a felszín alatti vizek megfigyelésének és állapotérté-kelésének egyes szabályairól
- 219/2004. (VII.21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről (módosította a 92/2007. (IV.26.) Korm. rendelet és a 302/2008. (XII.17.) Korm. rendelet)
- 27/2004. (XII.25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról
- 6/2009. (IV.14.) KoM-EuM-FVM-KHVM együttes rendelet a földtani közeg és a felszín alatti vízszennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennye-zések méréséről 50/2001. (IV.3.) Korm. rendelet a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól
- 25/2002. (II.27.) Korm. rendelet a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról (módosította a 30/2006. (II.8.)Korm. rendelet)

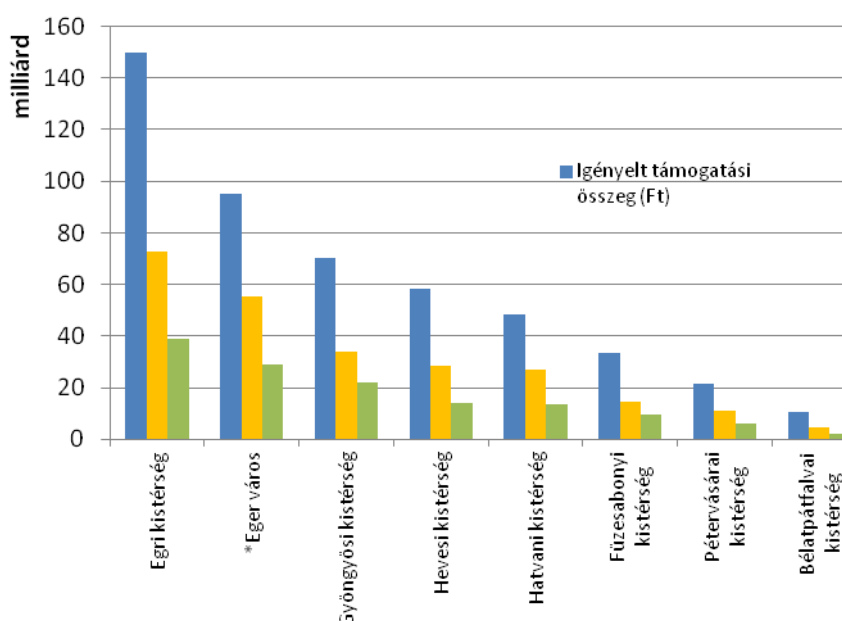
- 26/2002. (II.27.) Korm. rendelet a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programmal összefüggő szennyvízelvezetési agglomerációk lehatárolásáról
- 2000. évi XLIII. törvény a hulladékgazdálkodásról (módosította a 2012. évi XXVIII. törvény)
- 126/2003. (VIII.15.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási tervek részletes tartalmi követelményeiről
- 15/2003. (XI.7.) KvVM rendelet a területi hulladékgazdálkodási tervekről
- 213/2001. (XI. 14.) Korm. rendelet a települési hulladékkal kapcsolatos tevékenységek végzésének feltételeiről
- 98/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet a veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységek végzésének feltételeiről
- 16/2001. (VII. 18.) KoM rendelet a hulladékok jegyzékéről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (a természetvédelem és tájvédelem tárgykörét is szabályozza)
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (13. § (1) bek. 11. pontja és a 23. § (4) bek. 14. pontja (a természetvédelmi feladatok ellátásának kötele-zettségéről)
- 34/1997. (XI. 20.) KTM rendelet a Duna-Ipoly Nemzeti Park létesítéséről
- 14/2000. (VI. 26.) KöM rendelet a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról
- 6/1990. (III.31.) KVM rendelete természetvédelmi területek és tájvédelmi körzet létesítéséről, valamint természet-védelmi kezelő kijelöléséről

XIII. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE HEVES MEGYÉBEN

13.1. A területfejlesztés forrásainak elemzése

A dokumentum ezen alfejezete az elnyert támogatások kifizetések alakulását mutatja be. Ahogyan az alábbi ábrán is látszik, az Egri kistérség a megye legdinamikusabb szereplője a pályázati forrásokkal kapcsolatban. A már kifizetett támogatási összeg nagyságrendileg máris megegyezik a lista második helyén lévő Gyöngyösi kistérségnek az igényelt támogatásával. Az ábráról az is leolvasható, hogy a megyeszékhely elvitathatatlan főszerepe a támogatási rendszer mezőnyének.

62. ábra Heves megyei kistérségekben és Egerben igényelt és kifizetett támogatási összegek

Ugyanakkor megállapítható az is, hogy kiegyenlített (népesség és gazdasági potenciál) arányos eloszlás jellemzi ezt a mezőnyt az igényelt, megítélt és kifizetett támogatási összegeket tekintve.

Ezen alfejezet tartalmazza azt az összefoglaló táblázatot, amelyben a kifizetések alakulása kistérségenként összevethető a következő paraméterekkel: Beérkezett pályázatok száma, Igényelt támogatási összeg (Ft), Támogatott pályázatok száma, Megítélt támogatási összeg (Ft), Leszerződött pályázatok száma, Szerződéssel lekötött összeg (Ft), Megkezdett kifizetések száma (pályázat).

	Bélapátfalvai kistérség	Egri kistérség*	Füzesabonyi kistérség	Gyöngyösi kistérség	Hatvani kistérség	Hevesi kistérség	Pétervásárai kistérség	Heves megye összesen	Eger
Beérkezett pályázatok száma	156	1 723	315	944	459	513	294	4404	1 351
Igényelt támogatási összeg (Ft)	10 589 405 266	150 003 235 230	33 618 093 893	70 109 611 811	48 337 168 434	58 134 725 399	21 429 393 588	392221633621	95 160 941 561
Támogatott pályázatok száma	71	944	143	451	245	261	148	2263	761
Megítélt támogatási összeg (Ft)	4 602 698 368	72 534 721 965	14 762 938 552	33 735 291 229	27 155 914 116	28 359 673 129	11 130 567 190	192281804549	55 248 575 562
Leszerződött pályázatok száma	61	874	122	404	216	242	123	2042	702
Szerződéssel leköötött összeg (Ft)	3 030 679 707	67 591 344 565	12 729 175 668	32 047 228 695	22 767 655 503	27 748 576 796	9 970 835 392	175885496326	51 893 659 086
Megkezdett kifizetések száma (pályázat)	53	694	104	328	173	213	107	1672	554
Kifizetett támogatási összeg (Ft)	2 315 050 451	38 688 069 793	9 459 653 719	21 764 558 064	13 417 188 395	14 060 276 461	6 138 529 021	105843325904	29 195 929 760

22. táblázat * Eger város adatait az Egri kistérség adatai is tartalmazzák

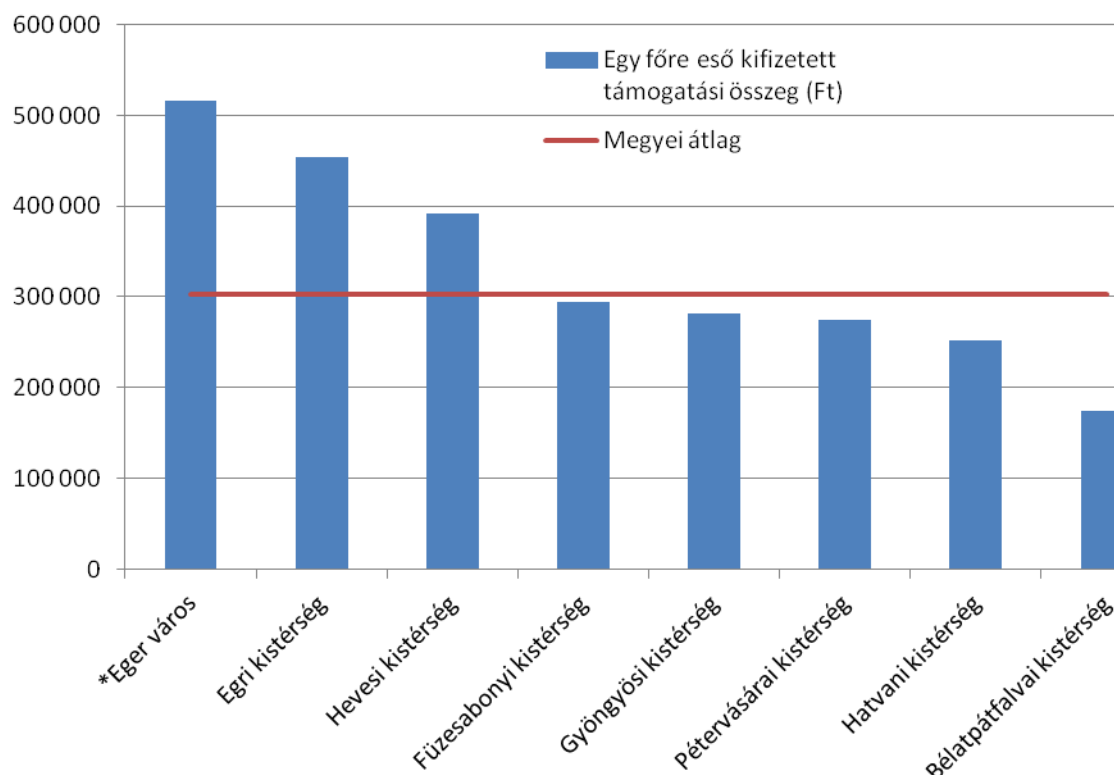
Az eddig kifizetett összes támogatási összeg Heves megyében meghaladja a 105 milliárd Ft-ot. Ebből a 7 kistérség közül önmagában az Egri kistérség kapott 38,688 milliárd Ft-ot, aminek jelentős részét, 29, 195 milliárd Ft-ot a megyeszékhely pályázatai nyertek el.

A második legmagasabb kifizetési összeg a Gyöngyösi kistérséghez tartozik, és 21,76 milliárd Ft-ot tsz ki. Ezt követi a maga 14, 06 milliárd Ft-os összegével a Hevesi kistérség, majd következik a Hatvani kistérség 13,417 milliárd Ft-tal.

A Füzesabonyi kistérség nyitja az alacsonyabb kifizetéssel rendelkezők sorát 9,459 milliárd Ft-tal, amit a Pétervásárai kistérség követ 6,138 milliárd Ft-tal, a sort pedig a Belpátfalvai kistérség zárja, 2,315 milliárd Ft-os kifizetett támogatási összeggel.

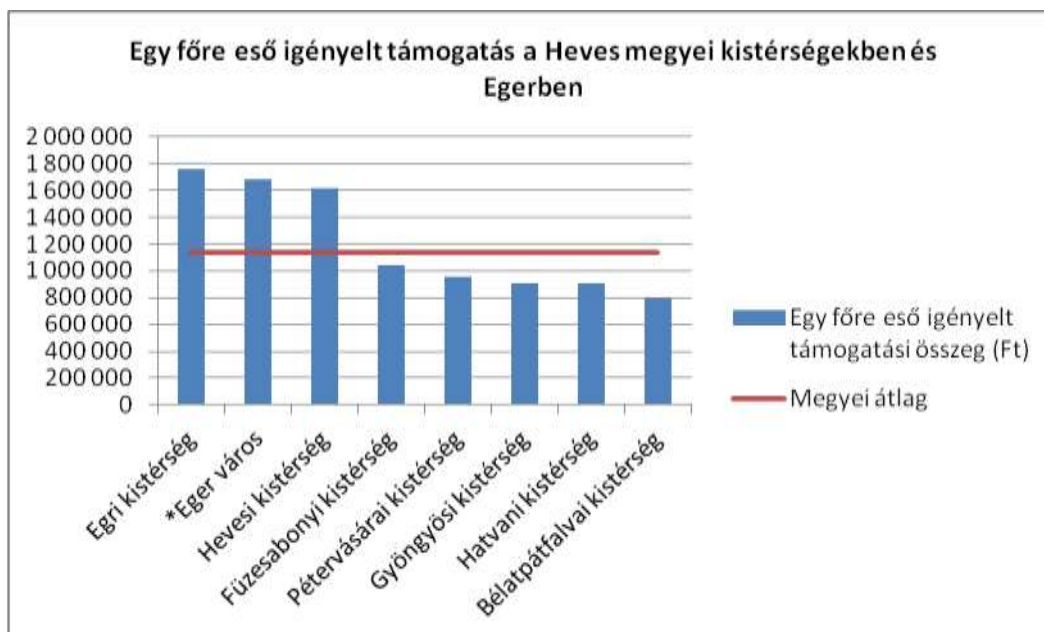
Az egy főre eső kifizetett támogatási összeget is érdemes bemutatni ebben a dokumentumban.

63. ábra Egy főre eső kifizetett támogatási összeg a Heves megyei kistérségekben és Egerben

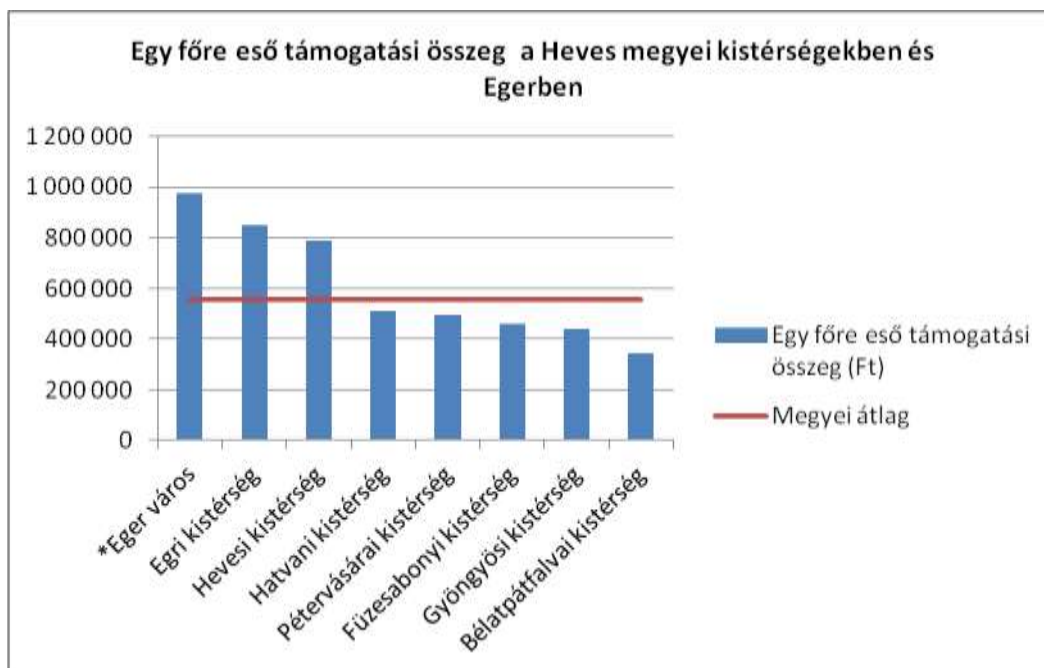

Az egy főre eső kifizetett támogatási összeg a Heves megyei kistérségekben és Egerben című diagramon a megyei átlag valamivel 300.000 Ft-ot meghaladó sávban húzható meg.

Megállapítható, hogy az egy főre eső kifizetett támogatási összeg az egy főre eső igényelt támogatási összeggel és az egy főre eső megítélt támogatási összeggel lényegében nem mutat szignifikáns különbséget, azzal paritásban áll.

64. ábra

65. ábra

A megyei átlaghoz képest az Egri kistérség (természetesen a megyeszékhely kiemelkedő helyen), és a Hevesi kistérség áll. A többi kistérség a megyei átlag alatt van az egy főre eső kifizetett támogatási összegek tekintetében. Megjegyzendő, hogy míg az egy főre eső igényelt támogatás a Heves megyei kistérségekben megközelítette az 1,2 millió Ft-ot, az egy főre eső támogatási összeg a Heves megyei kistérségekben ennek hozzávetőleg a fele lett, amiből a jelen állásig ennek is csupán hozzávetőleg a fele, azaz az eredeti egy főre eső igényelt támogatás negyede került kifizetésre.

	Igényelt támogatási összeg (Ft)	Megítélt támogatási összeg (Ft)	Kifizetett támogatási összeg (Ft)	Népesség	Egy főre eső igényelt támogatási összeg (Ft)	Egy főre eső támogatási összeg (Ft)	Egy főre eső kifizetett támogatási összeg (Ft)
Egri kistérség	150 003 235 230	72 534 721 965	38 688 069 793	85 328	1757960,3	850069,4	453404,16
*Eger város	95 160 941 561	55 248 575 562	29 195 929 760	56 647	1679893,8	975313,35	515401,16
Gyöngyösi kistérség	70 109 611 811	33 735 291 229	21 764 558 064	77 093	909416,05	437592,14	282315,62
Hevesi kistérség	58 134 725 399	28 359 673 129	14 060 276 461	35 910	1618900,7	789743,06	391542,09
Hatvani kistérség	48 337 168 434	27 155 914 116	13 417 188 395	53 311	906701,59	509386,7	251677,67
Füzesabonyi kistérség	33 618 093 893	14 762 938 552	9 459 653 719	32 133	1046217,1	459432,31	294390,62
Pétervásárai kistérség	21 429 393 588	11 130 567 190	6 138 529 021	22 398	956754,78	496944,69	274065,94
Bélatpátfalvai kistérség	10 589 405 266	4 602 698 368	2 315 050 451	13 287	796974,88	346406,14	174234,25

23. táblázat

13.2. A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)

13.2.1. Jogszabályi háttér

A területi politika alapidokumentumának az 1996. évi XXI. törvény tekinthetjük (teljes nevén: az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről). Az ország Európai Unióhoz való csatlakozása előkészítésével összefüggésben szükségessé váló területfejlesztési intézményrendszer kialakítása, valamint a kormányzati struktúra átalakítása indokolták a módosításokat, így az 1999. évi XCII. Törvény, majd a 2004. évi LXXV. Törvény módosították a területfejlesztési törvényt. Ezek feladatokkal ruházták fel a regionális és a kistérségi intézményeket (tanácsokat), melyek viszont 2012. január 1-től megszűntek.

A 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól a terület- és településfejlesztést a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta. A megyei önkormányzatok a törvény értelmében területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési és koordinációs feladatokat látnak el.

A területfejlesztési politika megújításáról az 1254/2012. (VII.12.) Korm. Határozat rendelkezik, kijelölve az új Országos Területfejlesztési és Országos Fejlesztési Konceptió elkészülésének kereteit.

A területfejlesztési koncepció, területfejlesztési program és területrendezési terv követelményeit, illeszkedését, elfogadásának rendjét a 218/2009. (X.6.) Korm. Rendelet határozza meg.

A 140/2012 (VII.2) Korm. Rendelet határozott a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság létrehozásáról.

13.2.2. A területfejlesztés intézményrendszere

Az országos szint kiemelten fontos, hiszen az állami irányítás határozza meg fejlesztések „szabályait”.

Az Országgyűlés alkotmányos státuszából következik, hogy ellátja a területfejlesztés legfelsőbb szintű irányítását. Ezek közül kiemelkedik a törvényhozási hatáskör, melynek keretében megalkotta azokat a törvényeket, amelyek a honi térségi fejlesztések jogi alapjai. Határozattal elfogadja az országos területfejlesztési koncepciót, ennek keretében megállapítja a területfejlesztési politikát meghatározó irányelveket, célokat, hosszú távú prioritásokat; beszámoltatja a Kormányt a területfejlesztési politika végrehajtásáról.

A Kormány a központi végrehajtó hatalom általános hatáskörű legfőbb szerve, tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. A Kormány rendelkezik a regionális politika központi irányításában a legfontosabb eszközrendszerrel, hiszen dönt a fejlesztési pénzeszközök decentralizálásáról, összehangolásáról, a kiemelt térségek fejlesztési programjairól.

Emellett előkészíti és az Országgyűlés elé terjeszti az országos területfejlesztési koncepciót, a területfejlesztési politikát meghatározó irányelveket, célokat és hosszú távú prioritásokat, az országos és a kiemelt térségekre vonatkozó területrendezési terveket és azok önkormányzatokra is kötelező elemeit, a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció irányelveit, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszerét, az éves költségvetési törvényben a területfejlesztést szolgáló pénzügyi eszközöket és az egyes pénzügyi kedvezményeket; összehangolja a különböző területfejlesztési célokat szolgáló állami pénzeszközöket.

A Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság állást foglal a Kormány számára a fejlesztési és tervezési feladatokról, különösen a 2014-2020 pénzügyi időszakhoz kapcsolódó feladatokról, a támogatások felhasználásához szükséges intézményrendszer kialakításáról és működtetéséről.

Országos szinten a Kormány, illetve a tárcák területfejlesztéssel összefüggő feladatainak végrehajtása mellett az Országos Területfejlesztési Tanács (OTT) tevékenysége meghatározó, melyben az érintett tárcák mellett a területi (megyei, regionális), illetve szakmai képviselő is szerepet kap.

A területfejlesztés a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, a stratégiai tervezés a Nemzetgazdasági Minisztérium hatáskörébe tartozik. A minisztérium feladatai a fejlesztéspolitika körében a hazai és európai uniós fejlesztéspolitika alakítása és végrehajtása, ágazati fejlesztések összehangolása, idegenfogalmi fejlesztések, a kutatás-fejlesztés és a technikai innováció, az úrkutatással kapcsolatos feladatok ellátása. A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium mint a hazai fejlesztéspolitikáért felelős miniszter munkaszervezete előkészíti a kormányzati támogatási döntések végrehajtását szolgáló szabályozásokat, biztosítja az ágazati és területi szereplői közötti koordinációt. Együttműködik a fejlesztéspolitikában érintett szakmai és civil szervezetekkel, közreműködik a gazdaságstratégia cél-, eszköz- és intézményrendszerének a kidolgozásában.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2001. évi CLXXXIX. törvény értelmében a megyei önkormányzatok területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat látnak el, ezen belül valósulnak meg a hosszútávú fejlesztési koncepciók és megyei fejlesztési programok, alprogramok kialakítása, együttműködve a megyei jogú városok önkormányzataival. Ezen kívül előzetesen véleményezi a térségi fejlesztési koncepciókat.

A regionális fejlesztési ügynökségek feladata a régióban működő szereplők közötti kapcsolattartás.

Területfejlesztési Önkormányzati Társulást a települések képviselőtestületei hozhatnak létre, mely a települési önkormányzatok képviselőtestületei által a kistérségek összehangolt fejlesztése, közös területfejlesztési programok kialakítása, a fejlesztések megvalósítását szolgáló közös pénzalap létrehozása érdekében megállapodással létrehozott, önálló jogi személyiséggel rendelkező társulás.

A hatályos törvényi előírásnak megfelelően létrejött a Regionális területfejlesztési konzultációs fórum (tagjai: Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén megyék), valamint a Megyei területfejlesztési konzultációs fórum (tagjai: Heves Megye Közgyűlésének Elnöke, valamint Eger Megyei Jogú Város Polgármestere).

Az államigazgatási feladatok nagy részét a kormányhivatalok járási hivatalai veszik át 2013. január 1-től.

13.3. Az egyes operatív programok hasznosulása, eredményessége a megyében

Heves megye egy egyes kistérségeinek pályázói sikerhányadosát foglalja össze a következő táblázat Operatív Programonként. A táblázatban szereplő értékek százalékos formában fejezik ki, hogy adott kistérségből benyújtott összes pályázat adott Operatív Program esetében milyen arányban kerültek támogatásra.

OP	Bélapátfalvai kistérség	Egri kistérség	Füzesabonyi kistérség	Gyöngyösi kistérség	Hatvani kistérség	Hevesi kistérség	Pétervásárai kistérség
ÁROP	0,00%	20,00%	66,67%	50,00%	33,33%	66,67%	100,00%
EKOP	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
ÉMOP	40,28%	56,88%	43,96%	48,00%	55,81%	60,16%	50,00%
GOP	60,53%	62,74%	55,41%	57,84%	62,70%	51,15%	44,44%
KEOP	36,36%	40,37%	45,45%	27,91%	48,78%	47,83%	54,76%
KÖZOP	0,00%	100,00%	100,00%	0,00%	66,67%	50,00%	0,00%
TÁMOP	44,83%	44,65%	32,61%	36,02%	40,00%	36,45%	54,55%
TIOP	40,00%	47,62%	88,89%	64,52%	54,55%	90,00%	40,00%
Összesen:	45,51%	54,79%	45,40%	47,78%	53,38%	50,88%	50,34%

24. táblázat

A táblázat összegző sorából kiderül, hogy a darabszámok figyelembevételével statisztikai értelemben az Egri kistérségből benyújtott pályázatok voltak a legnagyobb arányban sikeresek, a Füzesabonyi kistérségből érkezők pedig a legkevésbé sikeresek. Ezen összegző táblázat részletező bontását az alábbi táblázatok alkotják:

Heves megye			
	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok
ÁROP	21	10	11
EKOP	1	0	1
ÉMOP	953	496	457
GOP	1763	1044	719
KEOP	379	157	222
KÖZOP	14	11	3

TÁMOP	1155	476	679
TIOP	118	69	49
Összesen:	4404	2263	2141
Pétervásárai kistérség			
	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok
ÁROP	1	1	0
EKOP	0	0	0
ÉMOP	112	56	56
GOP	63	28	35
KEOP	42	23	19
KÖZOP	0	0	0
TÁMOP	66	36	30
TIOP	10	4	6
Összesen:	294	148	146

25. táblázat

	Bélapátfalvai kistérség			Egri kistérség		
	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok
ÁROP	1	0	1	5	1	4
EKOP	0	0	0	1	0	1
ÉMOP	72	29	43	269	153	116
GOP	38	23	15	797	500	297
KEOP	11	4	7	109	44	65
KÖZOP	0	0	0	5	5	0
TÁMOP	29	13	16	495	221	274
TIOP	5	2	3	42	20	22
Összesen:	156	71	85	1 723	944	779

26. táblázat

	Füzesabonyi kistérség			Gyöngyösi kistérség		
	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok
ÁROP	3	2	1	2	1	1
EKOP	0	0	0	0	0	0
ÉMOP	91	40	51	200	96	104
GOP	74	41	33	389	225	164
KEOP	44	20	24	86	24	62
KÖZOP	2	2	0	0	0	0
TÁMOP	92	30	62	236	85	151
TIOP	9	8	1	31	20	11
Összesen:	315	143	172	944	451	493

27. táblázat

	Hatvani kistérség			Hevesi kistérség		
	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Nem támogatott pályázatok
ÁROP	3	1	2	6	4	2
EKOP	0	0	0	0	0	0
ÉMOP	86	48	38	123	74	49
GOP	185	116	69	217	111	106
KEOP	41	20	21	46	22	24
KÖZOP	3	2	1	4	2	2

TÁMOP	130	52	78	107	39	68
TIOP	11	6	5	10	9	1
Összesen:	459	245	214	513	261	252

28. táblázat

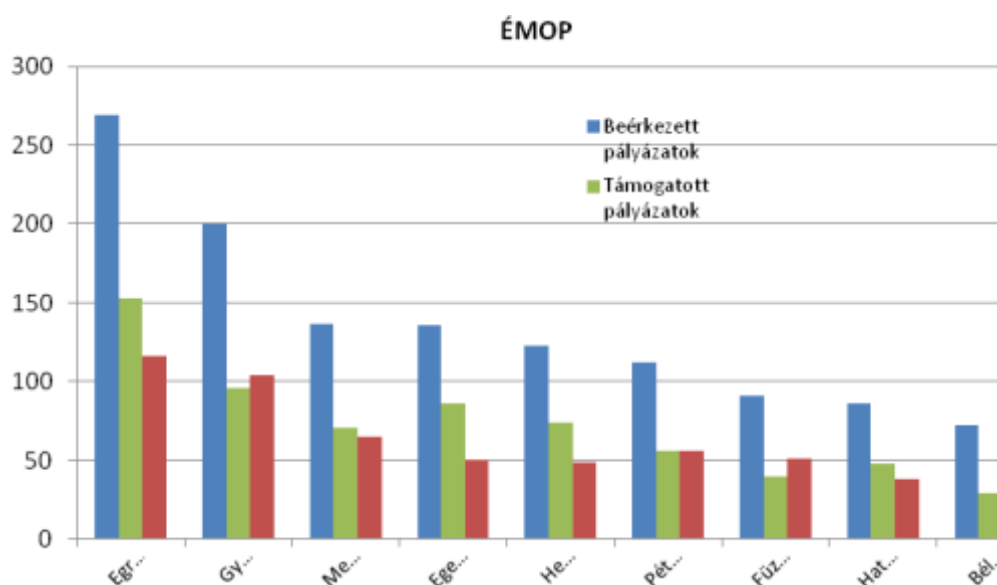
Észak-magyarországi Operatív Program

Az Észak-magyarországi Operatív Program kapcsán jelen vizsgálat idejéig Heves megye 7 kistérségéből összesen 496 db pályázat nyert támogatást. Ez átlagosan 70,8 db nyertes pályázatot jelent kistérségenként.

Eger város esetében 86 db az érvényes érték, ami a megyei átlagérték fölött van. Elmondható, hogy az Egri és a Gyöngyösi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 153 db, illetve 96 db nyertes pályázattal.

Megállapítható tehát, hogy ebben a két kistérségben volt nem csak a legkiemelkedőbb a pályázói hajlandóság³⁰, de a sikeres pályázatok száma is.

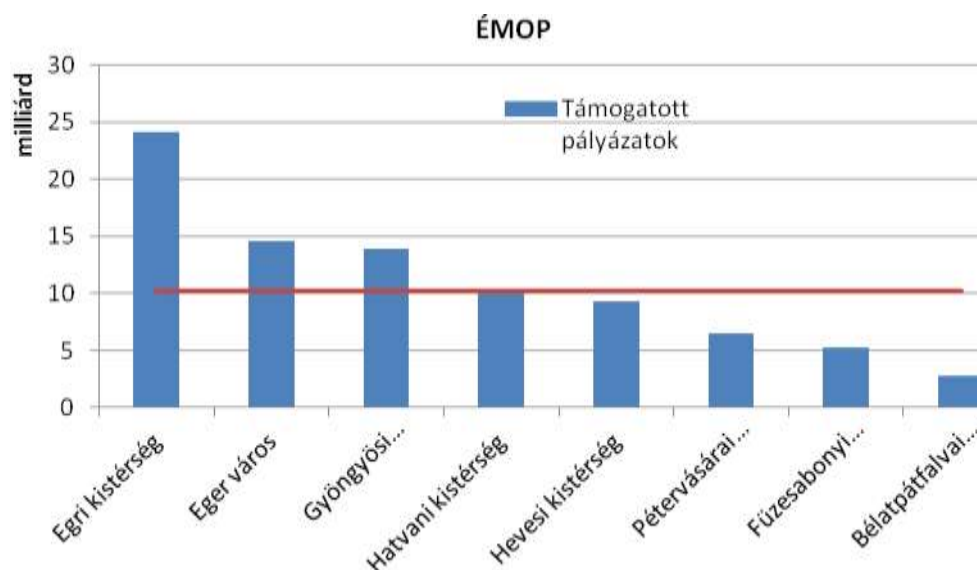
Heves megyében a legpasszívabb kistérségekből beérkezett pályázatok alacsony száma az Észak-magyarországi Operatív Program esetében maga után vonta a támogatott pályázatok alacsony darabszámát is, amely kapcsán megállapítható, hogy a Hatvani és a Bélátpátfalvai kistérségek rendelkeznek a legalacsonyabb darabszámú támogatott pályázattal, a maguk 48 db, és 29 db pályázatával.

66. ábra

A támogatott pályázatokot tekintve megállapítható, hogy míg darabszámra a Hatvani kistérség a lista utolsó előtti helyén áll, a pénzben kifejezett összegek alapján már megelőzte nem csak a Belpátfalvai, de a Füzesabonyi és Pétervárái kistérségeket is. A Belpátfalvai kistérség mind a benyújtott, mind a támogatott pályázatok kapcsán darabszám, megpályázott és megnyert összeg szempontjából a lista végén áll.

³⁰ Részadatok a 2.1.1. alfejezetben találhatók.

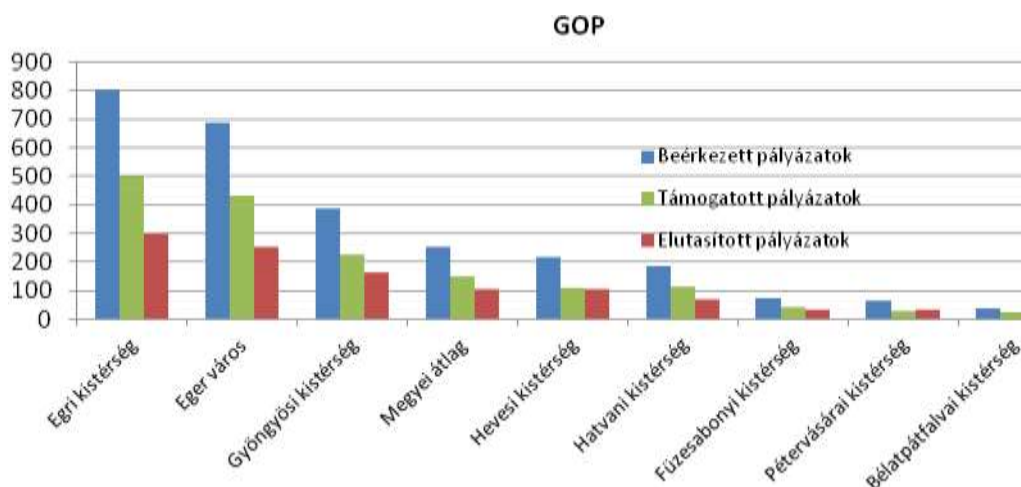

67. ábra

Gazdaságfejlesztési Operatív Program

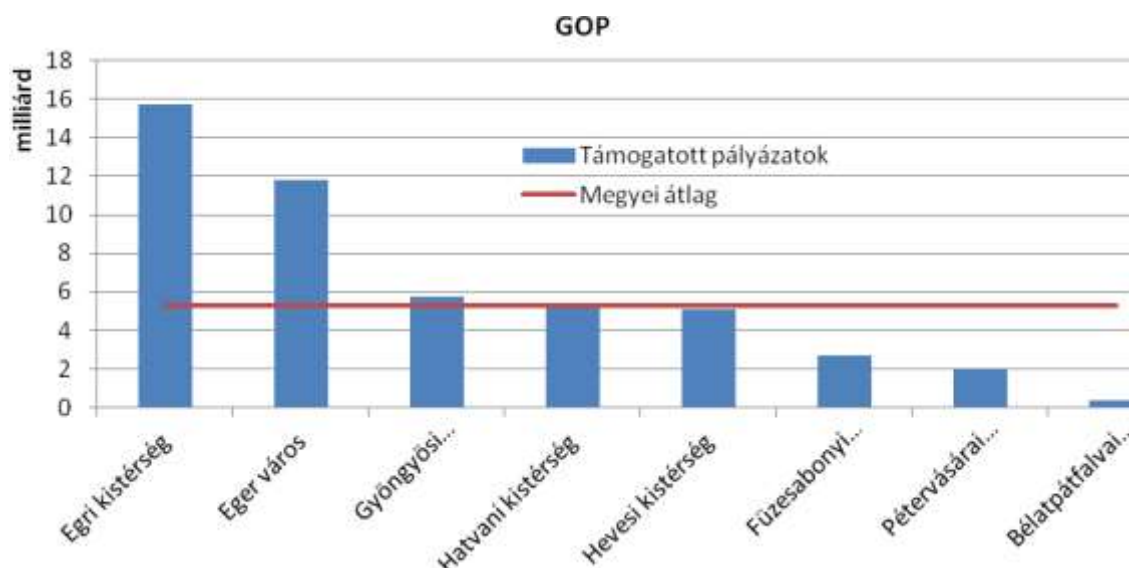
A Gazdaságfejlesztési Operatív Program kapcsán Heves megye 7 kistérségéből jelen vizsgálat idejéig összesen 1044 db pályázat került támogatásra kiválasztva. Ez átlagosan 149,1 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték (433 db) a megyei átlagérték közel háromszorosa, ami jól tükrözi a megyeszékhely jelenlegi gazdasági potenciálja mellett pályázatiro humán kapacitásait is. Az Egri és a Gyöngyösi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 500 db, illetve 225 db támogatott pályázattal.

A leginkább kedvezőtlen helyzetben lévő kistérségek a támogatott pályázatokat illetően a Pétervásárai és a Bélapátfalvai kistérségek voltak a maguk 28 db, és 23 db támogatott pályázatával.

68. ábra

Megállapítható, hogy a Gazdaságfejlesztési Operatív Program esetében a Heves megyei kistérségi bontás során Ft-ban kifejezett támogatott pályázatok nagysága leképezi a benyújtott pályázatok darabszámait és kistérségi eloszlását.

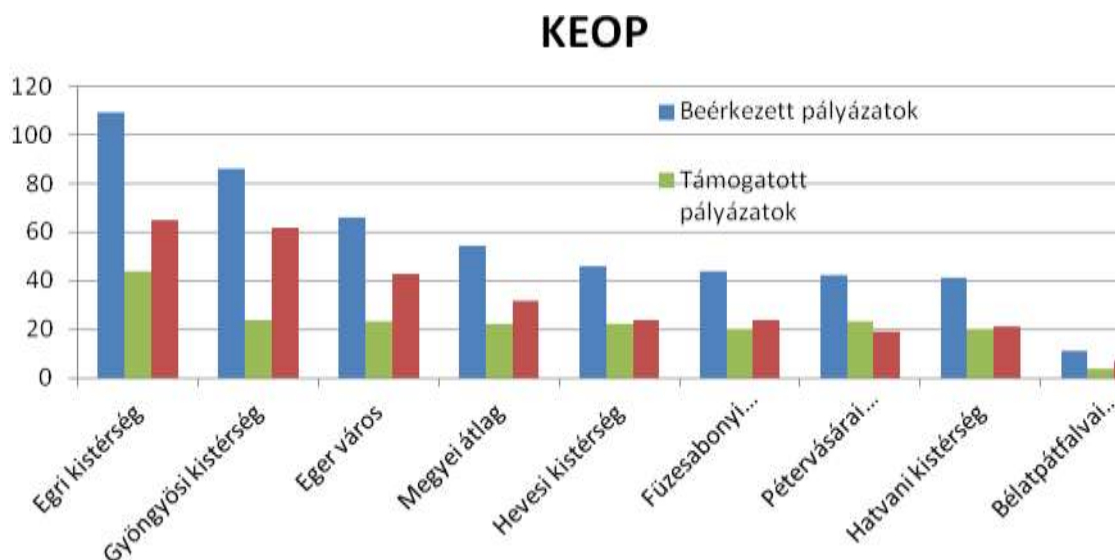

69. ábra

Környezet és Energia Operatív Program

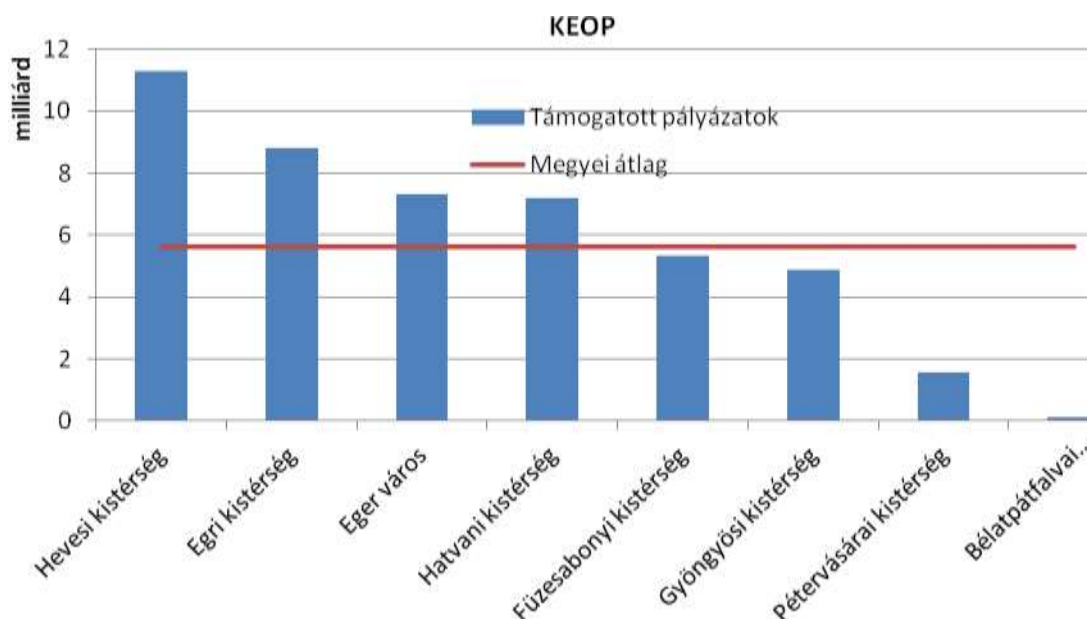
A Környezet és Energia Operatív Program kapcsán Heves megye 7 kistérségéből jelen vizsgálat idejéig összesen 157 db pályázat került támogatásra. Ez átlagosan 22,4 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték (23 db) a megyei átlagértékhez közeli, de azt meghaladó. Az Eger és a Gyöngyösi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 44 db (a megyei átlagnak közel duplája), illetve 24 db támogatott pályázattal. Elmondható tehát, hogy Heves megyében ebben a két kistérségben volt a legkiemelkedőbb a pályázói hajlandóság és a támogatott pályázatok száma is a Környezet és Energia Operatív Program pályázati konstrukcióit tekintve.

A legpasszívabb kistérségek a támogatott pályázatokot illetően a Hatvani és a Belpátfalvai kistérségek voltak 20 db, illetve 4 db támogatott pályázattal. A Belpátfalvai kistérség esetében ez az érték a megyei átlagnak kevesebb, mint csupán az ötöde, míg a lista elején álló Eger kistérség adatának csupán az egy tizenegyede.

70. ábra

Megállapítható, hogy míg a beadott pályázatok száma szempontjából kirajzolható egy exponenciális görbe, a támogatott pályázatok függvénye már inkább konstans jellegűt ölt, a Gyöngyösi, Hevesi, Füzesabonyi, Pétervárái és Hatvani kistérségek megközelítően azonos darabszámú pályázatot nyertek, míg a lista elején találjuk az Egeri, a végén pedig a Belpátfalvai kistérséget.

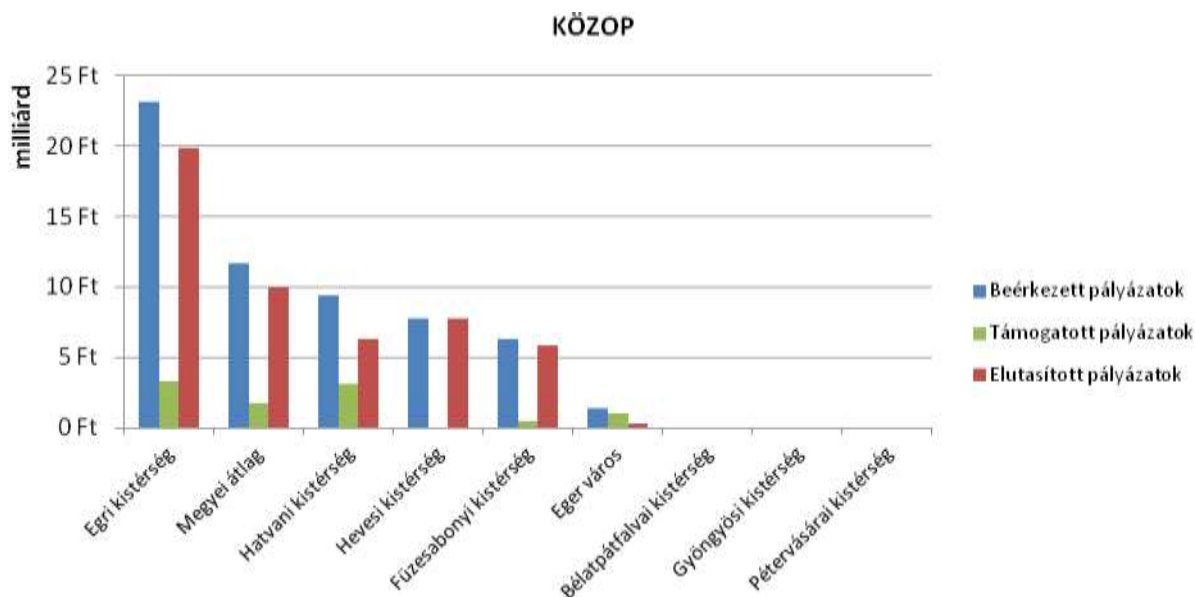

71. ábra

Közlekedés Operatív Program

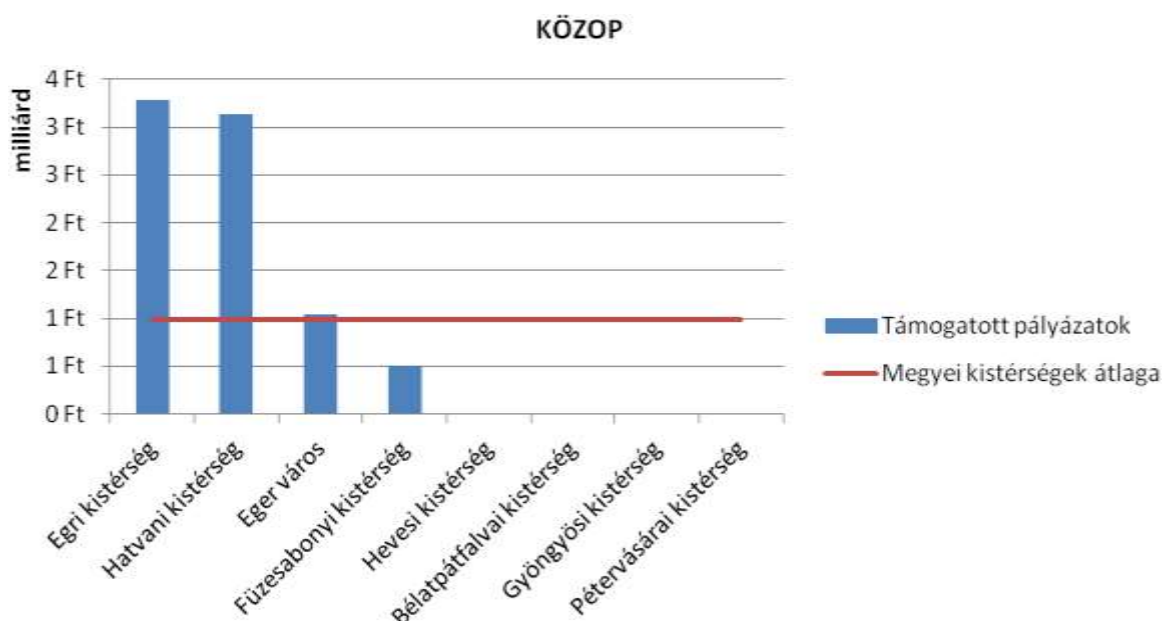
A Közlekedés Operatív Programra jelen vizsgálat idejéig Heves megye 7 kistérségéből összesen 11 db pályázat került támogatásra. Ez átlagosan 1,5 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték 2 db. Az Egri, Hevesi, Hatvani és Füzesabonyi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 5 db, illetve 2-2 db támogatott pályázattal. Gyakorlatilag azonban elmondható, hogy kizárólag ezen négy kistérségből érkezett pályázat a Közlekedés Operatív Program pályázati konstrukcióit tekintve.

A legpasszívabb kistérségek a BÉlatpátfalvai, a Gyöngyösi és a Pétervásárai kistérségek, amelyek nem nyújtottak be pályázatot.

72. ábra

Amellett, hogy a megye 3 kistérségéből, a BÉlatpátfalvai kistérség, a Gyöngyösi kistérség és a Pétervásárai kistérség területéről nem érkeztek be pályázatok, a Heves megyei kistérségnek sem volt támogatott projektje. Az Egri és Füzesabonyi kistérségek 5 db és 2 db pályázatot nyújtottak be, melyek 100%-ban kiválasztásra kerültek, ezen két kistérség esetében tehát nem volt elutasított pályázat.

73. ábra

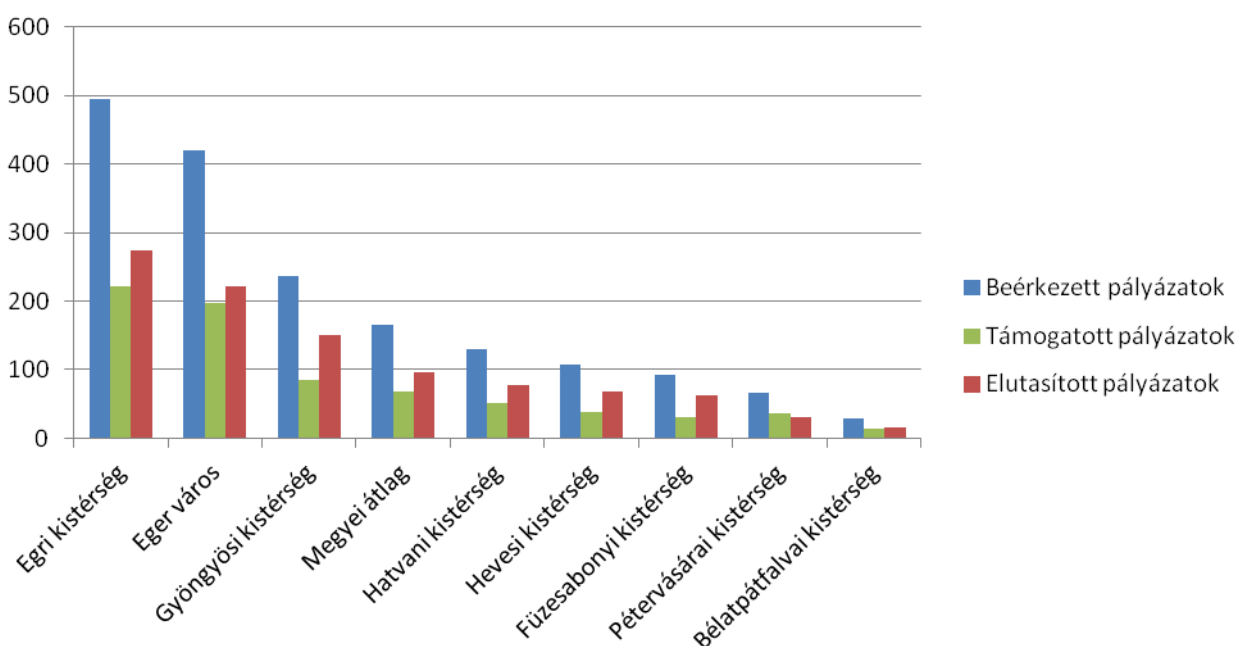
Társadalmi Megújulás Operatív Program

A Társadalmi Megújulás Operatív Program kapcsán Heves megye 7 kistérségéből jelen vizsgálat idejéig összesen 476 db pályázat lett kiválasztva támogatásra. Ez átlagosan 68 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték (198 db) a megyei átlagérték közel triplája.

Az Egeri és a Gyöngyösi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 221 db, illetve 85 db támogatott pályázattal. Elmondható tehát, hogy ebben a két kistérségben volt a legkiemelkedőbb a pályázói hajlandóság és a támogatott projektek száma egyaránt a Társadalmi Megújulás Operatív Program pályázati konstrukcióit tekintve.

A legpasszívabb kistérségek a Füzesabonyi és a Bélapátfalvai kistérségek voltak a maguk 30 db, és 13 db pályázatával. Ez utóbbi a megyei átlagnak csupán 19%-a.

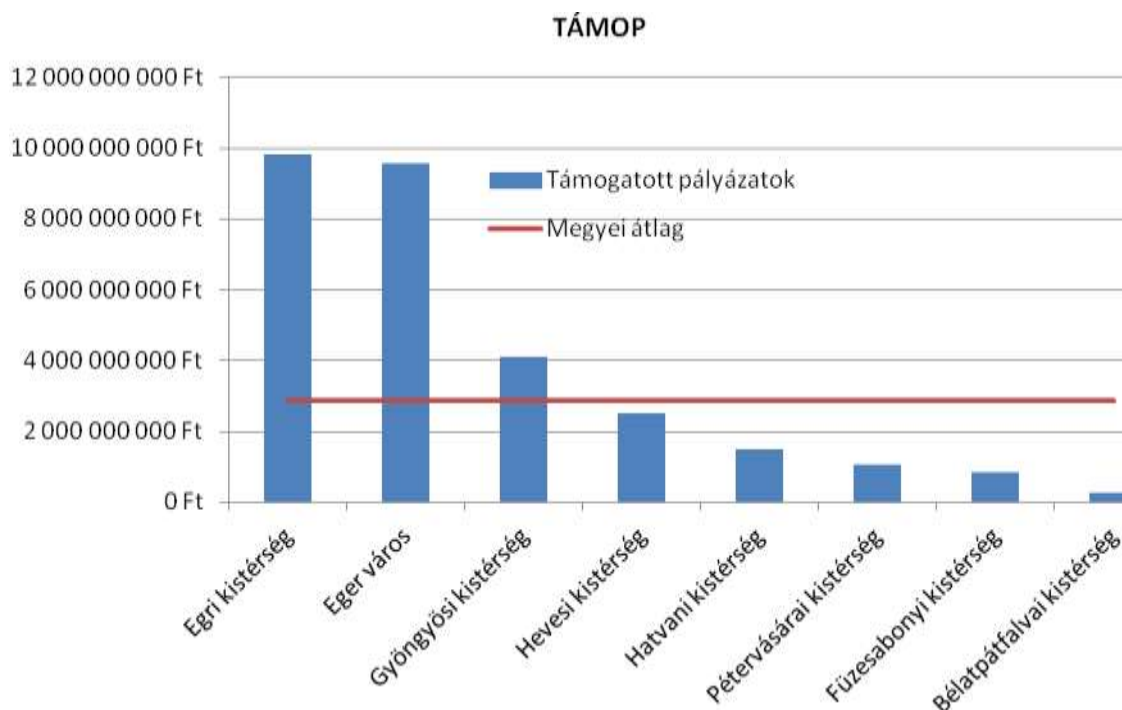
TÁMOP

74. ábra

Megállapítható, hogy a Pétervásárai kistérségnek a beadott pályázatok listájához képest sikerült egy helyet előrelépnie a támogatott pályázatok listáján. Így a Füzesabonyi kistérség csúszott vissza az utolsó előtti helyre. Ezen túl a Társadalmi

Megújulás Operatív Program esetében a Heves megyei kistérségi bontás során Ft-ban kifejezett igényelt pályázatok nagysága leképezi a benyújtott pályázatok darabszámait és a nyertes pályázatok kistérségi eloszlását.

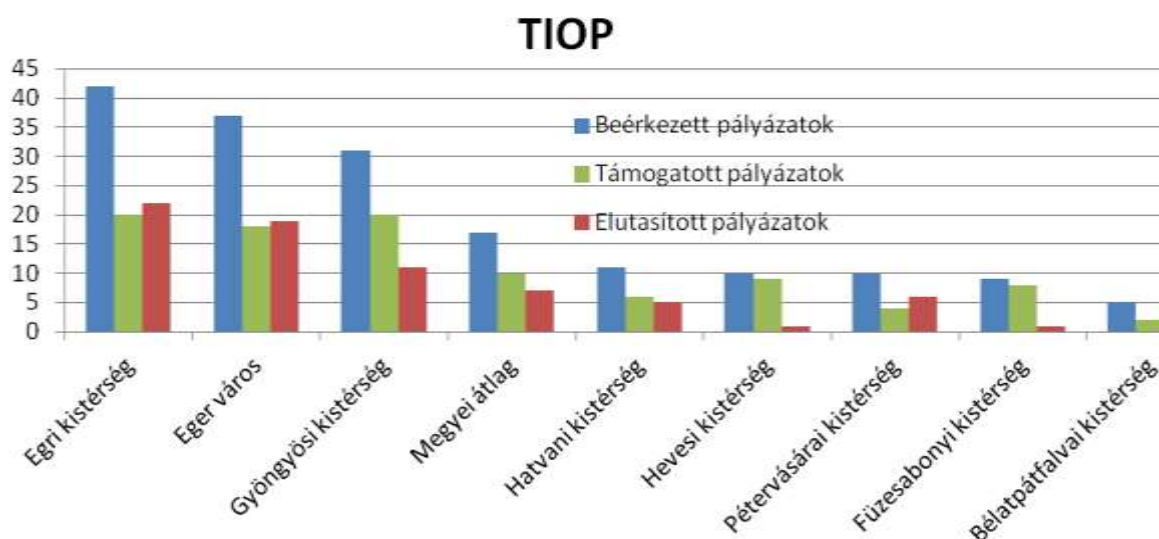

75. ábra

Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program

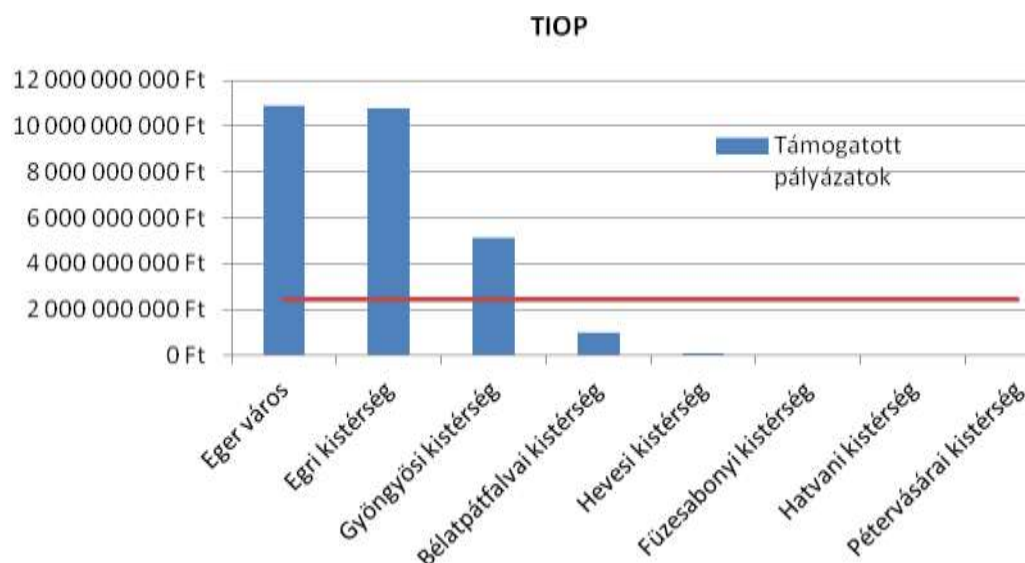
A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program kapcsán Heves megye 7 kistérségéből jelen vizsgálat idejéig összesen 69 db pályázat került támogatásra be. Ez átlagosan közel 10 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték (18 db) a megyei átlagérték közel duplája. Az Egri és a Gyöngyösi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 20-20 db nyertes pályázattal. Elmondható tehát, hogy ebben a két kistérségben volt a legkiemelkedőbb a pályázói hajlandóság mellett a legtöbb nyertes pályázat a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program pályázati konstrukcióit tekintve Heves megyében.

A legpasszívabb kistérségek a Pétervásárai és a Bélapátfalvai kistérségek voltak a maguk 4 db, és 2 db pályázatával. Ez utóbbi a megyei átlagnak a 20%-a.

76. ábra

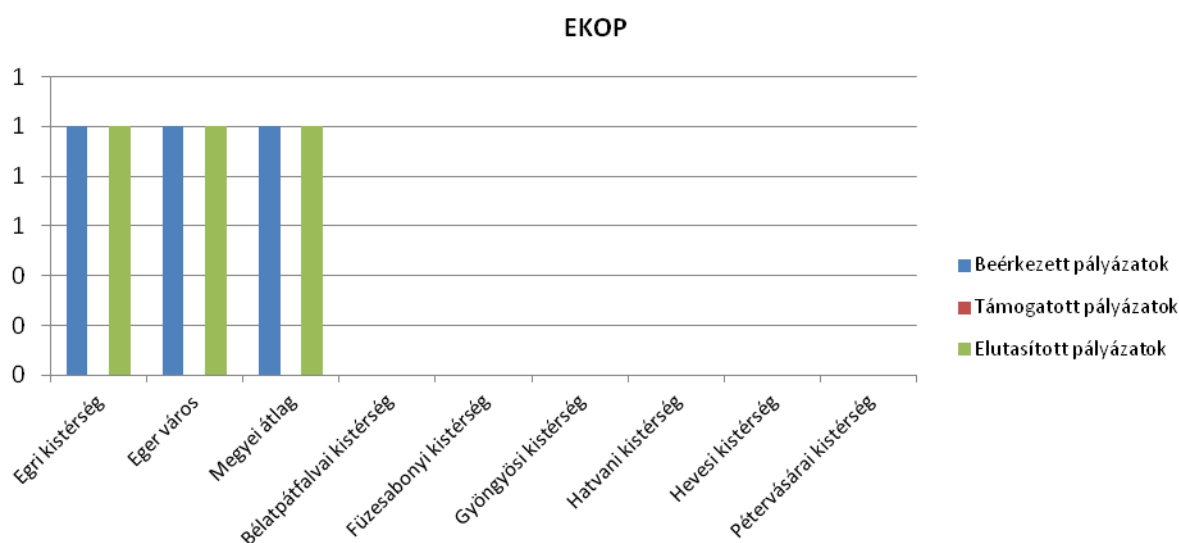
Megállapítható, hogy a Füzesabonyi és a Bélapátfalvai kistérségek a beadott pályázati összegek nagyságához viszonyítva előreléptek a támogatott pályázatok listáján.

77. ábra

Elektronikus Közigazgatás Operatív Program

Az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program természeténél fogva ezen elemzés szempontjából nem releváns, mindazonáltal megjegyzendő, hogy Heves megyét 1 db, Egri kistérségből (Eger városból) beérkezett projekt kapcsán érintette, 50 millió Ft támogatási igénnyel, amely nem került támogatásra.

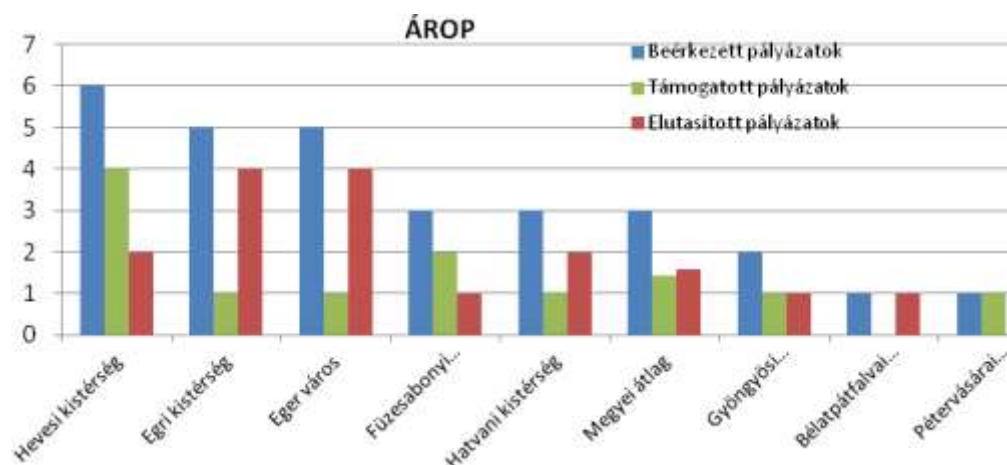

78. ábra

Államreform Operatív Program

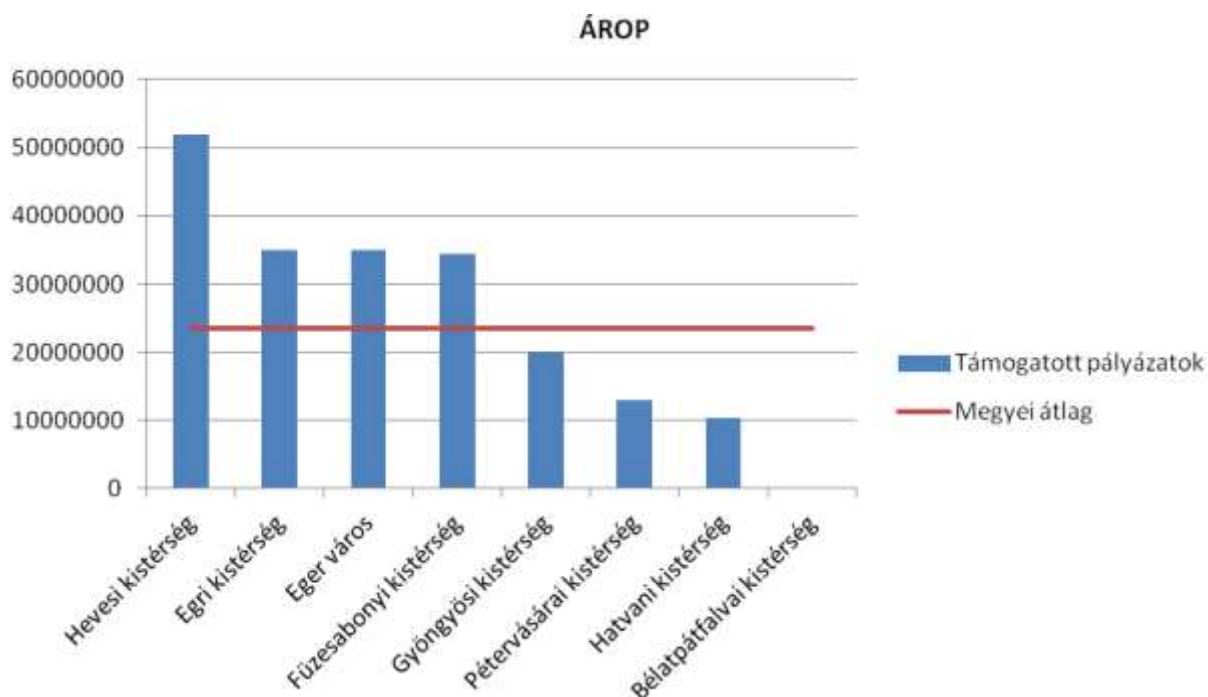
Az Államreform Operatív Program kapcsán Heves megye 7 kistérségéből jelen vizsgálat idejéig összesen 10 db pályázat nyert támogatást. Ez átlagosan 1,4 db támogatott pályázatot jelent kistérségenként. Az Eger város esetében érvényes érték (1 db) a megyei átlagérték alatt marad. A Hevesi, és a Füzesabonyi kistérségek szerepeltek az átlag fölötti, 4 db(megyei átlag háromszorosa), illetve 2 db nyertes pályázattal.

A Belpátfalvai kistérségben nem volt támogatott pályázat. A Pétervásárai kistérségek ezzel szemben szintén 1 db pályázattal indult, az azonban sikeresnek is minősült.

79. ábra

Megállapítható, hogy ettől eltekintve az Államreform Operatív Program esetében a Heves megyei kistérségi bontás során Ft-ban kifejezett igényelt pályázatok nagysága leképezi a benyújtott pályázatok darabszámait és kistérségi eloszlását, valamint a támogatott projekteket. Pétervárási kistérségnek sikerült 100%-ban teljesítenie, egyetlen beadott pályázata támogatásra is került.

80. ábra

29. táblázat: Teremtett munkahelyek száma (db) Heves megyében kistérségenként

Megye/kistérség	Hatályos ROP támogatási szerződések szerződött támogatása (Ft)	Teremtett munkahelyek aggregált kumulált tényérték (fő)
Borsod-Abaúj-Zemplén	69511106873	1208,12
Abaúj-Hegyközi	1270699964	42
Bodrogközi	1042044783	1
Edelényi	4550062929	13
Encsi	1153552069	3
Kazincbarcikai	3146791046	39
Mezőcsáti	315096059	119
Mezőkövesdi	3726549850	154,84
Miskolci	30688542420	460,49
Ózdi	4358210315	149
Sárospataki	3451987724	69,68
Sátoraljaújhelyi	4387307494	57,66
Szerencsi	2358398254	28,5
Szikszói	2888379393	11
Tiszaújvárosi	1483463429	23
Tokaji	4690021144	36,95
Heves	39710426508	1074,169
Bélapátfalvai	1458715606	62
Egri	14882115067	369,39
Füzesabonyi	3291420533	35,25
Gyöngyösi	8311103955	340,349
Hatvani	6850996073	115
Hevesi	2839231332	62,6
Pétervásárai	2076843942	89,58
Nógrád	20173694760	275,13
Balassagyarmati	3181862439	34
Bátonyterenyei	4407846232	55,5
Pásztói	1342069349	42
Rétságai	2597670299	70
Salgótarjáni	4796431392	62,63
Szécsényi	3847815049	11
Végösszeg		2557,419

Forrás: NORDA

A ROP (Észak-magyarországi Operatív Program 2007-2013 október) kapcsán megállapítható, hogy Észak-magyarország megyéi közül a munkahelyteremtés volumengazdaságossági szempontjából Heves megye szerepelt a legkiemelkedőbbben. Az összes hatályos (2013 október) támogatási szerződés aggregált adatai alapján arányaiban Heves megyében a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében érvényes támogatási szerződések értékének 57,11 %-ából az elért eredmények 88,8%-os teljesülése, míg Nógrád megyével összehasonlítva Heves megye körülbelül a kétszeres támogatási összegből mintegy négyszeres eredményt ért el.

13.4. Európai Unió vidékfejlesztési támogatások Heves megyében

A 2007-2013-as időszakban az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból származó pénzügyi források felhasználását meghatározó program az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) volt. Az ÚMVP keretében 2007-2013 között hazánk mintegy 1300 milliárd forint támogatás felhasználására jogosult, amely teljes egészében a mezőgazdaság és a vidék fejlesztésére fordítható.

Az ÚMVP prioritásainak végrehajtása érdekében az alábbi négy tengelyt fogalmazta meg:

- I. tengely: A minőség és a hozzáadott érték növelése a mező- és erdőgazdaságban, valamint az élelmiszer-feldolgozásban;
- II. tengely: A földhasználat racionalizálása a környezeti és természeti értékek figyelembevételével;
- III. tengely: A vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása;
- IV. tengely: Helyi közösségek fejlesztése (LEADER).

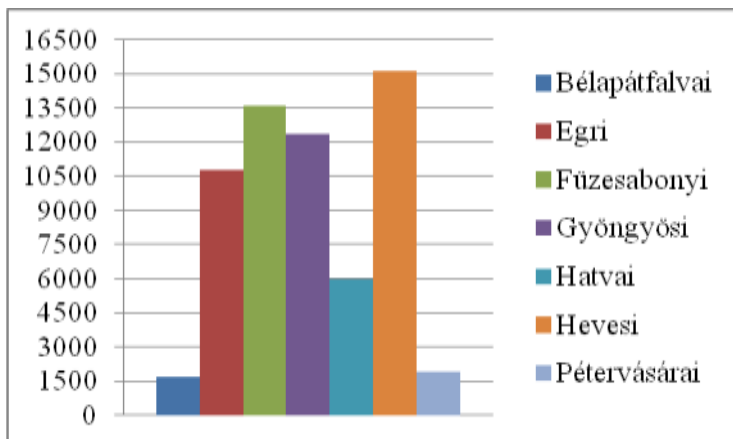
Az Európai Unió támogatások elemzésének tárgya a 2008 és 2012 első félév között az ÚMVP tengelyek keretében Heves megye számára megítélt vidékfejlesztési támogatások összessége.

Meg kell említeni, hogy a 2012-es évből származó adatok csak az első félévben kapott támogatási összegeket tartalmazzák, így az összehasonlításhoz több esetben sem szolgálnak mérhető információval.

Az időszak vizsgálata során kiderült, hogy az ÚMVP keretében összesen 61,4 milliárd forint támogatásban részesült Heves megye. A 2008-as évet követően nőtt a támogatások értéke, 2009 és 2011 között pedig közel azonos volt a jóváhagyások értéke. Az időszakon belül 2009-ben támogatták a legtöbb pénzzel a megyéből beérkező pályázatokat, a különbség azonban nem számottevő. Az említett évben 3 település, Heves, Eger és Füzesabony kapott jóval magasabb támogatást, mint a többi település.

A 2012-es adatok az előzőekben már kifejtésre került okok miatt csak részleges tájékoztatást adnak.

A 2008 és 2012 első félévéig eltelt időszakban a legtöbb támogatást a Hevesi kistérségben hagyták jóvá 15,1 milliárd forint értékben, ez a megyének megítélt összes támogatás közel 25%-át adja. A kistérség települései közül különösen a már említett Heves részesült magas támogatásban. A kistérségbe érkezett uniós vidékfejlesztési források 29%-a erre az egy településre jutott (4,43 milliárd forint), mellyel Eger után (4,46 milliárd forint) a második legtöbb pénzt fordíthatták a jelzett időszakban vidékfejlesztésre. A legkevesebb támogatást a Belpátfalvai kistérségben osztották ki, 1,7 milliárd forintot, mely a megye összes támogatásának 3%-át sem érte el. Hasonlóan kismértékű hozzájárulást kapott a Pétervásárai kistérség is.

81. ábra: EU-s forrásokhoz kapcsolódó vidékfejlesztési támogatások értéke (mFt) Heves megye kistérségeiben 2008-2012 első félév között

Forrás: MVH, 2012

A vizsgált időszak éves támogatásainak kistérségenkénti összehasonlítása hasonló képet mutat. A kistérségi összes támogatásokhoz viszonyítva ugyanazon évben szinte minden kistérségbe azonos arányban érkeztek vidékfejlesztési források. A legtöbb kistérség esetében 2009-ben vagy 2010-ben volt a jóváhagyás értéke a legmagasabb, de nem

jelentős különbséggel. Egyedüli kivétel az Egri kistérség, itt ugyanis 2011-ben jutottak a legnagyobb összeghez. Ebben az évben Eger város számára különösen magas, 1,43 milliárd forint értékű támogatást ítélt meg.

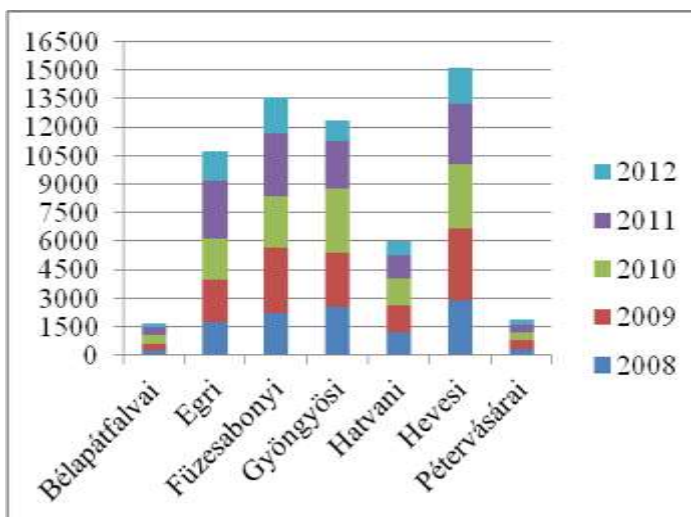
A korábban említett okok miatt a 2012-es évi adatokból ez esetben sem tudunk még pontos következtetéseket levonni.

Heves megye LEADER helyi akciócsoportjai:

- Dél-Mátra Közhasznú Egyesület
- Eger Vidék Kincsei Egyesület
- Bükk-Térségi LEADER Egyesület
- Tisza-Tarna-Rima Mente Fejlesztéséért Közhasznú Egyesület
- Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület
- Észak Hevesi 33 Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület

82. ábra: EU-s forrásokhoz kapcsolódó vidékfejlesztési támogatások értéke évenkénti eloszlásban (mFt) Heves megye kistérségeiben 2008-2012 első félév között

Forrás: MVH, 2012

A LEADER helyi akciócsoportok delegált feladatként komoly szereppel bírtak/bírnak ezen fejlesztések vonatkozásában. (Konkrét jogcímek: Vidéki örökség megőrzése, Falumegújítás és fejlesztés, Mikroállalkozások létrehozása és fejlesztése, Turisztikai tevékenységek ösztönzése, Helyi vidékfejlesztési stratégiák Leader fejezetének végrehajtásához nyújtandó támogatások, IKSZT kialakítása és működtetése.) A források nem kerültek teljes mértékben felhasználásra, melynek oka a tökeszegénység, a megfelelő hitelkonstrukciók hiánya és a bonyolult, bürokratikus pályázati rendszer. Heves megye LEADER helyi akciócsoportjai a vidékfejlesztési forrásokból több mint 10 milliárd forint felett rendelkeznek a 2007-2013 közötti tervezési időszakban.

A jövőben az EMVA finanszírozásban várhatóan a jelenleginél nagyobb súllyal fog megjelenni a vidékfejlesztés (a mezőgazdasági jellegű fejlesztések mellett).

13.5. Heves megye szerepe a Magyarország-Szlovákia (HU-SK) Európai Területi Együttműködési (ETE) Programban

A 2007-2013-as Európai Unió tervezési időszakban Heves megye részt vett Szlovákiával határon átnyúló együttműködésben a Magyarország-Szlovákia (HU-SK) Európai Területi Együttműködési (ETE) Program kereteiben az alábbi táblázatban foglaltak szerint. A megyénket érintő együttműködések és a közös projektek elsősorban egészségügy és kockázat-megelőzés, határon átnyúló környezetvédelem, fenntartható gazdasági fejlődés, kulturális és innovációs együttműködések, megújuló energiaforrások és infrastruktúrák létrehozásának támogatása valamint közös turisztikai projektek elősegítése prioritások mentén valósultak meg. A programnak köszönhetően értékes, a 2014-2020-as időszakban jól kamatoztatható tapasztalatokkal gazdagodott mind Magyarország (azon belül Heves megye) mind Szlovákia.

30. táblázat: Magyarország-Szlovákia (HU-SK) Európai Területi Együttműködési (ETE) Programban megvalósult projektek

Projekt megnevezése	A projektben résztvevő szervezet
Tisztességes kereskedő - tisztességes szolgáltató / Čestný obchodník - čestné služby	Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
Telediagnosztika/Telediagnostika	Mátrai Gyógyintézet
Prevenção - jármű/ Prevencia - vozidlo	Mátrai Gyógyintézet
Prevenção - eszközök/ Prevencia - nástroje	Mátrai Gyógyintézet
Egy magyar régió, és három szlovák megye komplex megújuló energetikai, kooperációs modellje / Komplexný kooperacný model energetický obnoviteľných zdrojov troch slovenských krajov a jedného maďarského regiónu	Károly Róbert Főiskola
Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelentetése	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
Marginális és parlag mezőgazdasági területek fenntartható hasznosítása a határ menti vidéki térségekben agroenergiával - Využitie marginálnych a úhorom ležiach pôd pre trvalo udržateľné poľnohospodárstvo v pohranických oblastiach agroenergiou	Károly Róbert Főiskola
"Négy Kapu" Turisztikai fejlesztések és együttműködések a magyar-szlovák határregióban "Štyri brány" Rozvoj v oblasti turizmu a spolupráca v maďarsko-slovenskom prihranicnom regióne.	Károly Róbert Főiskola
Dolgozz itthon, integrált munkaerőpiac és oktatásszervezési program-Pracuj doma! Integrovaný trh práce a program sprostredkovania vzdelávania	Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
RomaNET	Kárpátok Alapítvány
Napfény, Holdfény Program	Károly Róbert Főiskola
Árvízvédelmi lehetőségek értékelése a Sajó völgyben távérzékeléssel	Károly Róbert Főiskola
RomaNET- közösségi alapú kapacitásépítés	Kárpátok Alapítvány
Civil hálózati kapacitásfejlesztés Heves és Beszterce-	Életfa Környezetvédő Szövetség

bánya megyében	
„Megújuló” szakképzés- energia-hatékony és kis környezetterhelés technológiákat bemutató, mobil képzési és demonstrációs központ magyar szlovák közös fejlesztésben	INNTEK
Lépj pályára!- Civilek a fiatalok munkaerőpiaci-esélyeinek növeléséért	Kárpátok Alapítvány
Határ menti dombvidékei tájak természetvédelmi kezelését megalapozó biotikai kutatások	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
Komplex természetvédelmi látogató-tájékoztató rendszer kialakítása a határ menti térségben	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság

13.6. Összefoglalás

A rendszerváltást követően – sőt már annak időszaka alatt is – hazánkban megkezdődött több, kimondottan térségi fejlesztési célú támogatási program kidolgozása és a megvalósításukat szolgáló pénzügyi eszköz biztosítása, majd felhasználása. A területfejlesztési célú pénzeszközök a forrás eredete alapján külföldi és hazai pénzalapokra, forrásokra oszthatók.

Hazánk külföldről érkező térségfejlesztési forrásainak jelentős része az Európai Unió támogatási rendszeréhez, regionális politikájához kapcsolódik. Hazánk a 2007-2013 közötti időszakban a Közösségtől 22,4 millió euro támogatási forrásban részesül, a 2014-2020 közötti időszakra még nincs pontos információ az egyes források nagyságáról. 2007-12 között a megyében hazai forrásokból is valósultak meg fejlesztések. Ezen források egy része mára már kimerült. A központi pénzügyi eszközök az éves költségvetési törvényben meghatározott előirányzatok. További hazai források az elkülönített állami pénzalapok.

A területi politika alapdokumentumának az 1996. évi XXI. törvényt tekinthetjük (teljes nevén: az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről). A 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól a terület- és településfejlesztést a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta. A megyei önkormányzatok a törvény értelmében területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési és koordinációs feladatokat látnak el.

Az országos szinten kiemelten fontos, hiszen az állami irányítás határozza meg fejlesztések „szabályait”. **Középszinten az önkormányzati törvény értelmében a megyei önkormányzatok fő feladata a területfejlesztés lett, ezen belül a hosszútávú fejlesztési koncepciók és megyei fejlesztési programok, alprogramok kialakítása, együttműködve a megyei jogú városok önkormányzataival.**

XIV. PARTNERSÉG ÉS CSELEKVÉSI TERÜLETEK

14.1. Partnerség

A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása:

A 2014-2020 időszak tervezési tevékenységéhez a fejlesztési elképzelések feltárása 2012 első felében kezdődött, amelynek keretében a települési önkormányzatok megkeresésén keresztül terveztük feltárni a lakosság, a vállalkozások, a civil szervezetek, a kistérségi társulások és maguk az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseit.

A Partnerségi Terv elkészítése:

A Partnerségi Terv elkészítése 2012 júliusában kezdődött, amelyet a megyei önkormányzat hivatalán belül működő Területfejlesztési Munkacsoport szakemberei állítottak össze. Ebben meghatározásra kerültek:

- a partnerségbe bevonni kívánt célcsoportok,
- a partnerekkel folytatandó kapcsolattartás módja, eszközei és ütemezése,
- a társadalmassal kapcsolatos rendezvények és azok menetrendje,
- az eredmények értékelésének és felhasználásának módja.

A Partnerségi Tervet a Közgyűlés 134/2012. (IX. 28.) közgyűlési határozatával fogadta el.

A Partnerségi Terv végrehajtása:

A www.hevesmegye.hu honlapon külön menüpont került kialakításra annak érdekében, hogy az információkat a lehető leggyorsabban és legszélesebb körben tudjuk közölni. Feltöltésre került a Partnerségi Terv, illetve a társadalmi egyeztetésre vonatkozó általános felhívás. A szóbeli és írásbeli véleményezésre megjelölt partnereknek külön felkérő levél került kiküldésre. A megyék közötti tervezési folyamat összehangolása és a kapcsolódási pontok feltárása érdekében az Észak-magyarországi Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum keretében, valamint a régió megyei önkormányzatainak hivatalai és tervezői között is történt egyeztetés. Hasonló formában Jász-Nagykun-Szolnok megyével is konzultáltunk. Eger

Megyei Jogú Várossal Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum keretében volt egyeztetés. A Tisza-tó Területfejlesztési Tanács októberi ülésén foglalkozott a témával.

A Partnerségi Terv eredményei, a partnerségi folyamat értékelése:

A Partnerségi Terv végrehajtása, az abban foglalt ütemterv alapján folyamatosan történik, ezért a koncepciókészítés első fázisában még csak az időarányos eredményeket lehet értékelni. Annak ellenére, hogy a megyei önkormányzat hivatala már 2012 első felében a települési önkormányzatokon keresztül megpróbálta feltárni a területfejlesztési partnerek elképzeléseit, szakszerű értékelésre alkalmas tartalmú és mennyiségű információ kevés érkezett. Ehhez hozzájárul a koncepciókészítés feszes időbeli ütemezése, valamint, hogy még az országos törekvések, az ország fejlesztési és területfejlesztési koncepciója sem ismert a partnerek számára.

Az üzleti szektor alacsony aktivitását az is okozhatja, hogy fejlesztési terveiket – mint üzleti titkot – nem szívesen osztják meg, illetve erős ágazati beállítottságuk miatt nehéz őket területi orientáltságra irányítani. A társadalmi szervezetek és a települési önkormányzatok vonatkozásában, inkább az önkormányzatoktól érkeztek fejlesztési elképzelések, de ezek számai is igen alacsony. Egyértelműen érzékelhető, hogy a társadalmisítási folyamat szereplői még nem ismerték föl kellően szerepüket és lehetőségeiket, melyet a koncepciókészítés javaslattevő fázisában erősíteni szükséges. A Partnerségi Terv is a javaslattevő fázisban tervezi a partnerségi aktusok sűrítését és attraktivitási szintjük növelését.

Az Észak-magyarországi Régió területén a Magyarországon jóváhagyott és nyilvántartott Európai Területi Társulások közül három működik (Novohrad-Nógrád ETT székhely: Salgótarján, Bodrogközi ETT székhely: Miskolc, Abaúj- Abaújban EGTC székhely: Miskolc). Heves megye területét egyik ETT illetve EGTC sem érinti közvetlenül.

A megyében lévő Helyi Akciócsoportok bekerültek a Partnerségi Tervbe, mint írásbeli véleményezésre jogosultak. Mind a tervezési folyamatban történő részvételről, mind a társadalmisítás megkezdéséről írásban értesítettük a HACS-okat, észrevétel, javaslat csak az Eger Vidék Kincsei Egyesülettől érkezett. A kistérségek fókuszcsoporthoz felmérésében azonban a megkérdezettek közel 50%-a HACS tag, így véleményük közvetetten feltárássá került.

14.2. SWOT-analízis

A Heves megyei helyzetelemzés összefoglalására a következő SWOT analízist találjuk a legalkalmasabbnak

Erősségek	Gyengeségek
<p>Az ország két legmagasabb hegysége a Bükk és a Mátra (a 800 méter feletti részek 90%-a) lényegében itt található (Magashegyi klíma);</p> <p>A Mátra és Bükk, illetve Aggteleki Karszt közötti terület természet-közel állapota;</p> <p>Európai viszonylatban is kiemelkedő geotermikus adottságok: geotermikus gradiens kedvező, egyik legkutatottabb terület (Eger-demjéni kőolajmező);</p> <p>Mátraaljai és Egri Borvidéket teljesen, Bükkaljai-t részben magába foglalja a megye;</p> <p>Tisza-tó, Tisza folyó léte;</p> <p>Egy nemzeti park (BNP) léte, két nemzeti park (Aggtelek, Hortobágy) közvetlen közelsége;</p> <p>Főváros, Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza közelsége;</p> <p>Ukrán, orosz, lengyel, román tranzit útvonal áthaladása;</p> <p>Szlovákia közelsége;</p> <p>Hitéleti központ;</p> <p>Történelmi hírnév;</p> <p>Jó kapcsolat Lengyelországgal és Törökországgal;</p> <p>Szakraális múlt;</p> <p>Két főiskolából adódó jelentős felsőoktatási potenciál.</p>	<p>Elégtelen infrastruktúra a Bükki Nemzeti Park és a Tisza-tó, megye északi, déli fele megközelítésére;</p> <p>Ilegális fakitermelések számának növekedése, különösen a hegyvidékeken;</p> <p>Tisza-tó eliszaposodása;</p> <p>Mol Nyrt. elhúzódozó mező-fenntartó bányászati tevékenysége (Eger-demjéni kőolajmező);</p> <p>Tényleges hatékony összeköttetés hiánya Miskolccal, Szlovákiával;</p> <p>Közigazgatás, bíróságok, rendőrség, önkormányzatok szakmai felkészültség szerint átlagos összetételű személyi állománya;</p> <p>Fenti szervek, hatóságok gyakran nem támogató hozzáállása belföldi vállalkozásokhoz és innovációhoz;</p> <p>Önkormányzatok többségének tényleges szakmai koncepciótlansága, sodródása;</p> <p>Borvidékek – általában való – leépülése, mozaikszerű fejlődése;</p> <p>Műemlékek többségének hanyatlása;</p> <p>Hitéleti aktivitás csökkenése;</p> <p>Szakraális múlt feltárásának, propagálásának hiánya;</p> <p>Önkormányzatok közötti alacsony szintű együttműködés;</p> <p>Vállalkozások egymás közötti minimális együttműködése.</p>
Lehetőségek	Veszélyek

<p>Két újabb nemzeti park (Mátra, Tisza); Tisza-tó bővítése; Hanyi-Tiszasülyi Vésztározó turisztikai célú tóvá alakítása; Nemzeti parkok összekötése Egerrel és egymással: kerékpárút, közút; Nemzeti parki turizmus és ökoturizmus fenntartható fejlesztése; Természet-közel állapottú területeken biogazdálkodási övezetek létrehozása; Geotermikus alapú turizmus fejlesztése; Észak-dél közlekedési folyosó kiépítése; Turizmusban és felsőoktatásban szláv rész-orientáció, együttműködés; Borvidékek turisztikai összekapcsolása; Hitéleti turizmus fejlesztése; A két főiskola együttműködése; Szakrális turizmus fejlesztése; Múzeumi és egyéb együttműködés Lengyelországgal és Törökországgal; Táji identitás növelése A lakosság egészségi állapota javul</p>	<p>Szakmailag legerősebb személyek nem csillapodó elvándorlása, s ennek következtében minden területen leépülési spirálba kerülés; Újak máshol való alapítása; Gazdaságilag hatékonyabb belföldi vállalkozások elvándorlása, elsorvadása, újak máshol való alapítása; Történelmi hírnév elsorvadása; Borvidékek marginalizálódása; Tisza-tó hanyatlása; Községek esetén erősebb, városok esetén gyengébb népességszökkenés, növekvő elvándorlás, népesség kontraszelekciója; Meglévő infrastruktúra és intézményhálózat fenntarthatatlansága, leépülése.</p>
--	--

14.3. Cselekvési területek beazonosítása

Heves megye cselekvési területeinek beazonosítása során felhasználtuk a helyzetelemzésben tett megállapításokat, s figyelembe vettük az EU-s KSK-rendelettervezet stratégiai célkitűzéseit:

1. a kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése; az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, a technológiák használatának és minőségének javítása;
2. a kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA esetében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása;
3. az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban;
4. az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása;
5. környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása;
6. a fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban;
7. a foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása;
8. a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem;
9. beruházások az oktatás, képességfejlesztés és élethosszig tartó tanulás területén;
10. az intézményi kapacitás javítása és hatékony közigazgatás.

A fentiek alapján tehát a megyében kiemelten kezelendő, fejlesztendő területek az egyes kistérségekre lebontva az alábbiak – mindig kitüntetett figyelemmel arra, hogy a fejlesztési területeket helyi stratégiákba kell építeni, részletesen kidolgozni, és lehetőleg komplex programokként megvalósítani:

A. Gyöngyösi kistérség:

- a termelési szektorhoz (agrárgazdaság, ipar) kapcsolódó foglalkoztatás növelése (munkahelyteremtés), és ezzel összefüggésben
- a humántőke színvonalának növelése, azaz az oktatás-szakképzés fejlesztése, továbbá
- a helyi energiatermelés és
- a természeti erőforrások okszerű használata.

B. Bélapátfalvi kistérség:

- a helyi foglalkoztatás jelentős bővítése,
- a termelőágazatok versenyképességének javítása,
- a közlekedési infrastruktúra fejlesztése,
- a humántőke erősítése, és
- a demográfiai feszültségek enyhítését célzó, egymással is összehangolt programok kidolgozása, végrehajtása.

C. Hatvani kistérség:

- a humántőke fejlettségének növelése,
- az üzleti szolgáltatások (pl. turizmus) fejlesztése,
- az infrastruktúrák (energiaellátás, vízellátás, közlekedés, informatikai hálózat) fejlesztése, és
- az oktatás fejlesztése.

D. Pétervásárai kistérség:

- a helyi foglalkoztatás jelentős bővítése,
- a humántőke erősítése, fejlesztése,
- a közlekedési infrastruktúra javítása,
- a termelőágazatok versenyképességének növelése a piacok fejlesztésével.

E. Füzesabonyi kistérség:

- a helyi foglalkoztatás jelentős bővítése,
- a humántőke fejlesztése,
- a közlekedési infrastruktúra javítása,
- a termelőágazatok versenyképességének növelése a piacok fejlesztésével együtt.

F. Hevesi kistérség:

- a helyi foglalkoztatás jelentős bővítése,
- a humántőke erősítése,
- a közlekedési infrastruktúra javítása,
- a termelőágazatok versenyképességének növelése,
- a demográfiai feszültségek kezelése és
- a rendvédelem (közbiztonság) fokozása.

G. Egri kistérség:

- a humántőke fejlettségének növelése,
- a helyi foglalkoztatás növelése,
- az üzleti szolgáltatások (pl. turizmus) fejlesztése,
- az infrastruktúrát (energiaellátás, vízellátás, közlekedés, informatikai hálózat) fejlesztése, és
- a természeti adottságok (tőke) okos kiaknázása.

A társadalmi és gazdasági fejlettség térbeli folyamatvizsgálatára irányuló komplex elemzés szerint a megyében térbeli különbségek figyelhetők meg. Az 1996 és 2007 közötti időszak alapján kimutatta, hogy Heves megye hét kistérségéből négy (Hevesi, Füzesabonyi, Belpátfalvai, Pétervásárai) társadalmi és gazdasági értelemben hátrányos helyzetűnek tekinthető. Hazánk 173 vidéki kistérségei között azon hatvanhat kistérség közé tartoznak, melyek a vizsgált időszakra jellemző komplex fejlődési ütemük, és a kiinduló fejlettségi állapotuk alapján is átlag alatt helyezkednek el.

Ez alapján ezek a kistérségek nem pusztán lemaradnak, hanem leszakadnak az ország egyéb területeitől. Tekintettel arra, hogy a fennmaradó három kistérség közül az Egri a legjobb, a Hatvani a második, a Gyöngyösi pedig a harmadik legjobb csoportban található, ezért elmondható, hogy a hátrányos helyzetűnek tekinthető kistérségek a megye fejlett tengelyétől folyamatosan leszakadnak. A hátrányos helyzetű kistérségek elemzésére vonatkozó vizsgálataik is kimutatták, hogy a hátrányos helyzetű pozíciót legerőteljesebben az aluliskolázott munkanélküliek magas aránya determinálja.

Mindezek figyelembe vételével összességében Heves megyét három térségre – *Hatvan- Gyöngyös- Eger „gazdasági tengely”, Észak-hevesi térség, Dél-hevesi térség* – bonthatjuk. A megyét kelet-nyugati irányban átszelő Hatvan- Gyöngyös- Eger „gazdasági tengelyhez” tartozó kistérségek gazdasági súlya meghatározó. Az Észak - hevesi térség a megye „gazdasági tengelyétől” északra fekvő térségét – a megyén kívüli szomszédos területek aprófalvas területeihez hasonlóan – a kicsiny lélekszámú, többségében 1000 fő alatti települések jellemzik. A térség gazdasága inkább ipari, turisztikai központú, kiegészülve gyenge mezőgazdasági szektorral. A Dél – Hevesi térség, jelentős társadalmi, gazdasági, környezeti válságoktól sújtott térség. Hagyományosan agrárkarakterű, régtől fogva elmaradott, funkcióhiányos és súlytalan kisvárosi vonzáskörzet.

A megyei összkép a kistérségi felmérések összesítésével alakítható ki. Hangsúlyozni kell, hogy mindegyik kistérség részben sajátos, részben viszont – értelemszerűen – közös fejlesztési kihívásokkal szembesül, így tehetők olyan átfogó megállapítások, amelyek a megyei szintű fejlesztési koncepciónál figyelembe veendőek:

- valamennyi kistérségben a felmérésekben résztvevő „helyi elit” (összesen 177 fő) egységesen úgy ítéli meg, hogy a jövőben – a járáások létrejöttétől függetlenül, sőt éppen azok vezetésével együttműködésben – nélkülözhetetlen az alulról szerveződő kistérségi gazdasági-társadalmi együttműködések valamilyen formában történő fenntartása, támogatása;
- ezt alátámasztja a szubszidiaritást, valamint a gazdasági-társadalmi-környezeti fenntarthatóságot preferáló EU-támogatások várható életbelépése is;
- óriási igény van az ilyen típusú társadalmi kommunikációra, a helyi kezdeményezések, ötletek és javaslatok intézményes formában történő intenzív áramlására,

- *dacára annak, hogy nincs két egyforma kistérség, vannak közös gyenge és erős pontok, amelyek egy megyei szintű területfejlesztési koncepcióban helyet követelnek maguknak.*

Kifejezetten aggasztó ugyanakkor, hogy látható módon a megkérdezett helyi elitben (megyei szinten sem) sem tudatosul a szociális tőke, illetve a természeti tőke fontos szerepe egy térség élhetővé tételében, és ennek az attitűdnek a megváltoztatása (ezek fontosságának a tudatosítása) a készülő területfejlesztési koncepcióban a társadalmi kommunikáció (társadalmi marketing) számára kiemelt feladatként is meg kell jelenjen.

„Alulnézetből” viszonylag rövid idő alatt kialakítható az egyes kistérségek vázlatos helyzetképe, beleértve a helyiek értékrendjét, jövőképét is. Ebből következnek a helyi fenntartható fejlesztési stratégiák eltérései, és még számos hasznos következtetés, nevezetesen: a fenntartható területfejlesztési paradigmaváltásnak alapvető feltétele az, hogy helyi, regionális és kormányzati szinten egyaránt egy egységes metodika alkalmazásával differenciált képet alakítsunk ki a megyékről, az országról, és ennek alapján helyi (kistérségi) szinten *komplex fejlesztési stratégiák* kidolgozása kezdődjék meg.

A fenntartható fejlesztés kistérségi szintű megvalósítása több mint aktuális feladat, mert hiába a kormányzati, vagy a megyei szintű elszántság, ha az előbbi nem párosul helyi kezdeményezések tömegével, az utóbbi pedig megfeneklik a támogató környezet hiányában. És a helyi kezdeményezések sokkal gyorsabban egymásra találhatnak, felerősíthetik egymást, ha kistérségenként rendelkezésre áll egy *összehangolt, hosszú távú fenntartható fejlesztési koncepció*, meg a hozzá párosuló helyi társadalmi-gazdasági akarat.

Fontos szempont az is, hogy a kistérségek fenntartható fejlesztésével összefüggő komplex problémahalmaz megoldásához ilyen célú központi források jelenleg (és belátható távon) nincsenek, csak egyes részterületek fejlesztéséhez szerezhetők támogatások. Ezek a források már ma is (távlatilag pedig egyre inkább) igen korlátozott nagyságúak, viszont egy átfogó, minden részterületet felölelő fenntartható fejlesztési koncepcióba illesztve ezek a támogatások (meg a szintén korlátozott saját erő) sokkal hatékonyabban érvényesülhetnek.

A fentiek alapján tehát a *legfontosabb megállapítások és egyben javaslatok is a megyei szintű fejlesztési feladatokra nézve az alábbiak:*

- *A fejlesztések kapcsán kulcsfontosságú, alapvetően meghatározó fontosságú a humánerőforrások milyensége. Ennek kapcsán a következő időszak sürgető teendői közé tartozik a szakképzés fejlesztése, a lakosság idegennyelv-tudásának gyarapítása, a leszakadó rétegek tanulásra ösztönzése, munkaerőpiacra való be/visszavezetése, stb.*
- *Valamennyi kistérségben már jelenleg is kritikus területnek számít a helyi foglalkoztatás és a termelőágazatok helyzete. Ezeknek megyei szintű fejlesztési prioritásként kell megjeleníteniük, de ugyanakkor kistérségenként a helyi adottságok függvényében differenciáltan. Ezen fejlesztési feladatok egyben a szegénység elleni küzdelemben is kulcsfontosságú szerepet játszhatnak.*
- *A következő időszak fontos feladataként jelentkezik a barnamezős területek lehetőség szerinti rehabilitálása, funkcióváltással történő fejlesztése.*
- *A közlekedési hálózat csaknem mindegyik kistérségben kritikus területnek számít, amit az autópálya jelenléte bizonyos területeken oldhat (Gyöngyös, Hatvan), de ez csak részben igaz. Ebben az esetben feladatként jelentkezik az autópálya elérhetőségének javítása. Mindenesetre a közlekedési hálózat és a közösségi közlekedés (kiemelt figyelemmel a vasútra) további fejlesztése létszükséglet, különösen a várostérségek mint vonzáskörzetek területén, illetve a periférikusabb helyzetű kistérségekben.*
- *A demográfiai helyzetet (beleértve a „gettósodást”, az elvándorlást és az elöregedést egyaránt) csak az Egri kistérségben nem érzékelik fenyegetőnek, három másik kistérségben (Bélapátfalvi, Füzesabonyi, Hevesi) kifejezetten kritikus terület, három továbbiban (Hatvani, Gyöngyösi, Pétervásárai) pedig hosszabb távon nagy kihívás. Ennek megfelelően a népességmegtartást is szolgáló fejlesztési prioritásokkal összhangban oldható fel a növekvő demográfiai feszültség.*
- *A kifejezetten periférikus kistérségekben (Bélapátfalvi, Füzesabonyi, Hevesi, Pétervásárai) fentiekén túl a humántőke helyzete (képzett és motivált munkaerő megléte) is rendkívül kritikus, míg a viszonylag kedvezőbb pozícióban levő három kistérségben (Hatvani, Gyöngyösi, Egri) éppen ellenkezőleg: a kiemelt erősségek (kitörési pontok) közé sorolják. Az értékes (képzett, felkészült és motivált) munkaerő aszimmetrikus jelenléte a térségben kiemelten kezelendő fejlesztési feladat, amelyhez nem elsősorban az oktatási szolgáltatás hiányzik (ez többnyire erősségként értékelhető), hanem a foglalkoztatási lehetőségek hiánya. Ezért egyrészt a humántőke gyarapítása a periférikusabb helyzetű térségekben, másrészt a megtartása a relatíve erősebb térségekben egyaránt fontos fejlesztési feladat.*
- *Sajátos módon az egészségügyi és szociális ellátás éppen a kórházzal nem rendelkező kistérségekben került az erősségek közé, miközben a megye három nagy kórházával rendelkező kistérségében erősségként nem említi. Mindenesetre fejlesztési feladatként a meglévő szolgáltatási színvonal fejlesztése alapvető jelentőségű.*

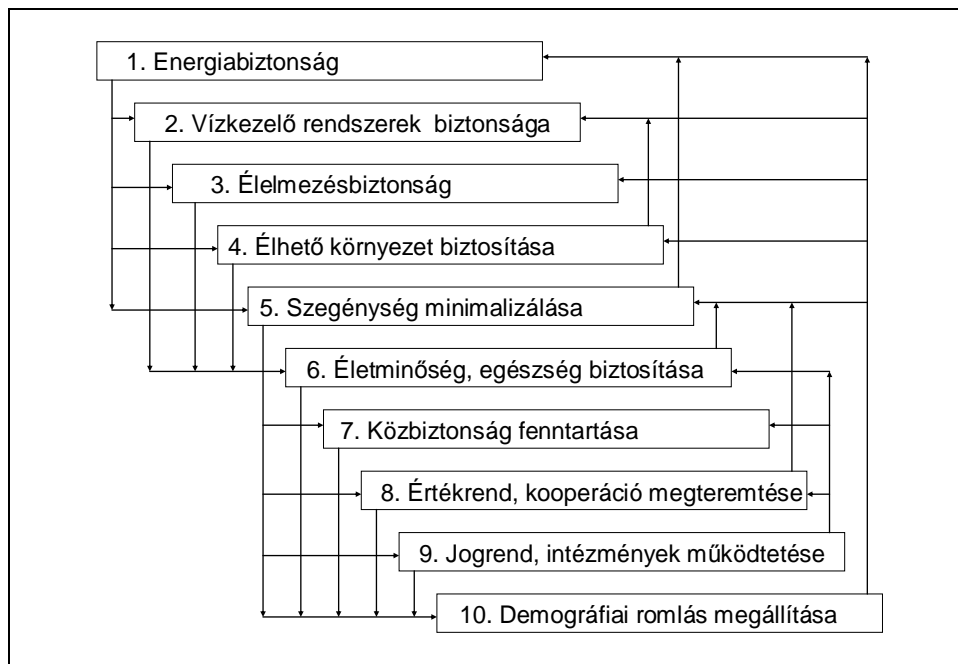
- Kettő kivételével (Füzesabonyi és Hevesi) valamennyi kistérségben az erősségek között szerepel az energiaellátás színvonala. Ezen a téren a jelenlegi színvonal megőrzése csak úgy lehetséges, ha – összhangban a globális mozgással – fejlesztési lépéseket fogalmazunk meg a helyi energiatermelő potenciál minél teljesebb kiaknázására. Ennek munkahelyteremtő, humántőke megtartó, ökológiai fenntarthatóságot szolgáló vonzata is van. Az alacsony CO₂-kibocsátású gazdaság megteremtése kapcsán fontos a helyi megújuló energetikai potenciál (geotermikus, nap-, szél-, vízenergia, biomassa) minél nagyobb arányú támogatása és hasznosítása, illetve az energiahatékonyság intézményi, vállalati és háztartási-lakossági fokozása.
- Az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodva szükséges feladat az időjárási szélsőségekre való minél eredményesebb reagálás, pl. tározók építése, mezővédő erdősávok telepítése, talajerózió elleni küzdelem, stb. A jelzett problémák megoldásához hathatós segítséget nyújthatnak a térségben lévő mezőgazdasági kutatóintézetek eredményeinek gyakorlati, fenntartható alkalmazása.
- A térség környezeti értékeinek megőrzése, a fenntartható fejlődés helyi szintű alkalmazása során jelentős teendőként azonosítható az ökológiai folyosók kialakítása, mind környezetvédelmi-fenntarthatósági, mind munkahelyteremtési szempontból.
- A megyei és megyéken átnyúló együttműködések kapcsán kiemelt jelentőségűek az egri, gyöngyösi és miskolci felsőoktatási intézmények közötti szorosabbá teendő K+F+I együttműködések. Az innovációs együttműködésekben kulcsszerepet kell kapniuk a nagy nemzetközi cégeknek (pl. ZF, Bosch, Modine, stb.) is, melyek már ma is jelen vannak a megyében, és itt-tartásuk kiemelt jelentőségű a térség gazdasága szempontjából (termelés, adók, foglalkoztatás, export). Mindemellett törekedni kell a helyi kkv-k innovációs tevékenységének beindítására, illetve lehetőség szerinti továbbfejlesztésére is. Kimondottan jelentős feladat lesz az elméleti kutatások gyakorlati termelésbe való „becsatornázásának” a megteremtése, erősítése.

Fontos felhívni ugyanakkor a figyelmet azokra a jelenségekre, amelyek felrajzolnak néhány kérdőjelet a jelenleg uralkodó helyi értékrend kapcsán. Ezek mindegyikével társadalmi kommunikációs projektek szintjén foglalkozni kell a megyében (és a kistérségekben), mert fenyegetést tartalmaznak a jövőre nézve:

- Tendenciózan (valamennyi kistérségben) háttérbe szorul a civil hálózatok és a kultúra (együttműködés) fontossága, bár mindenütt hosszabb távú kihívásnak látják a fejletlenséget, akárcsak a helyi és külső piacok problémáit. Ez utóbbi különösen annak fényében szembetűnő, hogy a megkérdezettek kritikus (azonnali fejlesztést igénylő) területnek minősítik a termelőágazatokat és a helyi foglalkoztatást. Mintha elfelednék, hogy fenntartható munkahelyeket biztosító versenyképes termelés csak stabil piaci kereslettel együtt létezhet, azaz a fejlesztéseknél komplett termékpályákban kellene gondolkodni.
- Tudatosul valamennyi kistérségben, hogy a természeti táj szépsége kiváló adottság, de ebben nem látnak kitérési pontot, mert rendre (valamennyi kistérségben) a tartalék (másodrendű) erősségek közé pozicionálják. Ugyanez történik a kiválóan fejlettnak minősített információs hálózattal (Internet, kábel-TV) is.
- Nem nagyon érzékelik a természeti erőforrások terén meglevő kiváló adottságok lehetőségeit – ezeket többnyire tartalék lehetőségként minősítik.
- A gazdaság (és a foglalkoztatás) fejlesztésének fő irányát a termelésben látják, sokkal kevésbé az üzleti jellegű szolgáltatásokban (pl. turizmus, kereskedelem, stb.), pedig a lehetőségek ezen a téren is adóttak, ráadásul többnyire kevésbé nagyüzemi és tőkeigényes jelleggel, ami a térségek adottságaival is inkább harmonizál.
- A fentiekből látható, hogy a kistérségi fejlesztési célok meghatározásakor szükséges a céltudatos társadalmi marketing is, amely úgy mobilizálja a helyi erőket, hogy közben előremutató irányban formálja is a meglevő lokális értékrendet, kultúrát.

Integrált programok lehetősége Heves megyében

A kistérségi kihívások számos hasonló vonás mellett nyilvánvalóan egyedi sajátosságokkal is rendelkeznek, ezért univerzális – minden kistérségre egyaránt érvényes – válaszokra törekedni éppoly hiábavaló, mint egyes problémákat, kihívásokat a többitől különválasztva kezelni. Meg kell találni minden kistérségen belül az optimális komplex megoldást, amelyeknek közös és egyedi összetevői is lehetnek. A fenntartható területfejlesztést érintő, közös globális, komplex és összefonódó kihívások a nemzetközi forrásokra is alapuló kutatások alapján minden térségben a 46. ábra szerintiek.

83. ábra: Globális kihívások komplex rendszere (Dinya L., 2009)

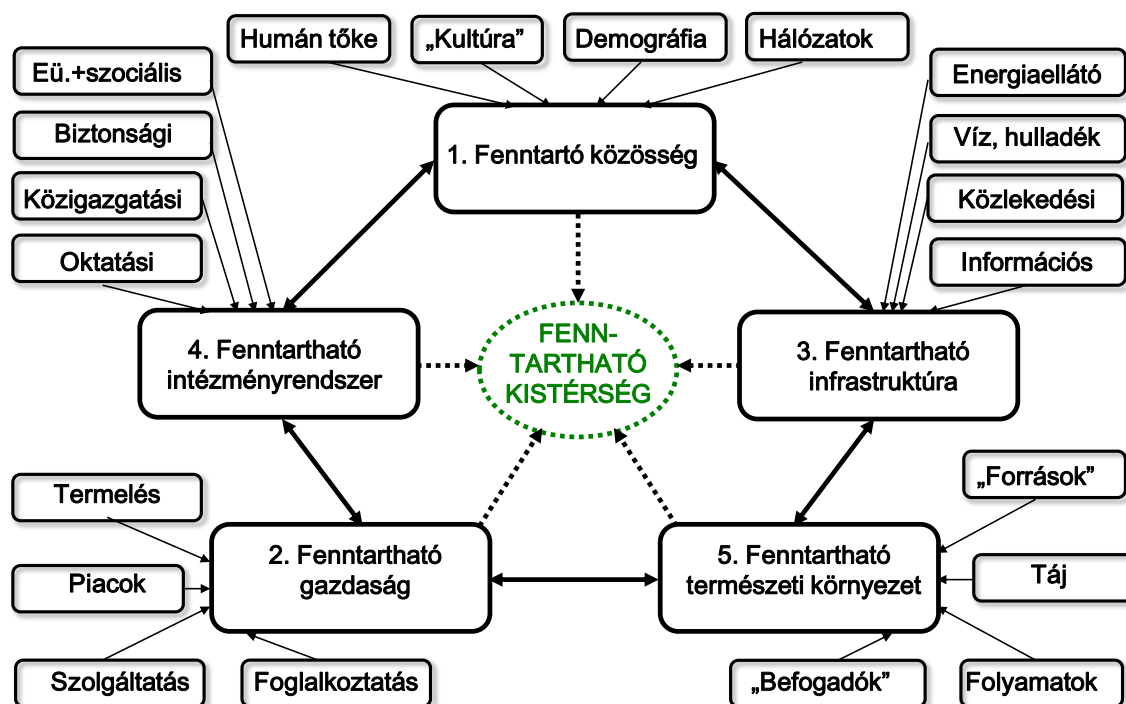
Fontos ezeknek a rangsora is: az *energiaellátás* azért kerül az első helyre, mert a többi ellátó rendszer (vízellátás, élelmiszertermelés és –ellátás, stb...) működőképessége ezen múlik. Az ellátó rendszereket viszont fenntartható módon, a *természeti erőforrásokkal* (környezettel) összhangban kell üzemeltetni. A *szegénység* pedig azt jelenti, hogy az adott térség szereplői számára az energia, a víz, az élelmiszerellátás (infrastrukturális, gazdasági, stb... okok miatt) akadályba ütközik, továbbá *nem élhető a környezet*. A szegénység elleni küzdelem (programok) önmagában eredménytelen, ha a rangsorban előtte levő feladatokat nem oldjuk meg. Ennél fogva bár a *foglalkoztatás* biztosítása alapvető, a szegénység visszaszorítása erre mégsem szűkíthető le – ha a munkahelyről származó jövedelem nem elegendő az alapvető szükségletek eléréséhez (vagy ésszerűtlenül használják fel) továbbra is megmarad az energiaszegénység, az éhezés, stb... A szegénységből fakad az alacsony életminőség (egészségi állapot, rövidebb életkor, stb...) és sajnálatos módon a rosszabb közbiztonság is. Amíg ezek a problémák fennállnak, nehéz megvalósítani az összetartó társadalmat, a megfelelő színvonalú oktatást, a demokrácia és intézményrendszere is működésképtelen, és a *demográfiai feszültségek* is megjelennek. (Dinya L., 2009)

A kistérségek fenntarthatóságának *legfontosabb* összetevői az ábrán láthatók. Eszerint minden kistérségben öt fő fejlesztendő területre (pillérre) kell koncentrálni, ezeken belül pedig négy-négy (összesen 20) részterületre:

- *Fenntartható közösség*: egy kistérség társadalmának fenntarthatóságát döntő részben a közös célok érdekében mobilizálni képes civil hálózatok alapozzák meg. Amíg egy kistérség lakosságának (ezen belül gazdasági – társadalmi – politikai döntéshozóinak) többsége nem mobilizálható a közös társadalmi célok érdekében (nem azonosul azokkal), addig hogyan lehetne megteremteni az üzleti (gazdasági) érdekek összehangolását? Másrészt pl. a *hátrányos helyzetűek* számára fontos ugyan a *munkahelyteremtés* (foglalkoztatás), de ezzel egyidejűleg legalább ennyire fontos a *társadalmi integrációjuk* (be- vagy visszailleszkedésük a helyi közösségbe), vagy a *képzettség-továbbképzésük* (munkára alkalmasság megteremtése). Mindez a helyi társadalmi kohézió alapfeltétele. Településként újra kell teremteni a korábban már létezett, de mára már széthullott, atomizálódott helyi közösségeket.
- *Fenntartható gazdaság*: erős helyi gazdaság nélkül nincs fenntartható kistérség. Mivel duális gazdaságban élünk („bolhák és elefántok világa”), a lokális gazdasági szereplők versenyképessége a gazdasági hálózatokon múlik (Szabó K., 1999), ehhez pedig a gazdasági érdekek integrálására, megfelelően menedzselte szerveződésekre van szükség, meg kellő nagyságú, mobilizálható helyi tőkére. Gazdasági tőke nélkül a versenyképesség még lokálisan is lehetetlen, hiszen a tőkeerős globális szereplők helyben is jelen vannak. Ugyanakkor a versenyképes helyi gazdaság kibontakozása nem légtüres térben történne, már létező, ellenérdekű helyi konkurenciával is szembesül: egyrészt a mindenütt jelenlévő globális szereplőkkel, másrészt az ugyancsak létező „feketegazdasággal”.
- *Fenntartható infrastruktúra*: az említett egyre erősödő és összefonódott globális kihívások a nemzetgazdasági és regionális szintek közvetítésével a kistérségekben is érvényesülnek – minél szegényebb (periférikusabb helyzetű) a kistérség, annál gyorsabban és drámaibb módon. Az ellátó rendszerek infrastruktúrájának (közlekedési, energetikai, víz- szennyvíz-, bel- és árvízvédelmi rendszer, informatikai hálózat) fejletlensége ennek a következményeit megsokszorozza, a jól működő infrastrukturális hálózat biztosítása a fenntarthatóság szempontjából fontos prioritás.

- *Fenntartható intézményrendszer: a közszolgáltatások (oktatás, egészségügy, szociális ellátás, rendvédelem), illetve a helyi közigazgatás színvonala egy térségben népességmegtartó, vagy –tasztó tényező, így a fenntartható intézményhálózat szintén fontos követelménye a térség fenntarthatóságának.*
- *Fenntartható természeti környezet: a kistérség fenntarthatóságát biztosító felsorolt összetevők mindegyikével szemben alapvető követelmény, hogy a természeti környezettel összhangban legyenek, ne tegyék tönkre az elérhető (egészséges) környezetet biztosító ökológiai hálózatokat. Az egyre szigorodó környezetvédelmi előírások és a lakosság jól felfogott érdeke miatt is erre a fenntarthatóság érdekében összehangolt fejlesztési programokra van szükség.*

Az öt pillérhez sorolt részterületek gyakorlatilag megfelelnek a négy „alaptőkének”, csak a gazdasági tőkét számos szakmai megfontolás alapján kettéválasztottuk a klasszikus gazdasági, illetve az infrastrukturális tőkére, a szociális tőkét pedig közösségi és közszolgáltatási (fenntartható intézményrendszer) összetevőkre.

84. ábra: A fenntartható kistérség modelljének elemei (Dinya L., 2011)

Felhasznált irodalom

- Dinya L. (2009): Fenntarthatósági kihívások és biomassza-alapú energiatermelés (Gazdálkodás, ISSN 0046-5518, 53. évf., 4. sz., 311-324. p.)
- Dinya L. (2011): Fenntartható gazdaság – fenntartható értékrend (in: „Felelős marketing” – MOK 2011 Tanulmánykötet, ISBN 978-963-642-392-6, Pécs, 529-541. p.),
- (2011): Település, mint ökoszisztéma (letöltés: 2011.január 15.)
- Gergely S. (2010): Magyar megújuló stratégia 2010-2030 (in: „A magyar megújuló energia stratégia hangsúlyai és kísérleti bemutatása”, szerk.: Gergely S., KRF-Gyöngyös, ISBN 978-963-9941-10-6, p. 5 – 16.)
- Gwen Swinburn, Soraya Goga, Fergus Murphy (2004): A helyi gazdaságfejlesztés kézikönyve (Bertelsmann Stiftung, Gütersloh; UK DFID, London; The World Bank, Washington, D.C., p. 108)
- HKIK: Heves megye gazdasági helyzetképe, fejlesztési programok 2012 – 2020
- Laki L. (2004): Megélhetés vidéken a rendszerváltás után. Eszmélet, 63. szám (ősz).
- Lőcsei H. – Szalkai G. (2008): Helyzeti és fejlettségi centrum–periféria relációk a hazai kistérségekben. Területi Statisztika, 48 (3), pp. 305–314.
- Philip Cooke, Bruna De Marchi (2002): Generative growth, knowledge economy and sustainable development (European Commission, Research DG – Directorate K, Brussels, p. 28)
- Szabó, K. (1999): Hálózatok hiperversenyben (Vezetéstudomány, 1999./1. sz., p. 15-25.)
- Tánczos T. (2010): A magyarországi kistérségek jellemzése társadalmi-gazdasági fejlettségük és fejlődésük alapján. Területi Statisztika, 13. (50.) évfolyam 4. szám, pp. 406–420.
- Tánczos T. (2011): A társadalmi és gazdasági fejlettség térbeli folyamatvizsgálata Magyarországon. Doktori (PhD-) disszertáció, Gödöllő, 240 p.

Az OTK és OFK 2005-ös anyagai, valamint a jelenlegi vitaanyagok

A húszezer főnél népesebb települések IVS-ei

Az Összeurópai Roma Stratégia

I. NFT és operatív programjai

ÚMFT és operatív programjai, benne az ÉMOP

ÚSZT

Európa 2020

Országos Területfejlesztési Konceptió

Országos Területrendezési Terv

Nemzeti Vidékstratégia (NVS 2012–2020)

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (2007-2013)

Újraélesztett egészségügy, Gyógyuló Magyarország – Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére

Új Széchenyi Terv (2011-2013)

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) céljai (2007)

Területi Agenda 2020

Wekerle Terv

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020

Nemzeti Energiastratégia 2030

Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022 tervezet

Nemzeti Reform Program

Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (2007-2013)

II. Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2009-2014.

Európai Táj Egyezmény

Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási terve

Tisza-tó koncepció

Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014)

A biológiai sokféleség megőrzésének stratégiája (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 1. melléklete)

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv III. 2009-2014 (a Nemzeti Környezetvédelmi Program (2009-2014) 2. melléklete)